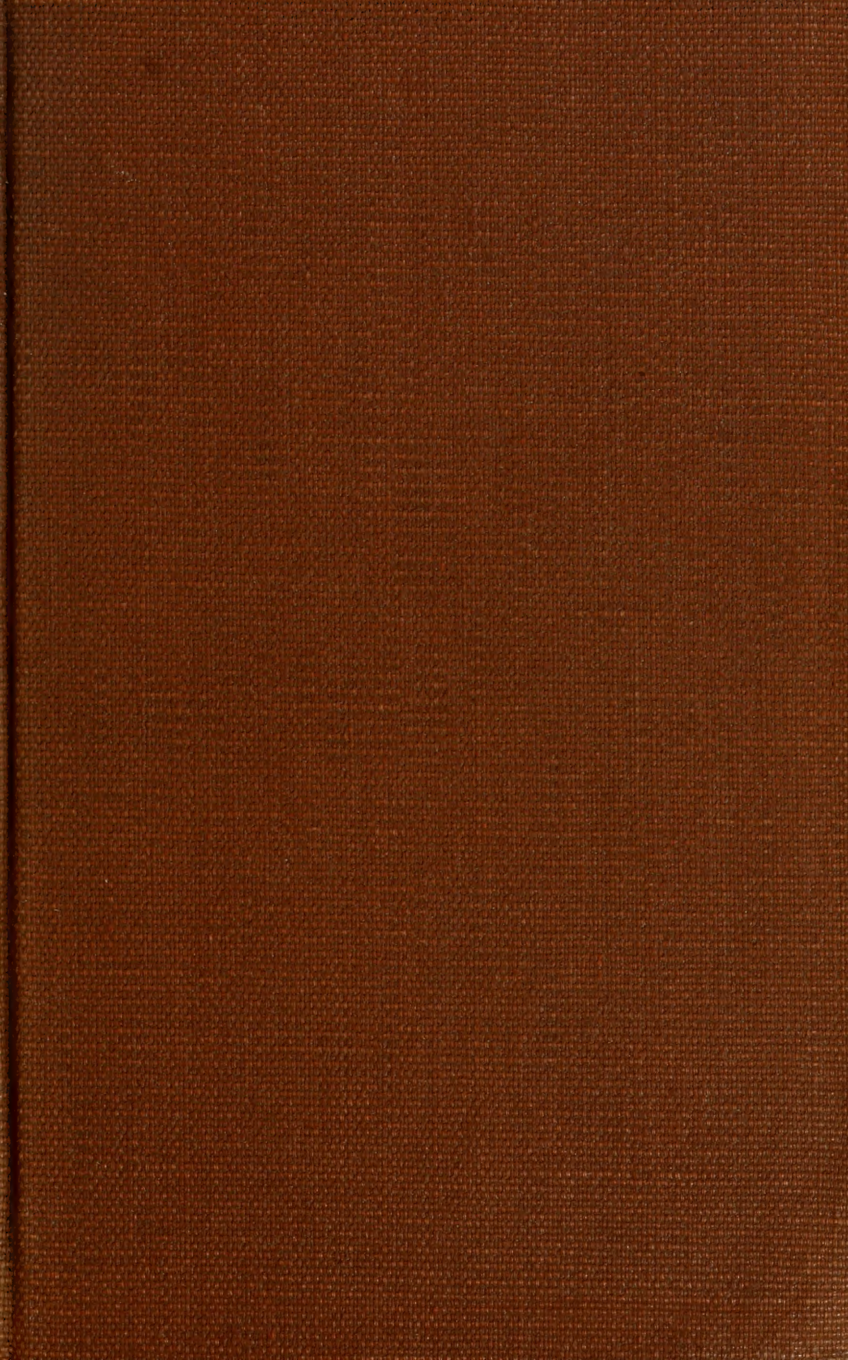
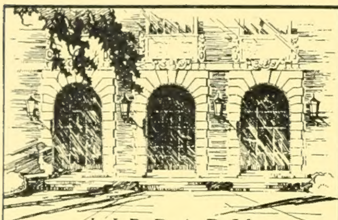

HENRIK IBSEN

SAMLEDE VÆRKER

IX

HENRIK IBSEN

SAMLEDE VÆRKER

NIENDE BIND

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

GRÆBES BOGTRYKKERI

1900

INDHOLD:

BIBLIOGRAFISKE OPLYSNINGER

PAA GRUNDLAG AF

J. B. HALVORSENS SAMLINGER.

Bygmester Solness er skrevet i Kristiania. I Vaaren 1892 var Digteren beskjæftiget med det første Udkast, og, som han plejer, fæstede han den Stemning, som dengang fyldte ham, i et Digt. Medens lignende Digte til tidligere Arbejder ikke er bleven offenliggjorte, findes dette „Første Forarbeide til Bygmester Solness", som er nedskrevet den 16. Marts 1892, nu trykt i Digte (ovenfor Bd. IV, S. 436). Stykket blev trykt i 10000 Exemplarer, og kom i Boghandelen i Kristiania den 12. Decbr. og i Kjøbenhavn den 14. Decbr. 1892.

Bygmester Solness. Skuespil i tre akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1892. 8. 2 Bl., 220 S. Udgave

Bygmester Solness. Skuespil i tre akter. London 1892. 8. 2 Bl. 220 S. [Engelsk Originaludgave, identisk med den foregaaende. Udkom hos W. Heinemann i London 6. Decbr. 1892, i 12 Exemplarer. Se ovenfor VIII. S. XII.]

Ogsaa af dette Værk udgav C. Rasmussens Boghandel en amerikansk Eftertryksudgave: Bygmester

Solness. Skuespil i tre akter. Minneapolis og Chicago 1893. 8. 160 S. (O. m. T.: Skandinavisk National Bibliothek. Vol. 11. No. 153—154.)

Oversættelser.

The Master Builder. A Play in three Acts. Translated from the Norwegian by Edmund Gosse & William Archer. London 1893. 8. 1 Portræt, 3 Bl., 227 S. (En anden engelsk Oversættelse af Advokat J. W. Arctander i Minneapolis skal være udkommet i Maj 1893.)

Solness le constructeur. Drame en trois actes. Traduit par M. Prozor. [Med en indledende „Notice sur Solness le constructeur“ af Oversætteren.] Paris 1893. 8. 275 S.

Il costruttore Solness. Dramma in tre atti. Versione in Italiano del Prof. Paolo Rindler ed Enrico Polese Santarnecchi. Milano 1893. 8. 104 S. (O. m. T.: Biblioteca Ibsen No. 4. Denne Oversættelse er væsentlig identisk med efterfølgende.)

Costruttore Solness. Dramma in tre atti. Traduzione del Prof. Paolo Rindler ed Enrico Polese Santarnecchi. Milano 1898. 8. 104 S. (O. m. T.: Teatro Straniero. Fasc. 76.)

Sčastlivec (Stroitel Solnes) Perevod s datskago P. Hanzena. S. Peterburg [1893]. 8. 1 Bl., 117 S. (O. m. T.: Evropejskaja biblioteka. No. 1.)

Stroitel Solness. Drama v 4-ch dčistvijach. Perevod O. Naumova. [Trykt S. 1—103 i T. V. af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterburg 1897. 8.]

Baumeister Solness. Schauspiel in drei Aufzügen. Deutsch von Sigurd Ibsen. Einzige vom Verfasser autorisierte deutsche Ausgabe. Berlin 1893. 8. 2 Bl., 124 S. (Ogsaa indlemmet i den paa S. Fischer's Forlag udkomne Udgave af „Henrik Ibsens Werke“. Moderne Dramen. Bd. IV. Den samme Oversættelse udkom ogsaa som No. 3026 i Reclam's Universal-

bibliothek. Leipzig [1893]. 8. 92 S., og optoges senere i samme Forlæggers Udgave af „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke". Bd. III. Leipzig [1898].)

Baumeister Solness. Schauspiel in drei Akten. Deutsch von Paul Herrmann. Halle a. d. S.]1893]. 8. 1 Portræt, 136 S. (O. m. T.: Hendels „Bibliothek der Gesamtlitteratur". No. 643—644.)

Baumeister Solness. Schauspiel in drei Akten. Übersetzt von Victor Ottmann. Leipzig 1893. 8. 100 S. (O. m. T.: Bibliothek moderner Dramen. Bd. 1.)

Kommentarer

Mathilde Schjøtt: Efter Læsningen af „Bygmester Solness". En Samtale. Kra. 1893. 8. 40 S. — [Hanna Andresen Butenschön, f. Döderlein:] To literære studier. Af Helene Dickmar (Kra. 1895), S. 24—75; N. Hertzberg: Er Ibsens Kvinde-Typer norske? (Kra. 1893), S. 23—26; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 161—171; A. Schack: Om Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1896), S. 183—188; C. Lambek: Bidrag til Ibsen-Kritiken (Kbh. 1899), S. 156—164; Lou Andreas-Salomé: Henrik Ibsens Kvindeskikkelser (Overs. Kra. 1893), S. 176—185: A. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 172—182; E. Reich: H. I.s Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 251—266; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Henrik Ibsen (New York 1894), S. 305—317; J. Lemaitre: Impressions de théâtre, 8e série (Paris 1895), S. 107—124; E. de Bom: H. Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 83—90; A. Boccardi: La donna nell' opera di H. I. (Milano 1893), S. 42—51; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 54—58. — Blandt de talrige Bidrag til Stykkets Fortolkning i Blade og Tidsskrifter skal nævnes: Aftenposten (Kra.) 1892, No. 742, af K. R[anders]; Kristiania Intelligenssedler 1892, No. 296, af H. A. [Hans Aanrud]; Dagbladet

(Kra.) 1892, No. 411 og 414, af Henrik Jæger; Morgenbladet (Kra.) 1892, No. 673 [af A. Sinding-Larsen]; Verdens Gang (Kra.) 1892, No. 312, af Herman Bang, og No. 315, af Georg Brandes; Bergensposten 1893, No. 12, 13 og 14 af D. G[rønvold]; Bergens Aftenblad 1892, No. 4159; Dagsposten (Trondhjem) 1893, No. 26, af Eyvind Boye; Nyt Tidsskrift (Kra.) Ny Række, Bd. I, S. 272—281, af Ch. Brinchmann; Luthersk Ugeskrift 1893, I, S. 12—14 og S. 152 f. af Johannes Brochmann. Forfatteren vil her identificere Solness med Bj. Bjørnson, gamle Brovik med Johan Sverdrup, osv. Af danske Anmeldelser kan nævnes: Dagbladet (Kbh.) 1892, No. 349; Dannebrog (Kbh.) 1892, No. 107; Politiken (Kbh.) 1892, No. 357, af E. Brandes; Tilskueren Bd. 10 (1893), S. 66—76; Illustreret Tidende Bd. 34 (1892—93), S. 174, af S. Schandorph. For Sveriges Vedkommende henvises til Aftonbladet 1892, No. 292 A; Dagny 1893, H. 1, af L d; Ord och Bild II (1893), S. 520—526, af Hjalmar Söderberg; Nordisk Tidskrift (Letterstedtske) 1893, S. 153—157, af Georg Göthe; Svensk Tidskrift II (1892), S. 616—620, af Fritz Mauthner (oversat fra „Magazin für Litteratur"); Verdandi 1893, H. 2, af O. S. — Finsk Tidskrift 1893, I, S. 103—109, af Leopold. — I Berlin indeholdt alle større Blade Anmeldelser af Stykket. Det samme var tildels Tilfælde ved Stykkets Gjenoptagelse i Berlin 1899, i hvilken Anledning Max Lorenz skrev en længere Artikel om Bygmester Solness i Preussische Jahrbücher Bd. 98 (1899) S. 356—364. I England fremkom bl. A. Anmeldelser i Academy 1893, S. 319 f.; Saturday Review, Vol. 75, 1893, S. 241 f., Vol. 76, S. 34. Forf. af den sidstnævnte mener, at Ibsen med Solness kan have tænkt paa Gladstone. Slgn. videre Fortnightly Review LIX (1893), S. 468—76, af A. B. Walkley osv.

Af franske Bidrag til Fortolkningen har Maurice Maeterlincks Artikel i Figaro 1894, No. 92 en særlig Interesse paa Grund af Forfatterens Personlighed. — Foredrag om Stykket er bl. A. holdt af Hugues le Roux i Algier i 1895, ligesom det blev gjort til Gjenstand for en Prædiken af Rev. G. L. Marrill i Minneapolis i 1893, og i Church of the Divine Unity i Newcastle on Tyne ved Juletider 1894.

Parodier.

[Anstey Guthrie:] „Pill-Doctor Herdal" i „The Pocket Ibsen" by F. Anstey. New Ed. (London 1895), S. 155—208, overs. i „Punchs Lomme-Ibsen" (Kra. 1893), S. 89—124; Harald Molander: „Kvacksalfvare Relling" i „Ibsen i västficksformat" (Sthlm. 1895), S. 167—202.

Opførelser

Paa Kristiania Theater fandt Førsteopførelsen Sted den 8. Marts 1893 med Fahlstrøm som Solness, og Stykket har ialt gaaet 30 Gange paa dette Theater (sidste Gang 25. Marts 1898). Titelrollen blev fra den 8. Septbr. 1896 overtaget af Roald, som før havde kreeret Rollen i Bergen. Her fandt Førsteopførelsen Sted 11. Juni 1894, og indtil 2. Juli blev Stykket opført 5 Gange. Udenfor Kristiania og Bergen var Eneretten til Opførelse i norske Byer overdraget William Petersens Selskab, som gik paa Turné med Stykket i norske Byer, først i Trondhjem 19. og 20. Jan. 1893, og derefter i Byerne langs Kysten. — Paa Kjøbenhavns kongelige Theater spillede E. Poulsen Solness og Fru Hennings Hilde, første Gang 8. Marts 1893. Stykket oplevede indtil 4. Decbr. 1893 ialt 12 Opførelser. — I Sverige var det Lindbergs Selskab som fremførte Stykket, i Oversættelse af G. af Geijerstam og Pehr Staff, først paa Göteborgs Theater 23. Marts 1893, senere i Stockholm 6. April 1893, og derefter omkring i svenske Provinsbyer. Et andet svensk Selskab, den Collinske Trup, opførte i Jan. 1893 Stykket i Åbo, og 1893 opførtes

det, i Oversættelse af Emilie Degerholm, paa Svenska teatern i Helsingfors (slgn. Finsk Tidskrift 1893, I, S. 232 f.) — I Tyskland begyndte Stykket sin Scenegang paa Lessingtheatret i Berlin 19. Jan. 1893, med Emanuel Reicher som Solness. Det oplevede dengang kun tre Opførelser. 13. Oktbr. 1899 gjenoptog Berliner Theater Stykket med Ludwig Stahl i Titelrollen og Fru Prasch-Grevenberg som Hilde. Denne sidste havde før fejret Triumfer i Rollen i Meiningen. Videre er Stykket bleven opført i München af „Der akademisch-dramatische Verein" 2. Marts 1898, i Frankfurt am Main 19. Marts 1898, og paa Burgtheatret i Wien under Ibsenugen i 1898, første Gang 26. Marts, med Robert som Solness. Derefter fulgte 11 Opførelser til 15. Maj. — I London blev Stykket allerede opført ved en Matinée den 7. Decbr. 1892 paa Haymarket Theater. Skuespillerne var for Størstedelen Dilettanter, og Forestillingen fandt Sted for at sikre Forfatterens Ret. Miss Robins kreerede her Hildes Rolle, hvad hun ogsaa gjorde ved Stykkets første Opførelse i London paa Trafalgar Square Theatre 20. Febr. 1893. Ogsaa her gik Stykket først som Formiddagsforestilling, ialt 4 Gange, men overførtes siden af Vaudevilletheatret paa Aftenprogrammet. Miss Robins spillede siden 3.—4. Juni 1893 Hilde paa Opéra comique i London og gik i Novbr. 1894 paa Turné med Stykket til Manchester og andre Byer. I Februar 1893 opførtes Stykket paa det norske Theater i Chicago, og i Marts s. A. ved en Eftermiddagsforestilling, som Elever af Miss Morgans Conservatory i Chicago gav paa Hooley's Theater. 17. Jan. 1900 gik Stykket i Carnegie Lyceum i New York. — I Paris fremførte l'Oeuvre 3. April 1894 Stykket med et indledende Foredrag af Mauclair paa Bouffes du Nord, med Lugné Poë i Titelrollen. Théâtre de l'Oeuvre op-

førte siden Stykket i Brüssel (April 1894), Amsterdam (September 1894), Kristiania (Oktbr. 1894), London (Marts 1895), Milano og Lüttich (Maj 1895) osv. Som Amatørforestillling gik det 30. April 1898 hos Hr. og Fru Funck Brentano i Paris. Endelig har Stykket i April 1893 været opført paa Teatro Valle i Rom.

Lille Eyolf er skrevet i Kristiania og udkom i et Oplag paa 10000 Exemplarer i Kjøbenhavn og Kristiania den 11. Decbr. 1894. Samme Dag udkom ogsaa de engelske, franske og tyske Originaludgaver. Allerede tidligere havde Politiken ved en Indiskretion seet sig istand til at give Meddelelser om Stykkets Titel og Indhold (se Politiken 14. Novbr. 1894 og Dannebrog 1894, Nr. 810). Samme Dag som Stykket udkom, blev det af Sceneinstruktør P. A. Rosenberg oplæst i Koncertpalæet i Kjøbenhavn. Afsætningen var saa stor, at et betydeligt nyt Oplag allerede udkom 21. Decbr.

Lille Eyolf. Skuespil i tre akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1894. 8. 4 Bl., 184 S. Udgaver

Andet oplag. Kbhvn. [21. Decbr.] 1894. 8. 192 S.

Tredje oplag. Kbhvn. [20. Januar] 1895. 8. 192 S.

Lille Eyolf. Skuespil i tre akter. London 1895. 8. 4 Bl., 184 S. [Engelsk Originaludgave, identisk med den foregaaende. Udkom hos W. Heinemann i London i 12 Exemplarer den 11. Decbr. 1895. Se ovenfor VIII. S. XII.]

Little Eyolf. A Play in three Acts. Translated from the Norwegian by William Archer. London 1895. 8. 1 Portræt, 3 Bl., 180 S. Oversættelser

Le petit Eyolf. Drame en trois actes. Traduit avec l'autorisation de l'auteur et précédé d'une préface par le comte Prozor. Paris 1895. 8. XLV S., 1 Bl., 189 S.

Kleine Eyolf. Tooneelspel in drie bedrijven. Utrecht 1895. 8. 2 Bl., 85 S.

Il piccolo Eyolf. Dramma in tre atti. Traduzione di Ernesto Gagliardi. Milano 1897. 8. 2 Bl., 132 S. (O. m. T.: Teatro straniero. Fasc. 67.)

Malenkij Eyolf. Komedija v trech dĕistvijach. S. Peterburg [1895]. 8. 96 S. (O. m. T.: Deševaja biblioteka. No. 118.)

Malenkij Ejolf. Drama v 3-ch dĕistvijach. Perevod O. Naumova. [Trykt S. 117—197 i T. IV af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterburg 1896. 8.]

Klein Eyolf. Schauspiel in drei Aufzügen. 1.—9. Auflage. Berlin 1895. 8. 3 Bl., 96 S. (Ogsaa indlemmet i den paa S. Fischer's Forlag udkomne Udgave af „Henrik Ibsens Werke". Moderne Dramen. Bd. IV.)

Klein Eyolf. Schauspiel in drei Akten. [Trykt S. 1—79 i Bd. IX af „Henrik Ibsens Sämtliche Werke in deutscher Sprache". Berlin [Decbr. 1899]. 8. Med en Indledning af Paul Schlenther.]

Kommentarer. G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 171—174; A. Schack: Om Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1896), S. 189—195; Hermann Bahr: Wiener Theater (Berlin 1899), S. 36—59; A. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 183—191: E. R. Russell and Percy Cross Standing: Ibsen on his merits (London 1897), S. 67—74 og 121—134; J. Lemaitre: Impressions de théâtre; 9e série (Paris 1896), S. 63—71. — Talrige Bidrag til Stykkets Fortolkning findes rundt om i Blade og Tidsskrifter. Af norske Anmeldelser skal nævnes: Aftenposten 1894, No. 751 og 1895, No. 25, af Kristofer Randers, sammesteds No. 136, af Dr. Granichstädten (oversat for Aftenposten); Dagbladet (Kra.) 1894, No. 362, af N. K[jær]; Norske Intelligenssedler (Kra.)

1894, No. 291, af H. A[nrud]; Landsbladet (Kra.) 1895, No. 11, af Bernt Lie; Morgenbladet (Kra.) 1894, No. 695 [af Nils Vogt]; sammesteds No. 710, af Just Bing; Verdens Gang (Kra.) 1894, Nr. 297, af Georg Brandes; For Kirke og Kultur 1895, S. 159—171, „Lille Eyolf"s pædagogik, af J. Nicolaisen; sammesteds S. 286—294, af A. Schøning; Kringsjaa Bd. 5, S. 54—58 (efter G. W. Steevens i The New Review), S. 153—159, og S. 267 (efter Ola Hansson i Revue de Revues); Samtiden 1895, S. 88—100: Thoralv Klavenæs: „Lille Eyolf". Et foredrag; Nyt Tidsskrift. Ny række. 3dje aargang (Kra. 1894—95), S. 217—232: Henrik Ibsen og troen paa livet. Af Chr. Collin. — Blandt danske Anmeldelser henvises til: Aftenbladet (Kbh.) 1894, No. 2594, af Herman Bang; Dannebrog 1894, No. 835; Politiken 1894, No. 348, af E. B[randes], slgn. samme Forfatter No. 354; Socialdemokraten (Kbh.) 1894, No. 293. — Aftonbladet 1895, No. 1, af Georg Nordensvan; Några ord om Ibsens senaste drama. Af Hjalmar Söderberg, i Ord och Bild 1895, S. 233—236. I samme Bind S. 367—374 findes Fortalen til Prozors Oversættelse aftrykt i svensk Oversættelse efter Forfatterens Manuskript; Nordisk Tidskrift (Letterstedtske) 1895, S. 81—86, af J. A. Eklund; Finsk Tidskrift 1895, I, S. 477—480, af I. Leopold; Nordisk revy 1895, I, S. 167—172, af Kongstad Rasmussen. — Ogsaa den tyske Presse indeholdt i stor Udstrækning Anmeldelser. Blandt andet søgte en Forfatter i Allgemeine Zeitung for 2. Marts 1895 at vise, at Rita Allmers er en Gjenganger af Sonja Kovalevsky. Slgn. videre: Die Nation 1895, S. 213—216, af P. Nathan; Neue Deutsche Rundschau 1895, I, S. 75—80, af Paul Schlenther; Die Zeit I, S. 170, af Hermann Bahr; Die Neue Zeit Bd. 13 (1894—95), S. 492—497, af Erich Schlaikjer. —

Academy Vol. 50, S. 465; Saturday Review Vol. 82, S. 563 og 623, af G. B. Shaw; Fortnightly Review Vol. LXIII (1895), S. 277—284, af W. L. Courtney. — Amerikanske Blade undrede sig over Ibsens Protest mod Politikens Forhaandsmeddelelse om Stykket, „da jo denne ikke kunde virke anderledes end som Reklame". — I franske Blade beskjæftigede Kritiken sig meget med Rottejomfruen. I sin Fortale til Oversættelsen af John Gabriel Borkman meddeler Prozor, at Ibsen har fortalt ham, at Modellen til denne Skikkelse var en gammel Kone, som han havde seet i sine Skoledage. Hun gik om med en liden Hund i en Sæk og dræbte Rotter, og man fortalte om mystiske Forsvindelser af Børn, som sattes i Forbindelse med hende. I Journal des Débats udspandt der sig en Diskussion om Stykket mellem Jules Lemaitre og William Archer i Anledning af en Fejltagelse den førstnævnte havde gjort sig skyldig i. Endelig kan nævnes en udførlig Anmeldelse af Stykket i La Prensa i Buenos Ayres, Vaaren 1895. — Foredrag om Stykket blev holdt af Nordahl Rolfsen i Kristiania 14. Jan. 1895 og senere i andre norske Byer.

Parodier. [Anstey Guthrie:] „Little Mopesmän" i „The Pocket Ibsen" by F. Anstey. New Ed. (London 1895), S. 209—266; Harald Molander: „Lilla Moppe" i „Ibsen i västficksformat" (Sthlm. 1895), S. 203—244. — I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes Digtet „Klein Eyolf. Eine Geisterstimme" i Kladderadatsch 1895, No. 3.

Opførelser. I Kristiania fandt Førsteopførelsen i Forfatterens Nærvær Sted 15. Jan. 1895 med Halvorsen som Allmers, Fru Wettergren som Rita og Fru Dybwad som Asta. Stykket gik i Kristiania for sidste, 36. Gang, den 13. Decbr. 1895. I Sommerferierne 1895 opførte Kunstnere fra Kristiania Theater Stykket rundt

om i norske Provinsbyer, fra 12.—25. Juni, i Drammen, Skien, Kragerø, Stavanger o. fl. St. — I Bergen fandt Førsteopførelsen Sted 21. Jan. 1895 med Roald som Allmers og Fru Irgens-Hansen som Rita. Sidste, 11. Opførelse, 17. Febr. — Kjøbenhavns kongelige Theater bragte Stykket frem med E. Poulsen som Allmers, Fru Oda Nielsen som Rita og Fru Hennings som Asta den 13. Marts 1895, og det oplevede her indtil 16. Novbr. ialt 16 Opførelser. Theatrets Kunstnere gik i Sommeren paa Turné med Stykket og opførte det ialt 15 Gange i danske Provinsbyer, først i Aalborg den 7. Juni, sidst i Nakskov 21. Juni. — For Sveriges Vedkommende havde Direktør Ranft erhvervet Retten til Opførelse, og med Svennberg som Allmers og Fru Håkonson som Rita gik Stykket første Gang paa Stora teatern i Göteborg 30. Jan. 1895, og paa Vasateatern i Stockholm 14. Marts 1895. Oversættelsen var af G. af Geijerstam. — Paa Svenska teatern i Helsingfors fandt Førsteopførelsen Sted 21. Jan. 1895. — Paa Deutsches Theater i Berlin, hvor Reicher spillede Allmers og Agnes Sorma Rita, gik Stykket i Sæsonen 6 Gange, første Gang 12. Jan 1895. Flere Blade rundt om i Verden havde sendt Repræsentanter til Opførelsen. Saaledes fortæller en tysk Journalist, at han var Vidne til, at en længere Depesche om Førsteopførelsen sendtes til Buenos Ayres. — Messthalers Selskab opførte først Stykket i Amsterdam og siden, fra 22. April 1895, tre Gange i München. Burgtheatret i Wien opførte Stykket første Gang 27. Februar 1895 med Mitterwarzer som Allmers og Frk. Sandrock som Rita (ialt 7 Gange) og siden, 23. Decbr. 1896, i Budapest. — I London opførtes Lille Eyolf først af norske Dilettanter ved en Formiddagsforestilling paa Haymarket Theater 3. Decbr. 1894. I 1896 optoges det af Avenue Theater med Miss Robins som Asta

og gik ialt omkring 14 Gange, første Gang 23. Novbr. — I Chicago gav et norsk-dansk Selskab Stykket Vaaren 1895. 22. Februar 1895 opførtes det i Milano, og senere ogsaa i andre italienske Byer. Den 8. Maj 1895 opførte l'Oeuvre Stykket i Paris med Lugné Poë som Allmers, og senere ogsaa i Brüssel.

John Gabriel Borkman er skrevet i Kristiania, og til denne Bys Omegn er ogsaa Handlingen henlagt. Sceneriet til sidste Akt er hentet fra Grefsenaasen ved Kristiania. Bogen blev strax trykt i 12000 Exemplarer, det største Antal som nogen Førsteudgave af Ibsenske Dramaer endnu var bleven trykt i. Men allerede inden den udkom, maatte et nyt Oplag paa 3000 Exemplarer trykkes. Samtidig med Originaludgaven udkom Oversættelser til engelsk, fransk, russisk og tysk. Originaludgaven udkom i alle tre nordiske Lande den 15. Decbr. 1896. Allerede samme Aften blev Stykket oplæst i Kjøbenhavns Kommunelærerforening af Sceneinstruktør P. A. Rosenberg.

Udgaver. **John Gabriel Borkman. Skuespil i fire akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1896. 8. 4 Bl., 245 S.**

Andet oplag. Kbhvn. [15. Decbr.] 1896. 8. 4 Bl., 245 S.

John Gabriel Borkman. Skuespil i fire akter. London 1896. 8. 4 Bl., 245 S. [Engelsk Originaludgave, identisk med den norske. Udkom hos W. Heinemann i London i 12 Exemplarer den 12. Decbr. 1896. Se ovenfor VIII. S. XII.]

Oversættelser John Gabriel Borkman. A Play. In four Acts. Translated from the Norwegian by William Archer. London [6. Jan.] 1897. 8. X S., 202 S. [Udkom

i to Udgaver, en Originaludgave og en „popular edition“.]

John Gabriel Borkman. Drame en quatre actes. Traduit avec l'autorisation de l'auteur et précédé d'une préface par le comte Prozor. Paris 1897. 8. XXII S., 227 S. [Tryktes først i Revue de Paris.]

Džon Gabriel Borkman. Drama v četyrech děistvijach. Perevod s datskago A. i P. Hanzen. [Trykt i „Novoje Vremja“ 1896, Priloženie No. 308 —311.]

Džon Gabriel Borkman. Drama v 4-ch děistvijach. Perevod I. Jurovskago. [Trykt S. 105—199 i T. V af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterburg 1897. 8.]

John Gabriel Borkman. Schauspiel in vier Aufzügen. [Übersetzt von Sigurd Ibsen.] Paris. Leipzig. München 1897. 8. 3 Bl., 175 S.

John Gabriel Borkman. Schauspiel in vier Aufzügen. Berlin 1898. 8. 3 Bl., 175 S. [For Textens Vedkommende identisk med den foregaaende.]

John Gabriel Borkman. Schauspiel in vier Akten. [Trykt S. 81—176 i Bd. IX af „Henrik Ibsens Sämtliche Werke in deutscher Sprache“. Berlin [Decbr. 1899]. 8. Med en Indledning af Paul Schlenther.]

G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 174 —182; A. Schack: En Efterskrift om Henrik Ibsens Digtning (Kbh. 1897); C. Lambek: Bidrag til Ibsen-Kritiken (Kbh. 1899), S. 156—164; A. Garde: Der Grundgedanke in H. I.s Dichtung (Lpz. 1898), S. 45 f.; E. R. Russell and Percy Cross Standing: Ibsen on his merits (London 1897), S. 169—189. — De fleste Bidrag til dette Stykkes Fortolkning findes spredt rundt i talløse Aviser og Tidsskrifter. En Korrespondent fra Kristiania til Kjøbenhavns Aftenblad vidste at fortælle, at Bjørnson i Stykket havde fundet Kommentarer.

Hentydninger til sig selv og sin Optræden i en bestemt Sag. Denne Meddelelse gik saa rundt om i europæiske Blade, men dementeredes paa det bestemteste af Bjørnson. — Aftenposten (Kra.) 1896, No. 895, af K. R.[anders]; Dagbladet (Kra.) 1896, No. 372, af C. B.[rinchmann]; Dagbladet 1897, No. 173, af Vetle Vislie; Norske Intelligenssedler (Kra.) 1896, No. 311, af H. A.[nrud]; Landsbladet (Kra.) 1896, No. 294, af V. A.[ubert]; Morgenbladet (Kra.) 1896, No. 787, [af Nils Vogt]; Verdens Gang (Kra.) 1896, No. 314, af Carl Nærup; For kirke og kultur, Bd. IV, S. 113—117, af Yngvar Brun; Kringsjaa, Bd. IX, S. 30—38; Dannebrog (Kbh.) 1896, No. 1570; Politiken (Kbh.) 1896, No. 351 B, af Poul Levin, og No. 357 A, af G. Brandes; Socialdemokraten (Kbh.) 1896, No. 300 og 312; Tilskueren 1897, S. 166—172, af Valdemar Vedel; Svenska Dagbladet 1896, No. 297 A; Aftonbladet 1896, No. 302, af G. N.[ordensvan]; Nordisk revy 1896, II, S. 925—933, af Johan Mortensen; Nordisk tidskrift (Letterstedtske) 1897, S. 160—162, af D.; Finsk Tidskrift 1897, II, S. 195—199, af I. Leopold. — Af den tyske Presses Anmeldelser findes et Resumé i Politiken (Kbh.) 1897, No. 4; Cosmopolis Vol. V, S. 893—902, af Alfred von Berger; Die Grenzboten 1897, I, S. 347—353; Monatsschrift für neue Litteratur und Kunst (Berlin) I, S. 402—409, af R. Jaffé; Socialistische Monatshefte (Berlin) 1897, S. 87—97, af Sperans; Die Wahrheit (Stuttgart) VII, S. 241—249, af L. Berg; Die neue Zeit XV, I, S. 627—629, af F. Mehring. — Den engelske Presses Anmeldelser resumeres i Academy 1897, I, S. 131; The Speaker, Jan. 1897; Academy 1897, I, S. 67 f., af George B. Shaw; Athenæum 1897, I, S. 519; Humanitarian, Januar og Februar 1897 (R. H. Sherards fingerede Ibseninterview). — Le Figaro 27/12 1897, af André

Maurel; l'Intransigeant 12/11 1897, af Henri Rochefort; Revue Bleue 1897, I, S. 90—93, af Jacques du Tillet; Revue des deux mondes Vol. 139, S. 693—704, af Jules Lemaitre. — En karakteristisk Anmeldelse fra Krischnaja Lokal Skavoje (Krischnau i Posen) findes endelig refereret i Morgenbladet (Kra.) 1897, No. 10. — Den 5. Febr. 1897 holdt Dr. H. C. Hansen en Forelæsning om Stykket i Kristiania.

Parodier

En Parodi paa John Gabriel Borkman af Malcolm Watson findes i Martsheftet af „The Theatre" 1897. — 14. Jan. 1897 opførtes i Theater am Gärtnerplatze i München en Ibsenparodi „Der Rabenvater. Schwank in drei Akten von Hans Fischer und Josef Jarno".

Opførelse

Det første skandinaviske Theater, som bragte Stykket til Opførelse, var Drammens, hvor Aug. Lindberg spillede Titelrollen 19. Jan. 1897. I den Anledning var der arrangeret Extratog fra Kristiania, og Theatret var fyldt til sidste Plads. Lindberg havde kjøbt Retten til Opførelse for norske Byer udenfor Kristiania og gik strax paa Turné og fremførte Stykket i Larvik 20. Jan., i Skien den 21., i Tønsberg den 22., i Moss den 23., i Fredrikstad den 24. og i Fredrikshald den 25. Den 18. Marts gjenoptoges Turnéen fra Arendal og vestover. At Lindberg havde erhvervet Retten til Opførelse i alle norske Byer udenfor Kristiania, ogsaa i Bergen, førte til en Meningsudvexling mellem Digteren og Bergens Theater, idet dette mente sig berettiget til Opførelse ifølge ældre Kontrakt. Slgn. Morgenbladet (Kra.) 1897, No. 36 og 39. Imidlertid gav Lindberg ligeoverfor Bergens Scene Afkald paa sin Opførelsesret, og Stykket gik da med Theatrets egne Kræfter første Gang 19. Febr. 1897 og oplevede indtil 4. Aug. ialt 13 Opførelser. Imidlertid var Stykket ogsaa kommet til Opførelse paa Kristiania Theater den 25. Jan.

1897, med Garmann som Borkman, Fru Gundersen som Fru Borkman og Frk. Reimers som Ella. Digteren var tilstede ved Premièren og blev gjentagende fremkaldt. Derefter fulgte ialt 19 Opførelser (sidste Gang 10. April 1897). I Kjøbenhavn blev Stykket først opført ved en Forestilling, som Kjøbenhavns Arbejderes frie Theater gav for Foreningens Medlemmer den 17. Januar 1897. Den 31. Jan. fulgte det kongelige Theater. Her spillede E. Poulsen Borkman, Fru Eckardt Fru Borkman og Fru Hennings Ella Rentheim. Den 12. og sidste Opførelse fandt Sted den 2. April. For Stockholm erhvervede Direktør Ranft Retten til Opførelse. Med Svennberg i Titelrollen, Fru Dorsch som Fru Borkman og Fru Hakonson som Ella gik Stykket saa første Gang paa Vasateatern 25. Jan. 1897, i Oversættelse af G. af Geijerstam. Senere (3. Febr.) overtog Lindberg Titelrollen. Med Lindberg som Instruktør begyndte saa Ranfts Selskab en Turné med Stykket og fremførte det først i Göteborgs Stora teatern 9. Februar (sign. Nordisk Revy, 1897, S. 133—137) og saa indtil 17. Marts i forskjellige svenske Byer. I Helsingfors opførtes Stykket samtidig paa det svenske og det finske Theater, første Gang den 10. Jan. 1897. Omtrent samtidig opførtes det i Abo af det Ahlbomske Selskab. — I Tyskland var det Frankfurt am Main, som først bragte John Gabriel Borkman frem paa Scenen. Stykket var iforvejen bleven noget beklippet af Censuren. Førsteopførelsen fandt Sted 16. Jan. 1897 og blev en stor Succes. Bauer spillede Borkman, Frk. Boch Fru Borkman og Kathi Frank Ella. Derefter fulgte Deutsches Theater i Berlin 29. Jan. Hermann Nissen havde i Titelrollen anlagt Bjørnsons Maske (sign. ovenfor S. XIII). I Sæsonen fulgte saa flere Opførelser (ialt 8). Videre gik Stykket paa Thaliatheatret i Hamburg (ialt 6 Gange), i

Meiningen, Breslau, Graz, Köln (26. Marts), i Bonn (9. April 1897), Frankfurt a. M., Hoftheater i München (ialt 6 Gange, første Gang 27. Marts), Stadttheater i Nürnberg (23. April), Neues Deutsches Theater i Prag (11. Marts), Stuttgart (3. Oktbr., siden ialt 11 Gange), Hoftheatret i Karlsruhe (19. Marts 1898), Hoftheatret i Wiesbaden (20. Marts 1898), Nationaltheatret i Budapest (9.—11. Decbr. 1898), Heinetheatret i Hamburg (5. Marts 1899) osv. Den 19. Aug. 1897 gjenoptoges Stykket i München og gik senere bl. a. ogsaa i Leipzig og Wien. — I London blev ogsaa dette Stykke opført ved en speciel Matinee af Dilettanter for at tilfredsstille de Krav Copyrightloven stiller. Forestillingen fandt Sted paa Avenue Theatre 14. Decbr. 1896. Den 3. Maj 1897 fulgte saa Strand Theatre med Miss Robins som Ella. Senere er Stykket ogsaa blevet spillet paa The Century Theatre. — Den 18. Novbr. 1897 indviedes The Criterion Independent Theatre i New York med John Gabriel Borkman. — I Paris opførtes Stykket først som Privatforestilling hos Fru Aubernon de Nerville i hendes Bolig 23. og 24. Marts 1897. 8. og 9. Novbr. fremførte l'Oeuvre Stykket i Paris med et indledende Foredrag af Tailhade, senere ogsaa i andre Byer, saaledes i Brüssel 5. Novbr. 1898 og i Ostende i August 1899. Stykket var ogsaa i Februar antaget paa Odéontheatret. I Januar 1897 indstuderedes det i Rotterdam. I Oktober 1898 gik det paa Theatro Eleonora Duse i Bologna og 11. Jan. 1899 paa Teatro nazionale i Rom.

BYGMESTER SOLNESS

PERSONERNE:

BYGMESTER HALVARD SOLNESS.

FRU ALINE SOLNESS, hans hustru.

DOKTOR HERDAL, huslæge.

KNUT BROVIK, forhen arkitekt, nu assistent hos SOLNESS.

RAGNAR BROVIK, hans søn, tegner.

KAJA FOSLI, hans søsterdatter, bogholderske.

FRØKEN HILDE WANGEL.

NOGLE DAMER.

FOLKEMÆNGDE på gaden.

(Handlingen foregår hos BYGMESTER SOLNESS.)

FØRSTE AKT.

(Et tarvelig udstyret arbejdsværelse hos BYGMESTER SOLNESS. Fløjdør på væggen til venstre fører ud til forstuen. Til højre er døren til husets indre værelser. På bagvæggen en åben dør til tegneværelset. Foran til venstre en pult med bøger, papirer og skrivesager. Ovenfor døren en ovn. I hjørnet til højre en sofa med bord og et par stole. På bordet vandkaraffel og glas. Et mindre bord med gyngestol og lænestol i forgrunden til højre. Tændte arbejdslamper på bordet i tegneværelset, på bordet i hjørnet og på pulten.)

(Inde i tegneværelset sidder KNUT BROVIK og hans søn RAGNAR beskæftiget med konstruktioner og beregninger. Ved pulten i arbejdsværelset står KAJA FOSLI og skriver i hovedbogen. KNUT BROVIK er en gammel, tynd mand med hvidt hår og skæg. Han er klædt i en noget luvslidt men vel vedligeholdt sort frakke. Bærer briller og hvidt, noget gulnet halstørklæde. RAGNAR BROVIK er i tretiårene, velklædt, lyshåret, med en lidt ludende holdning. KAJA FOSLI er en spædbygget ung pige på nogle og tyve år, omhyggeligt klædt, men af et sygeligt udseende. Hun har en grøn skærm for øjnene. — Alle tre arbejder nogen tid i taushed.)

KNUT BROVIK

(rejser sig pludselig, som i angst, fra tegnebordet, ånder tungt og besværligt, idet han går frem i døråbningen).

Nej, nu holder jeg det snart ikke længer ud!

KAJA

(går hen til ham).

Det er visst rent dårlig med dig ikveld, onkel?

BROVIK.

Å, jeg synes, det blir værre dag for dag.

RAGNAR
(har rejst sig og kommer nærmere).

Du skulde helst gå hjem, far. Prøve på at få sove lidt —

BROVIK
(utalmodig).

Gå til sengs kanske? Vil du da, at jeg rent skal kvæles!

KAJA.

Men ta' dig en liden tur da.

RAGNAR.

Ja, gør det. Jeg skal gå med dig.

BROVIK
(heftig).

Jeg går ikke, før han kommer! Ikveld vil jeg snakke rent ud med — (indædt harmfuld.) med ham — principalen.

KAJA
(angst).

Å nej, onkel, — vent da endelig med det!

RAGNAR.

Ja, heller vente, far!

BROVIK
(trækker vejret besværligt).

Hah, — hah —! Jeg har nok ikke tid til at vente ret længe, jeg.

KAJA
(lyttende).

Hys! Der hører jeg ham nede i trappen!

(de går alle tre til sit arbejde igen. Kort stilhed.)

(BYGMESTER HALVARD SOLNESS kommer ind gennem forstuedoren. Han er en noget ældre mand, sund og kraftig, med tætklippet, kruset hår, mørk knebelsbart og mørke, tykke øjenbryn. Han bærer en grågrøn, tilknappet jakke med ståkrave og brede brystslag. På hodet har han en blød, grå filthat og under armen et par mapper.)

BYGMESTER SOLNESS

(ved døren, peger mod tegneværelset og spørger hviskende):

Er de gået?

KAJA

(sagte, ryster på hodet).

Nej.

(hun tar øjenskærmen af.)

(SOLNESS går fremover gulvet, kaster sin hat på en stol, lægger mapperne på sofabordet og nærmer sig så atter pulten. KAJA skriver uafbrudt men synes nervøst urolig.)

SOLNESS

(højt).

Hvad er det for noget, De står og fører ind der, frøken Fosli?

KAJA

(farer sammen).

Å, det er bare noget, som —

SOLNESS.

La' mig få se, frøken. (bøjer sig over hende, lader, som om han ser i hovedbogen og hvisker:) Kaja?

KAJA

(skrivende, sagte).

Ja?

SOLNESS.

Hvorfor tar De altid den skærmen af, når jeg kommer?

KAJA

(som før).

Jo, for jeg ser så styg ud med den.

SOLNESS
(smiler).

Vil De ikke gerne det da, Kaja?

KAJA
(skotter halvt op til ham).

Ikke for alt i verden. Ikke i Deres øjne.

SOLNESS
(stryger hende let over håret).

Stakkers, stakkers lille Kaja —

KAJA
(dukker hodet).

Hys, — de kan høre Dem!

(SOLNESS driver henover gulvet mod højre, vender om og standser ved døren til tegneværelset.)

SOLNESS.

Har nogen været her og spurgt efter mig?

RAGNAR
(rejser sig).

Ja, de unge folk, som vil ha' bygget villaen ude ved Løvstrand.

SOLNESS
(brummende).

Nå de? Ja, de får vente. Jeg er ikke på det rene med mig selv om planen endnu.

RAGNAR
(nærmere, noget nølende).

Det var dem så svært om at gøre at få tegningerne snart.

SOLNESS
(som før).

Ja, Gud bevar's, — det vil de jo allesammen!

BROVIK
(ser op).

For de går og længter så urimelig efter at få flytte ind i sit eget, sa' de.

SOLNESS.

Ja vel; ja vel. En kender det! Og så tar de det slig, som det bedst kan falde sig. Får sig så'n en — en bolig. Et slags tilholdssted bare. Men ikke noget hjem. Nej mange tak! La' dem så heller vende sig til en anden. Sig dem det, når de kommer igen.

BROVIK
(skyder brillerne op i panden og ser studsende på ham).

Til en anden? Vilde De gi' det arbejde fra Dem?

SOLNESS
(utalmodig)

Ja, ja, ja, for fan'! Hvis det endelig så skal være, så —. Hellere det, end at bygge bort i vejr og vind. (udbrydende.) For jeg kender jo ikke videre til de folk endnu!

BROVIK.

Folkene er solide nok. Ragnar kender dem. Han vanker i familjen. Svært solide folk.

SOLNESS.

Å, solide, — solide! Det er jo sletikke det, jeg mener. Herregud, — forstår ikke De mig heller nu? (heftig.) Jeg vil ikke ha' noget med de fremmede mennesker at skaffe. La' dem vende sig til hvem de vil for mig!

BROVIK
(rejser sig).

Er det Deres alvorlige mening?

SOLNESS
(mut).

Ja, det er. — For én gangs skyld.

(han går fremover gulvet.)

(BROVIK veksler et blik med RAGNAR, som gør en advarende bevægelse. Derpå går han ind i det forreste værelse.)

BROVIK.

Må jeg få lov til at snakke et par ord med Dem?

SOLNESS.

Gerne det.

BROVIK
(til KAJA).

Gå der ind sålænge, du.

KAJA
(urolig).

Å, men onkel —

BROVIK.

Gør som jeg siger, barn. Og luk døren efter dig.

(KAJA går nølende ind i tegneværelset, skotter angst og bønligt til SOLNESS og lukker døren.)

BROVIK
(noget dæmpet).

Jeg vil ikke, at de stakkers barnene skal vide, hvor ilde det har sig med mig.

SOLNESS.

Ja, De ser svært klejn ud nu om dagene.

BROVIK.

Med mig er det snart forbi. Kræfterne tar af — fra den ene dagen til den anden.

SOLNESS.

Sæt Dem lidt.

BROVIK.

Tak, — må jeg det?

SOLNESS

(rykker lænestolen lidt tilrette).

Her. Vær så god. — Nå?

BROVIK

(har sat sig med besvær).

Ja, det er jo dette her med Ragnar. Det er det, som er det tyngste. Hvad skal det bli' til med ham?

SOLNESS.

Deres søn, han blir naturligvis her hos mig, så længe han bare vil.

BROVIK.

Men det er jo netop det, han ikke vil. Ikke synes, at han kan — nu længer.

SOLNESS.

Nå, han er da ganske godt aflagt, skulde jeg tro. Men skulde han forlange mere, så skal jeg ikke være uvillig til at —

BROVIK.

Nej, nej! Det er sletikke det. (utålmodig.) Men han må da engang få lejlighed til at arbejde på egen hånd, han også!

SOLNESS

(uden at se på ham).

Tror De, at Ragnar har alle de rigtige evner til det?

BROVIK.

Nej, se, d e t er jo det forfærdelige. D e t , at jeg er begyndt at tvile på gutten. For De har da aldrig sagt så meget som — som et opmuntrende ord om ham. Men så synes jeg, det er umuligt andet alligevel. Han m å ha' evnerne.

SOLNESS.

Nå, men han har jo ingenting lært — sådan grundigt. Undtagen det at tegne da.

BROVIK

(ser med lønligt had på ham og siger hæst):

D e havde heller ikke lært stort af faget, dengang De stod i tjeneste hos mig. Men De la' i vej lige fuldt, De. (drager vejret tungt.) Og slog Dem op. Og tog luven både fra mig og — og fra så mange andre.

SOLNESS.

Ja, ser De, — det føjed sig nu slig for m i g.

BROVIK.

De har De ret i. Alting føjed sig for Dem. Men så kan De da ikke ha' hjerte til at la' mig gå i graven — uden at få se, hvad Ragnar duer til. Og så vilde jeg jo gerne se dem gifte også — før jeg går bort.

SOLNESS

(hvast).

Er det hende, som vil ha' det så?

BROVIK.

Ikke Kaja så meget. Men Ragnar går og snakker hver dag om det. (bønlig.) De m å , — De m å hjælpe ham til noget selvstændigt arbejde nu! Jeg m å få se noget, som gutten har gjort. Hører De det!

SOLNESS
(arrig).

Men jeg kan da, for fan', ikke hale bestillinger ned fra månen til ham!

BROVIK.

Han kan få en pen bestilling nu netop. Et stort arbejde.

SOLNESS
(urolig, studsende).

Kan han?

BROVIK.

Hvis De vilde gi' Deres samtykke.

SOLNESS.

Hvad slags arbejde er det?

BROVIK
(noget nølende).

Han kan få bygge den villaen ude på Løvstrand.

SOLNESS.

Den! Men den skal jo jeg selv bygge!

BROVIK.

Å, De har jo ikke videre lyst til det.

SOLNESS
(opfarende).

Ikke lyst! Jeg! Hvem tør sige det?

BROVIK.

Det sa' De jo selv nu nylig.

SOLNESS.

Å, hør aldrig på, hvad jeg så'n — siger. — Kan Ragnar få bygge den villaen?

BROVIK.

Ja. Han kender jo familjen. Og så har han, — bare så'n for moros skyld, — gjort tegninger og overslag og altsammen —

SOLNESS.

Og de tegningerne, de er de fornøjet med? De, som skal bo der?

BROVIK.

Ja. Dersom bare De vilde se dem igennem og godkende dem, så —

SOLNESS.

Så vilde de la' Ragnar bygge hjemmet for sig?

BROVIK.

De likte så svært godt det, som han vilde ha' frem. De syntes, det var noget så aldeles nyt, dette her, sa' de.

SOLNESS.

Åhå! Nyt! Ikke sligt noget gammeldags juks, som det, jeg plejer bygge!

BROVIK.

De syntes, det var noget andet.

SOLNESS
(i undertrykt forbitrelse).

Det var altså til Ragnar de kom her — mens jeg var ude!

BROVIK.

De kom her for at hilse på Dem. Og så spørge, om De kunde være villig til at træde tilbage —

SOLNESS
(opfarende).

Træde tilbage! Jeg!

BROVIK.

Ifald De fandt, at Ragnars tegninger —

SOLNESS.

Jeg! Træde tilbage for Deres søn!

BROVIK.

Træde tilbage fra aftalen, mente de.

SOLNESS.

Å, det kommer jo ud på ét. (ler forbitret.) Ja så da! Halvard Solness, — han skal begynde at træde tilbage nu! Gi' plads for de, som yngre er. For de aller yngste, kanske! Bare gi' plads! Plads! Plads!

BROVIK.

Herregud, her er da vel plads til flere end en eneste én —

SOLNESS.

Å, her er nu ikke så svært rundeligt med plads heller. Nå, det får nu være som det vil. Men jeg træder aldrig tilbage! Viger aldrig for nogen! Aldrig frivilligt. Aldrig i denne verden gør jeg det!

BROVIK
(rejser sig med møje).

Skal jeg altså gå ud af livet uden tryghed? Uden glæde? Uden tro og lid til Ragnar? Uden at få se et eneste værk af ham? Skal jeg det?

SOLNESS
(vender sig halvt til siden og mumler):

Hm, — spør' da ikke mere nu.

BROVIK.

Jo, svar mig på det. Skal jeg gå så rent fattig ud af livet?

SOLNESS

(synes at kæmpe med sig selv; endelig siger han med lav men fast stemme).

De får gå ud af livet slig, som De bedst véd og kan.

BROVIK.

Må så være da.

(han går opover gulvet.)

SOLNESS

(går efter ham, halvt fortvilet).

Ja, for jeg kan ikke andet, skønner De! Jeg er nu engang slig, som jeg er! Og jeg kan da ikke skabe mig om heller!

BROVIK.

Nej, nej, — De kan vel ikke det. (vakler og standser ved sofabordet.) Får jeg lov til at ta' et glas vand?

SOLNESS.

Vær så god.

(skænker i og rækker ham glasset.)

BROVIK.

Tak.

(drikker og sætter glasset fra sig.)

(SOLNESS går hen og lukker op døren til tegneværelset.)

SOLNESS.

Ragnar, — De får komme og følge Deres far hjem.

(RAGNAR rejser sig hurtig. Han og KAJA kommer ind i arbejdsværelset.)

RAGNAR.

Hvad er det, far?

BROVIK.

Ta' mig under armen. Så går vi.

RAGNAR.

Ja vel. Ta' på dig, du også, Kaja.

SOLNESS.

Frøken Fosli må bli' efter. Bare et lidet øjeblik. Jeg har et brev, som må skrives.

BROVIK

(ser på SOLNESS).

God nat. Sov godt — om De kan.

SOLNESS.

God nat.

(BROVIK og RAGNAR går ud gennem forstuedøren. KAJA går hen til pulten. SOLNESS står med ludende hode tilhøjre ved lænestolen.)

KAJA

(usikker).

Er der noget brev —?

SOLNESS

(kort).

Nej visst er der ikke, nej. (ser barskt på hende.) Kaja!

KAJA

(angst, sagte).

Ja?

SOLNESS

(peger befalende med fingeren mod gulvet).

Kom her hen! Straks!

KAJA
(nølende).

Ja.

SOLNESS
(som før).

Nærmere!

KAJA
(adlyder).

Hvad vil De mig?

SOLNESS
(ser en stund på hende).

Er det Dem, jeg kan takke for dette her?

KAJA.

Nej, nej, tro da ikke det!

SOLNESS.

Men gifte Dem, — det vil De jo nu.

KAJA
(sagte).

Ragnar og jeg har været forlovet i fire—fem år, og så —

SOLNESS.

Og så synes De, det får ha' en ende. Er det ikke så?

KAJA.

Ragnar og onkel siger, at jeg skal. Og så får jeg jo føje mig da.

SOLNESS
(mildere).

Kaja, holder De nu ikke i grunden lidt af Ragnar også?

KAJA.

Jeg holdt svært meget af Ragnar engang. — Før jeg kom her til Dem.

SOLNESS.

Men ikke nu længer? Slet ikke?

KAJA

(lidenskabelig, folder hænderne imod ham).

Å, De véd jo, at nu holder jeg bare af en eneste én! Ikke af nogen anden i hele verden. Kommer aldrig til at holde af nogen anden!

SOLNESS.

Ja, det siger De. Og så går De fra mig alligevel. La'r mig sidde her alene med det altsammen

KAJA.

Men kunde jeg da ikke få bli' hos Dem, om også Ragnar —?

SOLNESS

(afvisende).

Nej, nej, det la'r sig sletikke gøre. Går Ragnar sin vej og gi'r sig til at arbejde på egen hånd, så får han jo selv brug for Dem.

KAJA

(vrider hænderne).

Å, jeg synes ikke, at jeg kan skilles fra Dem! Det er da så rent, rent umuligt, synes jeg!

SOLNESS.

Så se til, at De kan få Ragnar bort fra disse her dumme indfaldene. Gift Dem med ham så meget De vil — (forandrer tonen.) Ja, ja, jeg mener, — få ham til at bli' i sin gode stilling her hos mig. For så kan jeg jo få beholde Dem også, kære Kaja.

KAJA.

Å ja, hvor dejligt det vilde være, om det kunde mage sig så!

SOLNESS

(fatter hende med begge hænder om hodet og hvisker):

For jeg kan ikke være Dem foruden, skønner De. Må ha' Dem hos mig her hver eneste dag.

KAJA

(nervøst henrevet).

Å Gud! Å Gud!

SOLNESS

(kysser hende på håret).

Kaja, — Kaja!

KAJA

(segner ned for ham).

Å, hvor snil De er imod mig! Hvor usigelig snil De er!

SOLNESS

(heftig).

Rejs Dem! Rejs Dem da, for —! Jeg synes, jeg hører nogen!

(han hjælper hende op. Hun vakler hen til pulten.)

(FRU SOLNESS kommer i døren til højre. Hun ser mager og forgræmmet ud, med spor af fordums skønhed. Blonde hængekroller. Elegant, helt sort klædt. Taler noget langsomt og med klagende stemme.)

FRU SOLNESS

(i døren).

Halvard!

SOLNESS

(vender sig).

Å, er du der, kære —?

FRU SOLNESS
(med et blik på KAJA).

Jeg kommer nok til ulejlighed, jeg, kan jeg skønne.

SOLNESS.

Aldeles ikke. Frøken Fosli har bare et lidet brev at skrive.

FRU SOLNESS.

Ja, jeg ser det.

SOLNESS.

Hvad var det så du vilde mig, Aline?

FRU SOLNESS.

Jeg vilde bare si', at doktor Herdal sidder inde i hjørnestuen. Kommer du kanske ind, du også, Halvard?

SOLNESS
(ser mistænksom på hende).

Hm, — vil doktoren så nødvendig snakke med mig, du?

FRU SOLNESS.

Nej, så nødvendig just ikke. Han kom indom på besøg til mig. Og så vilde han jo gerne hilse på dig med det samme.

SOLNESS
(ler stille).

Kan tænke mig det, ja. Nå, så får du be' ham vente lidt.

FRU SOLNESS.

Og så kommer du ind til ham siden?

SOLNESS.

Kanske det. Siden, — siden, kære. Om lidt.

FRU SOLNESS
(atter med et blik til KAJA).

Ja, glem det nu bare ikke, Halvard.

(trækker sig tilbage og lukker døren efter sig.)

KAJA
(sagte).

Å Gud, å Gud, — fruen tænker visst noget ondt om mig!

SOLNESS.

Å, sletikke det. Ikke mere end vanlig ialfald. Men det er bedst, at De går nu alligevel, Kaja.

KAJA.

Ja, ja, nu må jeg gå.

SOLNESS
(strængt).

Og så bringer De dette her andet i orden for mig. Hører De det!

KAJA.

A, gid det så sandt stod til mig, så —

SOLNESS.

Jeg vil ha' det i orden, siger jeg! Og det imorgen den dag!

KAJA
(angstfuldt).

Går det ikke på anden måde, så skal jeg gerne gøre det forbi med ham.

SOLNESS
(opfarende).

Gøre det forbi! Er De blet rent gal! Vil De gøre det forbi?

KAJA
(fortvilet).

Ja, heller det. For jeg må, — jeg må få bli' her hos Dem! Kan ikke gå ifra Dem! Så rent, — rent umuligt, det!

SOLNESS
(bruser ud).

Men, for fan', — Ragnar da! Det er jo netop Ragnar, som jeg —

KAJA
(ser på ham med forskrækkede øjne).

Er det mest for Ragnars skyld, at — at De —?

SOLNESS
(fatter sig).

Å nej visst ikke, nej! De skønner da ingenting heller. (mildt og sagte.) Det er naturligvis Dem, jeg vil ha'. Først og fremst Dem, Kaja. Men just derfor må De få Ragnar til at bli' i stillingen også. Så, så, — gå nu hjem.

KAJA.

Ja, ja, god nat da.

SOLNESS.

God nat. (idet hun vil gå.) Å, hør her! Ligger Ragnars tegninger derinde?

KAJA.

Ja, jeg så ikke, han tog dem med sig.

SOLNESS.

Så gå ind og find dem til mig. Jeg kunde kanske se lidt på dem alligevel.

KAJA
(glad).

Å ja, gør endelig det!

SOLNESS.

For Deres skyld, kære Kaja. Nå, la' mig så få dem i en fart, hører De!

(KAJA skynder sig ind i tegneværelset, roder ængstelig i bordskuffen, finder frem en mappe og bringer den.)

KAJA.

Her er alle tegningerne.

SOLNESS.

Godt. Læg dem der borte på bordet.

KAJA
(lægger mappen fra sig).

God nat da. (bønlig.) Og tænk godt og snilt på mig.

SOLNESS.

Å, det gør jeg jo altid. God nat, kære lille Kaja. (skotter til højre.) Gå så da!

(FRU SOLNESS og DOKTOR HERDAL kommer gennem døren til højre. Han er en ældre, fyldig herre med rundt, veltilfreds ansigt, skægløs, har tyndt, lyst hår og bærer guldbriller.)

FRU SOLNESS
(endnu i døren).

Halvard, nu kan jeg ikke holde på doktoren længer.

SOLNESS.

Nå, kom De bare her.

FRU SOLNESS
(til KAJA, som skruer pultlampen ned).

Alt færdig med brevet, frøken?

KAJA
(forvirret).

Brevet — ?

SOLNESS.

Ja, det var et ganske kort et.

FRU SOLNESS.

Det må visst ha' været svært kort.

SOLNESS.

De kan gerne gå, frøken Fosli. Og kom så betids igen imorgen.

KAJA.

Det skal jeg nok. — God nat, frue.

(hun går ud gennem forstuedøren.)

FRU SOLNESS.

Det må være godt for dig, det, Halvard, at du har fåt fat på denne frøkenen.

SOLNESS.

Ja såmæn. Hun er brugbar til noget af hvert, hun.

FRU SOLNESS.

Hun lader til det.

DOKTOR HERDAL.

Flink i bogførsel også?

SOLNESS.

Nå, — en del øvelse har hun jo altid fåt i disse to årene. Og så er hun snil og villig til hvad det skal være.

FRU SOLNESS.

Ja, det må jo være en stor behagelighed —

SOLNESS.

Det er det. Især når en ikke er forvænt i så henseende.

FRU SOLNESS

(mildt bebrejdende).

Kan du sige det, Halvard?

SOLNESS.

Å nej, nej, kære Aline. Jeg be'r om forladelse.

FRU SOLNESS.

Ingen årsag. — Ja, doktor, så kommer De altså igen siden og drikker te hos os?

DOKTOR HERDAL.

Bare jeg har gjort det sygebesøget, så kommer jeg.

FRU SOLNESS.

Tak for det.

(hun går ud gennem døren til højre.)

SOLNESS.

Har De hastværk, doktor?

DOKTOR HERDAL.

Nej, på ingen måde.

SOLNESS.

Må jeg få snakke lidt med Dem da?

DOKTOR HERDAL.

Ja, særdeles gerne.

SOLNESS.

Så lad os sætte os ned.

(han anviser doktoren plads i gyngestolen og sætter sig selv i lænestolen.)

SOLNESS
(ser prøvende på ham).

Sig mig, — mærked De noget hos Aline?

DOKTOR HERDAL.

Nu, da hun var her inde, mener De?

SOLNESS.

Ja. Ligeover for mig. La' De mærke til noget?

DOKTOR HERDAL
(smiler).

Ja, for fanden, — en kunde da ikke godt undgå at lægge mærke til, at Deres hustru, — hm —

SOLNESS.

Nå?

DOKTOR HERDAL.

— at Deres hustru ikke synes videre godt om denne frøken Fosli.

SOLNESS.

Ikke andet? Det har jeg selv mærket, det.

DOKTOR HERDAL.

Og det er jo ikke så underligt endda.

SOLNESS.

Hvilket?

DOKTOR HERDAL.

At hun ikke præcist liker, at De sådan dagstødt har et andet fruentimmer hos Dem.

SOLNESS.

Nej, nej, De kan ha' ret i det. Og Aline også. Men den ting, — det kan nu ikke være anderledes, det.

DOKTOR HERDAL.

Kunde De ikke ta' Dem en kontorist da?

SOLNESS.

Den første den bedste fyr? Nej tak, — det kan jeg ikke være tjent med.

DOKTOR HERDAL.

Men når nu Deres hustru —? Så svag, som hun er —. Når hun nu ikke tåler at se på dette her?

SOLNESS.

Ja, det får i Guds navn være det samme, — havde jeg nær sagt. Jeg må beholde Kaja Fosli. Kan ikke bruge nogen anden end netop hende.

DOKTOR HERDAL.

Ingen anden?

SOLNESS

(kort).

Nej, ingen anden.

DOKTOR HERDAL

(rykker sin stol nærmere).

Hør nu her, kære herr Solness. Må jeg få lov til at gøre Dem et spørsmål i al fortrolighed?

SOLNESS.

Ja, vær så god.

DOKTOR HERDAL.

Fruentimmer, ser De, — de har i visse ting en forbandet fin spørsans —

SOLNESS.

Det har de. Det er visst og sandt. Men —?

DOKTOR HERDAL.

Nå. Hør så bare. Når nu Deres hustru aldeles ikke kan udstå denne Kaja Fosli —?

SOLNESS.

Ja, hvad så?

DOKTOR HERDAL.

— har hun da ikke sådan en — en bitte liden grund for denne uvilkårlige uvilje?

SOLNESS

(ser på ham og rejser sig).

Åhå!

DOKTOR HERDAL.

Ta' mig det ikke ilde op. Men har hun ikke det?

SOLNESS

(kort og bestemt).

Nej.

DOKTOR HERDAL.

Slet aldeles ingen grund altså?

SOLNESS.

Ingen anden grund end sin egen mistænksomhed.

DOKTOR HERDAL.

Jeg véd, at De har kendt adskillige kvinder i Deres liv.

SOLNESS.

Ja, det har jeg.

DOKTOR HERDAL.

Og syntes ganske godt om enkelte af dem også.

SOLNESS.

Å ja, det med.

DOKTOR HERDAL.

Men i dette her med frøken Fosli —? Her er der altså ikke sligt noget med i spillet?

SOLNESS.

Nej. Ikke nogetsomhelst — fra min side.

DOKTOR HERDAL.

Men fra hendes da?

SOLNESS.

Det synes jeg ikke. De har ret til at spørge om, doktor.

DOKTOR HERDAL.

Det var Deres hustrus sporsans, vi gik ud fra.

SOLNESS.

Var så, ja. Og for så vidt —. (sænker stemmen.) Alines sporsans, som De siger, — den har på en viss måde ståt sin prøve, den.

DOKTOR HERDAL.

Nå, — ser vi det!

SOLNESS

(sætter sig).

Doktor Herdal, — nu skal jeg fortælle Dem en underlig historie. Hvis De vil høre på den da.

DOKTOR HERDAL.

Jeg hører gerne på underlige historier.

SOLNESS.

Nå, godt og vel. De husker sagtens, at jeg tog Knut Brovik og sønnen i min tjeneste, — dengang det var gåt så rent til agters med den gamle.

DOKTOR HERDAL.

Det kender jeg så nogenlunde, ja.

SOLNESS.

For de er i grunden et par flinke fyrer, de to. ser De. De har evner, hver på sin måde. Men så fandt sønnen på at forlove sig. Og så, naturligvis, så skulde han til at gifte sig, — og begynde at bygge selv. For allesammen så tænker de nu på sligt noget, de unge.

DOKTOR HERDAL

(ler).

Ja, de har den uvane, at de gerne vil sammen.

SOLNESS.

Nå. Men det kunde jo ikke jeg være tjent med. For jeg havde jo selv brug for Ragnar. Og for den gamle også. Han er nu så svært flink til beregninger af bæreævne og kubikindhold — og alt det dævelskab, han, ser De.

DOKTOR HERDAL.

Å ja, det hører vel med, det også.

SOLNESS.

Gør så, ja. Men Ragnar, han skulde og han vilde begynde på egen hånd. Der var ingen råd med det.

DOKTOR HERDAL.

Men han er da ble't hos Dem alligevel.

SOLNESS.

Ja, nu skal De bare høre. En dag så kom hun, Kaja Fosli, ind til dem i et ærende. Havde aldrig været her før. Og da jeg fik se, hvor inderlig for-

gabet de to var i hverandre, så slog den tanke ned i mig: kunde jeg få hende her på kontoret, så blev kanske Ragnar siddende, han også.

DOKTOR HERDAL.

Det var jo en nokså rimelig tanke.

SOLNESS.

Ja, men jeg ymted ikke et levende ord om sligt noget dengang. Stod bare og så' på hende — og ønsked så rigtig ihærdig, at jeg havde hende her. Så snakked jeg lidt venlig til hende, — så'n om løst og fast. Og dermed gik hun sin vej.

DOKTOR HERDAL.

Nå?

SOLNESS.

Men så næste dag, så'n udover kvælden, da gamle Brovik og Ragnar var gå't hjem, så kom hun til mig her igen og tede sig, som om jeg havde truffet en aftale med hende.

DOKTOR HERDAL.

En aftale? Om hvad?

SOLNESS.

Akkurat om det, som jeg bare havde ståt her og ønsket. Men som jeg sletikke havde sagt et eneste ord om.

DOKTOR HERDAL.

Det var ret mærkeligt.

SOLNESS.

Ja, var det ikke? Og nu vilde hun vide, hvad hun skulde bestille her. Om hun kunde få begynde straks den næste morgen. Og sligt noget.

DOKTOR HERDAL.

Tror De ikke, hun gjorde det for at få være sammen med kæresten?

SOLNESS.

Det faldt *mig* også ind i førstningen. Men nej. det var ikke så. Fra *ham* gled hun ligesom rent bort, — da hun vel var kommen her til mig.

DOKTOR HERDAL.

Gled over til Dem da?

SOLNESS.

Ja, så helt og holdent. Jeg kan mærke, at hun føler det, når jeg ser på hende bagfra. Hun dirrer og hun ryster, bare jeg kommer i nærheden af hende. Hvad synes De om *det*?

DORTOR HERDAL.

Hm, — det lar sig jo nok forklare.

SOLNESS.

Nå, men det andet da? Det, at hun trode jeg havde sagt hende, hvad jeg bare havde ønsket og villet — sådan i stilhed. Indvendig. For mig selv. Hvad siger De om det? Kan De forklare mig sligt noget, doktor Herdal?

DOKTOR HERDAL.

Nej, det indlader jeg mig ikke på.

SOLNESS.

Kunde tænke mig det på forhånd. Derfor så har jeg aldrig før villet snakke om det heller. — Men det er så forbandet brydsomt for mig i længden, skønner De. Her må jeg gå dagstødt og lade som

om jeg —. Og det er jo synd imod hende, stakker. (heftig.) Men jeg kan ikke andet! For render hun ifra mig, — så går Ragnar sin vej også.

DOKTOR HERDAL.

Og De har ikke fortalt Deres hustru sammenhængen i dette?

SOLNESS.

Nej.

DOKTOR HERDAL.

Hvorfor i alverden gør De ikke det da?

SOLNESS

(ser fast på ham og siger dæmpet).

Fordi jeg synes der ligger ligesom — ligesom en slags velgørende selvpinsel for mig i det at la' Aline få gøre mig uret.

DOKTOR HERDAL

(ryster på hodet).

Dette her forstår jeg ikke det Guds skabte ord af.

SOLNESS.

Jo, ser De, — for det er da ligesom en smule afdrag på en bundløs, umådelig gæld —

DOKTOR HERDAL.

Til Deres hustru?

SOLNESS.

Ja. Og det letter jo altid lidt op i sindet. En kan få puste friere ud en stund da, forstår De.

DOKTOR HERDAL.

Nej, ved Gud, om jeg forstår et ord —

SOLNESS
(afbryder, rejser sig igen).

Ja, ja, ja, — så snakker vi ikke mere om det heller.

(han driver henover gulvet, kommer tilbage og standser ved bordet.)

SOLNESS
(ser på doktoren med et lunt smil).

De synes vel, at De har fåt mig dygtig godt på glid nu, doktor?

DOKTOR HERDAL
(noget ærgerlig).

På glid? Det skønner jeg heller ikke et gran af, herr Solness.

SOLNESS.

Å, si' De det bare rent ud. For jeg har så inderlig godt mærket det, ser De!

DOKTOR HERDAL.

Hvad har De mærket for noget?

SOLNESS
(dæmpet, langsomt).

At De går her så lunt og holder øje med mig.

DOKTOR HERDAL.

Gør jeg! Hvorfor i alverden skulde jeg gøre det?

SOLNESS.

Fordi De tror, at jeg — (opfarende.) Nå for fa'n, — De tror om mig det samme, De, som Aline tror?

DOKTOR HERDAL.

Og hvad tror så hun om Dem da?

SOLNESS
(atter behersket).

Hun er begyndt at tro, at jeg er sådan — sådan — syg.

DOKTOR HERDAL.

Syg! De! Det har hun aldrig sagt et levende ord om til mig. Hvad skulde der da fejle Dem, kære?

SOLNESS
(læner sig over stolryggen og hvisker).

Aline går her og tror, at jeg er gal. Det gør hun.

DOKTOR HERDAL
(rejser sig).

Men, kæreste, bedste herr Solness —!

SOLNESS.

Jo, så min s'æl og salighed —! Således er det. Og det har hun fåt Dem til at tro på også! Å, jeg kan forsikre Dem, doktor, — jeg mærker det så godt, så godt på Dem. For jeg la'r mig ikke lure så let, jeg, skal jeg si' Dem.

DOKTOR HERDAL
(ser forundret på ham).

Aldrig, herr Solness, — aldrig med en tanke er sligt noget faldet mig ind.

SOLNESS
(med et vantro smil).

Ja så? Virkelig ikke det?

DOKTOR HERDAL.

Nej, aldrig! Og visst aldrig Deres hustru heller. Det tror jeg næsten, jeg tør sværge på.

SOLNESS.

Nå, det skulde De dog helst la' være. For på en måde, ser De, så — så kunde hun jo kanske også ha' grund til at tro noget sligt.

DOKTOR HERDAL.

Nej, nu må jeg rigtignok sige —!

SOLNESS
(afbrydende, slår ud med hånden).

Ja, ja, kære doktor, — la' os så ikke komme nærmere ind på dette her. Det er bedst, at hver blir ved sit. (slår over i en stille lystighed.) Men hør nu, doktor — hm —

DOKTOR HERDAL.

Ja?

SOLNESS.

Når De nu altså ikke tror, at jeg er — sådan — syg — og forrykt — og gal og sligt noget —

DOKTOR HERDAL.

Hvad så, mener De?

SOLNESS.

Så må De vel sagtens bilde Dem ind, at jeg er en svært lykkelig mand da?

DOKTOR HERDAL.

Skulde det bare være en indbildning?

SOLNESS
(ler).

Nej, nej, — forstår sig! Gud bevar's vel! Tænk det, — at være bygmester Solness! Halvard Solness! Jo, jeg takker, jeg!

DOKTOR HERDAL.

Ja, jeg må virkelig sige, at for mig står det, som om De har havt lykken med Dem i en ganske utrolig grad.

SOLNESS

(undertrykker et tungt smil).

Det har jeg. Kan ikke klage på det.

DOKTOR HERDAL.

Først så brændte jo den gamle fæle røverborgen ned for Dem. Og det var da sandelig et stort held.

SOLNESS

(alvorlig).

Det var Alines familjehjem, som brændte. Husk på det.

DOKTOR HERDAL.

Ja, for hende må det jo ha' været en tung sorg.

SOLNESS.

Hun har ikke forvundet det den dag idag. Ikke i alle disse tolv—tretten år.

DOKTOR HERDAL.

Det, som fulgte bagefter, det var vel det værste slag for hende.

SOLNESS.

Det ene med det andet.

DOKTOR HERDAL.

Men De, — De selv, — De svang Dem da op på det. Var begyndt som en fattig gut fra landsbygden, — og står nu her som første mand på Deres område. Å jo, herr Solness, De har da rigtignok havt lykken med Dem.

SOLNESS
(ser sky hen til ham).

Ja, men det er jo netop det, som jeg går og gruer så forfærdelig for.

DOKTOR HERDAL.

Gruer De? For at De har lykken med Dem?

SOLNESS.

Både sent og tidlig gør det mig så ræd, — så ræd. For engang må vel omslaget komme, skønner De.

DOKTOR HERDAL.

Å, snak! Hvor skulde det omslag komme fra?

SOLNESS
(fast og sikker).

Det kommer fra ungdommen.

DOKTOR HERDAL.

Pyt! Ungdommen! De er da vel ikke aflægs, De, skulde jeg tro. Å nej, — De står visst nu så grundmuret her, som De kanske aldrig før har stått.

SOLNESS.

Omslaget kommer. Jeg aner det. Og jeg føler at det nærmer sig. En eller anden gi'r sig til at kræve: træd tilbage for mig! Og så stormer alle de andre efter og truer og skriger: gi' plads, — gi' plads, — gi' plads! Jo, pas De bare på, doktor. Engang kommer ungdommen her og banker på døren —

DOKTOR HERDAL
(ler).

Nå, Herregud, hvad så?

SOLNESS.

Hvad så? Jo, så er det slut med bygmester Solness.

(Det banker på døren til venstre.)

SOLNESS

(farer sammen).

Hvad er det? Hørte De noget?

DOKTOR HERDAL.

Der er nogen som banker.

SOLNESS

(højt).

Kom ind!

(HILDE WANGEL kommer ind gennem forstuedøren. Hun er af middels højde, smidig, og fint bygget. Lidt brunet af solen. Klædt i turistdragt, med ophæftet skørt, udslået matroskrave og en liden sømandshat på hodet. Randsel på ryggen, plæd i rem og lang bergstok.)

HILDE WANGEL

(går med tindrende glade øjne imod SOLNESS).

God aften!

SOLNESS

(ser uviss på hende).

God aften —

HILDE

(ler).

Jeg tror næsten, at De ikke kender mig igen!

SOLNESS.

Nej, — jeg må rigtignok si', at — så'n i øjeblikket —

DOKTOR HERDAL

(går nærmere).

Men jeg kender Dem igen, frøken —

HILDE
(fornøjet).

Å nej, er det Dem, som —!

DOKTOR HERDAL.

Ja visst er det mig. (til SOLNESS.) Vi mødtes oppe på en af fjeldstuerne nu isommer. (til HILDE.) Hvad blev der så af de andre damerne?

HILDE.

Å, de tog vejen vestover, de.

DOKTOR HERDAL.

De likte nok ikke rigtig, at vi gjorde al den sjau om kvælden.

HILDE.

Nej, de likte visst ikke det.

DOKTOR HERDAL
(truer med fingeren).

Og det var nu ikke frit for, heller, at De koketterte en smule med os.

HILDE.

Det var da vel morsommere, det, end at sidde og binde hosesokker med alle de kærringerne.

DOKTOR HERDAL
(ler).

Det er jeg så fuldkommen enig med Dem i!

SOLNESS.

Kom De til byen nu ikvæld?

HILDE.

Ja, nu netop kom jeg.

DOKTOR HERDAL.

Ganske alene, frøken Wangel?

HILDE.

Ja da!

SOLNESS.

Wangel? Heder De Wangel?

HILDE

(ser lystig forundret på ham).

Ja visst gør jeg da vel det.

SOLNESS.

Så er De kanske datter af distriktslægen oppe i Lysanger?

HILDE

(som før).

Ja, hvem skulde jeg ellers være datter af?

SOLNESS.

Nå, så har vi truffet hinanden der oppe da. Den sommer, da jeg var der og bygged tårn på den gamle kirken.

HILDE

(alvorligere).

Ja vel var det dengang.

SOLNESS.

Nå, det er lange tider siden, det.

HILDE

(ser fast på ham).

Det er akkurat de ti år siden.

SOLNESS.

Og dengang var De vel bare barnet, kan jeg tænke.

HILDE
(henkastende).

Så'n en tolv—tretten år ialfald.

DOKTOR HERDAL.

Er det første gang, De er her i byen, frøken Wangel?

HILDE.

Ja, det er såmæn det.

SOLNESS.

Og De kender kanske ingen her?

HILDE.

Ingen uden Dem. Ja, og så Deres frue.

SOLNESS.

Så De kender hende også?

HILDE.

Lidt bare. Vi var sammen nogen dage på sanatoriet —

SOLNESS.

Nå der oppe.

HILDE.

Hun sa', at jeg gerne måtte besøge hende, hvis jeg skulde komme her til byen. (smiler.) Det havde hun nu for resten ikke behøvet.

SOLNESS.

At hun sletikke har snakket om det —

(HILDE sætter stokken fra sig ved ovnen, spænder randselen af og lægger den og plædet på sofaen. DOKTOR HERDAL vil være behjælpelig. SOLNESS står og ser på hende.)

HILDE
(går imod ham).

Nå, så vil jeg be', at jeg må få bli' her inat da.

SOLNESS.

Det kan visst så godt la' sig gøre.

HILDE.

For jeg har ikke andre klæ'r, end de, jeg går i. Ja, og så et sæt undertøj i randselen. Men det må vaskes. For det er så svært skiddent.

SOLNESS.

Å ja, det blir der nok råd for. Nu skal jeg bare si' min hustru til —

DOKTOR HERDAL.

Så vil jeg gøre mit sygebesøg imens.

SOLNESS.

Ja, gør det. Og siden så kommer De jo igen.

DORTOR HERDAL
(lystig, med et blik på HILDE).

Ja, det kan De rigtignok forbande Dem på! (ler.) De spåde sandt alligevel, De, herr Solness!

SOLNESS.

Hvorledes det?

DOKTOR HERDAL.

Ungdommen kom altså dog og banked på hos Dem.

SOLNESS
(oplivet).

Ja, det var nu på en anden måde, det.

DOKTOR HERDAL.

Var så, ja. Unægtelig det!

(han går ud gennem forstuedøren. SOLNESS åbner døren til højre og taler ind i sideværelset.)

SOLNESS.

Aline! Du må være så snil at komme ind. Her er en frøken Wangel, som du kender.

FRU SOLNESS
(kommer frem i døren).

Hvem er det, si'r du? (ser HILDE.) Å, er det Dem, frøken? (går nærmere og rækker hende hånden.) Så kom De da til byen alligevel.

SOLNESS.

Frøken Wangel er kommet nu netop. Og så be'r hun, at hun må få bli' her natten over.

FRU SOLNESS.

Her hos os? Ja, så gerne det.

SOLNESS.

For at få sit tøj gjort lidt istand, skønner du.

FRU SOLNESS.

Jeg skal ta' mig af Dem, så godt jeg kan. Det er bare pligt, det. Deres kuffert kommer vel efter?

HILDE.

Jeg har ingen kuffert.

FRU SOLNESS.

Nå, det ordner sig nok, vil jeg håbe. Men nu får De ta' tiltakke her hos min mand sålænge. Så skal jeg se at få et værelse gjort lidt hyggeligt for Dem.

SOLNESS.

Kan vi ikke ta' et af barnekammerserne? For de står jo fuldt færdige, de.

FRU SOLNESS.

Å jo. Der har vi mere end plads nok. (til HILDE.) Sæt Dem nu ned og hvil Dem lidt.

(hun går ud til højre.)

(HILDE, med hænderne på ryggen, driver omkring i stuen og ser på et og andet. SOLNESS står foran ved bordet, ligeledes med hænderne på ryggen, og følger hende med øjnene.)

HILDE

(standser og ser på ham).

Har De flere barnekammerser, De?

SOLNESS.

Her er tre barnekammerser i huset.

HILDE.

Det var svært. Så har De vel fælt mange barn da?

SOLNESS.

Nej. Vi har ingen barn. Men nu kan jo De få være barn her sålænge.

HILDE.

For inat, ja. Jeg skal ikke skrike. Jeg vil prøve, om jeg ikke kan få sove som en sten.

SOLNESS.

Ja, De er vel svært træt, kan jeg tro.

HILDE.

Nej da! Men alligevel —. For det er så rasende dejligt at ligge så'n og drømme.

SOLNESS.

Drømmer De tidt så'n om nætterne

HILDE.

Ja da! Næsten altid.

SOLNESS.

Hvad drømmer De så mest om da?

HILDE.

Det si'r jeg ikke ikvæld. En anden gang — kanske.

(hun driver atter hen over gulvet, standser ved pulten og roder lidt om mellem bøgerne og papirerne.)

SOLNESS
(går nærmere).

Er det noget, De leder efter?

HILDE.

Nej, jeg står bare og ser på alt dette her. (vender sig.) Kanske jeg ikke må?

SOLNESS.

Jo, vær så god.

HILDE.

Er det Dem, som skriver i den store protokollen?

SOLNESS.

Nej, det er bogholdersken.

HILDE.

Et fruentimmer?

SOLNESS
(smiler).

Ja naturligvis.

HILDE.

En så'n en, som De har her hos Dem?

SOLNESS.

Ja.

HILDE.

Er hun gift, hun?

SOLNESS.

Nej, det er en frøken.

HILDE.

Nå så.

SOLNESS.

Men hun gifter sig visst snart nu.

HILDE.

Det er jo bra' for hende, det.

SOLNESS.

Men ikke videre bra' for mig. For så har jeg ingen til at hjælpe mig.

HILDE.

Kan De ikke få fat på en anden en, som er lige så god da?

SOLNESS.

Kanske De vilde bli' her og — og skrive i protokollen?

HILDE

(ser nedad ham).

Jo, det kan De tro! Nej tak, — det skal vi ikke ha' noget af.

(hun driver atter hen over gulvet og sætter sig i gyngestolen. SOLNESS går også til bordet.)

HILDE
(ligesom fortsættende).

— for her er da vel andet at ta' sig til, end sligt noget. (ser smilende på ham.) Mener ikke De også det?

SOLNESS.

Forstår sig. Først og fremst så skal De vel omkring i butikkerne og fa fiffet Dem rigtig op.

HILDE
(lystig).

Nej, jeg tror helst, jeg la'r være det!

SOLNESS.

Så?

HILDE.

Ja, for jeg har sat alle pengene mine overstyr, må De vide.

SOLNESS
(ler).

Hverken kuffert eller penge altså!

HILDE.

Ingen af delene. Men skidt, — det kan også være det samme nu.

SOLNESS.

Se, det kan jeg rigtig like Dem for!

HILDE.

Bare for det?

SOLNESS.

For det ene med det andet. (sætter sig i lænestolen.) Lever Deres far endnu?

HILDE.

Ja, far lever.

SOLNESS.

Og nu tænker De kanske på at studere herinde?

HILDE.

Nej, det er ikke faldt mig ind.

SOLNESS.

Men De blir da vel her i nogen tid, véd jeg?

HILDE.

Alt efter som det føjer sig.

(hun sidder en stund og gynger sig og ser på ham, halvt alvorlig, halvt med et undertrykt smil. Derpå tager hun hatten af og lægger den foran sig på bordet.)

HILDE.

Bygmester Solness?

SOLNESS.

Ja?

HILDE.

Er De svært glemsom, De?

SOLNESS.

Glemsom? Nej, ikke så vidt jeg véd.

HILDE.

Men vil De da sletikke til at snakke med mig om det deroppe fra?

SOLNESS
(studser et øjeblik).

Oppe fra Lysanger? (ligegyldig.) Nå, det er da ikke stort at snakke om, det, synes jeg.

HILDE
(ser bebrejdende på ham).

Hvorfor skal De nu sidde og si' sligt!

SOLNESS.

Nå, så snak De til mig om det da.

HILDE.

Da tårnet var færdigt, så havde vi stor stads i byen.

SOLNESS.

Ja, den dagen glemmer jeg ikke så let.

HILDE
(smiler).

Ikke det? Det er snilt af Dem, det!

SOLNESS.

Snilt?

HILDE.

Der var musik på kirkegården. Og mange, mange hundrede mennesker. Vi skolepiger var hvidklædte, vi. Og så havde vi flag allesammen.

SOLNESS.

Å jo, de flagene, — de husker jeg rigtignok!

HILDE.

Så steg De rakt opover stilladset. Lige op til det allerøverste. Og en stor krans havde De med Dem. Og den kransen hængte De helt oppe på vindfløjen.

SOLNESS
(kort, afbrydende).

Jeg brugte så dengang. For det er en gammel skik, det.

HILDE.

Det var så vidunderlig spændende at stå dernede og se op til Dem. Tænk, om han nu faldt udover! Han, — bygmesteren selv!

SOLNESS

(ligesom afledende).

Ja, ja, ja, det kunde s'gu godt ha' hændt, det. For en af disse her hvidklædte dævelungerne, — hun bar sig slig og skreg slig op til mig —

HILDE

(tindrende glad).

„Hurra for bygmester Solness"! Ja!

SOLNESS.

— og vifted og svinged slig med flaget sit, at jeg — at jeg næsten blev or i hodet af at se på det.

HILDE

(sagtere, alvorlig).

Den dævelungen, — det var mig, det.

SOLNESS

(fæster øjnene stivt på hende).

Det er jeg viss på nu. Det må ha' været Dem.

HILDE

(atter livfuld).

For det var så forfærdelig dejligt og spændende. Jeg kunde ikke skønne, at der fandtes en bygmester i hele verden, som kunde bygge så umådelig højt tårn. Og så, at De stod alleröverst deroppe selv! Lyslevende! Og at De sletikke blev en smule svimmel! Det var nu det aller mest — sån — svimlende at tænke sig.

SOLNESS.

Hvoraf vidste De da så sikkert, at jeg ikke var — ?

HILDE
(afvisende).

Nej da! Fy! Det kendte jeg indvendig. For ellers så kunde De jo ikke stået og sunget deroppe.

SOLNESS
(ser forundret på hende).

Sunget? Sang jeg?

HILDE.

Ja, det gjorde De da rigtignok.

SOLNESS
(ryster på hodet).

Jeg har aldrig sunget en tone i mit liv.

HILDE.

Jo. De sang dengang. Det hørtes som harper i luften.

SOLNESS
(tankefuld).

Det er noget forunderligt noget, — dette her.

HILDE
(tier en stund, ser på ham og siger dæmpet).

Men så, — bagefter, — så kom jo det rigtige.

SOLNESS.

Det rigtige?

HILDE
(tindrende livlig).

Ja, det behøver jeg da vel ikke at minde Dem om?

SOLNESS.

Å jo, mind mig lidt om *det* også.

HILDE.

Kan De ikke huske, at der blev holdt stor middag for Dem i klubben?

SOLNESS.

Jo vel. Det må ha' været samme eftermiddagen, det. For næste morgen så rejste jeg.

HILDE.

Og fra klubben var De bedt hjem hos os til aftens.

SOLNESS.

Det er ganske rigtig, frøken Wangel. Mærkværdig, hvor godt De har indpræntet Dem alle disse småtingene.

HILDE.

Småting! Jo, *De* er god! Var det kanske en småting, det også, at jeg var *alene* i stuen, da De kom?

SOLNESS.

Var De altså det?

HILDE

(uden at svare ham).

Dengang kaldte De mig ikke for dævelunge.

SOLNESS.

Nej, *det* gjorde jeg vel ikke.

HILDE.

De sa', at jeg var dejlig i den hvide kjolen. Og at jeg så ud som en liden prinsesse.

SOLNESS.

Det gjorde De visst også, frøken Wangel. Og dertil — så let og fri, som jeg kendte mig den dagen —

HILDE.

Og så sa' De, at når jeg blev stor, så skulde jeg være *Deres* prinsesse.

SOLNESS
(ler lidt).

Se, se, — sa' jeg *det* også?

HILDE.

Ja, De gjorde det. Og da jeg så spurgte, hvor længe jeg skulde vente, så sa' De, at De vilde komme igen om ti år, — som et trold, — og bortføre mig. Til Spanien eller noget sligt. Og *der* skulde De købe et kongerige til mig, lovte De.

SOLNESS
(som før).

Ja, efter en god middag ser en ikke så nøje på skillingen. Men *sa'* jeg virkelig alt dette her?

HILDE
(ler stille).

Ja. Og De sa' også, hvad det kongeriget skulde hede.

SOLNESS.

Nå da?

HILDE.

Det skulde hede kongeriget Appelsinia, sa' De.

SOLNESS.

Nå, det var jo et appetitligt navn.

HILDE.

Nej, jeg likte det sletikke. For det var jo som om De vilde gøre nar af mig.

SOLNESS.

Men det var da visst ikke min mening.

HILDE.

Nej, det skulde en jo rigtignok ogsa tro. Efter det, som De gjorde bagefter, så —

SOLNESS.

Hvad i alverden gjorde jeg da bagefter?

HILDE.

Jo, det mangled bare, at De havde glemt det ogsa! For sligt noget ma en da vel sagtens huske, véd jeg.

SOLNESS.

Ja, ja, sæt mig bare lidt pa glid, sa kanske —. Na?

HILDE

(ser fast pa ham.)

De tog og kyssed mig, bygmester Solness.

SOLNESS

(med aben mund, rejser sig op fra stolen.)

Gjorde jeg!

HILDE.

Jaha, De gjorde det. De tog mig med begge armene og bøjed mig bagover, og kyssed mig. Mange gange.

SOLNESS.

Nej, men kære, snille frøken Wangel —!

HILDE

(rejser sig).

De vil da vel aldrig nægte det?

SOLNESS.

Jo, det vil jeg rigtignok nægte!

HILDE

(ser hanlig pa ham).

Na sa.

(hun vender sig og gar langsomt tæt hen til ovnen, hvor hun blir staende bortvendt og ubevægelig med hænderne pa ryggen. Kort ophold.)

SOLNESS

(gar varsomt hen bag hende).

Froken Wangel — ?

HILDE

(tier og rorer sig ikke).

SOLNESS.

Sta nu ikke der som en stenstotte. Dette her, De sa', det ma være noget, som De har dromt. (lægger handen pa hendes arm.) Hor nu her —

HILDE

(gor en utalmodig bevægelse med armen).

SOLNESS

(som om en tanke skyder op i ham).

Eller —! Bi lidt! Her stikker noget dybere under, skal De se!

HILDE

(rorer sig ikke).

SOLNESS

(dæmpet men med eftertryk).

Jeg ma ha' tænkt pa alt dette her. Jeg ma ha' villet det. Ha' onsket det. Havt lyst til det. Og sa —. Skulde det ikke hænge slig sammen?

HILDE
(tier fremdeles).

SOLNESS
(utålmodig).

Na ja, ja, for fan', — så har jeg gjort det også da!

HILDE
(drejer lidt på hodet, men uden at se på ham).

Tilstår De altså nu?

SOLNESS.

Ja. Alt, hvad De vil.

HILDE.

At De tog og slog armene om mig?

SOLNESS.

Ja da!

HILDE.

Og bøjed mig bagover?

SOLNESS.

Svært langt bagover.

HILDE.

Og kyssed mig?

SOLNESS.

Ja, jeg gjorde det.

HILDE.

Mange gange?

SOLNESS.

Så mange, De bare vil.

HILDE

(vender sig rask imod ham og har igen det tindrende glade udtryk i øjnene).

Nå, ser De, at jeg fik lokket det ud af Dem tilslut!

SOLNESS

(drager på smilebåndet).

Ja, tænk bare, — at jeg kunde glemme sligt noget.

HILDE

(atter lidt mut, går fra ham).

Å, De har vel kysset så mange i Deres dage. De, kan jeg tænke.

SOLNESS.

Nej, det må De da ikke tro om mig.

(HILDE sætter sig i lænestolen. SOLNESS står og støtter sig til gyngestolen.)

SOLNESS

(ser iagttagende på hende).

Frøken Wangel?

HILDE.

Ja?

SOLNESS.

Hvorledes var det nu? Hvad blev det så videre til, — dette med os to?

HILDE.

Det blev jo ikke til noget mere. Det véd De da vel. For så kom jo de andre fremmede, og så — isch!

SOLNESS.

Ja rigtig! De andre kom. At jeg kunde glemme det også.

HILDE.

Å, De har såmæn ingenting glemt. Bare skammet Dem lidt. En glemmer da ikke sligt noget, véd jeg.

SOLNESS.

Nej, det skulde jo synes så.

HILDE

(atter livfuld, ser på ham).

Eller har De kanske også glemt, hvad dag det var?

SOLNESS.

Hvad dag —?

HILDE.

Ja, hvad dag hejste De kransen på tårnet? Nå? Sig det straks!

SOLNESS.

Hm, — selve dagen har jeg, min s'æl, glemt. Jeg véd bare, at det var for ti år siden. Så'n udover høstparten.

HILDE

(nikker flere gange langsomt med hodet).

Det var for ti år siden. Den 19de September.

SOLNESS.

Jaha, det var vel så ved lag. Se, det mindes De også, De! (standser.) Men bi lidt —! Jo, — idag har vi også den 19de September.

HILDE.

Ja, vi har det. Og de ti år er gåt. Og de kom ikke, — som De havde lovet mig.

SOLNESS.

Lovet Dem? Skræmt Dem med, mener De vel?

HILDE.

Jeg synes ikke, det var noget at skræmme med, det.

SOLNESS.

Nå, narret Dem lidt med da.

HILDE.

Var det bare det, De vilde? Narre mig?

SOLNESS.

Nå, eller spøge lidt med Dem da! Jeg husker det, Gud hjælpe mig, ikke. Men noget sligt noget har dét vel været. For De var jo bare et barn dengang.

HILDE.

Å, jeg var kanske ikke så rent barn heller. Ikke så'n en tøsunge, som De tror.

SOLNESS

(ser forskende på hende).

Har De rigtig for ramme alvor gåt og tænkt, at jeg vilde komme igen?

HILDE

(dølger et halvt drillende smil).

Ja da! Jeg havde ventet mig det af Dem.

SOLNESS.

At jeg vilde komme hjem til Deres og ta' Dem med mig?

HILDE.

Akkurat som et trold, ja.

SOLNESS.

Og gøre Dem til prinsesse?

HILDE.

De lovte mig jo det.

SOLNESS.

Og gi' Dem et kongerige også?

HILDE

(ser op mod loftet).

Hvorfor ikke det da? For det behøvte jo ikke netop at være så'nt et almindeligt, rigtigt kongerige heller.

SOLNESS.

Men noget andet, som var lige så godt?

HILDE.

Ja, mindst lige så godt. (ser lidt på ham.) Kunde De bygge de højeste kirketårne i verden, så måtte De vel sagtens kunde gøre udvej til et eller andet slags kongerige også, — tænkte jeg mig.

SOLNESS

(ryster på hodet).

Jeg kan ikke rigtig få rede på Dem, frøken Wangel.

HILDE.

Kan De ikke det? Jeg synes, det er så ligetil, jeg.

SOLNESS.

Nej, jeg kan ikke bli' klog på, om De mener alt det, som De siger. Eller om De bare sidder så'n og driver spas —

HILDE

(smiler).

Gør nar, kanske? Jeg også?

SOLNESS.

Ja netop. Gør nar. Af os begge to. (ser hen på hende.) Har De længe vidst, at jeg var gift?

HILDE.

Ja, det har jeg da vidst hele tiden. Hvorfor spør' De om det?

SOLNESS

(henkastende).

Nej, nej, det faldt mig bare så'n ind. (ser alvorlig på hende og siger dæmpet.) Hvorfor er De kommen?

HILDE.

Fordi jeg vil ha' fat i mit kongerige. Nu er jo fristen ude.

SOLNESS

(ler uvilkårligt).

Jo, De er god, De!

HILDE

(lystig).

Ryk ud med mit kongerige, bygmester! (banker med fingeren.) Kongeriget på bordet!

SOLNESS

(skyver gyngestolen nærmere og sætter sig).

Alvorlig talt, — hvorfor er De kommen? Hvad vil De egentlig gøre her?

HILDE.

Å, for det første så vil jeg nu gå omkring og se på alt det, som De har bygget.

SOLNESS.

Da får De mere end nok at løbe om efter.

HILDE.

Ja. De har jo bygget så forfærdelig meget.

SOLNESS.

Jeg har det. Mest i de senere årene.

HILDE.

Mange kirketårne også? Så'ne umådelig høje?

SOLNESS.

Nej. Jeg bygger ingen kirketårne nu mere. Og ingen kirker heller.

HILDE.

Hvad bygger De nu da?

SOLNESS.

Hjem for mennesker.

HILDE
(eftertænksom).

Kunde De ikke gøre lidt — lidt så'n kirketårn over de hjemmene også?

SOLNESS
(studser).

Hvad mener De med det?

HILDE.

Jeg mener, — noget, som peger — ligesom frit tilvejrs. Med fløjen så svimlende højt oppe.

SOLNESS
(grubler lidt).

Mærkværdig nok, at De siger det. For det er jo netop det, jeg allerhelst vilde.

HILDE
(utålmodig).

Men hvorfor gør De det så ikke da!

SOLNESS
(ryster på hodet).

Nej, for menneskene vil ikke ha' det.

HILDE.

Tænk, — at de ikke vil det!

SOLNESS
(lettere).

Men nu bygger jeg mig et nyt hjem. Her lige over for.

HILDE.

Til Dem selv?

SOLNESS.

Ja. Det er omtrent færdigt. Og på det er der et tårn.

HILDE.

Højt tårn?

SOLNESS.

Ja.

HILDE.

Svært højt?

SOLNESS.

Folk vil visst si', at det er altfor højt. For et hjem at være.

HILDE.

Det tårnet vil jeg ud og se på straks imorgen tidlig.

SOLNESS
(sidder med handen under kind og stirrer på hende).

Sig mig, frøken Wangel, — hvad heder De? Til fornavn, mener jeg.

HILDE.

Jeg heder jo Hilde.

SOLNESS
(som før).

Hilde? Så?

HILDE.

Sanser De ikke det da? De kaldte mig jo selv Hilde. Den dagen, da De var uskikkelig.

SOLNESS.

Gjorde jeg det også?

HILDE.

Men dengang sa' De lille Hilde. Og det likte jeg ikke.

SOLNESS.

Så De likte ikke det, frøken Hilde?

HILDE.

Nej. Ikke ved den lejlighed. — For resten — „prinsesse Hilde" —. Det vil komme til at ta' sig ganske godt ud, synes jeg.

SOLNESS.

Ja vel. Prinsesse Hilde af — af —. Hvad var det nu, kongeriget skulde hede?

HILDE.

Isch da! Det dumme kongerige vil jeg ikke vide noget af. Jeg vil ha' mig et ganske andet et, jeg!

SOLNESS

(har lænet sig tilbage i stolen og ser fremdeles på hende).

Er det ikke underligt —? Jo mere jeg tænker over det nu, — så står det for mig, som om jeg i hele lange år har gåt her og pint mig med — hm —

HILDE.

Med hvad?

SOLNESS.

Med at komme på noget — noget sådan oplevet, som jeg syntes, jeg måtte ha' glemt igen. Men aldrig så fik jeg tag i, hvad det kunde være.

HILDE.

De skulde slåt knude på Deres lommetørklæde, bygmester.

SOLNESS.

Så havde jeg bare gåt og funderet på, hvad den knuden kunde betyde.

HILDE.

Å ja, der gi'es vel slige trold i verden også.

SOLNESS

(rejser sig langsomt op).

Det var inderlig godt, at De kom til mig nu.

HILDE

(ser dybt på ham).

Var det godt?

SOLNESS.

For jeg har siddet her så alene. Og stirret så rent hjælpeløs på det altsammen. (sagtere.) Jeg skal si' Dem, — jeg er begyndt at bli' så ræd, — så rasende ræd for ungdommen.

HILDE
(blæser).

Pyh. — er ungdommen noget at bli' ræd for!

SOLNESS.

Ja, just den. Derfor så har jeg låset og stængt mig inde. (hemmelighedsfuldt.) De skal vide, at ungdommen vil komme her og dundre på døren! Bryde ind til mig!

HILDE.

Så synes jeg, De skulde gå ud og lukke op for ungdommen da.

SOLNESS.

Lukke op?

HILDE.

Ja. Så ungdommen kunde få slippe ind til Dem. Så'n med det gode.

SOLNESS.

Nej, nej, nej! Ungdommen, — det er gengældelsen, det, ser De. Den kommer i spidsen for omslaget. Ligesom under en ny fane.

HILDE
(rejser sig, ser på ham og siger med en dirrende trækning om munden).

Kan De bruge mig til noget, bygmester?

SOLNESS.

Ja, det kan jeg da rigtignok nu! For De kommer også — ligesom under en ny fane, synes jeg. Ungdom imod ungdom altså —!

(DOKTOR HERDAL kommer ind gennem forstuedøren.)

DOKTOR HERDAL.

Nå, — er De og frøkenen her endnu?

SOLNESS.

Ja. Vi har havt mangt og meget at snakke om, vi to.

HILDE.

Både gammelt og nyt.

DOKTOR HERDAL.

Nej, har De det?

HILDE.

Å, det har været så svært morsomt. For bygmester Solness — han har så'n en rent ubegribelig hukommelse, han. Alle mulige småting så husker han dem på flækken.

(FRU SOLNESS kommer ind gennem døren til højre.)

FRU SOLNESS.

Se så, frøken Wangel, nu er værelset i orden til Dem.

HILDE.

Å, hvor snil De er imod mig!

SOLNESS
(til fruen).

Barnekammerset?

FRU SOLNESS.

Ja. Det mellemste. Men først så skulde vi vel tilbords.

SOLNESS
(nikker til HILDE).

Hilde skal sove i barnekammerset, hun.

FRU SOLNESS
(ser på ham).

Hilde?

SOLNESS.

Ja, frøken Wangel heder Hilde. Jeg har kendt hende, da hun var barn.

FRU SOLNESS.

Nej, har du det, Halvard? Nå, vær så god da. Der er dækket.

(hun tar DOKTOR HERDALS arm og går ud med ham til højre.)

(HILDE har imens samlet sine rejsesager sammen.)

HILDE
(sagte og hurtigt til SOLNESS).

Er det sandt, som De sa'? Kan De bruge mig til noget?

SOLNESS
(tar sagerne fra hende).

De er den, som jeg sårest har savnet.

HILDE
(ser på ham med glade forundrede øjne og slår hænderne sammen).

Men du store, dejlige verden —!

SOLNESS
(spændt).

Nå —?

HILDE.

Så har jeg jo kongeriget da!

SOLNESS
(uvilkårlig).

Hilde —!

HILDE
(atter med dirrende drag om munden).

Næsten, — havde jeg nær sagt.

(hun går ud til højre. SOLNESS følger hende.)

ANDEN AKT.

(En smukt udstyret, mindre salon hos BYGMESTER SOLNESS. På bagvæggen glasdør ud til veranda og have. Til højre et brudt hjørne med karnap, hvori blomsteropsatser og et stort vindu. Et tilsvarende brudt hjørne til venstre. I dette en liden tapetdør. På hver af sidevæggene en almindelig dør. Foran til højre konsolbord med stort spejl. Blomster og planter i rig opstilling. Foran til venstre sofa med bord og stole. Længere tilbage et bogskab. Ude på gulvet, foran karnappet, et lidet bord og et par stole. Det er tidlig formiddag.)

(BYGMESTER SOLNESS sidder ved det lille bord med Ragnar Broviks mappe opslået foran sig. Han blader i tegningerne og ser nøje på nogle af dem. FRU SOLNESS går lydløst om med en liden vandkande og steller med blomsterne. Hun er sortklædt som før. Hendes hat, overtøj og parasol ligger på en stol ved spejlet. SOLNESS følger hende et par gange uformærket med øjnene. Ingen af dem taler.)

(KAJA FOSLI kommer stilfærdig i døren til venstre.)

SOLNESS

(vender hodet og siger ligegyldig henkastende).

Nå, er det Dem?

KAJA.

Jeg vilde bare melde, at jeg er kommen.

SOLNESS.

Ja, ja, det er godt. Er ikke Ragnar der også?

KAJA.

Nej, ikke endnu. Han måtte bli' lidt og vente

på doktoren. Men siden vilde han komme og forhøre sig —

SOLNESS.

Hvorledes står det sig med den gamle idag?

KAJA.

Dårlig. Han be'r så meget undskylde, at han må bli' liggende dagen over.

SOLNESS.

Bevar's vel. La' ham endelig det. Men gå så De til Deres arbejde.

KAJA.

Ja. (standser ved døren.) Vil De kanske snakke med Ragnar, når han kommer?

SOLNESS.

Nej, — jeg véd ikke noget så'n særligt.

(KAJA går ud igen til venstre.)

(SOLNESS sidder fremdeles og blader i tegningerne.)

FRU SOLNESS

(henne ved planterne).

Gad vide, om han ikke dør, han også.

SOLNESS

(ser hen på hende).

Han også? Hvem andre da?

FRU SOLNESS

(uden at svare).

Jo, jo; gamle Brovik — han dør visst også nu, Halvard. Du skal nok få se det.

SOLNESS.

Kære Aline, skulde du ikke ud og gå lidt?

FRU SOLNESS.

Jo, jeg skulde jo egentlig det.

(hun blir ved at stelle med blomsterne.)

SOLNESS
(bøjet over tegningerne).

Sover hun endnu?

FRU SOLNESS
(ser på ham).

Er det frøken Wangel. du sidder og tænker på?

SOLNESS
(ligegyldig).

Jeg kom så'n til at huske på hende.

FRU SOLNESS.

Frøken Wangel er oppe for længe siden.

SOLNESS.

Nå, er hun det?

FRU SOLNESS.

Da jeg var derinde, sad hun og stelled med sit tøj.

(hun går foran spejlet og begynder langsomt at sætte hatten på.)

SOLNESS
(efter et kort ophold).

Så fik vi da brug for et barnekammers alligevel. vi, Aline.

FRU SOLNESS.

Ja, vi fik jo det.

SOLNESS.

Og jeg synes. det er bedre, det, end at altsammen skal stå tomt.

FRU SOLNESS.

Dette tomme er så rent forfærdeligt. Det har du ret i.

SOLNESS
(lukker mappen, rejser sig og går nærmere).

Du skal bare få se det, Aline, at herefter blir det nok bedre for os. Langt hyggeligere. Lettere at leve. — Især da for dig.

FRU SOLNESS
(ser på ham).

Herefter?

SOLNESS.

Ja, tro du mig, Aline —

FRU SOLNESS.

Mener du, — fordi hun er kommen her?

SOLNESS
(betvinger sig).

Jeg mener naturligvis, — når vi først får flyttet ind i det nye huset.

FRU SOLNESS
(tar overtøjet).

Ja, tror du det, Halvard? At det blir bedre da?

SOLNESS.

Jeg kan da aldrig tænke mig andet. Og det tror da vel sagtens du også?

FRU SOLNESS.

Jeg tror ingen verdens ting om det nye huset.

SOLNESS
(forstemt).

De er rigtignok ilde at høre for mig, dette her.

For det er da vel mest for din skyld, at jeg har bygget det.

(han vil hjælpe hende med tøjet.)

FRU SOLNESS

(unddrager sig).

I grunden gør du så altfor meget for min skyld.

SOLNESS

(med en viss heftighed).

Nej, nej, sligt noget må du sletikke sige, Aline! Jeg tåler ikke at høre den slags ting af dig!

FRU SOLNESS.

Nå, så skal jeg ikke sige det da, Halvard.

SOLNESS.

Men jeg blir ved mit, jeg. Du skal nok få se det, at det vil lage sig bra' for dig der over i det nye.

FRU SOLNESS.

Å Gud, — bra' for mig —!

SOLNESS

(ivrig).

Jo da! Jo da! Vær bare sikker på det, du! For der, ser du, — der blir der så utrolig meget, som kommer til at minde dig om dit eget —

FRU SOLNESS.

Om det, som havde været fars og mors. — Og som brændte op — altsammen.

SOLNESS

(dæmpet).

Ja, ja, du stakkers Aline. Det var et forfærdelig hårdt slag for dig, det.

FRU SOLNESS
(udbrydende i klage).

Du kan bygge så meget, du i verden vil, Halvard, — for mig får du aldrig bygget noget rigtigt hjem op igen!

SOLNESS
(går henover gulvet).

Nå, så la' os i Guds navn ikke snakke mere om dette her da.

FRU SOLNESS.

Vi plejer jo ellers aldrig at snakke om det heller. For du skyder det bare ifra dig —

SOLNESS
(standser brat og ser på hende).

Gør jeg? Og hvorfor skulde jeg gøre det? Skyde det ifra mig?

FRU SOLNESS.

Å jo, jeg forstår dig så godt, Halvard? Du vil jo så gerne skåne mig. Og undskylde mig også. Alt, — hvad du bare kan.

SOLNESS
(med forbausede øjne).

Dig! Er det dig, — dig selv, du taler om, Aline!

FRU SOLNESS.

Ja, det må da vel være om mig, véd jeg.

SOLNESS
(uvilkårligt, hen for sig).

Det også!

FRU SOLNESS.

For med det gamle huset, — med det fik det

nu endda være som det være vilde. Herregud, — når nu engang ulykken var ude, så —

SOLNESS.

Ja, det har du ret i. Ulykken rå'r en jo ikke for, — siges der.

FRU SOLNESS.

Men det forfærdelige, som branden drog efter sig —! Det er det! Det, det, det!

SOLNESS

(heftig).

Bare ikke tænke på det, Aline!

FRU SOLNESS.

Jo, just det må jeg tænke på. Og få tale om det endelig engang også. For jeg synes ikke, jeg kan bære det længer. Og så at jeg aldrig har lov til at tilgi' mig selv —!

SOLNESS

(i udbrud).

Dig selv — !

FRU SOLNESS.

Ja, for jeg havde jo pligter til to sider. Både imod dig og imod de små. Jeg skulde ha' gjort mig hård. Ikke ladt skrækken få slig magt over mig. Ikke heller sorgen, fordi hjemmet var brændt for mig. (vrider hænderne.) Å, om jeg bare havde kunnet, Halvard!

SOLNESS

(sagte, rystet, går nærmere).

Aline, — du må love mig, at du aldrig mere vil tænke de tanker. — Lov mig endelig det, du!

FRU SOLNESS.

Å Gud, — love! Love! En kan jo love, hvad det så skal være —

SOLNESS
(knuger hænderne og går henover gulvet).

Å, det er da også fortvilet, er det! Aldrig en solstråle! Ikke så meget som et strejflys engang ind i hjemmet!

FRU SOLNESS.

Her er jo ikke noget hjem, Halvard.

SOLNESS.

Å nej, du må så sige. (tungt.) Og Gud véd, om du ikke får ret i det, at det ikke blir bedre for os i det nye huset heller.

FRU SOLNESS.

Det blir det aldrig. Lige tomt. Lige øde. Der som her.

SOLNESS
(heftig).

Men hvorfor i alverden har vi så bygget det da? Kan du sige mig det?

FRU SOLNESS.

Nej, det får du svare dig selv på.

SOLNESS
(skotter mistænksomt til hende).

Hvad mener du med det, Aline?

FRU SOLNESS.

Hvad jeg mener?

SOLNESS.

Ja, for fan' — ! Du sa' det så underligt. Som om du havde en bagtanke med det.

FRU SOLNESS.

Nej, det kan jeg rigtignok forsikre dig —

SOLNESS
(går nærmere).

Å, mange tak, — jeg véd nok, hvad jeg véd. Og jeg både ser og jeg hører også, jeg, Aline. Det kan du lide på!

FRU SOLNESS.

Men hvad for noget da? Hvad for noget?

SOLNESS
(stiller sig foran hende).

Finder du kanske ikke ud en lumsk, bortgemt mening i det uskyldigste ord, som jeg bare siger?

FRU SOLNESS.

Jeg, siger du! Gør jeg det!

SOLNESS
(ler).

Håhåha! Det er jo nokså rimeligt, det, Aline! Når du har at trækkes med en syg mand i huset, så —

FRU SOLNESS
(angstfuld).

Syg? Er du syg, Halvard!

SOLNESS
(bryder ud).

En halvgal mand da! En forrykt mand! Kald mig, hvad du vil.

FRU SOLNESS
(famler efter stolryggen og sætter sig).

Halvard, — for Gud i himmelens skyld —!

SOLNESS.

Men I tar fejl, begge to. Både du og doktoren. Det er ikke slig fat med mig.

(han går op og ned ad gulvet. FRU SOLNESS følger ham ængstelig med øjnene. Derpå går han hen til hende.)

SOLNESS
(rolig).

I grunden fejler der mig ingen verdens ting.

FRU SOLNESS.

Nej, ikke sandt! Men hvad er der så ivejen med dig da?

SOLNESS.

Det er det, at jeg mangen gang holder på at segne under denne forfærdelige gældsbyrden —

FRU SOLNESS.

Gæld, siger du! Men du står jo ikke i gæld til nogen, Halvard!

SOLNESS
(sagte, bevæget).

I bundløs skyld og gæld til dig, — til dig, — til dig, Aline.

FRU SOLNESS
(rejser sig langsomt).

Hvad er der bagved alt dette her? Sig det ligeså godt straks.

SOLNESS.

Men der er jo ingenting bagved! Jeg har aldrig gjort dig noget ondt. Ikke med vidende og vilje

ialfald. Og så alligevel — så kendes det som om en knugende skyld lå og tynged på mig.

FRU SOLNESS.

En skyld imod mig?

SOLNESS.

Mest imod dig.

FRU SOLNESS.

Så er du — syg alligevel, Halvard.

SOLNESS
(tungt).

Må vel være det. Eller noget sligt noget. (ser mod døren til højre, som åbnes.) Nå! Nu lysner det.

(HILDE WANGEL kommer ind. Hun har ændret et og andet ved sin dragt. Kjoleskørtet er nedhæftet.)

HILDE.

Godmorgen, bygmester!

SOLNESS
(nikker).

Sovet godt?

HILDE.

Vidunderlig dejligt! Ligesom i en vugge. Å, — ligget og strækket mig som — som en prinsesse!

SOLNESS
(smiler lidt).

Rigtig tilpas altså.

HILDE.

Skulde mene det.

SOLNESS.

Og drømt sagtens også?

HILDE.

Ja da. Men det var fælt.

SOLNESS.

Så?

HILDE.

Ja, for jeg drømte, at jeg faldt udover en forfærdelig høj, brat fjeldvæg. Drømmer De aldrig sligt noget, De?

SOLNESS.

Å jo, — en gang imellem, så —

HILDE.

Det er så svært spændende — når en så'n daler og daler.

SOLNESS.

Det kendes ligesom isnende, synes jeg.

HILDE.

Trækker De benene op under Dem, mens det står på?

SOLNESS.

Ja, så højt jeg bare kan.

HILDE.

Det gør jeg også.

FRU SOLNESS
(tar parasollen).

Nu får jeg nok gå ud i byen, jeg. Halvard. (til HILDE.) Og så skal jeg se at ta' et og andet med, som De kan ha' brug for.

HILDE
(vil kaste sig om hendes hals).

A, kæreste, dejligste fru Solness! De er da rigtig altfor snil også! Forfærdelig snil —

FRU SOLNESS

(afværgende, gør sig løs).

Å langt ifra da. Det er jo bare min pligt, det. Og derfor gør jeg det så gerne.

HILDE

(fortrydelig, spidser munden).

Forresten synes jeg såmænd, at jeg godt kan gå i gaderne, — så pænt, som jeg har fåt det til nu. Eller kan jeg kanske ikke det?

FRU SOLNESS.

Oprigtig talt så tror jeg nok, at en og anden vilde se lidt efter Dem.

HILDE

(blæser).

Pyh! Ikke andet? Det er jo bare morsomt, det.

SOLNESS

(i dulgt, ondt lune).

Ja, men folk kunde falde på at tro, at De også var gal, ser De.

HILDE.

Gal? Er der da så svært mange gale her i byen?

SOLNESS

(peger sig på panden).

Her ser De én slig en idetmindste.

HILDE.

De, — bygmester!

FRU SOLNESS.

Uf! Nej men kære, snille Halvard da!

SOLNESS.

Har De endnu ikke mærket det?

HILDE.

Nej, det har jeg da rigtignok ikke. (besinder sig og ler lidt.) Jo, kanske i en eneste ting alligevel.

SOLNESS.

Nå, hører du det, Aline?

FRU SOLNESS.

Hvad er så det for en ting da, frøken Wangel?

HILDE.

Nej, det siger jeg ikke.

SOLNESS.

Å jo, sig det!

HILDE.

Nej tak, — så gal er jeg ikke.

FRU SOLNESS.

Når du og frøken Wangel blir alene, så siger hun det nok, Halvard.

SOLNESS.

Ja så, — tror du det?

FRU SOLNESS.

Å ja da. For du har jo kendt hende så godt før. Helt siden hun var barn, — fortæller du.

(hun går ud gennem døren til venstre.)

HILDE
(lidt efter).

Kan Deres frue sletikke like mig, hun?

SOLNESS.

Synes De, De kunde mærke sligt noget på hende?

HILDE.

Kunde ikke De selv mærke det da?

SOLNESS

(undvigende).

Aline er ble't så svært folkesky i de sidste årene.

HILDE.

Er hun det også?

SOLNESS.

Men hvis De bare kunde få lære hende rigtig at kende —. Ja, for hun er så snil — og så god — og så bra' igrunden —

HILDE

(utålmodig).

Men når hun det er, — hvorfor skulde hun så gi' sig til at sige dette her om pligt!

SOLNESS.

Om pligt?

HILDE.

Ja, hun sa' jo, at hun vilde gå ud og købe noget til mig. Fordi det var hendes pligt, — sa' hun. A, jeg kan ikke udstå det stygge fæle ordet!

SOLNESS.

Hvorfor ikke det da?

HILDE.

Nej, for det høres så koldt og spidst og stik-

kende. Pligt — pligt — pligt. Finder ikke De også det? At det ligesom stikker en?

SOLNESS.

Hm, — har ikke tænkt så nøje over det.

HILDE.

Jo da! Og når hun er så snil, — som De fortæller, hun er, — hvorfor skulde hun så sige sligt?

SOLNESS.

Men Herregud, hvad skulde hun da ha' sagt?

HILDE.

Hun kunde jo sagt, at hun vilde gøre det, fordi hun likte mig så forfærdelig godt. Sån't noget kunde hun ha' sagt. Noget, som var rigtig varmt og hjerteligt, forstår De.

SOLNESS
(ser på hende).

Er det så, De vil ha' det?

HILDE.

Ja, just så.

(hun går om på gulvet, standser ved bogskabet og ser på bøgerne.)

HILDE.

De har svært mange bøger, De.

SOLNESS.

Å, jeg har lagt mig til en del.

HILDE.

Læser De i alle de bøgerne også?

SOLNESS.

Før i tiden prøvte jeg på det. Læser De?

HILDE.

Nej da! Aldrig i verden — nu mere. For jeg kan så ikke finde sammenhængen i det alligevel.

SOLNESS.

Just slig er det med mig også.

(HILDE driver lidt om, standser ved det lille bord, åbner mappen og blader i den.)

HILDE.

Er det Dem, som har tegnet alt dette her?

SOLNESS.

Nej, det er en ung mand, jeg har til at hjælpe mig.

HILDE.

En, som De selv har lært op?

SOLNESS.

Å ja, han har vel sagtens lært noget af mig også.

HILDE

(sætter sig).

Så er han vel svært flink da? (ser lidt på en tegning.) Er han ikke det?

SOLNESS.

Å, ikke så værst. Til mit brug, så —

HILDE.

Jo da! Han må visst være græsselig flink.

SOLNESS.

Synes De, De kan se det på tegningerne?

HILDE.

Pyt, — det krimskramset! Men når han har gå't i lære hos Dem, så —

SOLNESS.

Å, for **den** sags skyld —. Her er mange her, som har lært af **mig**. Og lige klejne blir de for **det**.

HILDE
(ser på ham og ryster på hodet).

Nej, om jeg så skulde **dø**, så skønner jeg ikke, at De kan være så dum.

SOLNESS.

Dum? Synes De, jeg er så svært dum da?

HILDE.

Ja, det synes jeg rigtignok. Når De kan gi' Dem til at gå her og lære alle de fyrene op, så —

SOLNESS
(studser).

Nå? Og hvorfor ikke det?

HILDE
(rejser sig, halvt alvorlig, halvt leende).

Isch, nej da, bygmester! Hvad skal **det** være godt for! Ingen andre end **De** skulde ha' lov til at bygge. De skulde være ganske alene om det. Gøre det altsammen selv. Nu véd De det.

SOLNESS
(uvilkårlig).

Hilde —!

HILDE.

Nå?

SOLNESS.

Hvordan i alverden er De kommen ind på dette her?

HILDE.

Synes De, det er så rent galt tænkt af mig, det, da?

SOLNESS.

Nej, ikke for det. Men nu skal jeg si' Dem noget.

HILDE.

Nå da?

SOLNESS.

Jeg går her — uafladelig — i stilhed og i ensomhed — og tumler med den samme tanken.

HILDE.

Ja, det er da nokså rimeligt, det, synes jeg.

SOLNESS

(ser lidt spejdende på hende).

Og det har De sagtens alt lagt mærke til.

HILDE.

Nej, det har jeg såmæn slet ikke.

SOLNESS.

Men før, — da De sa', at De trode jeg var — forkert? Så'n i én ting — ?

HILDE.

A, jeg tænkte på noget ganske andet da.

SOLNESS.

På hvad for noget andet?

HILDE.

Det kan jo være Dem det samme, bygmester.

SOLNESS

(går henover gulvet).

Ja, ja, — som De vil. (standser ved karnappet.) Kom her hen, så skal jeg vise Dem noget.

HILDE

(går nærmere).

Hvad er det?

SOLNESS.

Ser De, — der borte i haven —?

HILDE.

Ja?

SOLNESS

(peger ud).

Lige over det store stenbruddet —?

HILDE.

Det nye huset, mener De?

SOLNESS.

Det, som er under bygning, ja. Næsten fuldt færdigt.

HILDE.

Det har et svært højt tårn, synes jeg.

SOLNESS.

Stilladset står endnu.

HILDE.

Er det Deres nye hus, det?

SOLNESS.

Ja.

HILDE.

Det huset, som De snart vil flytte ind i?

SOLNESS.

Ja.

HILDE

(ser på ham).

Er der barnekammerser i det huset også?

SOLNESS.

Tre, ligesom her.

HILDE.

Og ingen barn.

SOLNESS.

Kommer ingen heller.

HILDE

(med et halvt smil).

Ja, er det så ikke, som jeg sa' — !

SOLNESS.

At — ?

HILDE.

At De er — så'n — lidt gal alligevel.

SOLNESS.

Var det dette her, De tænkte på?

HILDE.

Ja, på alle de tomme barnekammerserne, som jeg lå og sov i.

SOLNESS

(sænker stemmen).

Vi har havt barn, — Aline og jeg.

HILDE

(ser spændt på ham).

Har De — !

SOLNESS.

To små gutter. Begge var de lige gamle.

HILDE.

Tvillinger da.

SOLNESS.

Ja, tvillinger. Det er nu en elleve—tolv år siden.

HILDE
(varsomt).

Og begge to er altså —? De tvillingerne har De altså ikke nu længer?

SOLNESS
(stille bevæget).

Vi beholdt dem bare sa'n en snes dage. Eller knapt nok det. (bryder ud.) Å Hilde, hvor det er rent utrolig godt for mig, at De kom! For nu endelig har jeg da fåt én, som jeg kan snakke med!

HILDE.

Kan De da ikke det med — med hende også?

SOLNESS.

Ikke om dette her. Ikke så'n, som jeg vil og må. (tungt.) Og ikke om så meget andet heller.

HILDE
(dæmpet).

Var det bare det, De mente, da De sa', at De behøvte mig?

SOLNESS.

Nærmest var det vel det. Igår da. For idag véd jeg ikke længer så rigtig — (afbrydende.) Kom her og la' os sætte os, Hilde. Sæt De Dem der i sofaen, — så De har haven for øjne.

(HILDE sætter sig i sofahjørnet.)

SOLNESS
(rykker en stol nærmere).

Har De lyst til at høre på det?

HILDE.

Ja, jeg vil svært gerne sidde og høre pa Dem.

SOLNESS
(sætter sig).

Så skal jeg si' Dem det altsammen da.

HILDE.

Nu har jeg både haven og Dem for øjne, bygmester. Fortæl mig så! Straks!

SOLNESS
(peger mod karnapvinduet).

Der borte på højden, — hvor De altså ser det nye huset —

HILDE.

Ja?

SOLNESS.

— der bode Aline og jeg i de første årene. For deroppe la der dengang et gammelt hus, som havde hørt hendes mor til. Og det fik vi efter hende. Og hele den store haven, den fik vi med.

HILDE.

Var der tårn på d e t huset også?

SOLNESS.

Ikke spor af sligt noget. Det var en stor, styg, mørk trækasse at se til udvendig. Men nokså lunt og hyggeligt inde alligevel.

HILDE.

Rev De så det gamle skrammelet ned da?

SOLNESS.

Nej. Det brændte for os.

HILDE.

Altsammen?

SOLNESS.

Ja.

HILDE.

Var det en svær ulykke for Dem, det?

SOLNESS.

Li'som en tar det til. Som bygmester kom jeg ivejret på den branden —

HILDE.

Nå, men —?

SOLNESS.

Vi havde netop fåt de to små gutterne dengang —.

HILDE.

De stakkers tvillingerne, ja.

SOLNESS.

De kom så sunde og trivelige til verden. Og vokse gjorde de fra dag til dag, så en tydelig kunde se det.

HILDE.

Småbarn vokser svært i de første dagene.

SOLNESS.

Det var det vakkreste syn, en kunde se for sine øjne, når Aline lå der med dem begge to. — Men så kom brandnatten —

HILDE
(spændt).

Hvad skede! Si' det da! Brændte nogen inde!

SOLNESS.

Nej; ikke det. Alle blev reddet godt og vel ud af huset —

HILDE.

Nå, men hvad så —?

SOLNESS.

Skrækken havde rystet Aline så forfærdelig stærkt. Brandlarmen, — udflytningen — så'n over hals og hode, — og det til og med i den isende nattekulden —. For de måtte jo bæres ud, slig, som de lå der. Både hun og de små.

HILDE.

Tålte de så ikke det da?

SOLNESS.

Jo, de tålte det nok. Men med Aline blev det til feber. Og den gik over i mælken. Amme dem selv, det vilde hun jo endelig. For det var hendes pligt, sa' hun. Og begge vore smagutter, de — (knuger hænderne) de — å!

HILDE.

De stod ikke det over?

SOLNESS.

Nej, det stod de ikke over. Det var det, som tog dem fra os.

HILDE.

Det må visst ha' været forfærdelig svært for Dem.

SOLNESS.

Svært nok for mig. Men tifold sværere for Aline. (knytter hænderne i stille raseri.) A, at sligt noget kan få lov til at gå for sig her i verden! (kort og fast.) Fra den dag, jeg misted dem, bygged jeg nødig kirker.

HILDE.

Kanske ikke gerne kirketårnet oppe hos os heller?

SOLNESS.

Ikke gerne. Jeg véd, hvor glad og let jeg var, da det tårnet stod færdig.

HILDE.

Det véd j e g også.

SOLNESS.

Og nu bygger jeg aldrig — aldrig sligt noget mere! Hverken kirker eller kirketårne.

HILDE
(nikker langsomt).

Bare huse, som der kan bo folk i.

SOLNESS.

Hjem for mennesker, Hilde.

HILDE.

Men hjem med høje tårne og spir pa.

SOLNESS.

Helst det. (slår over i en lettere tone.) Ja, ser De, — som sagt, — den branden, den bragte mig ivejret, den. Som bygmester da.

HILDE.

Hvorfor kalder De Dem ikke arkitekt ligesom de andre?

SOLNESS.

Har ikke lært grundig nok til det. Det, jeg kan, det har jeg for det meste gåt og fundet ud selv.

HILDE.

Men ivejret kom De da alligevel, bygmester.

SOLNESS.

Ovenpå branden, ja. Næsten hele haven stykked jeg ud i villatomter. Og der fik jeg bygge, akkurat som jeg selv vilde ha' det. Og så gik det jo strygende for mig.

HILDE

(ser forskende på ham).

De må visst være en svært lykkelig mand, De. Slig, som De har det.

SOLNESS

(formørket).

Lykkelig? Siger De også det? Ligesom alle de andre.

HILDE.

Ja, for det synes jeg da De må. Når De bare kunde la' være at tænke på de to små barnene, så —

SOLNESS

(langsomt).

De to små barnene, — de er ikke så greje at komme ifra, de, Hilde.

HILDE

(lidt usikker).

Står de endnu så svært ivejen. Så lange, lange tider bagefter?

SOLNESS

(ser fast pa hende, uden at svare).

Lykkelig mand, sa' De —

HILDE.

Ja, men er De da ikke det, — for resten?

SOLNESS

(blir ved at se pa hende).

Da jeg fortalte Dem dette her om branden — hm —

HILDE.

Nå da!

SOLNESS.

Var der så ikke én særlig tanke, som De — så'n fæsted Dem ved?

HILDE

(besinder sig forgæves).

Nej. Hvad for en tanke skulde det være?

SOLNESS

(med dæmpet eftertryk)

Ene og alene ved den branden blev jeg sa i stand til at bygge hjem for mennesker. Hyggelige, lune, lyse hjem, hvor far og mor og hele barneflokken kunde leve i tryg og glad fornemmelse af, at det er en svært lykkelig ting, det, at være til i verden. Og mest det, at høre hverandre til — så'n i stort og i småt.

HILDE

(ivrig).

Ja, men er det ikke en svær lykke for Dem, det, at De kan gøre slige nogen dejlige hjem da?

SOLNESS.

Prisen, Hilde. Den forfærdelige pris, jeg måtte betale for at få komme til.

HILDE.

Men er da sletikke det til at vinde sig udover?

SOLNESS.

Nej. For at komme til at bygge hjem for andre, måtte jeg gi' afkald, — for alle tider gi' afkald på at få et hjem selv. Jeg mener et hjem for barneflokken. Og for far og mor også.

HILDE

(varsomt).

Men måtte De da det? For alle tider, si'r De?

SOLNESS

(nikker langsomt).

Det var prisen for den lykken, som folk går og snakker om. (ånder tungt.) Den lykken, — hm, — den lykken, den var ikke billigere at få, den, Hilde.

HILDE

(som før).

Men kan ikke det kanske bli' godt endnu

SOLNESS.

Aldrig i verden. Aldrig det. Det er også en følge af branden. Og af Alines sygdom bagefter.

HILDE

(ser på ham med et ubestemmeligt udtryk).

Og så bygge De endda alle disse barnekammerserne.

SOLNESS

(alvorlig).

Har De aldrig mærket det, Hilde, at det umulige — det ligesom lokker og roper på en?

HILDE
(tænker sig om).

Det umulige? (livfuld.) Jo da! Har De det også på det sæt?

SOLNESS.

Ja, jeg har det.

HILDE.

Så er der vel — så'n lidt trold i Dem også da?

SOLNESS.

Hvorfor trold?

HILDE.

Nå, hvad vil da De kalde sligt noget?

SOLNESS
(rejser sig).

Nej, nej, kan så være, det. (heftig.) Men må jeg ikke bli' til et trold, — slig som det støt og stadig går mig i alting! I alting!

HILDE.

Hvorledes mener De det?

SOLNESS
(dæmpet, i indre bevægelse).

Læg mærke til, hvad jeg siger Dem, Hilde. Alt det, som jeg nåde til at virke, bygge, skabe i skønhed, i tryghed, i lun hygge, — i storladenhed også — (knytter hænderne.) Å, er det ikke forfærdeligt at tænke sig bare —!

HILDE.

Hvad er da så forfærdeligt?

SOLNESS.

At alt det må jeg gå her og veje op. Betale

for. Ikke med penge. Men med menneskelykke. Og ikke med min egen lykke alene. Men med andres også. Ja, ja, ser De det, Hilde! Den pris har min kunstnerplads kostet mig — og andre. Og hver evige dag må jeg gå her og se på, at prisen blir betalt for mig påny. Om igen, og om igen, — og altid om igen!

HILDE

(rejser sig op og ser ufravendt på ham).

Nu tænker De visst på — på hende.

SOLNESS.

Ja. Nærmest på Aline. For Aline — hun havde sit livskald, hun også. Ligeså godt, som jeg havde mit. (dirrer i stemmen.) Men hendes livskald, det måtte forkludres, det, knuges, knækkes sønder og sammen, — for at mit kunde vinde frem til — til et slags stor sejr. Ja, for De skal vide det, at Aline — hun havde sine anlæg til at bygge, hun også.

HILDE.

Hun! Til at bygge?

SOLNESS

(ryster på hodet).

Ikke huse og tårne og spir — og sligt noget, som jeg går og driver på med —

HILDE.

Nå, men hvad da?

SOLNESS

(blødt og bevæget).

Til at bygge op små barnesjæle, Hilde. Bygge barnesjæle op slig at de kunde rejse sig i ligevægt og i ædle, vakkre former. Så de kunde højne sig til ranke, voksne menneskesjæle. Dette her var det,

som Aline havde anlæg for. — Og alt det, det ligger nu der. Ubrugt — og ubrugeligt herefter. Og til ingen verdens nytte. — Akkurat som grushaugene efter en brand.

HILDE.

Ja, men selv om nu så var —?

SOLNESS.

Det er så! Det er så! Jeg véd det.

HILDE.

Nå, men De er da i alle fald ikke skyld i det.

SOLNESS

(fæster øjnene på hende og nikker langsomt).

Ja, se, det er det store, forfærdelige spørsmål, det. Det er tvilen, som nager mig — både nåt og dag.

HILDE.

Dette her!

SOLNESS.

Ja, sæt nu som så. At jeg havde skylden. På en måde da.

HILDE.

De! For branden!

SOLNESS.

For det hele. For alt sammen. — Og så kanske — så rent uskyldig alligevel.

HILDE

(ser bekymret på ham).

Å, bygmester, — når De kan si' sligt noget, så er De jo — syg alligevel da.

SOLNESS.

Hm, — blir nok aldrig i verden så'n rigtig frisk i det stykke.

(RAGNAR BROVIK åbner varsomt den lille dør i hjørnet til venstre.)

(HILDE går frem på gulvet.)

RAGNAR

(da han ser HILDE).

A —. Undskyld, herr Solness —

(han vil trække sig tilbage.)

SOLNESS.

Nej, nej, bli' De bare. Så er det gjort.

RAGNAR.

Å ja, — kunde det såsandt det!

SOLNESS.

Det går jo ikke bedre med Deres far, hører jeg.

RAGNAR.

Med far går det fort nedad nu. Og derfor be'r jeg Dem så bønlig, — gi' mig et par gode ord på et af bladene! Noget, som far kan få læse før han —

SOLNESS

(heftig).

De må ikke snakke mere til mig om de tegningerne Deres!

RAGNAR.

Har De set på dem.

SOLNESS.

Ja, — jeg har det.

RAGNAR.

Og de duer ikke til noget? Og jeg duer vel heller ikke?

SOLNESS
(undvigende).

Bli' De her hos mig, De, Ragnar. De skal få alt, som De selv vil ha' det. Så kan De gifte Dem med Kaja. Leve sorgløs. Lykkelig kanske også. Bare ikke tænke på at bygge selv.

RAGNAR.

Ja, ja, så får jeg gå hjem og si' far det da. For det lovte jeg ham. — Skal jeg si' far det — før han dør?

SOLNESS
(vånder sig).

Å, si' ham, — si' ham, hvad De vil for mig. Bedst, ikke at si' ham noget! (udbrydende.) Jeg kan ikke handle anderledes end jeg gør, Ragnar!

RAGNAR.

Må jeg da få ta' tegningerne med mig?

SOLNESS.

Ja, ta' dem, — ta' dem bare! De ligger der på bordet.

RAGNAR
(går derhen).

Tak.

HILDE
(lægger hånden på mappen).

Nej, nej, la' dem ligge.

SOLNESS.

Hvorfor det?

HILDE.

Jo, for jeg vil også se på dem.

SOLNESS.

Men De har jo — (til RAGNAR.) Nå, så la' dem bli' liggende her da.

RAGNAR.

Gerne det.

SOLNESS.

Og gå så straks hjem til Deres far.

RAGNAR.

Ja, jeg får vel det.

SOLNESS
(som fortvilet).

Ragnar, — De må ikke kræve noget af mig, som jeg ikke kan! Hører De det, Ragnar! De må ikke det!

RAGNAR.

Nej, nej. Undskyld —

(han bukker og går ud gennem hjørnedøren.)

(HILDE går hen og sætter sig på en stol ved spejlet.)

HILDE
(ser vred på SOLNESS).

Dette her var svært stygt af Dem.

SOLNESS.

Synes De også det?

HILDE.

Ja rigtig fælt stygt, var det. Og hårdt og ondt og grusomt også.

SOLNESS.

Å, De skønner ikke, hvorledes jeg har det.

HILDE.

Alligevel —. Nej, De skulde ikke være slig, De.

SOLNESS.

De sa' jo selv nu nylig, at det bare var mig, som skulde ha' lov til at bygge.

HILDE.

Sligt kan jeg si'. Men De må ikke.

SOLNESS.

Jeg sagtens mest. Så dyrt, som jeg har købt min plads.

HILDE.

Nå ja, — med noget, som De kalder for huslig hygge — og sligt noget.

SOLNESS.

Og med min sjælefred på købet.

HILDE
(rejser sig).

Sjælefred! (inderlig.) Ja, ja, det har De ret i! — Stakkers bygmester, — De bilder Dem jo ind at —

SOLNESS
(med en stilfærdig, klukkende latter).

Sæt De Dem nu bare ned igen, Hilde. Så skal De få høre løjer.

HILDE
(spændt, sætter sig).

Nå da?

SOLNESS.

Det høres ud som en så latterlig liden ting. For hele stadsen drejer sig bare om en spræk i en skorstenspibe, ser De.

HILDE.

Ikke om noget andet?

SOLNESS.

Nej, ikke så'n til at begynde med.

(han flytter en stol nærmere hen til HILDES og sætter sig.)

HILDE

(utålmodig, banker sig på knæet).

Sprækken i skorstenspiben altså!

SOLNESS.

Jeg havde lagt mærke til den revnen i piben længe, længe før det brændte. Hver gang jeg var oppe på mørkloftet, så jeg efter, om den var der endnu.

HILDE.

Og den var?

SOLNESS.

Ja. For ingen andre vidste om den.

HILDE.

Og De sa' ingenting?

SOLNESS.

Nej, jeg gjorde ikke det.

HILDE.

Tænkte ikke på at gøre piben istand heller?

SOLNESS.

Tænkte nok, — men kom aldrig videre. Hver gang jeg vilde gå ivej med det, var det akkurat li'som en hånd la' sig imellem. Ikke idag, tænkte jeg. Imorgen. Blev aldrig til noget.

HILDE.

Ja, men hvorfor gik De nu slig og søled da!

SOLNESS.

Fordi jeg gik i funderinger. (langsomt og dæmpet.) Gennem den lille svarte sprækken i skorstenspiben kunde jeg kanske vinde mig tilvejrs — som bygmester.

HILDE
(ser frem for sig).

Det må ha' været spændende.

SOLNESS.

Uoverkommeligt næsten. Helt uoverkommeligt. For dengang stod det for mig som noget så let og så ligetil altsammen. Jeg vilde, at det skulde være så'n ved vintertid. Lidt før middag. Jeg skulde være ude og køre Aline i spidsslæden. Folkene hjemme, de havde fyret svært i ovnene —

HILDE.

Ja, for det skulde vel være fælt koldt den dagen?

SOLNESS.

Temmelig skærende — så'n. Og de vilde, at Aline skulde ha' det rigtig godt og varmt, når hun kom ind.

HILDE.

For hun er visst frysende af sig, hun.

SOLNESS.

Hun er det. Og så skulde det være på hjemvejen, at vi så røgen.

HILDE.

Bare røgen?

SOLNESS.

Først røgen. Men da vi kom frem til haveporten, så stod hele den gamle trækassen i væltende ildsluer. — Så'n var det, jeg vilde ha' det, ser De

HILDE.

Men Herregud, at det ikke kunde kommet slig da!

SOLNESS.

Ja, det må De nok sige, Hilde.

HILDE.

Nå, men hør nu her, bygmester. Er De nu også så ganske viss på, at branden kom fra den lille sprækken i skorstenspiben?

SOLNESS.

Nej, tvert imod. Jeg er ganske viss på, at sprækken i skorstenspiben sletikke havde noget så'n med branden at gøre.

HILDE.

Hvad for noget!

SOLNESS.

Det er bragt fuldt på det rene, det, at branden brød ud i et klædekammers, — på en ganske anden kant af huset.

HILDE.

Men hvad er det så De sidder og våser om denne her sprukne skorstenspiben da!

SOLNESS.

Må jeg få snakke lidt mere med Dem, Hilde?

HILDE.

Ja, hvis De bare vil snakke fornuftig, så —

SOLNESS.

Skal prøve på det.

(han flytter sin stol nærmere.)

HILDE.

Ryk ud med det da, bygmester.

SOLNESS
(fortrolig).

Tror ikke De også det, Hilde, at der findes enkelte udkårne, udvalgte mennesker, som har fåt nåde og magt og evne til at ønske noget, begære noget, ville noget — så ihærdigt og så — så ubønhørligt — at de må få det tilslut. Tror De ikke det?

HILDE
(med et ubestemmeligt udtryk i øjnene).

Hvis så er, vil vi engang få se — om jeg hører til de udkårne.

SOLNESS.

Det er ikke en selv alene, som virker så store ting. Å nej, — hjælperne og tjenerne, — de får nok være med, de også, hvis det skal bli' til noget. Men De kommer aldrig af sig selv, de. En må rope rigtig ihærdig på dem. Så'n indvendig da, skønner De.

HILDE.

Hvad er det for nogen hjælpere og tjenere, det?

SOLNESS.

Å, det kan vi snakke om en anden gang. La' os nu bli' ved dette her med branden.

HILDE.

Tror De ikke, at den branden var kommet ligefuldt — om ikke De havde ønsket det?

SOLNESS.

Havde gamle Knut Brovik ejet huset, så var det aldrig i verden brændt så belejligt for ham. Det er jeg så sikker på. For han forstår ikke at rope på hjælperne, han, og ikke på de tjenende heller. (rejser sig i uro.) Ser De, Hilde, — det er altså alligevel mig, som er skyld i, at begge smågutterne måtte bøde med livet. Og er jeg kanske ikke skyld i det også, at Aline ikke er ble't til det, som hun skulde og kunde. Og som hun helst vilde.

HILDE.

Ja, men når det nu bare er disse hjælperne og tjenerne, så —?

SOLNESS.

Hvem ropte på hjælperne og tjenerne? Det gjorde jeg! Og så kom de og føjed sig under min vilje. (i stigende oprør.) Det er det, som godtfolk kalder at ha' lykken med sig. Men jeg skal sige Dem, jeg, hvorledes den lykken kendes! Den kendes som et stort, hudløst sted her på brystet. Og så går hjælperne og tjenerne og flår hudstykker af andre mennesker for at lukke mit sår! — Men såret heles ikke endda. Aldrig, — aldrig! Å, om De vidste, hvor det kan suge og svie iblandt.

HILDE

(ser opmærksomt på ham).

De er syg, bygmester. Svært syg, tror jeg næsten.

SOLNESS.

Si' gal. For det mener De jo.

HILDE.

Nej, jeg tror ikke det skorter Dem videre på forstanden.

SOLNESS.

På hvad da? Ud med det!

HILDE.

Jeg gad vide, jeg, om De ikke er født til verden med en skranten samvittighed.

SOLNESS.

Skranten samvittighed? Hvad er det for noget dævelskab?

HILDE.

Jeg mener, at samvittigheden er svært skral hos Dem. Så'n finbygget. Tåler ikke at ta' tag. Ikke løfte og bære det, som tungt er.

SOLNESS
(brummer).

Hm! Hvorledes skulde så samvittigheden være da, må jeg spørge?

HILDE.

Hos Dem vilde jeg helst, at samvittigheden skulde være så'n — så'n rigtig robust.

SOLNESS.

Så? Robust? Nå. Har De kanske en robust samvittighed?

HILDE.

Ja, jeg tror nok det. Jeg har ikke mærket andet.

SOLNESS.

Har vel ikke været sat synderlig på prøve heller, tænker jeg.

HILDE

(med en dirrende dragning om munden).

A, det var da ikke så ligetil at rejse ifra far. som jeg holder så forfærdelig af.

SOLNESS.

Å hvad! Så'n for en måneds tid eller to —

HILDE.

Jeg kommer visst aldrig hjem igen.

SOLNESS.

Aldrig? Hvorfor rejste De fra ham da?

HILDE

(halvt alvorlig, halvt drillende).

Har De nu glemt igen det, at de ti årene er omme?

SOLNESS.

Å snak. Var der et eller andet ivejen hjemme? Nå?

HILDE

(helt alvorlig).

Det var dette her indeni mig, som jog og pisked mig hid. Lokked og drog mig også.

SOLNESS

(ivrig).

Der har vi det! Der har vi det, Hilde! Der bor trold i Dem også. Li'som i mig. For det er troldet i en, ser De, — det er det, som roper på magterne udenfor. Og så må en gi' sig, — enten en så vil eller ikke.

HILDE.

Jeg tror næsten De har ret, bygmester.

SOLNESS
(går om på gulvet).

Å, der er så urimelig mange dævler til i verden, som en ikke ser, Hilde!

HILDE.

Dævler også?

SOLNESS
(standser).

Snille dævler og onde dævler. Lyshårede dævler og svarthårede. Vidste en bare altid, om det er de lyse eller de mørke, som har tag i en! (driver om.) Håhå! Det var ingen sag da!

HILDE
(følger ham med øjnene).

Eller en havde en rigtig frodig, struttende sund samvittighed. Så en turde det, en helst vilde.

SOLNESS
(standser ved konsolbordet).

Jeg tror nu, de fleste er lige så store skrælinger, som jeg, i det stykke.

HILDE.

Kan såmæn godt være, det.

SOLNESS
(læner sig til bordet).

I sagabøgerne —. Har De læst noget i disse her gamle sagabøgerne?

HILDE.

Ja da! I den tiden jeg læste bøger, så —

SOLNESS.

I sagabøgerne står der om vikinger, som sejled

til fremmede lande og plyndred og brændte og slog mænd ihjel —

HILDE.

Og fanged kvinder —

SOLNESS.

— og beholdt dem hos sig —

HILDE.

— tog dem hjem med sig på skibene —

SOLNESS.

— og bar sig ad med dem, som — som de værste trold.

HILDE

(ser hen for sig med et halvt tilsløret blik).

Jeg synes, det måtte være spændende.

SOLNESS

(med en kort, brummende latter).

Ja, at fange kvinder, ja?

HILDE.

At bli' fanget.

SOLNESS

(ser et øjeblik på hende).

Nå så.

HILDE

(ligesom afbrydende).

Men hvor vil De så hen med disse her vikingerne, bygmester?

SOLNESS.

Jo, for de karene, de havde robust samvittighed, de! Når de kom hjem igen, så kunde de både

æde og drikke. Og glade som barneunger var de også. Og kvinderne da! De vilde mangengang slet-ikke ifra dem igen. Kan De skønne sligt, Hilde?

HILDE.

De kvinderne kan jeg så forfærdelig godt skønne.

SOLNESS.

Åhå! Kanske De selv kunde gøre ligedan?

HILDE.

Hvorfor ikke det?

SOLNESS.

Leve sammen — frivillig — med så'n en voldsmand?

HILDE.

Hvis det var en voldsmand, som jeg var kommet til at holde rigtig af, så —

SOLNESS.

Kunde De da komme til at holde af en slig en?

HILDE.

Herregud, en kan da ikke selv hjælpe for, hvem en kommer til at holde af, véd jeg.

SOLNESS

(ser eftertænksom på hende).

Å nej, — det er vel troldet indeni en, som rå'r for det.

HILDE

(med en halv latter).

Og så alle disse velsignede dævlerne, som De kender så godt. Både de lyshårede og de mørkhårede.

SOLNESS
(varmt og stille).

Så vil jeg ønske, at dævlerne vælger nænsomt for Dem da, Hilde.

HILDE.

For mig har de alt valgt. En gang for alle.

SOLNESS
(ser dybt på hende).

Hilde, — De er ligesom en vild skogfugl, De.

HILDE.

Langt ifra det. Jeg gemmer mig ikke bort under buskerne.

SOLNESS.

Nej, nej. Der er nok snarere noget af rovfuglen i Dem.

HILDE.

Snarere det — kanske. (i stor heftighed.) Og hvorfor ikke rovfugl! Hvorfor skulde jeg ikke gå på rov, jeg også? Ta' det bytte, jeg har lyst til? Hvis jeg såsandt kan få kløerne i det da. Vinde bugt med det.

SOLNESS.

Hilde, — véd De, hvad De er for noget?

HILDE.

Ja, jeg er jo så'n en slags underlig fugl.

SOLNESS.

Nej. De er ligesom en gryende dag. Når jeg ser på Dem, — da er det som om jeg så imod solopgangen.

HILDE.

Sig mig, bygmester, — er De viss på, at De aldrig har ropt på mig? Så'n indvendig?

SOLNESS
(sagte og langsomt).

Jeg tror næsten, at jeg må ha' gjort det.

HILDE.

Hvad vilde De med mig?

SOLNESS.

De er ungdommen, De, Hilde.

HILDE
(smiler).

Ungdommen, som De er så ræd for?

SOLNESS
(nikker langsomt).

Og som jeg igrunden stunder så sårt imod.

(HILDE rejser sig, går hen til det lille bord og henter RAGNAR BROVIKS mappe.)

HILDE
(række mappen mod ham).

Det var altså disse her tegningerne —

SOLNESS
(kort, afvisende).

Læg de grejerne væk! Jeg har set nok på dem.

HILDE.

Ja, men De skal jo skrive på dem for ham.

SOLNESS.

Skrive på dem! Aldrig i verden.

HILDE.

Men når nu den stakkers gamle manden ligger for døden da! Kan De så ikke gøre ham og sønnen en glæde før de skilles? Og kanske han så kunde få bygge efter dem også.

SOLNESS.

Ja, det er jo netop det, han kan. Det har han nok sikret sig, han, — den mosjøen.

HILDE.

Men Herregud, — når så er, — kan De så ikke lyve en bitte liden smule da?

SOLNESS.

Lyve? (rasende.) Hilde, — gå fra mig med de fandens tegningerne!

HILDE

(trækker mappen lidt til sig).

Nå, nå, nå, — bid mig da ikke. — De snakker om trold, De. Jeg synes, De selv bær' Dem ad som et trold. (ser sig om.) Hvor har De pen og blæk?

SOLNESS.

Har ikke sligt noget herinde.

HILDE

(går mod døren).

Men ude hos den frøkenen har De da —

SOLNESS.

Bli' hvor De er, Hilde! — Jeg skulde lyve, sa' De. Å ja, for hans gamle fars skyld kunde jeg nok det. For ham har jeg engang knækket. Kastet overende.

HILDE.

Ham også?

SOLNESS.

Jeg trængte plads for mig selv. Men denne her Ragnar, — han må ikke for nogen pris få lov til at komme frem.

HILDE.

Stakker, det gør han vel heller ikke. Når han ikke duer til noget, så —

SOLNESS
(nærmere, ser på hende og hvisker).

Kommer Ragnar Brovik frem, så slår han mig til jorden. Knækker mig, — ligesom jeg gjorde med hans far.

HILDE.

Knækker Dem? Duer han da?

SOLNESS.

Ja, det kan De lide på, at han duer! Han er den ungdom, som står færdig til at banke på hos mig. Og gøre det af med hele bygmester Solness.

HILDE
(ser stille bebrejdende på ham).

Og endda så vilde De stænge ham ude. Fy, bygmester!

SOLNESS.

Den har kostet hjerteblod nok, den kamp, jeg har kæmpet. — Og så er jeg ræd, at hjælperne og tjenerne, de lystrer mig ikke længer.

HILDE.

Så får De lægge ivej på egen hånd da. Der er ikke andet for.

SOLNESS.

Håbløst, Hilde. Omslaget kommer. Lidt før eller lidt senere. For gengældelsen, den er ubønhørlig, den.

HILDE

(i angst, holder sig for ørerne).

Snak da ikke sligt noget! Vil De ta' livet a' mig! Ta' fra mig det, som er mig mere end livet!

SOLNESS.

Og hvad er det?

HILDE.

At se Dem stor. Se Dem med en krans i hånden. Højt, højt oppe på et kirketårn. (atter rolig.) Nå, frem med blyanten da. For en blyant har De vel på Dem?

SOLNESS

(tar sin tegnebog frem).

Her har jeg en.

HILDE

(lægger mappen på sofabordet).

Godt. Og så sætter vi os her, vi to, bygmester.

(SOLNESS sætter sig ved bordet.)

HILDE

(bag ham, læner sig over stolryggen).

Og så skriver vi på tegningerne. Rigtig, rigtig pænt og varmt skriver vi. For denne her stygge Roar — eller hvad han heder.

SOLNESS

(skriver nogle linjer, drejer hodet og ser op på hende).

Si' mig en ting, Hilde.

HILDE.

Ja?

SOLNESS.

Når De nu altså har gåt og ventet på mig i ti år —

HILDE.

Hvad så?

SOLNESS.

Hvorfor skrev De ikke til mig? Så kunde jeg ha' svaret Dem.

HILDE
(hurtig).

Nej, nej, nej da! Det var just det, jeg ikke vilde ha'.

SOLNESS.

Hvorfor ikke?

HILDE.

Jeg var ræd for, at det kunde gå istykker for mig da. — Men vi skulde jo skrive på tegningerne, bygmester.

SOLNESS.

Vi skulde jo det.

HILDE
(bøjer sig fremover og ser til, mens han skriver).

Så godt og hjertevarmt. Å, hvor jeg hader — hvor jeg hader denne Roald —

SOLNESS
(skrivende).

Har De aldrig holdt så'n rigtig af nogen, De, Hilde?

HILDE
(hårdt).

Hvad siger De?

SOLNESS.

Om De aldrig har holdt af nogen.

HILDE.

Af nogen anden, mener De vel?

SOLNESS
(ser op på hende).

Af nogen anden, ja. Har De aldrig det? I disse ti årene? Aldrig?

HILDE.

Å jo, så en gang imellem. Når jeg var rigtig gal på Dem, fordi De ikke kom.

SOLNESS.

Da brød De Dem om andre også?

HILDE.

En liden smule. For en uges tid eller så. Herregud, bygmester, De véd da vel, hvorledes sligt noget har sig.

SOLNESS.

Hilde, — hvad er det, De er kommen for?

HILDE.

Spild ikke tiden med snak. Den stakkers gamle manden kunde gerne ligge der og dø for os imens.

SOLNESS.

Svar mig, Hilde. Hvad er det, De vil mig?

HILDE.

Jeg vil ha' mit kongerige.

SOLNESS.

Hm —

(han ser flygtigt mod døren til venstre og vedbliver så at skrive på tegningerne.)

(FRU SOLNESS kommer ind i det samme. Hun har nogle pakker med sig.)

FRU SOLNESS.

Her har jeg ta't med mig lidt til Dem, frøken Wangel. De store pakkerne blir sendt ud siden.

HILDE.

Å, hvor det er inderlig snilt af Dem alligevel!

FRU SOLNESS.

Bare simpel pligt. Sletikke andet.

SOLNESS
(læser det skrevne igennem).

Aline!

FRU SOLNESS.

Ja?

SOLNESS.

Så du om hun — bogholdersken var derude?

FRU SOLNESS.

Ja, naturligvis var hun der.

SOLNESS
(lægger tegningerne i mappen).

Hm —

FRU SOLNESS.

Hun stod ved pulten, som hun altid plejer — når jeg går igennem værelset.

SOLNESS
(rejser sig).

Så vil jeg gi' det til hende da. Og si' hende, at —

HILDE
(tar mappen fra ham).

Å nej, la' da mig få ha' den glæden! (går mod døren, men vender sig.) Hvad heder hun?

SOLNESS.

Hun heder frøken Fosli.

HILDE.

Isch, det høres jo så koldt! Til fornavn, mener jeg?

SOLNESS.

Kaja, — tror jeg.

HILDE
(åbner døren og råber ud).

Kaja! Kom her ind! Skynd Dem! Bygmesteren vil snakke med Dem.

(KAJA FOSLI kommer indenfor døren.)

KAJA
(ser forskræmt på ham).

Her er jeg —?

HILDE
(rækker hende mappen).

Se her, Kaja! De kan ta' dette her til Dem. For nu har bygmesteren skrevet på.

KAJA.

Å, endelig da!

SOLNESS.

Gi' det til den gamle så fort De kan.

KAJA.

Jeg vil gå straks hjem med det.

SOLNESS.

Ja, gør det. Og så kan jo Ragnar komme til at bygge.

KAJA.

Å, må han få komme her hen og takke Dem for alt —?

SOLNESS
(hårdt).

Jeg vil ingen tak ha'! Hils og si' ham det fra mig.

KAJA.

Ja, jeg skal —

SOLNESS.

Og si' ham så med det samme, at herefter har jeg ikke nogen brug for ham. Og ikke for Dem heller.

KAJA
(sagte og bævende).

Ikke for mig heller!

SOLNESS.

Nu får De jo andre ting at tænke på. Og ta' vare. Og det er jo bare bra', det. Ja, gå så hjem med tegningerne, frøken Fosli. Fort! Hører De det!

KAJA
(som før).

Ja, herr Solness.

(hun går ud.)

FRU SOLNESS.

Gud, for nogen lumske øjne hun har.

SOLNESS.

Hun! Det stakkers lille fæet.

FRU SOLNESS.

Åh, — jeg ser nok, hvad jeg ser, jeg, Halvard. — Siger du dem virkelig op?

SOLNESS.

Ja.

FRU SOLNESS.

Hende også?

SOLNESS.

Var det ikke *så*, du helst vilde ha' det?

FRU SOLNESS.

Men at du kan undvære *hende* —? Å ja, du har vel sagtens én i baghånden, du, Halvard.

HILDE

(lystig).

Ja, *jeg* duer ialfald ikke til at stå ved skrivepulten.

SOLNESS.

Nå, nå, nå, — det gir sig nok, Aline. Nu skal du bare tænke på at flytte ind i det nye hjemmet — så fort du kan. Ikveld hejser vi kransen oppe — (vender sig til HILDE) — helt øverst oppe på tårnspiret. Hvad siger De til *det*, frøken Hilde?

HILDE

(stirrer på ham med tindrende øjne).

Det blir forfærdelig dejligt at få se Dem så højt oppe igen.

SOLNESS.

Mig!

FRU SOLNESS.

Å Gud, frøken Wangel, forestil Dem da ikke

sligt noget! Min mand —! Så svimmel, som han er!

HILDE.

Svimmel! Nej, det er han da rigtignok ikke!

FRU SOLNESS.

Å jo såmæn er han så.

HILDE.

Men jeg har jo selv set ham øverst oppe på et højt kirketårn!

FRU SOLNESS.

Ja, jeg hører jo folk snakker om det. Men det er så rent umuligt —

SOLNESS
(heftigt).

Umuligt, — umuligt, ja! Men jeg stod nu deroppe, alligevel, jeg!

FRU SOLNESS.

Nej, hvor kan du nu sige det, Halvard? Du tåler jo ikke engang at gå ud på altanen heroppe i anden etage. Slig har du jo altid været.

SOLNESS.

Du kunde kanske få se noget andet ikvæld.

FRU SOLNESS
(angst).

Nej, nej, nej! Det skal jeg da med Guds hjælp aldrig få se! For jeg vil straks skrive til doktoren. Og han skal nok få dig fra det.

SOLNESS.

Men Aline da —!

FRU SOLNESS.

Jo, for du er jo syg, Halvard! Dette her kan ikke være noget andet! Å Gud, — å Gud!

(hun går skyndsomt ud til højre.)

HILDE

(ser spændt på ham).

Er det så eller er det ikke?

SOLNESS.

At jeg er svimmel?

HILDE.

At min bygmester ikke tør, — ikke kan stige så højt, som han selv bygger?

SOLNESS.

Er det slig, De ser på den sagen?

HILDE.

Ja.

SOLNESS.

Jeg tror snart ikke en krog i mig kan være sikker for Dem.

HILDE

(ser mod karnapvinduet).

Der oppe altså. Helt der oppe —

SOLNESS

(går nærmere).

I det øverste tårnkammerset kunde De få bo, Hilde. -- Kunde få det der som en prinsesse.

HILDE

(ubestemmeligt, mellem alvor og spøg).

Ja, det har De jo lovet mig.

SOLNESS.

Har jeg egentlig det?

HILDE.

Fy, bygmester! De sa', at jeg skulde bli' prinsesse. Og at jeg skulde få et kongerige af Dem. Og så tog De og — Nå!

SOLNESS
(varsomt).

Er De ganske viss på, at det ikke er så'n en drøm, — en indbildning, som har fæstnet sig hos Dem?

HILDE
(hvast).

For De gjorde det kanske ikke?

SOLNESS.

Véd knapt selv —. (sagtere.) Men det véd jeg rigtignok nu, at jeg —

HILDE.

At De —? Si' det straks!

SOLNESS.

— at jeg burde ha' gjort det.

HILDE
(i kækt udbrud).

Aldrig i verden er De svimmel!

SOLNESS.

Ikvæld hejser vi altså kransen, — prinsesse Hilde.

HILDE
(med et bittert drag).

Over Deres nye hjem, ja.

SOLNESS.

Over det nye huset. Som aldrig blir hjem for mig.

(han går ud gennem havedøren.)

HILDE

(ser ud for sig med et tilsløret blik og hvisker med sig selv. Der høres kun ordene:)

— — — forfærdelig spændende — —

TREDJE AKT.

(En stor, bred veranda, hørende til BYGMESTER SOLNESS's våningshus. En del af huset med udgangsdør til verandaen ses til venstre. Rækværk foran denne til højre. Længst tilbage, på verandaens smalside, fører en trappe ned til den lavere liggende have. Store, gamle træer i haven strækker sine grene over verandaen og henimod huset. Længst til højre, inde mellem træerne, skimtes det nederste af den nye villa med stillads om tårnpartiet. I baggrunden begrænses haven af et gammelt pindegærde. Udenfor gærdet en gade med lave, forfaldne småhuse.)

(Aftenhimmel med solbelyste skyer.)

(På verandaen står en havebænk langs husvæggen og foran bænken et langagtigt bord. Ved den anden side af bordet en lænestol og nogle taburetter. Alle møblerne er af kurvfletning.)

(FRU SOLNESS, indhyllet i et stort hvidt krepsjal, sidder hvilende i lænestolen og stirrer henover mod højre.)

(Lidt efter kommer HILDE WANGEL op ad trappen fra haven. Hun er klædt som sidst og har sin hat på hodet. På brystet bærer hun en liden buket af almindelige småblomster.)

FRU SOLNESS

(vender hodet lidt).

Har De været omkring i haven, De, frøken Wangel?

HILDE.

Ja, jeg har set mig om dernede.

FRU SOLNESS.

Og fundet blomster også, ser jeg.

HILDE.

Ja da! For dem er der mere end nok af. Så'n inde mellem buskerne.

FRU SOLNESS.

Nej, er der det? Endnu? Ja, for jeg kommer der jo omtrent aldrig.

HILDE
(nærmere).

Hvad for noget! Flyer De ikke ned i haven hver dag da?

FRU SOLNESS
(med et mat smil).

Jeg „flyer" nok ikke nogensteds, jeg. Ikke nu længer.

HILDE.

Nå, men går De da ikke ned en gang imellem og hilser på alt det dejlige, som der er?

FRU SOLNESS.

Det er ble't så fremmed for mig, altsammen. Jeg er næsten ræd for at se det igen.

HILDE.

Deres egen have!

FRU SOLNESS.

Jeg synes ikke den er min længer nu.

HILDE.

Å, hvad er det for noget —?

FRU SOLNESS.

Nej, nej, den er ikke det. Det er ikke som i mors og fars tid. De har ta't så sørgelig meget væk af haven, frøken Wangel. Tænk, — de har stykket ud, — og bygget huse for fremmede mennesker. Folk, som jeg ikke kender. Og de kan sidde og se på mig inde fra vinduerne.

HILDE

(med et lyst udtryk).

Fru Solness?

FRU SOLNESS.

Ja?

HILDE.

Må jeg få lov at være her hos Dem lidt?

FRU SOLNESS.

Ja gerne det, hvis De kan ha' lyst.

(HILDE flytter en taburet hen til lænestolen og sætter sig.)

HILDE.

Ah, — her kan en rigtig sidde og sole sig som en kat.

FRU SOLNESS

(lægger hånden let på hendes nakke).

Det er snilt, at De vil sidde hos mig. Jeg trode, De skulde ind til min mand.

HILDE.

Hvad skulde jeg hos ham?

FRU SOLNESS.

Hjælpe ham, tænkte jeg.

HILDE.

Nej tak. Forresten er han ikke inde. Han går

der borte hos arbejdsfolkene. Men han så' så glubsk ud, at jeg turde ikke snakke til ham.

FRU SOLNESS.

Å, igrunden er han så mild og blød i sindet.

HILDE.

Han!

FRU SOLNESS.

De kender ham ikke rigtig endnu, De, frøken Wangel.

HILDE

(ser varmt på hende).

Er De gla' nu, De skal flytte over i det nye?

FRU SOLNESS.

Jeg skulde jo være glad. For Halvard vil jo så ha' det —

HILDE.

Å, ikke just derfor, synes jeg.

FRU SOLNESS.

Jo, jo, frøken Wangel. For det er da bare min pligt, det, at bøje mig under ham. Men det falder mangen gang så svært at tvinge sit sind til lydighed.

HILDE.

Ja, det må visst falde svært.

FRU SOLNESS.

Det kan De tro. Når en ikke er bedre menneske end jeg, så —

HILDE.

Når en har gåt igennem så meget tungt, som De —

FRU SOLNESS.

Hvoraf véd De det?

HILDE.

Deres mand sa' det.

FRU SOLNESS.

Til mig rører han så lidet ved de ting. — Ja, De kan tro, jeg har gåt mere end nok igennem i mit liv, jeg, frøken Wangel.

HILDE

(ser deltagende på hende og nikker langsomt).

Stakkers fru Solness. Først så brændte det for Dem —

FRU SOLNESS

(med et suk).

Ja. Alt mit brændte.

HILDE.

Og så kom jo det, som værre var.

FRU SOLNESS

(ser spørgende på hende).

Værre?

HILDE.

Det, som værst var.

FRU SOLNESS.

Hvilket, mener De?

HILDE

(sagte).

De misted jo begge smågutterne.

FRU SOLNESS.

A, de, ja. Ja, se, det var nu en sag for sig,

det. Det var jo en højere tilskikkelse. Og sådant noget får en bøje sig under. Og takke til.

HILDE.

Gør De da det?

FRU SOLNESS.

Ikke altid, desværre. Jeg véd jo så godt, at det var min pligt. Men jeg kan det ikke alligevel.

HILDE.

Nej, nej, det er så rimeligt, det, synes jeg.

FRU SOLNESS.

Og tidt og ofte så må jeg jo sige til mig selv, at det var en retfærdig straf over mig —

HILDE.

Hvorfor det?

FRU SOLNESS.

Fordi jeg ikke var standhaftig nok i ulykken.

HILDE.

Men jeg skønner da ikke, at —

FRU SOLNESS.

Å nej, nej, frøken Wangel, — snak ikke mere til mig om de to smågutterne. Dem skal vi bare være glade for. For de har det så godt, — så godt nu. Nej, det er de små tab i livet, som skærer en så ind i hjertet. At miste alt det, som andre folk regner for næsten ingenting.

HILDE

(lægger armene på hendes knæ og ser varmt op til hende).

Søde fru Solness, — fortæl mig, hvad det er for noget!

FRU SOLNESS.

Som jeg siger. Bare småting. Der brændte nu alle de gamle portrætterne på væggene. Og alle de gamle silkedragterne brændte. De, som havde hørt familjen til i så langsommelige tider. Og alle mors og bedstemors kniplinger — de brændte også. Og tænk, — smykkerne da! (tungt.) Og så alle dukkerne.

HILDE.

Dukkerne?

FRU SOLNESS
(grådkvalt).

Jeg havde ni dejlige dukker.

HILDE.

Og de brændte også?

FRU SOLNESS.

Allesammen. Å, det var så sårt, — så sårt for mig.

HILDE.

Havde De gåt og gemt på alle de dukkerne da? Lige siden De var liden?

FRU SOLNESS.

Ikke gemt på dem. Jeg og dukkerne blev ved at leve sammen siden også.

HILDE.

Efter at De var ble't voksen?

FRU SOLNESS.

Ja, længe efter den tid.

HILDE.

Efter at De var gift også?

FRU SOLNESS.

Å ja da. Nar bare ikke han så' det, så —. Men så blev de jo indebrændt. stakker. Der var ingen. som tænkte på at redde dem. Å, det er så sørgeligt at forestille sig. Ja, De må ikke le af mig, frøken Wangel.

HILDE.

Jeg ler sletikke.

FRU SOLNESS.

For der var jo på en måde liv i dem også. Jeg bar dem under mit hjerte. Ligesom små ufødte barn.

(DOKTOR HERDAL, med hatten i hånden, kommer ud gennem døren og får øje på FRU SOLNESS og HILDE.)

DOKTOR HERDAL.

Nå, De sidder altså ude og lar Dem forkøle, De, frue?

FRU SOLNESS.

Jeg synes, her er så godt og varmt idag.

DOKTOR HERDAL.

Ja, ja. Men er her noget på færde i huset? Jeg fik en billet fra Dem.

FRU SOLNESS

(rejser sig).

Ja, der er noget, jeg må tale med Dem om.

DOKTOR HERDAL.

Godt. Så går vi kanske ind da. (til HILDE.) I fjelduniform idag også, frøken?

HILDE

(lystig, rejser sig).

Ja da! I fuld puds! Men idag skal jeg ikke

tilvejrs og brække halsen. Vi to vil pænt bli' nedenunder og se på, vi, doktor.

DOKTOR HERDAL.

Hvad skal vi se på?

FRU SOLNESS
(sagte, forskrækket til HILDE).

Hys, hys, — for Guds skyld! Nu kommer han! Se bare at få ham fra det indfaldet. Og la' os så være venner, frøken Wangel. Kan vi ikke det?

HILDE
(kaster sig voldsomt om hendes hals).

Å, om vi bare kunde.

FRU SOLNESS
(gør sig læmpeligt løs).

Så-så-så! Der kommer han, doktor! Lad mig få snakke med Dem.

DOKTOR HERDAL.

Er det ham, det gælder?

FRU SOLNESS.

Ja visst er det ham. Kom bare ind.

(hun og doktoren går ind i huset.)

(I næste ojeblik kommer BYGMESTER SOLNESS fra haven op ad trappen. Et alvorligt drag lægger sig over HILDES ansigt.)

SOLNESS
(skotter mod husdøren, som lukkes varsomt indenfra).

Har De lagt mærke til det, Hilde, at så fort jeg kommer, så går hun?

HILDE.

Jeg har lagt mærke til, at så fort De kommer, så får De hende til at gå.

SOLNESS.

Kanske det. Men jeg kan ikke gøre ved det. (ser opmærksomt på hende.) Fryser De, Hilde? Jeg synes, De ser så'n ud.

HILDE.

Jeg kom nu netop op fra en gravkælder.

SOLNESS.

Hvad skal d e t sige?

HILDE.

At jeg har fåt frost i kroppen, bygmester.

SOLNESS

(langsomt).

Jeg tror, jeg forstår —

HILDE.

Hvad vil De her oppe nu?

SOLNESS.

Jeg fik øje på Dem d e r borte fra.

HILDE.

Men da så' De vel hende også, da?

SOLNESS.

Jeg vidste, at hun straks vilde gå, hvis jeg kom.

HILDE.

Er det svært ondt for Dem, det, at hun så'n går af vejen for Dem?

SOLNESS.

På en måde kendes det som en lettelse også.

HILDE.

At De ikke har hende lige for øjnene?

SOLNESS.

Ja.

HILDE.

At De ikke støt og stadig ser, hvor tungt hun tar sig dette her med smågutterne?

SOLNESS.

Ja. Mest derfor.

(HILDE driver henover verandaen med hænderne på ryggen, stiller sig ved rækværket og ser udover haven.)

SOLNESS
(efter et lidet ophold).

Snakked De længe med hende?

HILDE
(står ubevægelig og svarer ikke).

SOLNESS.

Længe, spør' jeg.

HILDE
(tier, som før).

SOLNESS.

Hvad snakked hun om da, Hilde?

HILDE
(tier fremdeles).

SOLNESS.

Stakkers Aline! Det var vel om smågutterne, det.

HILDE
(gennemfares af en nervøs rykning; så nikker hun hurtig et par gange).

SOLNESS.

Forvinder det aldrig. Aldrig i verden forvinder hun det. (går nærmere.) Nu står De der som en stenstøtte igen. Slig stod De igårkvæld også.

HILDE

(vender sig og ser på ham med store, alvorlige øjne).

Jeg vil rejse.

SOLNESS

(skarpt).

Rejse!

HILDE.

Ja.

SOLNESS.

Nej men det får De ikke lov til!

HILDE.

Hvad skal jeg gøre her nu?

SOLNESS.

Bare være her, Hilde!

HILDE

(ser nedad ham).

Jo, tak skal De ha'. Det blev nok ikke ved det.

SOLNESS

(uoverlagt).

Så meget desto bedre!

HILDE

(heftig).

Jeg kan ikke gøre noget ondt imod en, som jeg kender! Ikke ta' noget væk, som hører hende til.

SOLNESS.

Hvem siger da, at De skal det!

HILDE
(vedblivende).

En fremmed en, ja! For det er noget ganske andet, det! En, som jeg aldrig havde set for mine øjne. Men en, som jeg er kommet nær ind til —! Nej da! Nej da! Isch!

SOLNESS.

Ja men noget andet har jeg jo heller ikke sagt!

HILDE.

Å, bygmester, De véd visst godt, hvorledes det vilde gå. Og derfor så rejser jeg.

SOLNESS.

Og hvad skal der bli' af mig, når De er rejst? Hvad skal jeg ha' at leve for da? Bagefter?

HILDE
(med det ubestemmelige udtryk i øjnene).

Med Dem har det vel ingen nød. De har jo Deres pligter imod hende. Lev for de pligterne.

SOLNESS.

For sent. Disse her magterne, — disse — disse —

HILDE.

— dævlerne —

SOLNESS.

Ja, dævlerne! Og troldet indeni mig også. De har tappet alt livsblodet af hende. (ler fortvilet.) For min lykkes skyld gjorde de det! Jo-jo! (tungt.) Og nu er hun død — for min skyld. Og jeg er levende lænket til den døde. (i vild angst.) Jeg — jeg, som ikke kan leve livet glædeløst!

(HILDE går omkring bordet og sætter sig på bænken med albuerne på bordpladen og hodet støttet i hænderne.)

HILDE
(sidder og ser en stund på ham).

Hvad vil De så bygge næstegang?

SOLNESS
(ryster på hodet).

Tror ikke, det blir til stort mere nu.

HILDE.

Ikke så'ne lune, lykkelige hjem for mor og far? Og for barneflokken?

SOLNESS.

Gad vide, jeg, om der blir brug for sligt noget herefterdags.

HILDE.

Stakkers bygmester! Og De, som har gåt her i alle de ti årene — og sat livet ind — bare på d e t.

SOLNESS.

Ja, De må så sige, Hilde.

HILDE
(i udbrud).

Å, jeg synes, det er rigtig så tosset, så tosset, — altsammen!

SOLNESS.

Hvilket altsammen?

HILDE.

At en ikke tør gribe efter sin egen lykke. Efter sit eget liv! Bare fordi der står nogen ivejen, som en kender!

SOLNESS.

En, som en ikke har ret til at gå forbi.

HILDE.

Gad vide, om en ikke havde ret til det igrunden? Men så alligevel — Å, den, som kunde sove ifra hele grejen!

(hun lægger armene fladt ned på bordet, hviler venstre side af hodet på hænderne og lukker øjnene.)

SOLNESS

(drejer lænestolen og sætter sig ved bordet).

Havde De et lunt, lykkeligt hjem — oppe hos Deres far, Hilde?

HILDE

(ubevægelig, svarer ligesom halvt i søvne).

Bare et bur havde jeg.

SOLNESS.

Og De vil slet ikke did ind igen?

HILDE

(som før).

Skogfuglen vil aldrig ind i buret.

SOLNESS.

Heller jage i den frie luften —

HILDE

(fremdeles som før).

Rovfuglen jager helst —

SOLNESS

(lar blikket hvile på hende).

Den, som havde vikingtrods i livet —

HILDE

(med vanlig stemme, åbner øjnene, men rører sig ikke).

Og det andet? Si', hvad det var!

SOLNESS.

Robust samvittighed.

(HILDE retter sig livfuld på bænken. Hendes øjne har igen det glade, tindrende udtryk.)

HILDE

(nikker til ham).

Jeg véd, hvad De kommer til at bygge næste gang, jeg!

SOLNESS.

Da véd De mere end jeg, Hilde.

HILDE.

Ja, bygmestrene, de er jo så dumme, de.

SOLNESS.

Og hvad blir det for noget da?

HILDE

(nikker igen).

Slottet.

SOLNESS.

Hvad for et slot?

HILDE.

Mit slot, kan De vel skønne.

SOLNESS.

Vil De ha' et slot nu?

HILDE.

Skylder De mig ikke et kongerige, må jeg spørge?

SOLNESS.

Jo, jeg hører, De siger det.

HILDE.

Nå. De skylder mig altså dette her kongeriget. Og til et kongerige hører da vel et slot, skulde jeg tro!

SOLNESS
(mere og mere oplivet).

Ja, det plejer jo gerne være så.

HILDE.

Godt; så byg det for mig da! Straks!

SOLNESS
(ler).

Og det så'n straks på timen også?

HILDE.

Ja da! For nu er de omme, — de ti årene. Og jeg vil ikke gå og vente længer. Altså, — ryk ud med slottet, bygmester!

SOLNESS.

Det er ikke grejt at skylde Dem noget, Hilde.

HILDE.

Det skulde De ha' betænkt før. Nu er det forsent. Altså — (banker i bordpladen.) — slottet på bordet! Det er mit slot! Jeg vil ha' det straks!

SOLNESS
(alvorligere, læner sig nærmere, med armene på bordet).

Hvorledes har De tænkt Dem, at det slottet skulde være, Hilde?

(Hendes blik tilsløres lidt efter lidt. Hun stirrer ligesom indover i sig selv.)

HILDE
(langsomt).

Mit slot skal ligge højt oppe. Svært højt skal

det ligge. Og frit til alle sider. Så jeg kan se vidt, — vidt udover.

SOLNESS.

Og et højt tårn skal der vel være?

HILDE.

Et forfærdelig højt tårn. Og øverst oppe på tårnet skal der være en altan. Og ude på den vil jeg stå —

SOLNESS

(griber sig uvilkårlig om panden).

At De kan like at stå så svimlende højt —

HILDE.

Ja da! Just der oppe vil jeg stå og se på de andre, — de, som bygger kirker. Og hjem for mor og far og barneflokken. Og det skal De også få komme op og se på.

SOLNESS

(dæmpet).

Får bygmesteren lov til at komme op til prinsessen?

HILDE.

Hvis bygmesteren vil.

SOLNESS

(sagtere).

Så tror jeg bygmesteren kommer.

HILDE

(nikker).

Bygmesteren, — han kommer.

SOLNESS.

Men får aldrig bygge mere, — stakkers bygmester.

HILDE
(livfuldt).

Jo da! Vi to skal være sammen om det. Og så skal vi bygge det dejligste, — det allerdejligste, som til er i hele verden.

SOLNESS
(spændt).

Hilde, — si' mig, hvad det er for noget!

HILDE
(ser smilende på ham, ryster lidt på hodet, spidser munden og taler som til et barn).

Bygmesterne, — de er nogen svært — svært dumme mennesker.

SOLNESS.

Ja visst er de dumme, ja. Men sig mig så, hvad det er for noget! Det, som er det dejligste i verden. Og som vi to skal bygge sammen?

HILDE
(tier lidt og siger med et ubestemmeligt udtryk i øjnene).

Luftslotte.

SOLNESS.

Luftslotte?

HILDE
(nikker).

Luftslotte, ja! Véd De, hvad så'nt et luftslot er for noget?

SOLNESS.

Det er jo det dejligste i verden, siger De.

HILDE
(rejser sig i heftighed og slår ligesom afvisende ud med hånden).

Ja visst så, ja! Luftslotte, — de er så nemme

at ty ind i, de. Og nemme at bygge også — (ser hånligt på ham.) — allerhelst for de bygmesterne, som har en — en svimmel samvittighed.

SOLNESS
(rejser sig).

Efter denne dag bygger vi to sammen, Hilde.

HILDE
(med et halvt tvilende smil).

Så'n et rigtigt luftslot?

SOLNESS.

Ja. Et med grundmur under.

(RAGNAR BROVIK kommer ud fra huset. Han bærer en stor grøn krans med blomster og silkebånd.)

HILDE
(i glædesudbrud).

Kransen! Å, det blir forfærdelig dejligt!

SOLNESS
(forundret).

Kommer De med kransen, Ragnar?

RAGNAR.

Jeg havde lovet formanden det.

SOLNESS
(lettet).

Nå, så går det vel bedre med Deres far da?

RAGNAR.

Nej.

SOLNESS

Kvikked det ham ikke, det, jeg havde skrevet?

RAGNAR.

Det kom for sent.

SOLNESS.

For sent!

RAGNAR.

Da hun kom med det, var han ikke ved samling længer. Han havde fåt et slaganfald.

SOLNESS.

Men så gå da hjem til ham! Se da til Deres far!

RAGNAR.

Han behøver mig ikke mere.

SOLNESS.

Men De behøver da vel at være hos ham.

RAGNAR.

Hun sidder ved sengen.

SOLNESS
(noget usikker).

Kaja?

RAGNAR
(ser mørkt på ham).

Ja, — Kaja, ja.

SOLNESS.

Gå hjem, Ragnar. Både til ham og til hende. La' mig få kransen.

RAGNAR
(undertrykker et spottende smil).

De vil da vel aldrig selv —?

SOLNESS.

Jeg vil selv gå ned med den, vil jeg. (tager kransen fra ham.) Og gå så De hjem. Vi har ikke brug for Dem idag.

RAGNAR.

Jeg véd, at De ikke har brug for mig herefter. Men idag blir jeg.

SOLNESS.

Nå, så bli', siden De endelig vil da.

HILDE
(ved rækværket).

Bygmester, — her vil jeg stå og se på Dem.

SOLNESS.

På mig!

HILDE.

Det blir forfærdelig spændende.

SOLNESS
(dæmpet).

Det snakker vi to om siden, Hilde.

(han går med kransen ned ad trappen og bort igennem haven.)

HILDE
(ser efter ham; derpå vender hun sig til RAGNAR).

De kunde da gerne så meget som takket ham. synes jeg.

RAGNAR.

Takket ham? Skulde jeg takket h a m?

HILDE.

Ja, det skulde De da rigtignok!

RAGNAR.

Det måtte vel snarere være Dem, jeg skulde takke.

HILDE.

Hvor kan De si' sligt noget?

RAGNAR

(uden at svare hende).

Men vogt Dem bare, De, frøken! For De kender nok ikke ham rigtig endnu.

HILDE

(ildfuld).

Å, jeg kender ham bedst, jeg!

RAGNAR

(ler i forbittrelse).

Takke ham, som har holdt mig nede år efter år! Han, som har fåt far til at tvile på mig. Fåt mig selv til at tvile —. Og det altsammen bare for at —!

HILDE

(ligesom anende noget).

For at —? Si' mig det straks!

RAGNAR.

For at han kunde få beholde hende hos sig.

HILDE

(med et sæt imod ham).

Frøkenen ved pulten!

RAGNAR.

Ja.

HILDE

(truende, med knyttede hænder).

Det er ikke sandt! De lyver på ham!

RAGNAR.

Jeg vilde heller ikke tro det før idag, — da hun selv sa' det.

HILDE
(som ude af sig).

Hvad sa' hun! Jeg vil vide det! Straks! Straks!

RAGNAR.

Hun sa', at han har ta't hendes sind — helt og holdent. Ta't alle hendes tanker for sig alene. Hun si'r, at hun aldrig kan slippe ham. At hun vil bli' her, hvor han er —

HILDE
(med gnistrende øjne).

Det får hun ikke lov til!

RAGNAR
(ligesom forskende).

For hvem får hun ikke lov?

HILDE
(hurtig).

Ikke for ham heller!

RAGNAR.

Å nej, — jeg forstår jo det hele så godt nu. Herefter vilde hun vel bare bli' — til besvær.

HILDE.

Ingenting forstår De — når De kan si' sligt! Nej, jeg skal fortælle Dem, hvorfor han holdt på hende.

RAGNAR.

Og hvorfor da?

HILDE.

For at få beholde Dem.

RAGNAR.

Har han sagt Dem det?

HILDE.

Nej, men det er så! Det må være så! (vildt.) Jeg vil, — jeg vil, at det skal være så!

RAGNAR.

Og just da De var kommen, — så slap han hende.

HILDE.

Dem, — Dem var det, han slap! Hvad tror De, han bry'r sig om så'ne fremmede frøkener, han?

RAGNAR
(tænker efter).

Skulde han da ha' gåt her og været ræd for mig?

HILDE.

Han ræd! Så kry skulde De ikke være, synes jeg.

RAGNAR.

Å, han må da vel for længe siden ha' skønnet, at jeg duer til noget, jeg også. — Forresten, — ræd, — det er nu netop det han er, ser De.

HILDE.

Han! Jo, bild mig det ind!

RAGNAR.

På sæt og vis er han ræd. Han, den store bygmesteren. Ta' livslykken ifra andre mennesker, — slig, som han har gjort både med far og med mig, — det er han ikke ræd for. Men bare det, at klyve op på et stakkers stillads, — det vilde han nok be' Gud bevare sig for!

HILDE.

Å, De skulde bare set ham så højt oppe, — så svimlende højt, som jeg engang så ham!

RAGNAR.

Har De set det?

HILDE.

Ja, det har jeg rigtignok. Så fri og stolt, som han stod og fæsted kransen til kirkefløjen!

RAGNAR.

Jeg véd, at han har vovet det én gang i sit liv. En eneste gang. Vi unge har snakket så tidt om det. Men ingen magt i verden får ham til at gøre det om igen.

HILDE.

Idag gør han det om igen!

RAGNAR
(hanligt).

Jo, det kan De tro!

HILDE.

Vi skal få se det!

RAGNAR.

Det får hverken De eller jeg se.

HILDE
(voldsom, ustyrlig).

Jeg *vil* se det! Jeg vil og jeg *må* se det!

RAGNAR.

Men han gør det ikke. *Tor* simpelthen ikke gøre det. For han har nu engang den skavank, — han, den store bygmesteren.

(FRU SOLNESS kommer fra huset ud på verandaen.)

FRU SOLNESS
(ser sig om).

Er han ikke her? Hvor er han gåt hen?

RAGNAR.

Bygmesteren er der borte hos arbejderne.

HILDE.

Han gik med kransen.

FRU SOLNESS
(i skræk).

Gik han med kransen! Å Gud, — å Gud! Brovik, — De må gå ned til ham! Se at få ham herop!

RAGNAR.

Skal jeg si', at fruen vil snakke med ham?

FRU SOLNESS.

Å ja, kære, gør det. — Nej, nej, — si' ikke, at jeg vil ham noget! De kan si', at her er nogen. Og at han må komme straks.

RAGNAR.

Godt. Jeg skal så gøre, frue.

(han går ned af trappen og bort igennem haven.)

FRU SOLNESS.

Å, frøken Wangel, De kan ikke forestille Dem, hvilken angst jeg udstår for hans skyld.

HILDE.

Men er da dette her noget at være så svært ræd for?

FRU SOLNESS.

Å ja, det kan De da vel skønne. Tænk, om han gør alvor af det! Om han nu finder på at stige op på stilladset!

HILDE

(spændt).

Tror De han gør det?

FRU SOLNESS.

Å, en kan aldrig vide, hvad han kunde falde på. Han kunde jo gerne være i stand til hvad det så skal være.

HILDE.

Aha. De tror kanske også, at han er — så'n —?

FRU SOLNESS.

Ja, jeg véd ikke længer, hvad jeg skal tro om ham. For doktoren har nu fortalt mig så mangt og meget. Og når jeg lægger det sammen med et og andet, som jeg har hørt ham si' —

(DOKTOR HERDAL ser ud gennem døren.)

DOKTOR HERDAL.

Kommer han ikke snart?

FRU SOLNESS.

Jo, jeg tænker da det. Der er ialfald gåt bud efter ham.

DOKTOR HERDAL

(nærmere).

Men De må nok gå ind, De, frue —

FRU SOLNESS.

Nej da, nej da. Jeg vil bli' her ude og vente på Halvard.

DOKTOR HERDAL.

Ja men der er kommet nogen damer til Dem —

FRU SOLNESS.

Å Gud, det også! Og netop nu!

DOKTOR HERDAL.

Det er nogen, som si'r, at de endelig må få se på stasen.

FRU SOLNESS.

Ja-ja, så får jeg nok gå ind til dem alligevel. For det er jo min pligt.

HILDE.

Kan De ikke be' de damerne gå sin vej da?

FRU SOLNESS.

Nej, det går umulig an. Siden de er kommet herhen, så er det jo min pligt at ta' imod dem. Men bli' De herude sålænge, — og ta' imod ham, når han kommer.

DOKTOR HERDAL.

Og se til at holde ham oppe med snak så længe som mulig —

FRU SOLNESS.

Ja, gør det, kære frøken Wangel. Hold ham så fast, som De bare kan.

HILDE.

Var det ikke rettest, at De selv gjorde det?

FRU SOLNESS.

Jo, Herregud, — det var jo min pligt. Men når en har pligter på så mange kanter, så —

DOKTOR HERDAL
(ser mod haven).

Nu kommer han!

FRU SOLNESS.

Og tænk, — jeg, som må gå ind!

DOKTOR HERDAL
(til HILDE).

Si' ikke noget om, at *jeg* er her.

HILDE.

Nej da! Jeg skal nok finde på noget andet at prate med bygmesteren om.

FRU SOLNESS.

Og hold ham endelig fast. Jeg tror, at *De* kan bedst det.

(FRU SOLNESS og DOKTOR HERDAL går ind i huset. HILDE blir stående igen på verandaen.)

(BYGMESTER SOLNESS kommer fra haven op ad trappen.)

SOLNESS.

Her skal være nogen, som vil ha' fat på mig, hører jeg.

HILDE.

Jaha, det er mig, det, bygmester.

SOLNESS.

Å, er det Dem, Hilde. Jeg var ræd, det skulde være Aline og doktoren.

HILDE.

De er nok svært ræd af Dem, De!

SOLNESS.

Så De tror det?

HILDE.

Ja, folk si'r, at De er ræd for at krabbe omkring — så'n oppe på stilladserne.

SOLNESS.

Nå, det er nu en sag for sig, det.

HILDE.

Men ræd for det, — det er De altså?

SOLNESS.

Ja, jeg er det.

HILDE.

Ræd for, at De skal falde ned og slå Dem ihjæl?

SOLNESS.

Nej, ikke for det.

HILDE.

Men for hvad da?

SOLNESS.

Jeg er ræd for gengældelsen, Hilde.

HILDE.

For gengældelsen? (ryster på hodet.) Det skønner jeg ikke.

SOLNESS.

Sæt Dem ned. Så skal jeg fortælle Dem noget.

HILDE.

Ja, gør det! Straks!

(hun sætter sig på en taburet ved rækværket og ser forventningsfuld på ham.)

SOLNESS
(kaster sin hat på bordet).

De véd jo, at det første, jeg begyndte med, det var med kirkebygninger.

HILDE
(nikker).

Det véd jeg godt.

SOLNESS.

For jeg, ser De, jeg var som gut gåt ud fra et fromt hjem på landsbygden. Og derfor så syntes jeg jo, at dette kirkebyggeriet, det var det værdigste, jeg kunde vælge.

HILDE.

Ja-ja.

SOLNESS.

Og det tør jeg nok si', at jeg bygged disse her små, fattige kirkerne med et så ærligt og varmt og inderligt sind, at — at —

HILDE.

At —? Nå?

SOLNESS.

Ja, at jeg synes, han burde været fornøjet med mig.

HILDE.

H a n? Hvilken h a n?

SOLNESS.

Han, som skulde ha' kirkerne, vel! Han, som de skulde tjene til ære og pris for.

HILDE.

Nå så! Men er De da viss på, at — at han ikke var — så'n — fornøjet med Dem?

SOLNESS
(hånlig).

Han fornøjet med mig! Hvor kan De snakke så, Hilde? Han, som gav troldet i mig lov til at rumstere slig, som det selv vilde. Han, som bød dem være på pletten både nat og dag for at tjene mig, — alle disse — disse —

HILDE.

Dævlerne —

SOLNESS.

Ja, både den ene og den anden slags. Å nej, jeg fik nok føle, at han ikke var fornøjet med mig. (hemmelighedsfuldt.) Se, derfor var det egentlig, at han lod det gamle huset brænde.

HILDE.

Var det derfor?

SOLNESS.

Ja, skønner De ikke det? Han vilde jeg skulde få lejlighed til at bli' en hel mester på mit område — og bygge så meget ærefuldere kirker for ham. I førstningen forstod jeg ikke, hvor han vilde hen. Men så med én gang gik det op for mig.

HILDE.

Hvad tid var det?

SOLNESS.

Det var, da jeg bygged kirketårnet oppe i Lysanger.

HILDE.

Det tænkte jeg mig.

SOLNESS.

For, ser De, Hilde, deroppe på det fremmede

sted, der gik jeg så jævnlig og grubled og funderte med mig selv. Da så' jeg så grejt, hvorfor han havde ta't mine små barn fra mig. Det var for at jeg ingenting andet skulde ha' at hæfte mig ved. Ikke sligt noget, som kærlighed og lykke, forstår De. Jeg skulde bare være bygmester. Ingenting andet. Og så skulde jeg hele mit liv igennem gå her og bygge for ham. (ler.) Men det blev der rigtignok ikke noget af.

HILDE.

Hvad gjorde De da så?

SOLNESS.

Først gransked og prøved jeg mig selv —

HILDE.

Og så?

SOLNESS.

Så gjorde jeg det umulige. Jeg ligesom han.

HILDE.

Det umulige

SOLNESS.

Jeg havde aldrig før kunnet tåle at stige højt og frit tilvejrs. Men den dag kunde jeg det.

HILDE

(springer op).

Ja, ja, det kunde De!

SOLNESS.

Og da jeg stod helt der øverst oppe og hang kransen over tårnfløjen, så sa' jeg til ham: Hør nu her, du mægtige! Herefterdags vil jeg være fri bygmester, jeg også. På mit område. Ligesom du på

dit. Jeg vil aldrig mere bygge kirker for dig. Bare hjem for mennesker.

HILDE
(med store, tindrende øjne).

Det var sangen, som jeg hørte gennem luften!

SOLNESS.

Men han fik vand på sin mølle bagefter.

HILDE.

Hvad mener De med det?

SOLNESS
(ser mistrøstig på hende).

Det, at bygge hjem for mennesker, — det er ikke fem øre værd, Hilde.

HILDE.

Siger De det nu?

SOLNESS.

Ja, for nu ser jeg det. Menneskene har ikke brug for disse her hjemmene sine. Ikke for at være lykkelige, ikke. Og jeg vilde heller ikke havt brug for så'nt et hjem. Ifald jeg havde ejet noget. (med en stille, forbittret latter.) Se, det er hele opgøret, så langt, så langt jeg ser tilbage. Ingenting bygget igrunden. Og ingenting ofret for at få bygge noget heller. Ingenting, ingenting — altsammen.

HILDE.

Og aldrig så vil De bygge noget nyt herefter?

SOLNESS
(med liv).

Jo, netop nu vil jeg begynde!

HILDE.

Hvad da? Hvad da? Si' mig det straks!

SOLNESS.

Det eneste, som jeg tror der kan rummes menneskelykke i, — det vil jeg bygge nu.

HILDE

(ser fast på ham).

Bygmester, — nu mener De luftslottene vore.

SOLNESS.

Luftslottene, ja.

HILDE.

Jeg er ræd, De vilde svimle før vi kom halvvejs.

SOLNESS.

Ikke når jeg får gå hånd i hånd med Dem, Hilde.

HILDE

(med et drag af undertrykt harme).

Bare med mig? Skal vi ikke være flere i følge da?

SOLNESS.

Hvem ellers, mener De?

HILDE.

Å, — hun, denne Kaja ved pulten. Stakker, — skal De ikke ha' hende med Dem også?

SOLNESS.

Åhå. Var det hende, Aline sad her og snakked for Dem om.

HILDE.

Er det så, eller er det ikke?

SOLNESS
(heftig).

Jeg svarer Dem ikke på sligt noget! Helt og holdent skal De tro på mig!

HILDE.

I ti år har jeg trod så fuldt, så fuldt på Dem.

SOLNESS.

De skal bli' ved at tro på mig!

HILDE.

Sa la' mig få se Dem fri og højt oppe da!

SOLNESS
(tungt).

Å, Hilde, — slig står ikke jeg til hverdagsbrug.

HILDE
(lidenskabelig).

Jeg vil det! Jeg vil det! (bedende.) Bare en eneste gang til, bygmester! Gør det umulige om igen!

SOLNESS
(står og ser dybt pa hende).

Hvis jeg prøver det. Hilde, så vil jeg stå deroppe og snakke til ham li'som sidst.

HILDE
(i stigende spænding).

Hvad vil De si' til ham!

SOLNESS.

Jeg vil si' til ham: hør mig, stormægtige herre, — du får nu dømme om mig som du selv synes. Men herefter vil jeg bare bygge det dejligste i verden —

HILDE
(henreven).

Ja — ja — ja!

SOLNESS.

— bygge det sammen med en prinsesse, som jeg holder af —

HILDE.

Ja, si' ham det! Si' ham det!

SOLNESS.

Ja. Og så vil jeg si' til ham: nu går jeg ned og slår armene om hende og kysser hende —

HILDE.

— mange gange! Si' det!

SOLNESS.

— mange, mange gange, vil jeg si'.

HILDE.

Og så —?

SOLNESS.

Så vil jeg svinge min hat — og gå ned på jorden — og gøre som jeg sa' ham.

HILDE
(med udstrakte arme).

Nu ser jeg Dem igen, som da der var sang i luften!

SOLNESS
(ser på hende med sænket hode).

Hvorledes er De ble't slig, som De er, Hilde?

HILDE.

Hvorledes har De fåt mig til at bli' slig, som jeg er?

SOLNESS
(kort og fast).

Prinsessen skal ha' sit slot.

HILDE
(jublende, klapper i hænderne).

Å, bygmester —! Mit dejlige, dejlige slot. Vort luftslot!

SOLNESS.

Med grundmur under.

(I gaden har samlet sig EN MÆNGDE MENNESKER, der kun skimtes utydeligt mellem træerne. Musik af blæseinstrumenter høres fjernt bag det nye hus.)

(FRU SOLNESS, med skindkrave om halsen, DOKTOR HERDAL, med hendes hvide sjal på armen, og NOGLE DAMER kommer ud på verandaen. RAGNAR BROVIK kommer samtidig op fra haven.)

FRU SOLNESS
(til RAGNAR).

Skal her være musik også?

RAGNAR.

Ja. Det er byggearbejdernes forening. (til SOLNESS.) Jeg skulde si' fra formanden, at nu står han færdig til at gå op med kransen.

SOLNESS
(tar sin hat).

Godt. Jeg går selv derned.

FRU SOLNESS
(angst).

Hvad vil du dernede, Halvard?

SOLNESS

(kort).

Jeg må være nedenunder hos folkene.

FRU SOLNESS.

Ja, nedenunder, ja. Bare nedenunder.

SOLNESS.

Jeg plejer jo det. Så'n til hverdags.

(han går ned ad trappen og bort igennem haven.)

FRU SOLNESS

(råber efter ham over rækværket).

Men bed endelig manden, at han er forsigtig, når han skal op! Lov mig det, Halvard!

DOKTOR HERDAL

(til FRU SOLNESS).

Ser De så, at jeg fik ret! Han tænker ikke mere på de galskaberne.

FRU SOLNESS.

Å, hvor det letted! To gange er der nu faldet folk ned for os. Og begge to så slog de sig ihjæl på stedet. (vender sig til HILDE.) Tak skal De ha', frøken Wangel, at De holdt ham så godt fast. Jeg havde visst aldrig fåt bugt med ham.

DOKTOR HERDAL

(lystig).

Ja, ja, frøken Wangel, De forstår nok at holde en fast, når De rigtig vil, De!

(FRU SOLNESS og DOKTOR HERDAL går hen til damerne, som står nærmere ved trappen og ser udover haven. HILDE blir stående ved rækværket i forgrunden. RAGNAR går hen til hende.)

RAGNAR

(med undertrykt latter, halv sagte).

Frøken, — ser De alle de unge folkene nede på gaden?

HILDE.

Ja.

RAGNAR.

Det er kammeraterne, som vil se på mesteren.

HILDE.

Hvad vil de se på h a m for da?

RAGNAR.

De vil se på, at han ikke tør stige op på sit eget hus.

HILDE.

Nej, vil de d e t, de gutterne!

RAGNAR

(harmfuld og hånlig).

Han har holdt os nede så længe, han. Nu vil vi se på, at h a n også værs'go' får holde sig nedenfor.

HILDE.

Det får De ikke se. Dennegang ikke.

RAGNAR

(smiler).

Så? Hvor får vi se ham henne da?

HILDE.

Højt, — højt oppe ved fløjen får De se ham!

RAGNAR

(ler).

Han! Jo, det kan De tro!

HILDE.

Han vil til toppen. Og altså får De se ham der også.

RAGNAR.

Ja, han vil, ja! Det tror jeg så gerne. Men han kan simpelthen ikke. Det vilde gå rundt for ham længe, længe før han kom halvvejs. Han måtte krybe ned igen på hænder og knæer!

DOKTOR HERDAL

(peger henover).

Se! Der går formanden opover stigerne.

FRU SOLNESS.

Og så har han vel kransen at bære på også. Å, bare han nu tar sig iagt!

RAGNAR

(stirrer vantro og råber).

Men det er jo —!

HILDE

(i udbrydende jubel).

Det er bygmesteren selv!

FRU SOLNESS

(skriger i forfærdelse).

Ja, det er Halvard! Å, du store Gud —! Halvard! Halvard!

DOKTOR HERDAL.

Hys! Skrig ikke til ham!

FRU SOLNESS

(halvt fra sig selv).

Jeg vil til ham! Få ham ned igen!

DOKTOR HERDAL
(holder på hende).

Stå urørlige allesammen! Ikke en lyd!

HILDE
(ubevægelig, følger SOLNESS med øjnene).

Han stiger og stiger. Altid højere. Altid højere! Se! Se bare!

RAGNAR
(åndeløs).

Nu må han vende om igen. Der er ikke råd for andet.

HILDE.

Han stiger og stiger. Nu er han snart oppe.

FRU SOLNESS.

Å, jeg forgår af skræk. Jeg holder ikke det synet ud!

DOKTOR HERDAL.

Så se ikke op på ham da.

HILDE.

Der står han på de øverste plankerne! Helt oppe!

DOKTOR HERDAL.

Ingen må røre sig! Hører De det!

HILDE
(jubler i stille inderlighed).

Endelig! Endelig! Nu ser jeg ham stor og fri igen!

RAGNAR
(næsten målløs).

Men dette her er jo —

HILDE.

Slig har jeg set ham i alle de ti årene. Hvor tryg han står! Forfærdelig spændende alligevel. Se pa ham! Nu hænger han kransen om spiret!

RAGNAR.

Dette her er som at stå og se på noget rent umuligt.

HILDE.

Ja, det er jo det umulige, det, som han nu gør! (med det ubestemmelige udtryk i øjnene.) Kan De se nogen anden deroppe hos ham?

RAGNAR.

Der er ingen andre.

HILDE.

Jo, der er en, som han trætter med.

RAGNAR.

De tar fejl.

HILDE.

Hører De ikke sang i luften heller da?

RAGNAR.

Det må være vinden i trætoppene.

HILDE.

Jeg hører sang. En vældig sang! (råber i vild jubel og glæde.) Se, se! Nu svinger han hatten! Han hilser herned! Å, så hils da op til ham igen. For nu, nu er det fuldbragt! (river det hvide sjal fra doktoren, vifter med det og skriger opad.) Hurra for bygmester Solness!

DOKTOR HERDAL.

La' være! La' være! For Guds skyld —!

(Damerne på verandaen vifter med lommetørklæderne og hurraråbet istemmes nede på gaden. Da forstummer det pludselig og folkemængden slår over i et forfærdelsens skrig. Et menneskelegeme sammen med planker og træstumper skimtes utydeligt at styrte ned inde mellem træerne.)

FRU SOLNESS og DAMERNE
(samtidigt).

Han falder! Han falder!

(FRU SOLNESS vakler, segner afmægtig bagover og opfanges af damerne under råb og forvirring.)

(Menneskemængden på gaden bryder gærdet ned og stormer ind i haven. DOKTOR HERDAL iler ligeledes derned. Kort ophold.)

HILDE
(stirrer ufravendt opad og siger som forstenet).

Min bygmester.

RAGNAR
(støtter sig skælvende til rækværket).

Han må være knust. Dræbt på stedet.

EN AF DAMERNE
(medens FRU SOLNESS bæres ind i huset).

Løb ned til doktoren —

RAGNAR.

Kan ikke flytte en fod —

EN ANDEN DAME.

Så råb ned til nogen da!

RAGNAR
(forsøger at råbe).

Hvorledes er det? Er han ilive?

EN STEMME
(nede i haven).

Bygmester Solness er død!

ANDRE STEMMER
(nærmere).

Hele hodet er knust. — Han faldt lige i stenbruddet.

HILDE
(vender sig til RAGNAR og siger stille).

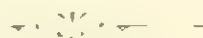
Nu kan jeg ikke se ham deroppe.

RAGNAR.

Forfærdeligt dette her. Han magted det altså dog ikke.

HILDE
(ligesom i stille, forvildet triumf).

Men helt til toppen kom han. Og jeg hørte harper i luften. (svinger sjalet opad og skriger i vild inderlighed.) Min, — min bygmester!

LILLE EYOLF

PERSONERNE:

ALFRED ALLMERS, ejendomsbesidder, literat, forhen timelærer.

FRU RITA ALLMERS, hans hustru.

EYOLF, deres barn; ni år gammel.

FRØKEN ASTA ALLMERS, Alfreds yngre halvsøster.

INGENIØR BORGHEJM.

ROTTEJOMFRUEN.

(Handlingen foregår på ALLMERS's ejendom ude ved fjorden, et par mile fra byen.)

FØRSTE AKT.

(En smukt og rigt udstyret havestue. Mange møbler, blomster og planter. I baggrunden åbne glasdøre ud til en veranda. Vid udsigt over fjorden. Skogklædte åser i det fjerne. På hver af sidevæggene en dør, den til højre er en dobbeltdør og længst tilbage. Foran til højre en sofa med løse puder og tæpper. Stole og et lidet bord ved sofahjørnet. Foran til venstre et større bord med lænestole omkring. På bordet står en åben handkuffert. Det er tidlig sommermorgen i varmt solskinsvejr.)

(FRU RITA ALLMERS står ved bordet, med ryggen mod højre, og pakker ud af kufferten. Hun er en smuk, temmelig stor, yppig, blond dame på omkring 30 år. Klædt i lys morgenkjole.)

(Lidt efter kommer FRØKEN ASTA ALLMERS ind gennem døren til højre, klædt i lysbrun sommerdragt med hat, jakke og parasol. Under armen har hun en temmelig stor låset mappe. Hun er smækker, middelhøj, med mørkt hår og dybe, alvorlige øjne. 25 år gammel.)

ASTA
(indenfor døren).

God morgen, kære Rita.

RITA
(vender hodet og nikker til hende).

Nej se, — er det dig, Asta! Kommer du alt så tidligt fra byen? Helt her ud til os?

ASTA
(lægger tøjet fra sig på en stol ved døren).

Ja, jeg havde ikke rist eller ro på mig. Jeg syntes, jeg måtte herud og se til lille Eyolf idag.

Og til dig også. (lægger mappen på bordet ved sofaen.) Og så gik jeg udover med dampskibet.

RITA

(smiler til hende).

Og ombord traf du kanske en eller anden god ven? Sådan rent tilfældigt, mener jeg.

ASTA

(rolig).

Nej, jeg traf sletikke nogen, som jeg kendte. (ser kufferten.) Men, Rita, — hvad er det der for noget?

RITA

(pakker fremdeles ud).

Alfreds rejsekuffert. Kender du ikke den?

ASTA

(glad, går nærmere).

Hvad! Er Alfred kommen hjem?

RITA.

Ja, tænk dig til, — han kom så rent uventet med nattetoget.

ASTA.

Å, så var det det, jeg følte! Det var det, som drog mig herud! — Og han havde ingenting skrevet i forvejen? Ikke engang et brevkort?

RITA.

Ikke et eneste ord.

ASTA.

Ikke telegraferet heller?

RITA.

Jo, en times tid før han kom. Ganske kort og koldt. (ler.) Synes du ikke, det ligner ham, Asta?

ASTA.

Jo da. Han går så stille med alting.

RITA.

Men desto dejligere var det så, da jeg fik ham igen.

ASTA.

Ja, det kan jeg nok tænke mig.

RITA.

Hele fjorten dage før jeg vented ham!

ASTA.

Og det står godt til med ham? Ikke nedstemt?

RITA

(klapper kufferten sammen og smiler til hende).

Han så ud rent som om han var forklaret, da han kom ind ad døren.

ASTA.

Og var ikke en smule træt heller?

RITA.

Jo, træt tror jeg rigtignok han var. Dygtig træt også. Men, stakker, han havde jo gåt til fods det meste af vejen.

ASTA.

Og så har kanske højfjeldsluften været vel skarp for ham.

RITA.

Nej, det kan jeg aldrig tro. Jeg har ikke hørt han har hostet en eneste gang.

ASTA.

Nå, der kan du bare se! Så var det jo godt

alligevel da, at lægen fik ham overtalt til at gøre den turen.

RITA.

Ja, nu, da det endelig er overstået, så . Men du kan tro, det har været en forfærdelig tid for mig, Asta. Jeg har aldrig villet snakke om det. Og du kom jo så sjelden ud til mig også —

ASTA.

Ja, det var visst ikke rigtig gjort af mig. Men —

RITA.

Nå, nå, nå, — du havde jo skolen derinde i byen. (smiler.) Og vor vejbygger — han var jo bortrejst også.

ASTA.

A, la' være med det, Rita!

RITA.

Ja, ja da. La' vejbyggeren fare. — Men sligt savn, som jeg har følt efter Alfred, du! Slig en tomhed! Sligt øde! Uh, det var som om nogen var ble't begravet her i huset —!

ASTA.

Nå, Herregud, — bare en sex—syv uger da —

RITA.

Ja, men du må huske på, at Alfred har aldrig før været borte fra mig. Aldrig så længe som et døgn engang. Aldrig i alle de ti år —

ASTA.

Nej, men derfor så synes jeg sandelig det var på tiden, at han fik komme lidt ud iår. Han skulde ha' gåt på fjeldtur hver eneste sommer. Det skulde han ha' gjort.

RITA
(halvt smilende).

Ak ja, du har godt for at snakke, du. Hvis jeg var så — så fornuftig som du, så havde jeg vel sluppet ham løs før — kanske. Men jeg syntes ikke, jeg kunde det, Asta! Det stod for mig, som om jeg aldrig vilde få ham igen mere. Kan du da ikke så godt forstå det?

ASTA.

Nej. Men det er vel sagtens, fordi jeg ikke har nogen at miste.

RITA
(med et drillende smil).

Har du virkelig sletikke nogen —?

ASTA.

Ikke det jeg véd om. (afbrydende.) Men sig mig, Rita, — hvor er Alfred henne? Sover han kanske?

RITA.

Å, langtfra. Han stod op lige så tidlig idag, som han plejer.

ASTA.

Nå, så har han vel ikke været så svært træt heller.

RITA.

Jo, inat. Da han kom. Men nu har han havt Eyolf inde hos sig over en hel time.

ASTA.

Den stakkers lille, blege gutten! Skal han nu til at lære og lære igen?

RITA

(med et skuldertræk).

Alfred vil jo så ha' det, véd du.

ASTA.

Ja, men jeg synes, du skulde sætte dig imod det, Rita.

RITA

(noget utålmodig).

Nej, — véd du hvad, — det kan jeg virkelig ikke blande mig op i. Alfred må jo forstå de ting meget bedre end jeg. — Og hvad vil du da Eyolf skal ta' sig til? Han kan jo ikke løbe omkring og lege, han, — ligesom andre børn.

ASTA

(bestemt).

Jeg vil snakke med Alfred om dette her.

RITA.

Ja, kære, gør du bare det. — Nå, se der —

(ALFRED ALLMERS, i sommerdragt, ledende EYOLF ved handen, kommer ind gennem døren til venstre. Han er en slank, finbygget mand på 36—37 år, med milde øjne, tyndt brunt hår og skæg. Over hans ansigt hviler et alvorligt, tankefuldt drag. — EYOLF bærer en dragt af snit som et slags uniform med guldsnore og løveknapper. Han er halt og går med krykke under den venstre arm. Benet er lammet. Han er liden af vækst, ser sygelig ud, men har smukke, kloge øjne.)

ALLMERS

(slipper EYOLF, går glad hen og række ASTA begge hænder).

Asta! Kæreste Asta! At du er her ude! At jeg straks skulde få se dig!

ASTA.

Jeg synes jeg måtte —. Velkommen hjem igen!

ALLMERS
(ryster hendes hænder).

Tak skal du ha' for det.

RITA.

Ser han ikke prægtig ud?

ASTA
(stirrer ufravendt på ham).

Dejlig! Rent dejlig! Så oplivet i øjnene! Ja, da har du vel skrevet svært meget undervejs. (glad udbrydende.) Kanske gerne hele bogen er færdig, Alfred?

ALLMERS
(trækker på skuldren).

Bogen —? Å, den —

ASTA.

Ja, jeg tænkte mig, at det vilde gå så let for dig, når du bare fik komme ud.

ALLMERS.

Det tænkte jeg også. Men se, — det gik ganske anderledes, du. Jeg har såmæn ikke skrevet en linje på bogen.

ASTA.

Har du ikke skrevet —!

RITA.

Å så! Jeg kunde ikke skønne, at alt papiret lå urørt i kufferten.

ASTA.

Men, kære Alfred, hvad har du da bestilt i al den tid?

ALLMERS
(smiler).

Bare gåt og tænkt og tænkt og tænkt.

RITA
(lægger armen om hans skulder).

Tænkt lidt på dem også, som hjemme sad?

ALLMERS.

Ja, det kan du vel vide. Meget også. Hver eneste dag.

RITA
(slipper ham).

Nå, så er det jo godt og vel altsammen da.

ASTA.

Men sletikke skrevet noget på bogen? Og så kan du endda se så glad og tilfreds ud? Det plejer du da ikke ellers. Ikke når arbejdet går tungt for dig, mener jeg.

ALLMERS.

Det har du ret i. For jeg har været så dum før, ser du. Det, at tænke, det rummer det bedste i en. Hvad som kommer på papiret duer ikke stort.

ASTA
(med et udrab).

Duer det ikke!

RITA
(ler).

Men er du ble't gal, Alfred!

EYOLF
(ser troværdig op på ham).

Jo da, pappa, — det, som du skriver, det duer.

ALLMERS
(smiler og stryger hans hår).

Ja ja, når du siger det, så —. Men tro du mig, — der kommer en bagefter, som vil gøre det bedre.

EYOLF.

Hvad skulde det være for en? Å, sig det!

ALLMERS.

Giv tid. Han vil nok komme og melde sig.

EYOLF.

Og hvad vil du så gøre?

ALLMERS
(alvorlig).

Så vil jeg gå til fjelds igen —

RITA.

Fy, skam dig, Alfred!

ALLMERS.

— op på højderne og på de store vidder.

EYOLF.

Pappa, tror du ikke jeg snart blir så bra', at jeg kan få være med dig?

ALLMERS
(smærtelig berørt).

Å jo, kanske det, lille gutten min.

EYOLF.

For jeg synes, det vilde være så kækt, det, om jeg også kunde klyve i fjeldene.

ASTA
(afledende).

Nej, hvor pæn og pyntet du er idag, Eyolf!

EYOLF.

Ja, synes du ikke det, tante?

ASTA.

Jo da. Er det for pappas skyld, at du har fåt de nye klæderne på?

EYOLF.

Ja, jeg bad mamma om det. For jeg vilde, pappa skulde se mig med dem.

ALLMERS
(sagte til RITA).

Du skulde ikke ha' gi't ham den slags dragt.

RITA
(dæmpet).

Å, men han plaged mig så længe. Bad så indstændig. Jeg fik ikke fred for ham.

EYOLF.

Og, det er sandt, pappa, — Borghejm har købt en bue til mig. Og lært mig at skyde med den også.

ALLMERS.

Ja, se det, det er rigtig noget for dig, det, Eyolf.

EYOLF.

Og når han kommer igen næste gang, så vil jeg be' ham lære mig at svømme også.

ALLMERS.

Svømme! Å, men hvorfor vil du nu det da!

EYOLF.

Jo, for alle gutterne nede ved stranden, de kan svømme. Det er bare mig, som ikke kan.

ALLMERS
(bevægel, lægger armene om ham).

Du skal få lov til at lære alt, hvad du bare vil! Alt, hvad du selv har lyst til.

EYOLF.

Ja, véd du, hvad jeg har allermest lyst til, pappa?

ALLMERS.

Nå? Sig mig det.

EYOLF.

Allerhelst vil jeg lære at bli' soldat.

ALLMERS.

Å, lille Eyolf, der er så mange andre ting, som er bedre end det.

EYOLF.

Ja, men når jeg blir stor, så må jeg jo bli' soldat. Det véd du da vel.

ALLMERS
(knuger hænderne).

Ja, ja, ja; vi får se —

ASTA
(sætter sig ved bordet til venstre).

Eyolf! Kom her bort til mig, så skal jeg fortælle dig noget.

EYOLF
(går derhen).

Hvad er det for noget, tante?

ASTA.

Tænk dig, du, Eyolf, — jeg har set Rottejomfruen.

EYOLF.

Hvad! Har du set Rottejomfruen! Å, du bare narrer mig!

ASTA.

Nej, det er sandt. Jeg så hende igår.

EYOLF.

Hvor så du hende da?

ASTA.

Jeg så hende på vejen, udenfor byen.

ALLMERS.

Jeg så hende også et steds oppe i landet.

RITA

(som sidder i sofaen).

Kanske vi også får se hende da, Eyolf.

EYOLF.

Tante, er ikke det underligt, du, at hun heder Rottejomfruen?

ASTA.

Folk kalder hende bare så, fordi hun rejser rundt land og strand og fordriver alle rotterne.

ALLMERS.

Egentlig skal hun nok hede frøken Varg, tror jeg.

EYOLF.

Varg? Det betyder jo en ulv, det.

ALLMERS
(klapper ham på hodet).

Véd du det også, du, Eyolf?

EYOLF
(betænksomt).

Så kanske det kan være sandt alligevel, at hun er varulv om natten. Tror du det, pappa?

ALLMERS.

Å nej, det tror jeg ikke. — Men nu skulde du gå ned og lege lidt i haven.

EYOLF.

Synes du ikke det var bedre jeg tog nogen bøger med mig?

ALLMERS.

Nej, ingen bøger herefter. Gå så heller ned på stranden til de andre gutterne.

EYOLF
(forlegen).

Nej, pappa, jeg vil ikke gå ned til gutterne idag.

ALLMERS.

Hvorfor ikke det da?

EYOLF.

Nej, fordi jeg har disse her klæderne på.

ALLMERS
(rynker panden).

Gør de kanske nar af — af dine pæne klæder!

EYOLF
(undvigende).

Nej, det tør de ikke. For så vilde jeg slå dem.

ALLMERS.

Nå ja, — hvad så —?

EYOLF.

Men de er så uskikkelige, de gutterne. Og så siger de, at jeg aldrig kan bli' soldat.

ALLMERS

(med undertrykt harme).

Hvorfor siger de det, tror du?

EYOLF.

De er vel misundelige på mig. For, pappa, de er jo så fattige, de, at de må gå barbént.

ALLMERS

(sagte, med kvalt stemme).

Å, Rita, — hvor det nager mig i hjertet, dette her!

RITA

(beroligende, rejser sig).

Så-så-så!

ALLMERS

(truende).

Men de gutterne, de skal engang få føle, hvem der er herrer dernede på stranden!

ASTA

(lyttende).

Der er nogen, som banker.

EYOLF.

Det er visst Borghejm!

RITA.

Kom ind!

(ROTTEJOMFRUEN kommer sagte og stilfærdigt ind gennem døren til højre. Hun er en liden, tynd, sammenskrumpet skikkelse, gammel og gråhåret, med hvasse, stikkende øjne. Klædt i en gammeldags, blomstret kjole med sort kysehat og saloppe. I handen har hun en stor rød paraply og på armen, i en snor, en sort pose.)

EYOLF
(sagte, griber ASTA i kjolen).

Tante! Det må visst være hende!

ROTTEJOMFRUEN
(nejer ved døren).

Med allerydmygst forlov, — har herskabet noget, som gnaver her i huset?

ALLMERS.

Vi? Nej, jeg tror ikke det.

ROTTEJOMFRUEN.

Ja, for ellers så skulde jeg så inderlig gerne hjælpe herskabet af med det.

RITA.

Ja, ja, vi forstår. Men vi har ikke noget af den slags.

ROTTEJOMFRUEN.

Det var højst uheldigt, det. For nu er jeg just ude på rundrejse. Og ingen véd, når jeg kommer på disse kanter igen. — A, så træt jeg er!

ALLMERS
(peger mod en stol).

Ja, De ser ud til det.

ROTTEJOMFRUEN.

En skulde jo aldrig bli' træt af at gøre vel imod de stakkers små, som hades og forfølges så hårdeligen. Men det ta'r så svært på kræfterne.

RITA.

Kanske De vil ta' plads og hvile Dem lidt?

ROTTEJOMFRUEN.

Takker mangfoldige gange. (sætter sig på en stol mellem døren og sofaen.) For hele natten har jeg været ude i forretninger.

ALLMERS.

Så De har det?

ROTTEJOMFRUEN.

Ja, over på øerne. (ler klukkende.) Folkene havde så sandelig bud efter mig. De kvied sig nok svært ved det. Men der var ikke anden råd. De måtte såmæn pænt bide i det sure æble. (ser på EYOLF og nikker.) Sure æble, lille herre. Sure æble.

EYOLF

(uvilkårligt, lidt forknyt).

Hvorfor måtte de —?

ROTTEJOMFRUEN.

Hvad?

EYOLF.

Bide i det?

ROTTEJOMFRUEN.

Jo, for de kunde ikke nære sig længer. For rotterne og for alle de små rottebørnene, skønner vel unge herren.

RITA.

Uh! De stakkers folk, — har de så mange af dem?

ROTTEJOMFRUEN.

Ja, så det vrimled og kryde. (ler stille fornøjet.)

Oppe i sengene kribled og krabled de hele natten lang. Mælkefadene plumped de ned i. Og over gulvene hvisled og risled de både på kryds og på tvers.

EYOLF

(sagte til ASTA).

Jeg vil aldrig rejse der ud, tante.

ROTTEJOMFRUEN.

Men så kom jeg — og én til. Og vi tog dem med os allesammen. De søde, små gestalterne! Allesammen fik vi to has på.

EYOLF

(med et skrig).

Pappa, — se, se!

RITA.

Men Gud, Eyolf da!

ALLMERS.

Hvad er der på færde?

EYOLF

(peger).

Der er noget, som spræller i posen!

RITA

(over til venstre, skriger).

Uh da! Få hende ud, Alfred!

ROTTEJOMFRUEN

(ler).

Å, allersødeste frue, vær da aldrig ræd for så'nt et lidet skabilken.

ALLMERS.

Men hvad er det da for noget?

ROTTEJOMFRUEN.

Det er bare Mopsemand. (snører posen op.) Kom så op fra mørket, du allerkæreste vennen min.

(En liden hund med bred, sort snude stikker hodet op af posen.)

ROTTEJOMFRUEN
(nikker og vinker til EYOLF).

Kom trøstig nærmere, lille blesserte krigsmand! Han bider ikke. Kom hid! Kom hid!

EYOLF
(holder sig til ASTA).

Nej, jeg tør ikke.

ROTTEJOMFRUEN.

Synes ikke den unge herre, at han har et mildt og elskeligt åsyn?

EYOLF
(forbauset, peger).

Den der?

ROTTEJOMFRUEN.

Ja, just han.

EYOLF
(halv sagte, stirrer ufravendt på hunden).

Jeg synes, han har det forfærdeligste — åsyn, jeg har set.

ROTTEJOMFRUEN
(lukker posen).

Å, det kommer. Det kommer nok.

EYOLF
(går uvilkårlig nærmere, helt hen, og stryger let over posen).

Dejlig, — dejlig er han alligevel.

ROTTEJOMFRUEN
(med varsom stemme).

Men nu er han så træt og mødig, stakker. Så inderlig træt er han. (ser på ALLMERS.) For den ta'r på kræfterne, — den slags leg, kan herren tro.

ALLMERS.

Hvad slags leg, mener De?

ROTTEJOMFRUEN.

Lokkelegen.

ALLMERS.

Aha, det er kanske hunden, som lokker rotterne.

ROTTEJOMFRUEN
(nikker).

Mopsemand og jeg. Vi to er sammen om det. Og det går så glat. At se til da. Han får bare en snor i halsbåndet. Så leder jeg ham tre gange rundt huset. Og spiller på mundharpe. Og når de det hører, så må de op af kælderne og ned fra lofterne og ud fra hullerne, — alle de velsignede små skabninger.

EYOLF.

Bider han dem så ihjæl da?

ROTTEJOMFRUEN.

Å, langt ifra! Nej, vi går ned til båden, han og jeg. Og så følger de efter os. Både de voksne og småpuslingerne deres.

EYOLF
(spændt).

Og hvad så —? Fortæl det!

ROTTEJOMFRUEN.

Så lægger vi ud fra land. Og jeg vrikker med åren og spiller på mundharpe. Og Mopsemand, han svømmer bagefter. (med gnistrende øjne.) Og alle de, som kribled og krabled, de følger og følger os ud på dybets vande. Ja, for det må de!

EYOLF.

Hvorfor må de?

ROTTEJOMFRUEN.

Just fordi de ikke vil. Fordi de er så grøssende rædde for vandet, — derfor må de ud i det.

EYOLF.

Drukner de så?

ROTTEJOMFRUEN.

Hver evige en. (sagtere.) Og så har de det så stille og så godt og mørkt, som de bare kan ønske sig det, — de yndige små. Sover dernede så sød og så lang en søvn. Alle de, som menneskene hader og forfølger. (rejser sig.) Ja, før i tiden havde jeg ingen Mopsemand behov. Da lokked jeg selv da. Jeg alene.

EYOLF.

Hvad lokked De for noget?

ROTTEJOMFRUEN.

Mennesker. En mest.

EYOLF

(i spænding).

Å, sig mig, hvad det var for en!

ROTTEJOMFRUEN
(ler).

Det var allerkæresten min, det, lille hjerteknuser!

EYOLF.

Hvor er så han henne nu?

ROTTEJOMFRUEN
(hårdt).

Nede hos alle rotterne. (atter mildt.) Men nu må jeg ud i forretninger igen. Altid på farten. (til RITA.) Har herskabet slet ingen brug for mig idag? For så kunde jeg gøre det af med det samme.

RITA.

Nej tak: jeg tror ikke det trænges.

ROTTEJOMFRUEN.

Ja-ja, sødeste frue, — en kan aldrig vide —. Skulde herskabet mærke, at her er noget, som nager og gnaver, — og kribler og krabler, — så se bare til at få fat på mig og Mopsemand. — Farvel, farvel så mange tusend gange.

(hun går ud gennem døren til højre.)

EYOLF
(sagte, triumferende til ASTA).

Tante, tænk, at jeg også har set Rottejomfruen!

(RITA går ud på verandaen og vifter sig med lommetørklædet. Lidt efter går EYOLF varsomt og ubemærket ud til højre.)

ALLMERS
(tager mappen på bordet ved sofaen).

Er det din mappe, denne her, Asta?

ASTA.

Ja. Jeg har nogen af de gamle brevene i den.

ALLMERS.

Å, familjebrevene —

ASTA.

For du bad mig jo ordne dem for dig, mens du var borte.

ALLMERS
(klapper hende på hodet).

Og det har du også fundet tid til, du!

ASTA.

Å ja. Jeg har gjort det dels herude og dels inde i byen hos mig selv.

ALLMERS.

Tak, kære —. Fandt du så noget særligt i dem?

ASTA
(henkastende).

Å, — så et og andet finder en jo altid i slige gamle papirer, véd du vel. (sagtere, alvorligt.) Det der i mappen, det er brevene til mor.

ALLMERS.

Ja, dem skal du naturligvis selv beholde.

ASTA
(med overvindelse).

Nej. Jeg vil, at du skal se dem igennem, du også, Alfred. Engang, — senere hen i livet. — Men idag har jeg ikke nøglen til mappen med mig.

ALLMERS.

Behoves ikke, kære Asta. For jeg læser så aldrig din mors breve alligevel.

ASTA
(fæster øjnene på ham).

Så vil jeg engang, — sådan en lun aftenstund, fortælle dig noget af det, som står i dem.

ALLMERS.

Ja, det kan du heller gøre. Men behold du bare din mors breve. Du har ikke så mange erindringer efter hende.

(han rækker ASTA mappen. Hun tager den og lægger den hen på stolen under overtøjet.)

(RITA kommer ind i stuen igen.)

RITA.

Uh, jeg synes det gamle uhyggelige fruentimmer bragte ligesom en ligstank med sig.

ALLMERS.

Ja, lidt uhyggelig var hun jo.

RITA.

Jeg følte mig næsten syg, mens hun var i stuen.

ALLMERS.

For resten kan jeg nok forstå den tvingende og dragende magt, som hun snakked om. Ensomheden oppe mellem tinderne og på de store vidder har noget af det samme.

ASTA
(ser opmærksomt på ham).

Hvad er det for noget, som er foregåt med dig, Alfred?

ALLMERS
(smiler).

Med mig?

ASTA.

Ja, noget er det. Næsten som en forvandling. Rita har også lagt mærke til det.

RITA.

Ja, jeg så det, straks du kom. Men det er da vel bare godt, det, Alfred?

ALLMERS.

Det bør være godt. Og det må og det skal bli' til det gode.

RITA

(udbrydende).

Du har oplevet noget på rejsen! Nægt det ikke! For jeg ser det på dig!

ALLMERS

(ryster på hodet).

Ingen verdens ting — i det ydre. Men —

RITA

(spændt).

Men —?

ALLMERS.

Indvendig i mig er der rigtignok sket en liden omvæltning.

RITA.

Å Gud —!

ALLMERS

(beroligende, klapper hendes hånd).

Bare til det gode, kære Rita. Det kan du så trygt lide på.

RITA

(sætter sig i sofaen).

Dette her må du endelig straks fortælle os. Altsammen!

ALLMERS
(vender sig mod ASTA).

Ja, lad os sætte os, vi også. Så skal jeg prøve på at fortælle. Så godt jeg kan.

(han sætter sig i sofaen ved siden af RITA. ASTA rykker en stol frem og sætter sig nær ved ham. Kort ophold.)

RITA
(ser på ham i forventning).

Nå da — ?

ALLMERS
(ser frem for sig).

Når jeg tænker tilbage på mit liv — og min skæbne — i de sidste ti—elleve år, så står det næsten for mig som et eventyr eller som en drøm. Synes ikke du også det, Asta?

ASTA.

Jo, i mange måder synes jeg det.

ALLMERS
(vedblivende).

Når jeg tænker på, hvad vi to var før, Asta. Vi to stakkers fattige forældreløse —

RITA
(utålmodig).

Å ja, det er jo så længe siden.

ALLMERS
(uden at høre på hende).

Og nu sidder jeg her i velstand og herlighed. Har kunnet følge mit kald. Har kunnet arbejde og studere, — alt efter egen lyst. (rækker hånden ud.) Og hele denne store, ubegribelige lykke — den skylder vi dig, du kæreste Rita.

RITA

(halvt spøgende, halvt uvillig, smækker ham over hånden).

Vil du nu bare se at holde op med den snak.

ALLMERS.

Jeg nævner det jo også blot som en slags indledning —

RITA.

Å, spring så den indledning over!

ALLMERS.

Rita, — du må ikke tro, det var lægens råd, som drev mig op i fjeldene.

ASTA.

Ikke det, Alfred?

RITA.

Hvad var det da, som drev dig?

ALLMERS.

Det var det, at jeg fandt ikke ro ved mit arbejdsbord længer.

RITA.

Ikke ro! Kære, hvem forstyrred dig da!

ALLMERS

(ryster på hodet).

Ingen udenfra. Men jeg havde en følelse af, at jeg ligefrem misbrugte — eller — nej, forsømte mine bedste evner. At jeg sløsed tiden væk.

ASTA

(med store øjne).

Når du sad og skrev på bogen?

ALLMERS
(nikker).

For jeg har da vel ikke evner til bare det alene. Jeg måtte vel kunne udrette et eller andet ellers også.

RITA.

Var det det, du sad og grubled over?

ALLMERS.

Ja, det var det nærmest.

RITA.

Og derfor blev du så utilfreds med dig selv i den sidste tid. Og med os andre også. Ja, for det var du, Alfred!

ALLMERS
(ser hen for sig).

Der sad jeg bøjet over bordet og skrev dag efter dag. Mangen gang halve natten også. Skrev og skrev på den store, tykke bogen om „Det menneskelige ansvar“. Hm!

ASTA
(lægger handen på hans arm).

Men, kære, — den bogen skal jo bli' dit livsværk.

RITA.

Ja, det har du da tidt nok sagt.

ALLMERS.

Jeg tænkte så. Lige siden jeg begyndte at bli' voksen. (med et varmt udtryk i øjnene.) Så satte du mig i stand til at gå i vej med det, du kære Rita —

RITA.

Å snak!

ALLMERS

(smiler til hende).

— du med dit guld og med dine grønne skoge —

RITA

(halvt leende, halvt fortrydelig).

Kommer du med det tøjeri igen, så banker jeg dig.

ASTA

(ser bekymret på ham).

Men bogen, Alfred?

ALLMERS.

Den begyndte ligesom at fjerne sig. Men mere og mere steg tanken om de højere pligter, som stilled sit krav til mig.

RITA

(stralende, griber hans hånd).

Alfred!

ALLMERS.

Tanken om Eyolf, kære Rita.

RITA

(skuffet, slipper hånden).

Ah, — om Eyolf!

ALLMERS.

Dybere og dybere har stakkers lille Eyolf taget plads i mig. Efter det ulykkelige fald fra bordet —. Og mest efter at vi har visshed for, at det er uopretteligt —

RITA

(indstændigt).

Men du ta'r dig jo af ham, alt hvad du kan. Alfred

ALLMERS.

Som en skolemester, ja. Men ikke som en far. Og en far er det jeg vil være for Eyolf herefter.

RITA
(ser på ham og ryster på hodet).

Jeg forstår dig visst ikke rigtig.

ALLMERS.

Jeg mener, at jeg af al min magt vil prøve på at gøre ham det uoprettelige så lindt og så let som tænkeligt er.

RITA.

Å men, du, — Gud ske lov, jeg tror ikke, han føler det så dybt.

ASTA
(bevæget).

Jo, Rita, det gør han.

ALLMERS.

Ja, vær viss på det, at han føler det dybt.

RITA
(utålmodig).

Men, kære, — hvad mere kan du da gøre for ham?

ALLMERS.

Jeg vil prøve på at lyse op i alle de rige muligheder, som dæmrer i hans barnesjæl. Alt, hvad han rummer af ædle spirer vil jeg bringe til at skyde vækst, — sætte blomst og frugt. (varmere og varmere, rejser sig.) Og jeg vil mere end det! Jeg vil hjælpe ham til at bringe samklang mellem hans ønsker og det, som ligger opnåeligt foran ham. For sådan er han ikke nu. Al hans higen går imod det, som for hele

livet vil bli' uopnåeligt for ham. Men jeg vil skabe lykkefølelse i hans sind.

(han går et par gange op og ned ad gulvet. ASTA og RITA følger ham med øjnene.)

RITA.

Du skulde ta' disse ting med mere ro, Alfred!

ALLMERS

(standser ved bordet til venstre og ser på dem).

Eyolf skal ta' mit livsværk op. Ifald han så vil. Eller han kan få vælge noget, som er fuldt ud hans eget. Kanske helst det. — Nå, for alle tilfældes skyld så la'r jeg mit ligge.

RITA

(rejser sig).

Men, kæreste Alfred, — kan du da ikke arbejde både for dig selv og for Eyolf?

ALLMERS.

Nej, det kan jeg ikke. Umuligt! Jeg kan ikke dele mig selv her. Og derfor så viger jeg. Eyolf skal være den fuldfærdige i vor slægt. Og jeg vil sætte mit nye livsværk i det at gøre ham til den fuldfærdige.

ASTA

(har rejst sig og går hen til ham).

Dette her har kostet dig en forfærdelig hård kamp, Alfred.

ALLMERS.

Ja, det har det. Her hjemme havde jeg aldrig vundet bugt med mig selv. Aldrig tvunget mig selv ind under forsagelsen. Aldrig her hjemme.

RITA.

Var det altså derfor du rejste ud i sommer?

ALLMERS
(med lysende øjne).

Ja! Og så kom jeg op i den uendelige ensomhed. Fik se solopgangen lyse over tinderne. Føle mig nærmere stjernerne. Næsten som i forståelse og i samfund med dem. Og så kunde jeg det.

ASTA
(ser tungt på ham).

Men aldrig vil du skrive mere på bogen om „Det menneskelige ansvar“?

ALLMERS.

Nej, aldrig, Asta. Jeg kan ikke splitte mig selv mellem to opgaver, siger jeg jo. — Men jeg vil føre det menneskelige ansvar igennem — i mit liv.

RITA
(med et smil).

Tror du virkelig, at du kan holde fast ved slige høje forsætter her hjemme?

ALLMERS
(tager hendes hånd).

I forbund med dig kan jeg det. (rækker den anden hånd frem.) Og i forbund med dig også, Asta.

RITA
(trækker sin hånd til sig).

Med to altså. Du kan altså dog dele dig.

ALLMERS.

Men kæreste Rita —!

(RITA går fra ham og stiller sig i havedøren.)

(Det banker let og hurtigt på døren til højre. INGENIØR BORGHEJM træder rask ind. Han er en ung mand på vel 30 år. Lyst og frejdigt udtryk. Rank holdning.)

BORGHEJM.

Godmorgen, godmorgen, frue! (standser glad ved synet af ALLMERS.) Nej, hvad ser jeg! Allerede hjemme igen, herr Allmers?

ALLMERS

(ryster hans hånd).

Ja, jeg kom i nat.

RITA

(munter).

Han havde ikke lov længer, herr Borghejm.

ALLMERS.

Nej men det er jo ikke sandt, Rita —

RITA

(kommer nærmere).

Jo visst er det sandt, jo. Hans permission var udløben.

BORGHEJM.

Så De holder Deres mand så stramt i tøjlerne, frue?

RITA.

Jeg holder på mine rettigheder. Og alting må da ha' en ende også.

BORGHEJM.

A, ikke alting, — håber jeg. — Godmorgen, frøken Allmers!

ASTA

(undvigende).

Godmorgen.

RITA

(ser på BORGHEJM).

Ikke alting, siger De?

BORGHEJM.

Ja, jeg tror så fuldt og fast på, at der da ialfald er noget her i verden, som ingen ende ta'r.

RITA.

Nu tænker De visst på kærlighed — og sligt noget.

BORGHEJM
(varmt).

Jeg tænker på alt det, som dejligt er!

RITA.

Og som aldrig får ende. Ja, lad os tænke på det. Håbe på det, allesammen.

ALLMERS
(træder hen til dem).

Nu bli'r De vel snart færdig med vejarbejdet herude?

BORGHEJM.

Jeg er alt færdig. Blev færdig igår. Det har varet længe nok. Men, Gudskelov. det fik da en ende.

RITA.

Og det er De så kisteglad over?

BORGHEJM.

Ja, det er jeg rigtignok!

RITA.

Nå, det må jeg sige —

BORGHEJM.

Hvad, frue?

RITA.

Det er just ikke videre pænt af Dem, herr Borghejm.

BORGHEJM.

Så? Hvorfor ikke det?

RITA.

Nej, for da kommer De vel ikke ret ofte ud på disse kanter herefter.

BORGHEJM.

Nej, det er sandt. Det tænkte jeg ikke på.

RITA.

Nå, en gang imellem kan De vel sagtens komme ud til os alligevel.

BORGHEJM.

Nej, det bli'r nok desværre umuligt for mig på lange tider nu.

ALLMERS.

Så? Hvorfor det da?

BORGHEJM.

Jo, for nu har jeg fåt et stort, nyt arbejde, som jeg må ta' fat på straks.

ALLMERS.

Nej, har De det? (trykker hans hånd.) Det glæder mig hjertelig.

RITA.

Gratulerer, gratulerer, herr Borghejm!

BORGHEJM.

Hys, hys, — jeg har egentlig ikke lov til at snakke højt om det endnu! Men jeg kan ikke dy

mig! — Det er et svært vejarbejde — oppe i det nordlige. Med fjeldovergange — og med de utroligste vanskeligheder at overvinde! (udbrydende.) Å, du store, vakkre verden, — hvad det er for en lykke, det, at være vejbygger!

RITA

(smiler og ser drillende på ham).

Er det bare for det vejarbejdets skyld, at De kommer herud så rent ellevild idag?

BORGHEJM.

Nej, ikke for det alene. Men for alle de lyse og lovende udsigter, som åbner sig for mig.

RITA

(som før).

Aha, der er kanske noget endnu dejligere bagved!

BORGHEJM

(skotter mod ASTA).

Hvem véd! Når lykken først kommer, så plejer den jo komme som en vårflom. (vender sig til ASTA.) Frøken Allmers, skulde ikke vi to spadsere en liden tur sammen? Sådan som vi plejer?

ASTA

(hurtig).

Nej, nej tak. Ikke nu. Ikke idag.

BORGHEJM.

Å, kom så! Bare en bitte liden tur! Jeg synes, jeg har så meget at snakke med Dem om, før jeg rejser.

RITA.

Det er kanske noget, som De ikke må snakke højt om endnu?

BORGHEJM.

Hm, det kommer nu an på —

RITA.

Ja, for De kan jo også godt hviske. (halv sagte.) Asta, du må endelig gå med ham.

ASTA.

Men, kære Rita —

BORGHEJM
(bedende).

Frøken Asta, — husk på, at dette skulde være en afskedstur — for lange, lange tider.

ASTA
(tager sin hat og parasol).

Ja-ja, lad os gå lidt omkring nede i haven da.

BORGHEJM.

Å tak, tak for det!

ALLMERS.

Og se så lidt efter Eyolf med det samme.

BORGHEJM.

Ja, Eyolf, det er sandt! Hvor er Eyolf henne idag? Jeg har noget med til ham.

ALLMERS.

Han går og leger etsteds dernede.

BORGHEJM.

Nej virkelig! Så han er begyndt at lege nu? Ellers plejer han bare sidde inde og læse.

ALLMERS.

Det skal ha' en ende. En rigtig friluftsgut skal der bli' af ham.

BORGHEJM.

Se, det er ret! Ud i det fri med ham også, stakker! Herregud, en kan da ikke gøre noget bedre end lege i denne velsignede verden. Jeg synes hele livet er som en leg, jeg! — Kom så, frøken Asta!

(BORGHEJM og ASTA går ud på verandaen og ned gennem haven.)

ALLMERS
(står og ser efter dem).

Du, Rita, — tror du, der er noget imellem de to?

RITA.

Jeg véd ikke, hvad jeg skal sige. Før trode jeg det. Men Asta er ble't mig så uforklarlig. — så rent ubegribelig i den sidste tid.

ALLMERS.

Så? Er hun det. Mens jeg var borte?

RITA.

Ja, i de sidste par uger, synes jeg.

ALLMERS.

Og du tror ikke, at hun nu længer bry'r sig sådan videre om ham?

RITA.

Ikke alvorligt. Ikke helt og holdent. Hensynsløst. Det tror jeg ikke. (ser forskende på ham.) Vilde det være dig imod, ifald hun gjorde det?

ALLMERS.

Ikke egentlig imod. Men det vilde jo unægtelig være en ængstende tanke —

RITA.

Ængstende?

ALLMERS.

Ja, for du må huske på, at jeg har ansvar for Asta. For hendes livs lykke.

RITA.

Å hvad — ansvar! Asta er da vel voksen? Hun forstår da sagtens at vælge selv, skulde jeg tro.

ALLMERS.

Ja, vi får jo håbe det, Rita.

RITA.

Jeg for min part tror nu slet ikke noget ondt om Borghejm.

ALLMERS.

Nej, kære, — det gør jo ikke jeg heller. Tvert imod. Men alligevel —

RITA
(vedblivende).

Og jeg skulde svært gerne se, at der blev et par af ham og Asta.

ALLMERS
(misfornøjet).

Ja, hvorfor egentlig det da?

RITA
(i voksende sindsbevægelse).

Jo, for så måtte hun rejse langt bort med ham? Og så kunde hun aldrig komme herud til os ligesom nu!

ALLMERS
(stirrer forbauset på hende).

Hvad! Kunde du ønske at bli' Asta kvit!

RITA.

Ja, ja, Alfred!

ALLMERS.

Men hvorfor i al verden —?

RITA
(slår armene lidenskabelig om hans hals).

Jo, for så havde jeg dig da endelig for mig selv alene! Skønt — ikke da heller! Ikke helt for mig! (brister i krampegråd.) Å, Alfred, Alfred, — jeg kan ikke gi' slip på dig.

ALLMERS
(gør sig læmpeligt løs).

Men kæreste Rita, — så vær da fornuftig!

RITA.

Nej, jeg bry'r mig ikke en smule om at være fornuftig! Jeg bry'r mig bare om dig! Om dig alene i hele verden! (kaster sig atter om hans hals.) Om dig, om dig, om dig!

ALLMERS.

Slip, slip, — du kvæler mig —!

RITA
(slipper ham).

Gid jeg så sandt kunde! (ser gnistrende på ham.) Å, dersom du vidste, hvor jeg har hadet dig —!

ALLMERS.

Hadet mig —!

RITA.

Ja, — når du sad derinde hos dig selv. Og ruged over dit arbejde. Til langt — langt udover nætterne. (klagende.) Så langt, — så sent, Alfred. — Å, hvor jeg haded dit arbejde!

ALLMERS.

Men nu er det jo slut med det.

RITA

(ler skærende).

Jo visst! Nu er du jo optaget af det, som værre er.

ALLMERS

(oprørt).

Værre! Kalder du barnet det, som værre er?

RITA

(heftig).

Ja, jeg gør det. I forholdet mellem os to kalder jeg det så. For barnet, — barnet, det er jo ovenikøbet et levende menneske, det. (i stigende udbrud.) Men jeg tåler det ikke, Alfred! Jeg tåler det ikke, — det siger jeg dig!

ALLMERS

(ser fast på hende og siger dæmpet).

Jeg er mangen gang næsten ræd for dig, Rita.

RITA

(mørk).

Jeg bli'r tidt ræd for mig selv. Og just derfor så må du ikke vække det onde i mig.

ALLMERS.

Ja, men i Guds navn, — gør jeg da det?

RITA.

Ja, du gør, — når du slider det helligste istykker mellem os.

ALLMERS
(indtrængende).

Men tænk dig da om, Rita. Det er jo dit eget barn, — vort eneste barn, som her handles om.

RITA.

Barnet er bare halvvejs mit eget. (atter i udbrud.) Men du skal være min alene! Helt min skal du være! Det har jeg ret til at kræve af dig!

ALLMERS
(trækker på skuldren).

Å, kære Rita, — det nytter jo ikke at kræve noget. Alt må gives frivilligt.

RITA
(ser spændt på ham).

Og det kan du kanske ikke herefter?

ALLMERS.

Nej, jeg kan ikke. Jeg må dele mig mellem Eyolf og dig.

RITA.

Men hvis nu Eyolf aldrig var født? Hvad så?

ALLMERS
(undvigende).

Ja, det var en anden sag. Så havde jeg jo bare dig at holde af da.

RITA
(sagte, dirrende).

Så vilde jeg ønske, at jeg aldrig havde født ham.

ALLMERS
(farer op).

Rita! Du véd ikke, hvad du selv siger!

RITA
(ryster af sindsbevægelse).

Jeg fødte ham til verden under så usigelig pine. Men jeg bar det altsammen med jubel og fryd for din skyld.

ALLMERS
(varmt).

Å ja, ja, det véd jeg jo nok.

RITA
(bestemt).

Men dermed får det ha' slut. Jeg vil leve livet. Sammen med dig. Helt med dig. Jeg kan ikke gå her og bare være Eyolfs mor. Bare det. Ikke noget mere. Jeg *vil* ikke, siger jeg! Jeg *kan* ikke! Jeg vil være *alt* for dig! For dig, Alfred!

ALLMERS.

Men det *er* du jo, Rita. Gennem vort barn —

RITA.

Å, — vamle, lunkne talemåder —. Ikke et fnug andet. Nej, du, sligt er ikke noget for *mig*. Jeg var skikket til at *bli'* mor til barnet. Men ikke til at *være* mor for det. Du får ta' mig som jeg er, Alfred.

ALLMERS.

Og du har dog holdt så hjertelig af Eyolf før.

RITA.

Jeg syntes så synd i ham. Fordi du lod ham gå for lud og koldt vand. Bare lod ham læse og puge. Næsten ikke så ham engang.

ALLMERS
(nikker langsomt).

Nej; jeg var blind. Tiden var ikke kommen for mig —

RITA
(ser på ham).

Men nu er den altså kommen?

ALLMERS.

Ja, nu endelig. Nu ser jeg, at det højeste, jeg har at gøre her i verden, det er at være en sand far for Eyolf.

RITA.

Og for mig? Hvad vil du være for mig?

ALLMERS
(mildt).

Dig vil jeg bli' ved at holde af. I stille inderlighed.
(han griber efter hendes hænder.)

RITA
(undviger ham).

Jeg bry'r mig ikke om din stille inderlighed. Jeg vil ha' dig helt og holdent! Og alene! Slig, som jeg havde dig i de første, dejlige, svulmende tider. (heftigt og hardt.) Jeg lar mig aldrig i verden afspise med levninger og rester, Alfred!

ALLMERS
(sagtmodig).

Jeg synes, her måtte kunne være så rigeligt af lykke for os alle tre, Rita.

RITA
(hånligt).

Så er du nøjsom. (sætter sig ved bordet til venstre.) Hør nu her.

ALLMERS
(nærmer sig).

Nu? Hvad er det?

RITA
(ser op mod ham med en mat glands i øjet).

Da jeg fik dit telegram igåraftes —

ALLMERS.

Ja? Hvad så?

RITA.

— så klædte jeg mig i hvidt —

ALLMERS.

Ja, jeg så, du var hvidklædt, da jeg kom.

RITA.

Havde slået håret ud —

ALLMERS.

Dit rige, duftende hår —

RITA.

— så det flød ned over nakken og ryggen —

ALLMERS.

Jeg så det. Jeg så det. Å, hvor du var dejlig, Rita!

RITA.

Der var rosenrøde skærme over begge lamperne. Og vi var alene, vi to. De eneste vågne i hele huset. Og der var champagne på bordet.

ALLMERS.

Den drak jeg ikke noget af.

RITA
(ser bittert på ham).

Nej, det er sandt. (ler skarpt.) „Du havde champagne, men rørte den ej“, — som skrevet står.

(hun rejser sig fra lænestolen og går ligesom træt hen og sætter sig halvt liggende på sofaen.)

ALLMERS
(går henad gulvet og standser foran hende).

Jeg var så opfyldt af alvorsfulde tanker. Jeg havde foresat mig at tale med dig om vort fremtidsliv, Rita. Og først og fremst om Eyolf.

RITA
(smiler).

Det gjorde du jo også, kære —

ALLMERS.

Nej, jeg kom ikke til. For du begyndte at klæde dig af.

RITA.

Ja, og så snakked du om Eyolf imens. Husker du ikke det? Du spurgte, hvorledes det stod til med lille Eyolfs mave.

ALLMERS
(ser bebrejdende på hende).

Rita —!

RITA.

Og så la' du dig i din seng. Og sov så inderlig godt.

ALLMERS
(ryster på hodet).

Rita, — Rita!

RITA

(lægger sig helt ned og ser op til ham).

Du? Alfred?

ALLMERS.

Ja?

RITA.

„Du havde champagne, men rørte den ej".

ALLMERS

(næsten hårdt).

Nej. Jeg rørte den ikke.

(han går fra hende og stiller sig i havedøren. RITA ligger en stund urørlig, med lukkede øjne.)

RITA

(springer pludselig op).

Men én ting vil jeg sige dig, Alfred.

ALLMERS

(vender sig i døren).

Nå?

RITA.

Du skulde ikke føle dig så tryg, du!

ALLMERS.

Ikke tryg?

RITA.

Nej, du skulde ikke være så ligeglad! Ikke så sikker på, at du har mig!

ALLMERS

(kommer nærmere).

Hvad mener du med det?

RITA
(med bævende læber).

Aldrig med en tanke har jeg været utro imod dig, Alfred! Aldrig et øjeblik.

ALLMERS.

Nej, Rita, det véd jeg da. Jeg, som kender dig så godt.

RITA
(med gnistrende øjne).

Men forsmår du mig —!

ALLMERS.

Forsmår —! Jeg skønner ikke, hvor du vil hen!

RITA.

Å, du kender ikke alt det, som kunde komme op i mig, hvis —

ALLMERS.

Hvis —?

RITA.

Hvis jeg nogensinde skulde mærke, at du ikke længer brød dig om mig. Ikke længer holdt af mig således som før.

ALLMERS.

Men, du min kæreste Rita, — den menneskelige forvandling gennem årene, — den må da engang foregå i vort samliv også. Ligesom hos alle andre.

RITA.

Aldrig hos mig! Og jeg vil ikke vide af nogen forvandling hos dig heller. Jeg vilde ikke kunne bære det, Alfred. Jeg vil få beholde dig for mig selv alene.

ALLMERS

(ser bekymret på hende).

Du har et forfærdelig skinsygt sind —

RITA.

Jeg kan ikke gøre mig anderledes end jeg er. (truende.) Stykker du dig ud imellem mig og nogen anden —

ALLMERS.

Hvad så —?

RITA.

Så hævner jeg mig på dig, Alfred!

ALLMERS.

Hvad skulde du kunne hævne dig med?

RITA.

Det véd jeg ikke. — A jo, jeg véd det nok!

ALLMERS.

Nå?

RITA.

Jeg går hen og kaster mig bort —

ALLMERS.

Kaster du dig bort, siger du!

RITA.

Ja, jeg gør så. Jeg kaster mig lige i armene på — på den første den bedste!

ALLMERS

(ser varmt på hende og ryster på hodet).

Det gør du aldrig, — du min ærlige, stolte, trofaste Rita.

RITA

(lægger armene om hans hals).

A, du véd ikke, hvad jeg kunde bli' til, hvis du, — hvis du ikke vilde vide af mig mere.

ALLMERS.

Ikke vide af dig, Rita? Tænk, at du kan sige sådant noget!

RITA

(halvt i latter, slipper ham).

Jeg kunde jo lægge mine garn ud efter ham, — denne vejbyggeren, som går her.

ALLMERS

(lettet).

Ah, Gudskelov, — du spaser altså.

RITA.

Aldeles ikke. Hvorfor ikke lige så godt ham, som enhver anden?

ALLMERS.

Nej, for han er visst allerede så temmelig bunden.

RITA.

Desto bedre! For så tog jeg ham jo fra en anden. Det er jo akkurat det samme, som Eyolf har gjort imod mig.

ALLMERS.

Siger du, at vor lille Eyolf har gjort det?

RITA

(med udstrakt pegefinger).

Se der! Se der! Straks du bare nævner Eyolfs navn, så blir du blød og dirrer i stemmen! (truende,

knytter hænderne.) Å, jeg kunde næsten fristes til at ønske — nå!

ALLMERS

(ser i angst på hende).

Hvad kunde du ønske, Rita —!

RITA

(heftigt, går fra ham).

Nej, nej, nej, — det siger jeg dig ikke! Aldrig!

ALLMERS

(går nærmere hen til hende).

Rita! Jeg bønfalder dig, — for din og min skyld, lad dig ikke friste til noget, som ondt er.

(BORGHEJM og ASTA kommer op fra haven. De er begge i behersket sindsbevægelse. Ser alvorlige og forstemte ud. ASTA blir stående ude på verandaen. BORGHEJM går ind i stuen.)

BORGHEJM.

Se så. Nu har frøken Allmers og jeg gåt vor sidste tur sammen.

RITA

(ser studsende på ham).

Ah! — Og der følger ikke nogen længere rejse efterpå turen?

BORGHEJM.

Jo, for mig.

RITA.

For Dem alene?

BORGHEJM.

Ja, for mig alene.

RITA

(skotter mørkt til ALLMERS).

Hører du det, Alfred? (vender sig til BORGHEJM.) Jeg

tør vædde på, at det er onde øjne, som har spillet Dem et puds her.

BORGHEJM
(ser på hende).

Onde øjne?

RITA
(nikker).

Onde øjne, ja.

BORGHEJM.

Tror De på onde øjne, fru Allmers?

RITA.

Ja, jeg er begyndt at tro på onde øjne nu. Mest på onde barneøjne.

ALLMERS
(oprørt, hvisker).

Rita, — hvor kan du —!

RITA
(halvhøjt).

Det er dig, som gør mig ond og styg, Alfred.

(Fjerne, forvirrede råb og skrig høres nede ved vandet.)

BORGHEJM
(går til glasdøren).

Hvad er det for en larm —?

ASTA
(i døren).

Se alle de mennesker, som løber nede på bryggen!

ALLMERS.

Hvad kan det være? (ser et øjeblik ud.) Sagtens disse gadeungerne, som er på spil igen.

BORGHEJM

(råber ud over rækværket).

Hør, I smågutter dernede! Hvad er der på færde?

(Flere høres at svare utydeligt i munden på hverandre.)

RITA.

Hvad siger de?

BORGHEJM.

De siger, det er et barn, som er druknet.

ALLMERS.

Et barn druknet?

ASTA

(urolig).

En liden gut, siger de.

ALLMERS.

Å, de kan jo svømme, allesammen.

RITA

(skriger i angst).

Hvor er Eyolf henne!

ALLMERS.

Bare rolig. Rolig. Eyolf er jo i haven og leger.

ASTA.

Nej, i haven var han ikke —

RITA

(med oprakte arme).

Å, bare det ikke er ham!

BORGHEJM

(lytter og råber ned).

Hvis barn er det, siger I?

(Utydelige stemmer høres. BORGHEJM og ASTA udstøder et undertrykt skrig og styrter ned gennem haven.)

ALLMERS
(i sjæleangst).

Det er ikke Eyolf! Det er ikke Eyolf, Rita!

RITA
(på verandaen, lyttende).

Hys; vær stille! Lad mig høre, hvad de siger!

(RITA flygter med et skærende skrig ind i værelset.)

ALLMERS
(efter hende).

Hvad var det de sa'?

RITA
(segner ned ved lænestolen til venstre).

De sa' krykken flyder!

ALLMERS
(næsten lammet).

Nej! Nej! Nej!

RITA
(hæst).

Eyolf! Eyolf! Å, men de må redde ham!

ALLMERS
(halvt i vildelse).

Umulig andet! Så dyrt et liv! Så dyrt et liv!

(han iler ned gennem haven.)

———

ANDEN AKT.

(En liden, trang dal i ALLMERS's skog nede ved stranden. Høje, gamle træer til venstre luder ud over stedet. Nedover bakkedraget i baggrunden fosser en bæk, som taber sig mellem stene i skogranden. En sti slynger sig langs bækken. Til højre står kun enkelte træer, mellem hvilke fjorden skimtes. Foran ses hjørnet af et badskur med en optrukken båd. Under de gamle træer til venstre står et bord med bænk og et par stole, alt tømret af tynde birkestammer. Det er en tung, regnfuld dag med drivende tågeskyer.)

(ALFRED ALLMERS, klædt som før, sidder på bænken og støtter armene mod bordet. Hans hat ligger foran ham. Han stirrer ubevægelig og åndsfraværende frem for sig ud over vandet.)

(Lidt efter kommer ASTA ALLMERS ned ad skogstien. Hun bærer opslået paraply.)

ASTA

(går stille og varsomt hen til ham).

Du skulde ikke sidde her nede i gråvejret, Alfred.

ALLMERS

(nikker langsomt uden at svare).

ASTA

(slår paraplyen sammen).

Jeg har gåt så længe og ledt efter dig.

ALLMERS

(udtryksløst).

Tak.

ASTA

(flytter en stol og sætter sig hos ham).

Har du siddet længe her nede? Hele tiden?

ALLMERS

(svarer ikke. Om lidt siger han):

Nej, jeg kan ikke fatte det. Jeg synes, det er så rent umuligt, — dette her.

ASTA

(lægger deltagende hånden på hans arm).

Du stakkers Alfred.

ALLMERS

(stirrer på hende).

Er det da også virkelig sandt, Asta? Eller er jeg ble't gal? Eller drømmer jeg bare? Å, om det bare var en drøm! Tænk, hvor dejligt, hvis jeg nu vågned!

ASTA.

Å, om jeg så sandt kunde vække dig.

ALLMERS

(ser ud over vandet).

Hvor ubarmhjertig fjorden ser ud idag. Ligger så tung og døsig. Blygrå, — med gule glimt, — og spejler regnskyerne.

ASTA

(bønligt).

Å, Alfred, sid ikke og stir ud på den fjorden!

ALLMERS

(uden at høre på hende).

På overfladen, ja. Men på dybet, — der går den stride understrøm —

ASTA

(angst).

Å, for Gud i himmelens skyld, — tænk ikke på dybet!

ALLMERS

(ser mildt på hende).

Du tror nok, at han ligger her lige udenfor, du? Men det gør han ikke, Asta. Det må du ikke tro. For du må huske på, hvor rivende strømmen går udover her. Lige til havs.

ASTA

(kaster sig hulkende mod bordet med hænderne for ansigtet).

Å Gud, — å Gud!

ALLMERS

(tungt).

Derfor er lille Eyolf kommet så langt — langt bort fra os andre nu.

ASTA

(ser bedende op på ham).

Å, Alfred, sig da ikke sådant noget!

ALLMERS.

Jo, du kan selv regne det ud. Du, som er så flink —. På otteogtyve — niogtyve timer —. Lad mig se —! Lad mig se —!

ASTA

(skriger og holder for ørerne).

Alfred —!

ALLMERS

(knuger hånden hårdt mod bordet).

Men kan du skønne meningen i sligt noget, du?

ASTA
(ser på ham).

I hvad for noget?

ALLMERS.

I dette her, som er gjort imod mig og Rita.

ASTA.

Meningen i det?

ALLMERS
(utålmodig).

Ja, meningen, siger jeg. For en mening må der da vel være i det. Livet, tilværelsen, — tilskikkelsen kan da vel ikke være så rent meningsløs heller.

ASTA.

Å, hvem kan sige noget sikkert og visst om de ting, kære Alfred?

ALLMERS
(ler bittert).

Nej-nej; du kan såmæn ha' ret i det. Kanske det går sådan på måfå, altsammen, du. Skøtter sig selv, som et drivende skibsvrag uden ror. Kan såmæn gerne være, det. — Det synes næsten så idetmindste.

ASTA
(tankefuld).

Om det nu bare syntes —?

ALLMERS
(heftig).

Så? Kan du kanske greje det ud for mig? For jeg kan det ikke. (blødere.) Her går Eyolf og skal netop træde ind i åndsbevidst liv. Bærer på

så uendelig mange muligheder. Rige muligheder kanske. Skulde fylde min tilværelse med glæde og stolthed. Og så behøves det bare, at her kommer et forrykt, gammelt kvindemenneske — og viser frem en hund i en pose —

ASTA.

Men vi véd jo sletikke, hvorledes det egentlig er gået til.

ALLMERS.

Jo, vi véd. Gutterne så hende jo ro ud over fjorden. De så Eyolf stå alene yderst ude på bryggen. Så ham stirre efter hende — og ligesom svimle. (bævende.) Og så var det, han styrted udfor — og blev borte.

ASTA.

Ja, ja. Men alligevel —

ALLMERS.

Hun har draget ham i dybet. Vær viss på det, du.

ASTA.

Men, kære, hvorfor skulde hun det?

ALLMERS.

Ja, se, — *det* er sagen! Hvorfor skulde hun? Der er ingen gengældelse bagved. Ingenting at sone, mener jeg. Eyolf har aldrig gjort hende noget ondt. Aldrig råbt efter hende. Aldrig kastet sten på hunden. Han havde jo hverken set hende eller hunden for sine øjne før igår. Ingen gengældelse altså. Så grundløst, det hele. Så rent meningsløst, Asta. — Og alligevel så har verdensordenen brug for det.

ASTA.

Har du talt med Rita om de ting?

ALLMERS
(ryster på hodet).

Jeg synes, jeg bedre kan tale med dig om sligt. (ånder tungt.) Og om alt andet også.

(ASTA tager sysager og en liden pakke i papir op af lommen. ALLMERS sidder åndsfraværende og ser til.)

ALLMERS.

Hvad er det for noget, du har der, Asta?

ASTA
(tager hans hat).

Lidt sort flor.

ALLMERS.

Å, hvad skal nu sligt noget til?

ASTA.

Rita har bedt mig om det. Må jeg?

ALLMERS.

Å ja; gerne for mig.

(hun syr floret om hatten.)

ALLMERS
(sidder og ser på hende).

Hvor er Rita henne?

ASTA.

Hun går lidt omkring oppe i haven, tror jeg. Borghejm er med hende.

ALLMERS
(lidt forundret).

Ja så? Er Borghejm herude idag også?

ASTA.

Ja. Han kom ud med middagstoget.

ALLMERS.

Det havde jeg ikke tænkt.

ASTA

(syr).

Han holdt så inderlig af Eyolf.

ALLMERS.

Borghejm er en trofast sjæl, Asta.

ASTA

(med stille varme).

Ja, han er rigtignok trofast. Det er visst.

ALLMERS

(fæster øjnene på hende).

Du holder i grunden af ham.

ASTA.

Ja, jeg gør det.

ALLMERS.

Men alligevel så kan du ikke beslutte dig til — ?

ASTA

(afbrydende).

Å, snille Alfred, tal ikke om det!

ALLMERS.

Jo, jo, — sig mig bare, hvorfor du ikke kan — ?

ASTA.

Å nej da! Jeg be'r dig så bønlig. Du må endelig ikke spørge mig. For det er så pinligt for mig, ser du. — Se så. Nu er hatten færdig.

ALLMERS.

Tak.

ASTA.

Men så var det den venstre armen.

ALLMERS.

Skal **den** også ha' flor?

ASTA.

Ja, det hører jo til.

ALLMERS.

Nå, — gør som du vil da.

(hun flytter sig nærmere og begynder at sy.)

ASTA.

Hold så armen stille. Så jeg ikke stikker dig.

ALLMERS

(med et halvt smil).

Dette her er ligesom i gamle dage.

ASTA.

Ja, synes du ikke det?

ALLMERS.

Dengang du var en liden pige sad du også sådan og stelled med mit tøj.

ASTA.

Så godt jeg kunde, ja.

ALLMERS.

Det første, du sy'de for mig, — det var også sort flor.

ASTA.

Så?

ALLMERS.

Om studenterhuen. Dengang far døde fra os.

ASTA.

Sy'de jeg da? — Tænk, det husker jeg ikke.

ALLMERS.

Å nej; du var jo så liden dengang.

ASTA.

Ja, da var jeg liden.

ALLMERS.

Og så to år bagefter, — da vi misted din mor, — da sy'de du et stort armflor til mig også.

ASTA.

Jeg syntes, det skulde så være, jeg.

ALLMERS
(klapper hende på hånden).

Ja, ja, det skulde jo også så være, Asta. Og da vi så var ble't alene i verden, vi to —. Er du alt færdig?

ASTA.

Ja. (lægger sysagerne sammen.) Det blev dog en dejlig tid for os igrunden, Alfred. Vi to alene.

ALLMERS.

Ja, det blev det. Så hårdt vi end sled.

ASTA.

Du sled.

ALLMERS
(livfuldere).

Å, du sled såmæn på din vis, du også. — (smiler.) du, min kære, trofaste — Eyolf.

ASTA.

Uf, — du skal ikke minde mig om det dumme vås med navnet.

ALLMERS.

Nå, hvis du havde været en gut, så skulde du jo ha' hedt Eyolf.

ASTA.

Ja, hvis, ja. Men da du så var ble't student —. (smiler uvilkårlig.) Tænk, at du kunde være så barnagtig alligevel.

ALLMERS.

Var det mig, som var barnagtig!

ASTA.

Ja, det synes jeg da rigtignok nu, når jeg husker på det. For du skammed dig over, at du ikke havde nogen bror. Bare en søster.

ALLMERS.

Nej, det var såmæn dig, du. Du skammed dig.

ASTA.

Å ja, lidt, jeg også, kanske. Og så syntes jeg ligesom synd i dig —

ALLMERS.

Ja, du gjorde nok det. Og så fandt du mine gamle gutteklæder frem —

ASTA.

De pene søndagsklæderne, ja. Kan du huske den blå blusen og knæbukserne?

ALLMERS
(dvæler med øjnene på hende).

Hvor godt jeg husker dig, når du trak dem på dig og gik med dem.

ASTA.

Ja, men det gjorde jeg da bare, når vi var hjemme alene.

ALLMERS.

Og så alvorlige og så vigtige, som vi da var, du. Og jeg kaldte dig bestandig Eyolf.

ASTA.

Men, Alfred, dette her har du da vel aldrig fortalt til Rita?

ALLMERS.

Jo, jeg tror jeg har fortalt hende det en gang.

ASTA.

Nej men, Alfred, hvor kunde du da gøre det!

ALLMERS.

Å, ser du, — man fortæller jo sin hustru alting — sågodtsom.

ASTA.

Ja, man gør vel det, kan jeg tænke.

ALLMERS

(ligesom vågnende, griber sig til panden og springer op).

Ah, — at jeg kan sidde her og —

ASTA

(rejser sig, ser bekymret på ham).

Hvad er det med dig?

ALLMERS.

Han kom næsten bort fra mig. Rent bort kom han.

ASTA.

Eyolf!

ALLMERS.

Her sad jeg og leved i minderne. Og han var ikke med.

ASTA.

Jo, Alfred, — lille Eyolf var bag det altsammen.

ALLMERS.

Han var det ikke. Han gled ud af mit sind. Ud af mine tanker. Jeg så ham ikke for mig et øjeblik, mens vi sad og talte sammen. Glemte ham rent den lange stund.

ASTA.

Å, men du må da også hvile lidt ud i sorgen.

ALLMERS.

Nej, nej, nej, — det er just det, jeg ikke må! Det har jeg ikke lov til. Ikke ret til. — Og ikke hjerte til heller. (går i opror hen imod højre.) Jeg har bare at dvæle der ude, hvor han ligger og driver nede på dybet!

ASTA
(efter ham, holder ham fast).

Alfred, — Alfred! Kom ikke til fjorden!

ALLMERS.

Jeg må ud til ham! Slip mig, Asta! Jeg vil ha' fat i båden.

ASTA
(i skræk).

Kom ikke til fjorden, siger jeg!

ALLMERS
(eftergivende).

Nej, nej, — jeg skal ikke. Lad mig bare være.

ASTA
(fører ham hen til bordet).

Du må hvile tankerne, Alfred. Kom her og sæt dig.

ALLMERS
(vil sætte sig på bænken).

Ja, ja, — som du vil da.

ASTA.

Nej, du skal ikke sætte dig der.

ALLMERS.

Jo, lad mig.

ASTA.

Nej; gør ikke det! For så sidder du bare og ser udover — (nøder ham ned på en stol med ryggen mod højre.) Se så. Nu sidder du godt. (sætter sig selv på bænken.) Og så skal vi snakke lidt sammen igen.

ALLMERS
(ånder hørligt).

Det gjorde godt at få dulme savnet og sorgen et øjeblik.

ASTA.

Du må det, Alfred.

ALLMERS.

Men synes du ikke, at jeg er forfærdelig slap og sløv, — at jeg kan det?

ASTA.

Å nej da. For det er visst umuligt at kredse bestandig om et og det samme.

ALLMERS.

Ja, for mig er det umuligt. For du kom ned

til mig, sad jeg her og vånded mig så usigelig i denne jagende og nagende sorg —

ASTA.

Ja?

ALLMERS.

Og vil du så tro det, Asta — ? Hm —

ASTA.

Nå?

ALLMERS.

Midt i vånden så greb jeg mig i at gætte på, hvad vi skulde ha' til middag idag.

ASTA
(beroligende).

Ja, ja, bare der er hvile i det, så —

ALLMERS.

Ja tænk, du, — jeg syntes, der *var* ligesom hvile i det. (rækker hende hånden over bordet.) Hvor godt det er, at jeg har dig, Asta. Det er jeg så glad for. Glad, glad — midt i sorgen.

ASTA
(ser alvorligt på ham).

Du skal først og fremst være glad for, at du har Rita.

ALLMERS.

Ja, det forstår sig jo af sig selv. Men Rita er jeg ikke i slægt med. Det er ikke som at ha' en søster.

ASTA
(spændt).

Siger du det, Alfred?

ALLMERS.

Ja, vor slægt er noget for sig selv. (halvt spøgende.) Altid så har vi havt lyse forbogstaver i navnene. Kan du huske, hvor tidt vi snakked om det før? Og alle slægtningerne, — alle er de lige fattige. Og alle har vi samme slags øjne.

ASTA.

Synes du, jeg også har —?

ALLMERS.

Nej, du slægter jo så aldeles på din mor, du. Ligner sletikke os andre. Ikke far engang. Men alligevel —

ASTA.

Alligevel —?

ALLMERS.

Ja, jeg tror, at samlivet alligevel har præget os begge to efter hinandens billede. I sindet, mener jeg.

ASTA
(varmt bevæget).

Å, det må du aldrig sige, Alfred. Det er mig alene, som har taget mit præg efter dig. Og det er dig, som jeg skylder alt, — alt godt i verden.

ALLMERS
(ryster på hodet).

Du skylder mig ingenting, Asta. Tvert imod —

ASTA.

Alt skylder jeg dig! Det må du da kunne sige dig selv. Intet offer har været dig for tungt —

ALLMERS
(afbrydende).

Å hvad — offer! Kom ikke med sligt noget. —

Jeg har bare holdt af dig, Asta. Lige fra du var et lidet barn. (efter et kort ophold.) Og så syntes jeg altid, at jeg havde så megen uret at gøre god igen også.

ASTA

(forundret).

Uret! Du?

ALLMERS.

Ikke just for egen regning. Men —

ASTA

(spændt).

Men —?

ALLMERS.

For fars.

ASTA

(farer halvt op fra bænken).

For — fars! (sætter sig igen.) Hvad mener du med det, Alfred?

ALLMERS.

Far var aldrig rigtig snil imod dig.

ASTA

(heftig).

Å, sig da ikke det!

ALLMERS.

Jo, for det er sandt. Han holdt ikke af dig. Ikke sådan, som han skulde.

ASTA

(undvigende).

Nej, kanske ikke sådan, som han holdt af dig. Det var da rimeligt.

ALLMERS
(vedbliver).

Og hård var han ofte imod din mor også. I alt fald i de sidste årene.

ASTA
(sagte).

Mor var jo så meget, meget yngre end han. Husk på det.

ALLMERS.

Tror du ikke, at de passed rigtig sammen?

ASTA.

Kanske de ikke gjorde det.

ALLMERS.

Ja, men alligevel —. Far, som ellers var så blød og varmhjertet —. Så venlig imod alle mennesker —

ASTA
(stille).

Mor var vel heller ikke altid, som hun skulde være.

ALLMERS.

Var ikke din mor!

ASTA.

Kanske ikke altid.

ALLMERS.

Imod far, mener du?

ASTA.

Ja.

ALLMERS.

Det mærked jeg da aldrig noget til.

ASTA
(kæmpende med gråden, rejser sig).

Å, kære Alfred, — lad dem hvile, — de som borte er.

(hun går henover mod højre.)

ALLMERS
(står op).

Ja, lad dem hvile. (vrider hænderne.) Men de, som borte er, — de la'r ikke os hvile, Asta. Hverken dag eller nat.

ASTA
(ser varmt på ham).

Med tiden vil alt sammen kendes mildere, Alfred.

ALLMERS
(ser hjælpeløs på hende).

Ja, tror ikke du også det? — Men hvorledes jeg skal vinde over disse her forfærdelige, første dagene —. (hæst.) Nej, det skønner jeg ikke.

ASTA
(bedende, lægger hænderne på hans skuldre).

Gå op til Rita. Å, jeg be'r dig så bønligt —

ALLMERS
(heftig, drager sig væk).

Nej, nej, nej, — snak ikke til mig om det! For jeg kan ikke, ser du. (roligere.) Lad mig få bli' her sammen med dig.

ASTA.

Ja, jeg skal ikke gå fra dig.

ALLMERS
(griber hendes hånd og holder den fast).

Tak for det! (ser en stund ud over fjorden.) Hvor er

min lille Eyolf henne nu? (smiler tungt til hende.) Kan du sige mig det, — du min store, kloge Eyolf? (ryster på hodet.) Ingen i hele verden kan sige mig det. Jeg véd bare det ene, forfærdelige, at jeg ikke har ham længer.

ASTA

(ser op mod venstre og trækker hånden til sig).

Nu kommer de.

(FRU ALLMERS og INGENIØR BORGHEJM kommer gående nedover skogstien; hun foran; han bagefter. Hun er mørkt klædt, med et sort slør over hodet. Han har paraply under armen.)

ALLMERS

(går hende imøde).

Hvorledes har du det, Rita?

RITA

(går forbi ham).

Å, spørg ikke.

ALLMERS.

Hvad vil du her?

RITA.

Bare se efter dig. Hvad ta'r du dig til?

ALLMERS.

Ikke noget. Asta kom ned til mig.

RITA.

Ja, men før Asta kom? Du har været borte fra mig hele formiddagen.

ALLMERS.

Jeg har siddet her og set ud over vandet.

RITA.

Uh, — at du kan det!

ALLMERS
(utålmodig).

Jeg er helst alene nu!

RITA
(går urolig omkring).

Og så sidde stille! På en og samme plet!

ALLMERS.

Jeg har jo ingen verdens ting at gå efter.

RITA.

Jeg kan ikke holde det ud nogetsteds. Mindst her, — med fjorden lige ind på sig.

ALLMERS.

Just det, at fjorden er så nær.

RITA
(til BORGHEJM).

Synes ikke De, han skulde gå op med os andre?

BORGHEJM
(til ALLMERS).

Jeg tror, det vilde være bedre for Dem.

ALLMERS.

Nej, nej, — lad mig heller få være, hvor jeg er.

RITA.

Så blir jeg hos dig, Alfred.

ALLMERS.

Nå ja, så gør det da. — Bliv du også, Asta.

ASTA
(hvisker til BORGHEJM).

Lad dem få være alene!

BORGHEJM

(med et forstående blik).

Frøken Allmers, — går vi lidt udover — langs stranden? For allersidste gang?

ASTA

(tager sin paraply).

Ja, kom. Lad os gå lidt udover.

(ASTA og BORGHEJM går ud sammen bag bådskuret.)

(ALLMERS driver lidt omkring. Derefter sætter han sig på en sten under træerne i forgrunden til venstre.)

RITA

(kommer nærmere og står foran ham med foldede, nedhængende hænder).

Kan du tænke dig den tanke, Alfred, — at vi har mistet Eyolf?

ALLMERS

(ser tungt ned for sig).

Vi får vænne os til at tænke den.

RITA.

Jeg kan ikke. Jeg kan ikke. Og så dette grufulde syn, som vil stå for mig gennem hele livet.

ALLMERS

(ser op).

Hvilket syn? Hvad har du set?

RITA.

Jeg selv har ikke set noget. Bare hørt det fortælle. Å —!

ALLMERS.

Sig det lige så godt straks.

RITA.

Jeg fik Borghejm med mig ned til bryggen —

ALLMERS.

Hvad vilde du der?

RITA.

Spørge gutterne ud om, hvorledes det var gåt til.

ALLMERS.

Det véd vi jo.

RITA.

Vi fik vide mere.

ALLMERS.

Nå!

RITA.

Det er ikke sandt, det, at han blev rent borte med engang.

ALLMERS.

Siger de det nu?

RITA.

Ja. De siger, at de så ham ligge nede på bunden. Dybt nede i det klare vand.

ALLMERS
(tænderskærende).

Og de redded ham ikke!

RITA.

De kunde vel ikke.

ALLMERS.

De kunde svømme, — allesammen. — Sa' de, hvorledes han lå, mens de så ham?

RITA.

Ja. De sa', han lå på ryggen. Og med store, åbne øjne.

ALLMERS.

Åbne øjne. Men ganske stille?

RITA.

Ja, ganske stille. Og så kom noget og tog ham udover. De kaldte det en strømsætning.

ALLMERS
(nikker langsomt).

Det var altså det sidste, de så af ham.

RITA
(grådkvalt).

Ja.

ALLMERS
(med dump røst).

Og aldrig, — aldrig får nogen se ham mere.

RITA
(jamrende).

Dag og nat vil han stå for mig, som han lå dernede.

ALLMERS.

Med de store, åbne øjne.

RITA
(gyser).

Ja, med de store, åbne øjne. Jeg ser dem! Jeg ser dem for mig!

ALLMERS
(rejser sig langsomt og ser stille truende på hende).

Var de onde, de øjnene, Rita?

RITA
(blegner).

Onde —!

ALLMERS
(går tæt hen til hende).

Var det onde øjne, som stirred opad? Dernede fra dybet?

RITA
(viger tilbage).

Alfred —!

ALLMERS
(følger efter).

Svar mig på det! Var det onde barneøjne?

RITA
(skriger).

Alfred! Alfred!

ALLMERS.

Nu har vi fåt det, — slig, som du ønsked, Rita.

RITA.

Jeg! Hvad ønsked jeg?

ALLMERS.

At Eyolf ikke var her.

RITA.

Aldrig i verden har jeg onsket det! At ikke Eyolf stod imellem os to, — det ønsked jeg.

ALLMERS.

Nå ja, — herefter gør han det jo ikke mere.

RITA
(sagte, stirrer frem for sig).

Kanske herefter mest. (farer sammen.) Å, dette grufulde syn!

ALLMERS
(nikker).

De onde barneøjne, ja.

RITA

(i angst, viger tilbage).

Lad mig være, Alfred! Jeg er ræd for dig! Slig har jeg aldrig set dig før.

ALLMERS

(ser hårdt og koldt på hende).

Sorgen gør ond og styg.

RITA

(ræd, men dog trodsig).

Jeg føler det så, jeg også.

(ALLMERS går hen imod højre og ser ud over fjorden. RITA sætter sig ved bordet. Kort ophold.)

ALLMERS

(vender hodet imod hende).

Du har aldrig holdt helt og fuldt af ham. Aldrig!

RITA

(koldt, behersket).

Eyolf vilde aldrig la' sig fange helt og fuldt ind til mig.

ALLMERS.

Fordi du ikke vilde.

RITA.

Å jo, du. Jeg vilde nok mere end gerne. Men der stod nogen ivejen. Lige fra først af.

ALLMERS

(vender sig helt).

Jeg stod ivejen, mener du?

RITA.

A nej. Ikke fra først af.

ALLMERS
(går nærmere).

Hvem da?

RITA.

Tanten.

ALLMERS.

Asta.

RITA.

Ja. Asta stod og stængte vejen for mig.

ALLMERS.

Siger du det, Rita?

RITA.

Ja. Asta, — hun fanged ham — lige fra det hændte, — det ulykkelige faldet.

ALLMERS.

Gjorde hun det, så gjorde hun det i kærlighed.

RITA
(heftig).

Just det! Jeg tåler ikke at dele noget med en anden en! Ikke i kærlighed!

ALLMERS.

Vi to skulde ha' delt ham mellem os i kærlighed.

RITA
(ser hånlig på ham).

Vi? Å, du har i grunden aldrig havt rigtig kærlighed til ham, du heller.

ALLMERS
(ser forbauset på hende).

Har jeg ikke —!

RITA.

Nej, du har ikke. Først så var du jo så helt fangen af denne bogen — om ansvaret.

ALLMERS
(stærkt).

Ja, det var jeg. Men netop den, du, — den ofred jeg for Eyolfs skyld.

RITA.

Ikke af kærlighed til ham.

ALLMERS.

Hvorfor da, mener du?

RITA.

Fordi du gik her og fortærtes af mistro til dig selv. Fordi du var begyndt at tvile på, at du havde noget stort kald at leve for i verden.

ALLMERS
(forskende).

Har du kunnet mærke noget sådant på mig?

RITA.

Å ja, — lidt efter lidt. Og så trængte du til noget nyt, som kunde fylde dig. — Jeg var dig vel sagtens ikke nok længer.

ALLMERS.

Det er forvandlingens lov, Rita.

RITA.

Derfor var det, du vilde gøre et vidunderbarn af stakkers lille Eyolf.

ALLMERS.

Det vilde jeg ikke. Jeg vilde gøre et lykkeligt væsen af ham. Det alene vilde jeg.

RITA.

Men ikke af kærlighed til ham. Gå i dig selv! (med skyhed i udtrykket.) Og gransk alt det, som ligger under — og bagved.

ALLMERS
(undgår hendes øjne).

Der er noget, du vil forbi.

RITA.

Du også.

ALLMERS
(ser tankefuld på hende).

Hvis det er, som du tænker, så har vi to i grunden aldrig ejet vort eget barn.

RITA.

Nej. Ikke fuldt ud i kærlighed.

ALLMERS.

Og alligevel så går vi nu her og sørger så bitterlig over ham.

RITA
(bittert).

Ja, er det ikke underligt at tænke sig? Gå her og sørge slig over en liden fremmed gut.

ALLMERS
(i udbrud).

Å, kald ham da ikke fremmed!

RITA
(ryster tungt på hodet).

Vi vandt aldrig gutten, Alfred. Ikke jeg. Ikke du heller.

ALLMERS
(vrider hænderne).

Og nu er det for sent! For sent!

RITA.

Og så rent trøstesløst — altsammen.

ALLMERS
(pludselig opfarende).

Du er den skyldige her!

RITA
(rejser sig).

Jeg!

ALLMERS.

Ja, du! Du er skyld i, at han blev, — som han blev! Det er din skyld, at han ikke kunde berge sig op af vandet.

RITA
(afværgende).

Alfred, — du skal ikke kaste det over på mig!

ALLMERS
(mere og mere ude af sig selv).

Jo, jo, jeg gør det! Det var dig, som lod det spæde barn ligge og skøtte sig selv på bordet.

RITA.

Han lå så blødt i puderne. Og sov så trygge-lig. Og du havde lovet at passe barnet.

ALLMERS.

Ja, det havde jeg. (sænker stemmen.) Men så kom du, du, du, — og lokked mig ind til dig.

RITA
(ser trodsig på ham).

Å, sig heller, at du glemte både barnet og alt andet.

ALLMERS
(i undertrykt raseri).

Ja, det er sandt. (sagtere.) Jeg glemte barnet — i dine arme!

RITA
(oprørt).

Alfred! Alfred, — det er afskyeligt af dig!

ALLMERS
(sagte, knytter hænderne imod hende).

I den stund dødsdømte du lille Eyolf.

RITA
(vildt).

Du også! Du også, — hvis så er!

ALLMERS.

Å ja, — kræv du mig også til regnskab, — om du så vil. Vi har forbrudt os, begge to. — Og derfor var der gengældelse i Eyolfs død alligevel.

RITA.

Gengældelse?

ALLMERS
(mere behersket).

Ja. Dom over dig og mig. Nu går vi her, som vi har forskyldt. I lønlig, fejg anger lod vi os skræmme fra ham, mens han leved. Tålte ikke at se den, — den, han måtte slæbe på —

RITA
(sagte).

Krykken.

ALLMERS.

Ja, just den. — Og det, som vi nu går her og kalder for sorg og savn, — det er samvittighedsnag, Rita. Ikke noget andet.

RITA

(stirrer rådløs på ham).

Jeg synes, dette her må bære ind i fortvilelse, — lige ind i vanvid for os begge to. For vi kan jo aldrig, — aldrig få gøre det godt igen.

ALLMERS

(greben af stillere stemning).

Jeg drømte om Eyolf inat. Jeg syntes, jeg så ham komme op fra bryggen. Han kunde springe, ligesom andre gutter. Der var altså ingenting hændt ham. Hverken det ene eller det andet. Den kvælende virkelighed var altså bare en drøm, tænkte jeg. A, hvor jeg takked og velsigned (holder inde.) hm —

RITA

(ser på ham).

Hvem?

ALLMERS

(undvigende).

Hvem — ?

RITA.

Ja; hvem takked og velsigned du?

ALLMERS

(afvisende).

Jeg lå jo og drømte, hører du —

RITA.

Nogen, som du ikke selv tror på?

ALLMERS.

Det kom nu sådan over mig alligevel. Jeg var jo i søvne —

RITA
(bebrejdende).

Du skulde ikke gjort mig tvilende, Alfred.

ALLMERS.

Vilde det været ret af mig, om jeg havde lad't dig gå gennem livet med tomme forestillinger?

RITA.

Det havde været bedre for mig. For så havde jeg da havt noget at fortrøste mig til. Nu går jeg her og véd hverken ud eller ind.

ALLMERS
(ser skarpt på hende).

Om du nu havde valget —. Om du kunde følge Eyolf did hen, hvor han nu er —?

RITA.

Ja? Hvad så?

ALLMERS.

Om du havde fuld forvisning om, at du vilde finde ham igen, — kende ham, — forstå ham —?

RITA.

Ja, ja; hvad så?

ALLMERS.

Vilde du så frivillig gøre springet over til ham? Frivillig gå bort fra alt dette her? Gi' afkald på hele jordlivet? Vilde du det, Rita?

RITA
(sagte).

Nu straks?

ALLMERS.

Ja; nu idag. I denne time. Svar mig på det. Vilde du?

RITA
(nølende).

Å, jeg véd ikke, Alfred. Nej; jeg tror, jeg først vilde bli' nogen tid her hos dig.

ALLMERS.

For min skyld?

RITA.

Ja, bare for din skyld.

ALLMERS.

Men så bagefter da? Vilde du så —? Svar!

RITA.

Å, hvad skal jeg svare på sligt? Jeg kunde jo ikke gå ifra dig. Aldrig! Aldrig!

ALLMERS.

Men om nu jeg gik til Eyolf? Og du havde den fuldeste forvisning om, at du skulde træffe både ham og mig der. Vilde du så komme over til os?

RITA.

Jeg vilde nok. Å, så gerne! Så gerne! Men —

ALLMERS.

Nå?

RITA
(stønner sagte).

Jeg kunde det ikke, — det føler jeg. Nej,

nej; jeg kunde det sletikke! Ikke for al himlens herlighed!

ALLMERS.

Ikke jeg heller.

RITA.

Nej, ikke sandt, Alfred! Du kunde det ikke, du, heller!

ALLMERS.

Nej. For her, i jordlivet, hører vi levende hjemme.

RITA.

Ja, her er den slags lykke, som vi forstår.

ALLMERS
(mørkt).

Å, lykken, — lykken, du —

RITA.

Du mener vel, at lykken — den finder vi aldrig mere. (ser spørgende på ham.) Men ifald —? (heftig.) Nej, nej; jeg tør ikke sige det! Ikke tænke det engang.

ALLMERS.

Jo, sig det. Sig det bare, Rita.

RITA
(nølende).

Kunde vi ikke prøve på —? Skulde det ikke være gørligt, at vi kunde glemme ham?

ALLMERS.

Glemme Eyolf.

RITA.

Glemme angeren og naget, mener jeg.

ALLMERS.

Kunde du ønske det?

RITA.

Ja. Ifald det var gørligt. (i udbrud.) For dette her, — det bærer jeg ikke i længden! Å, kan vi da ikke finde på noget, som der er glemsel i!

ALLMERS
(ryster på hodet).

Hvad skulde vel det være?

RITA.

Kunde vi ikke prøve med at rejse langt bort?

ALLMERS.

Fra hjemmet? Du, som ikke trives noget andet sted end just netop her.

RITA.

Nå, så se mange mennesker hos os da? Føre stort hus. Kaste os ind i noget, som kunde døve og dulme.

ALLMERS.

Sligt liv ligger ikke for mig. — Nej, — så fik jeg heller prøve på at ta' mit arbejde op igen.

RITA
(hvast).

Dit arbejde? Det, som så tidt har ståt som væg og mur imellem os?

ALLMERS
(langsomt, ser stivt på hende).

Der må altid være væg og mur imellem os to herefter.

RITA.

Hvorfor må det —?

ALLMERS.

Hvem véd, om ikke store, åbne barneøjne ser på os nat og dag.

RITA
(sagte, gysende).

Alfred, — dette er forfærdeligt at tænke sig!

ALLMERS.

Vor kærlighed har været som en fortærende brand. Nu må den være sluknet —

RITA
(imod ham).

Sluknet!

ALLMERS
(hårdt).

Den er sluknet, — i én af os.

RITA
(som forstenet).

Og det tør du sige mig!

ALLMERS
(mildere).

Den er død, Rita. Men i det, som jeg nu, i medskyldighed og bodstrang, føler for dig, — i det skimter jeg ligesom en opstandelse —

RITA
(voldsom).

A, jeg bry'r mig ikke om nogen opstandelse!

ALLMERS.

Rita!

RITA.

Jeg er et varmblodigt menneskebarn, jeg! Går ikke omkring og døser, — med fiskeblod i årerne. (vrider sine hænder.) Og så være stængt inde på livstid — i anger og nag! Stængt inde med en, som ikke længer er min, min, min!

ALLMERS.

Det måtte så ende engang, Rita.

RITA.

Måtte det så ende! Det, som begyndte mellem os i slig en mødende kærlighed!

ALLMERS.

Min kærlighed var ikke mødende fra først af.

RITA.

Hvad følte du da allerførst for mig?

ALLMERS.

Skræk.

RITA.

Det kan jeg forstå. Men hvorledes vandt jeg dig da alligevel?

ALLMERS
(dæmpet).

Du var så fortærende dejlig, Rita.

RITA
(ser prøvende på ham).

Det alene var det altså? Sig det, Alfred! Det alene?

ALLMERS
(med overvindelse).

Nej; der var noget ved siden af også.

RITA
(i udbrud).

Jeg aner, hvad det var for noget! Det var „guldet og de grønne skoge", som du siger. Var det så, Alfred?

ALLMERS.

Ja.

RITA
(ser dybt bebrejdende på ham).

Hvor kunde, — hvor kunde du det!

ALLMERS.

Jeg havde Asta at tænke på.

RITA
(heftig).

Asta, ja! (bittert.) Det var altså i grunden Asta, som førte os to sammen.

ALLMERS.

Hun vidste af ingenting. Hun aner det end ikke den dag idag.

RITA
(afvisende).

Det var Asta alligevel! (smiler med et hånligt sideblik.) Eller nej, — lille Eyolf var det. Lille Eyolf, du!

ALLMERS.

Eyolf —?

RITA.

Ja, kaldte du hende ikke Eyolf før? Jeg synes, du sa' det engang, — i en lønlig stund. (går nærmere.) Mindes du den — den fortærende dejlige stund, Alfred?

ALLMERS
(viger tilbage, som i gru).

Jeg mindes ingenting! Vil ingenting mindes!

RITA
(følger efter ham).

Det var i den stund, — da din anden lille Eyolf blev krøbling!

ALLMERS
(dumpt, støtter sig til bordet).

Gengældelsen.

RITA
(truende).

Ja, gengældelsen!

(ASTA og BORGHEJM kommer tilbage ved bådskuret. Hun bærer nogle vandliljer i hånden.)

RITA
(behersket).

Nå, Asta, — har så du og herr Borghejm fåt tale rigtig ud sammen?

ASTA.

Å ja, — så nogenlunde.

(hun sætter paraplyen fra sig og lægger blomsterne på en stol.)

BORGHEJM.

Frøken Allmers har været svært ordknap på turen.

RITA.

Nej, har hun det? Ja, da har Alfred og jeg fåt tale ud sammen så det forslår —

ASTA
(ser spændt på dem begge).

Hvad er det for noget —?

RITA.

— så det forslår for hele livet, siger jeg. (afbrydende.) Men kom så og lad os gå op, alle fire. Vi må ha' selskab om os herefter. Alfred og jeg klarer det ikke alene.

ALLMERS.

Ja, gå bare foran, I andre. (vender sig.) Men dig må jeg først tale et ord med, Asta.

RITA

(ser på ham).

Så? — Nå ja, kom De med mig da, herr Borghejm.

(RITA og BORGHEJM går opover skogstien.)

ASTA

(i angst).

Alfred, hvad er der på færde!

ALLMERS

(mørk).

Der er det, at jeg holder det ikke længer ud her.

ASTA.

Her! Sammen med Rita, mener du?

ALLMERS.

Ja. Rita og jeg kan ikke bli' ved at leve sammen.

ASTA

(ryster ham i armen).

Men, Alfred, — sig da ikke noget så forfærdeligt!

ALLMERS.

Det er sandt, som jeg siger. Vi går her og gør hinanden onde og stygge.

ASTA
(smærtelig bevæget).

Å, aldrig, — aldrig havde jeg da anet noget sligt!

ALLMERS.

Det er heller ikke gåt op for mig før idag.

ASTA.

Og nu vil du —! Ja, hvad vil du da egentlig, Alfred?

ALLMERS.

Jeg vil rejse fra det hele her. Langt bort fra det altsammen.

ASTA.

Og stå så ganske alene i verden?

ALLMERS
(nikker).

Ligesom før, ja.

ASTA.

Men du er ikke skikket til at stå alene!

ALLMERS.

Å jo. Før var jeg det da ialfald.

ASTA.

Ja før, ja. Dengang havde du jo mig hos dig.

ALLMERS
(vil tage hendes hånd).

Ja. Og det er dig, Asta, som jeg nu tyer hjem til igen.

ASTA
(undviger ham).

Til mig! Nej, nej, Alfred! Det er så rent umuligt.

ALLMERS
(ser tungt på hende).

Borghejm står altså ivejen alligevel?

ASTA
(ivrig).

Nej, nej; det gør han ikke! Du ta'r fejl i det!

ALLMERS.

Godt. Så kommer jeg til dig, — du kære, kære søster. Jeg må til dig igen. Hjem til dig for at renses og forædles fra samlivet med —

ASTA
(oprørt).

Alfred, — du forsynder dig imod Rita!

ALLMERS.

Jeg har forsyndet mig imod hende. Men ikke i dette. Å, tænk dig dog om, Asta! Hvorledes var ikke samlivet mellem dig og mig? Var det ikke som en eneste høj helligdag fra først til sidst?

ASTA.

Jo, det var det, Alfred. Men sligt kan ikke leves om igen.

ALLMERS
(bittert).

Mener du, at ægteskabet har så ubodelig fordærvet mig?

ASTA
(rolig).

Nej, det mener jeg ikke.

ALLMERS.

Ja, så vil vi to leve vort fordums liv om igen.

ASTA
(bestemt).

Det kan vi ikke, Alfred.

ALLMERS.

Jo, vi kan. For en brors og en søsters kærlighed —

ASTA
(spændt).

Hvad den?

ALLMERS.

Det forhold er det eneste, som ikke står under forvandlingens lov.

ASTA
(sagte, bævende).

Men hvis nu det forhold ikke —

ALLMERS.

Ikke —?

ASTA.

— ikke er vort forhold?

ALLMERS
(stirrer forbauset på hende).

Ikke vort? Kære, hvad mener du med det?

ASTA.

Det er bedst, at jeg siger dig det straks, Alfred.

ALLMERS.

Ja, ja, sig det bare!

ASTA.

Brevene til mor —. De, som ligger i mappen —

ALLMERS.

Ja vel?

ASTA.

Dem skal du ta' og læse — når jeg er rejst.

ALLMERS.

Hvorfor skal jeg det?

ASTA
(kæmpende med sig selv).

Jo, for så vil du se, at —

ALLMERS.

Nå!

ASTA.

— at jeg ikke har ret til at bære — din fars navn.

ALLMERS
(tumler tilbage).

Asta! Hvad er det for noget, du siger!

ASTA.

Læs brevene. Så vil du se det. Og forstå det. — Og kanske ha' tilgivelse — for mor, også.

ALLMERS
(griber sig til hodet).

Jeg kan ikke fatte dette her. Ikke holde tanken fas . Du, Asta, — du skulde altså ikke være —

ASTA.

Du er ikke min bror, Alfred.

ALLMERS
(raskt, halvt trodsig, ser på hende).

Nå, men hvad ændrer det så egentlig i forholdet mellem os? Ingenting i grunden.

ASTA
(ryster på hodet).

At ændrer det, Alfred. Vort forhold er ikke brors og søsters.

ALLMERS.

Nej-nej. Men lige helligt for det. Vil altid bli' lige helligt.

ASTA.

Glem ikke, — at det er under forvandlingens lov, — som du sa' nu nylig.

ALLMERS
(ser forskende på hende).

Mener du dermed, at —?

ASTA
(stille, varmt bevæget).

Ikke et ord mere, — du kære, kære Alfred. — (tager blomsterne fra stolen.) Ser du disse vandliljerne her?

ALLMERS
(nikker langsomt).

Det er af den slags, som skyder op, — dybt nede fra bunden.

ASTA.

Jeg plukked dem i tjernet. Der, hvor det flyder ud i fjorden. (rækker dem frem.) Vil du ha' dem, Alfred?

ALLMERS
(tager dem).

Tak.

ASTA
(med tårefyldte øjne).

De er som en sidste hilsen til dig fra — fra lille Eyolf.

ALLMERS

(ser på hende).

Fra Eyolf derude? Eller fra dig?

ASTA

(sagte).

Fra os begge. (tager paraplyen.) Kom så med op til Rita.

(hun går opad skogstien.)

ALLMERS

(henter sin hat fra bordet og hvisker tungt).

Asta. Eyolf. Lille Eyolf —!

(han følger opover stien.)

TREDJE AKT.

(En kratbevokset højde i haven hos ALLMERS. Brat styrtning med rækværk mod baggrunden og en nedgangstrappe på venstre side. Vid udsigt over fjorden, som ligger dybt nede. En flagstang med snorer men uden flag står ved rækværket. I forgrunden til højre et lysthus, dækket af slyngvækster og vild vin. En bænk udenfor. Det er sen sommeraften med klar himmel. Tiltagende halvmørke.)

(ASTA sidder på bænken med hænderne i skødet. Hun er iført overtøj og hat, har sin parasol ved siden af sig og en liden rejsetaske i en rem over skuldren.)

(BORGHEJM kommer op fra baggrunden til venstre. Også han har en rejsetaske over skuldren. På armen bærer han et sammenrullet flag.)

BORGHEJM

(får øje på ASTA).

Å, heroppe holder De altså til?

ASTA.

Jeg sidder og ser udover for sidste gang.

BORGHEJM.

Så var det jo godt, at jeg kikked h e r op også.

ASTA.

Har De gåt og ledt efter mig?

BORGHEJM.

Ja, jeg har. Jeg vilde gerne sige Dem farvel — for denne gang. Ikke for den sidste, håber jeg.

ASTA
(smiler svagt).

De er ihærdig, De.

BORGHEJM.

Det må en vejbryder være.

ASTA.

Så De noget til Alfred? Eller Rita?

BORGHEJM.

Ja, jeg så dem begge to.

ASTA.

Sammen?

BORGHEJM.

Nej. De er hver på sin kant.

ASTA.

Hvad skal De gøre med det flaget?

BORGHEJM.

Fru Rita bad mig gå op og hejse det.

ASTA.

Hejse flag nu?

BORGHEJM.

På halv stang. Det skal vaje både nætter og dage, sa' hun.

ASTA
(sukker).

Stakkers Rita. Og stakkers Alfred.

BORGHEJM
(beskæftiget med flaget).

Har De hjerte til at rejse fra dem? Ja, jeg spør'. For jeg ser, De er rejseklædt.

ASTA
(med lav stemme).

Jeg må rejse.

BORGHEJM.

Ja, når De må, så —

ASTA.

Og De rejser jo også inat.

BORGHEJM.

Jeg må også. Jeg går med toget. Gør De også det?

ASTA.

Nej. Jeg ta'r ind med dampskibet.

BORGHEJM
(skotter hen til hende).

Hver sin vej altså.

ASTA.

Ja.

(hun sidder og ser til, medens han hejser flaget halvt på stangen. Når han er færdig, går han hen til hende.)

BORGHEJM.

Frøken Asta, — De kan ikke tænke Dem, hvor jeg sørger over lille Eyolf.

ASTA
(ser op til ham).

Ja, det er jeg viss på, at De gør.

BORGHEJM.

Og det kendes så pinefuldt. For i grunden ligger det sletikke for mig, det, at sørge.

ASTA

(retter øjnene mod flaget).

Med tiden driver det over, — altsammen. Alle sorgerne.

BORGHEJM.

Alle? Tror De det?

ASTA.

Ligesom et bygevejr. Når De bare kommer langt bort, så —

BORGHEJM.

Det måtte være bra' langt bort, det.

ASTA.

Og så har De jo det store, nye vejarbejdet også.

BORGHEJM.

Men ingen til at hjælpe mig i det.

ASTA.

Å jo visst har De da så.

BORGHEJM

(ryster på hodet).

Ingen. Ingen til at dele glæden med. For det er mest glæden, det gælder.

ASTA.

Ikke møjen og besværet?

BORGHEJM

Pyt, — sligt noget kan en sagtens altid komme ud over alene.

ASTA.

Men glæden, — den må deles med nogen, mener De?

BORGHEJM.

Ja, hvad lykke var der ellers i det at være glad?

ASTA.

Å nej, — der kan være noget i det.

BORGHEJM.

Nå, naturligvis kan en jo gå sådan til en tid og være glad indeni sig selv. Men det forslår ikke i længden. Nej, glæden, den må man være to om.

ASTA.

Altid bare to? Aldrig flere? Aldrig mange?

BORGHEJM.

Nå, se, — det er nu på en anden måde, det. — Frøken Asta, — kan De altså virkelig ikke beslutte Dem til at dele lykke og glæde og — og møje og besvær med én, — med én eneste en alene?

ASTA.

Jeg har prøvet det — engang.

BORGHEJM.

Har De?

ASTA.

Ja, i al den tid, da min bror, — da Alfred og jeg bode sammen.

BORGHEJM.

Nå, med Deres bror, ja. Det er jo noget ganske andet. Det synes jeg må være mere at kalde for fred end for lykke, det.

ASTA.

Dejligt var det alligevel.

BORGHEJM.

Ja se, — allerede bare det synes De var dejligt. Men tænk så, — hvis han nu ikke havde været Deres bror!

ASTA

(vil rejse sig men bliver siddende).

Så havde vi jo aldrig levet sammen. For jeg var barn dengang. Og han næsten også.

BORGHEJM

(lidt efter).

Var den så dejlig, den tiden?

ASTA.

Ja, det kan De tro, den var.

BORGHEJM.

Oplevede De da noget rigtig lyst og lykkeligt dengang?

ASTA.

Å ja, så meget. Så utrolig meget.

BORGHEJM.

Fortæl mig lidt om det, frøken Asta.

ASTA.

Bare småting i grunden.

BORGHEJM.

Således som —? Nå?

ASTA.

Således som den gang, da Alfred havde fat sin examen. Og havde stât sig så godt. Og når han

så lidt efter lidt fik en post ved en eller anden skole. Eller når han sad og skrev på en afhandling. Og læste den op for mig. Og så siden fik den trykt i et tidsskrift.

BORGHEJM.

Ja, jeg skønner nok, at det må ha' været et dejligt, fredeligt liv. To søskende, som deler glæden. (ryster på hodet.) Ikke begriber jeg, at Deres bror kunde gi' slip på Dem, Asta!

ASTA

(i undertrykt bevægelse).

Alfred gifted sig jo.

BORGHEJM.

Var det ikke svært for Dem.

ASTA.

Jo; i førstningen. Jeg syntes, at jeg rent havde mistet ham med det samme.

BORGHEJM.

Nå, heldigvis, det havde De da ikke.

ASTA.

Nej.

BORGHEJM.

Men alligevel. At han kunde det. Gifte sig, mener jeg. Når han kunde fåt beholde Dem hos sig alene!

ASTA

(ser hen for sig).

Han var vel under forvandlingens lov, kan jeg tænke.

BORGHEJM.

Forvandlingens lov?

ASTA.

Alfred kalder det så.

BORGHEJM.

Pyt, — slig en dum lov, som det må være! Den loven tror jeg ikke et gran på.

ASTA
(rejser sig).]

De kan nok med tiden komme til at tro på den.

BORGHEJM.

Aldrig i verden! (indtrængende.) Men hør nu her, frøken Asta! Vær nu fornuftig — for én gangs skyld. I dette stykke, mener jeg —

ASTA
(afbrydende).

Å nej, nej — lad os bare ikke komme ind på *det* igen!

BORGHEJM
(vedbliver som før).

Jo, Asta, — jeg kan umulig slippe Dem så let. Nu har jo Deres bror fat det altsammen, som han helst vilde ha' det. Lever sit liv nokså tilfreds uden Dem. Savner Dem sletikke. — Og så *det* til — *det*, som med et eneste slag forandrer Deres hele stilling herude —

ASTA
(farer sammen).

Hvad mener De med *det*?

BORGHEJM.

Barnet, som er revet bort. Hvad ellers?

ASTA
(fatter sig).

Lille Eyolf er borte, ja.

BORGHEJM.

Og hvad har De så egentlig mere at gøre her? De har ikke længer den stakkers lille gutten at ta' Dem af. Ingen pligter, — ingen opgaver her i nogen retning —

ASTA.

Å, jeg be'r Dem, kære Borghejm, — træng da ikke så hårdt ind på mig!

BORGHEJM.

Jo; jeg måtte jo være gal, om jeg ikke forsøgte det yderste. En af dagene rejser jeg væk fra byen. Får kanske ikke træffe Dem der inde. Får kanske ikke se Dem igen på lange, lange tider. Og hvem véd, hvad der kan ske i mellemtiden?

ASTA
(smiler alvorlig).

Er De ræd for forvandlingens lov alligevel?

BORGHEJM.

Nej, det er jeg sletikke. (ler bittert.) Og der er jo ikke noget at forvandle heller. Ikke hos Dem, mener jeg. For De bry'r Dem nok ikke stort om mig, kan jeg skønne.

ASTA.

Det véd De godt, at jeg gør.

BORGHEJM.

Ja, men ikke på langt nær nok. Ikke slig, som jeg vil ha' det. (heftigere.) Herregud, Asta, — frøken Asta, — dette her er da så galt af Dem, som vel

tænkes kan! Lidt bortenfor idag og imorgen ligger kanske hele livslykken og venter på os. Og så la'r vi den ligge! Kommer vi ikke til at angre på det, Asta?

ASTA

(stille).

Véd ikke. Men vi får la' alle lyse muligheder ligge alligevel.

BORGHEJM

(ser behersket på hende).

Altså skal jeg bygge mine veje alene?

ASTA

(varmt).

Å, om jeg så sandt kunde få være med Dem om det! Hjælpe Dem i møjen. Dele glæden med Dem —

BORGHEJM.

Vilde De det, — ifald De kunde?

ASTA.

Ja. Da vilde jeg det.

BORGHEJM.

Men De kan ikke?

ASTA

(ser ned for sig).

Vilde De nøjes med at ha' mig halvt?

BORGHEJM.

Nej. Helt og holdent må jeg ha' Dem.

ASTA

(ser på ham og siger stille).

Så kan ieg ikke.

BORGHEJM.

Farvel da, frøken Asta.

(han vil gå. ALLMERS kommer op på højden fra venstre i baggrunden. BORGHEJM standser.)

ALLMERS

(endnu ved opgangen, dæmpet, peger hen).

Sidder Rita derinde i lysthuset?

BORGHEJM.

Nej; her er ingen andre end frøken Asta.

(ALLMERS kommer nærmere.)

ASTA

(imod ham).

Skal jeg gå ned og se efter hende? Få hende herop kanske?

ALLMERS

(afværgende).

Nej, nej, nej, — lad bare være. (til BORGHEJM.) Er det Dem, som har hejst flaget der?

BORGHEJM.

Ja. Fru Rita bad mig om det. Det var derfor jeg gik herop.

ALLMERS.

Og inat rejser De jo?

BORGHEJM.

Ja. Inat rejser jeg for alvor.

ALLMERS

(med et blik mod ASTA).

Og har sikret Dem godt rejsefølge, kan jeg forstå.

BORGHEJM

(ryster på hodet).

Jeg rejser alene.

ALLMERS
(studser).

Alene!

BORGHEJM.

Så rent alene.

ALLMERS
(tankespredt).

Ja så?

BORGHEJM.

Og blir alene også.

ALLMERS.

Der er noget grufuldt i det at være alene. Det ligesom isner igennem mig —

ASTA.

Å men, Alfred, du er da ikke alene, du!

ALLMERS.

Der kan være noget grufuldt i det også, Asta.

ASTA
(beklemt).

Å, tal da ikke så! Tænk da ikke så!

ALLMERS
(uden at høre på hende).

Men når du altså ikke rejser med —? Når der ingenting er, som binder dig? Hvorfor vil du så ikke bli' herude hos mig — og hos Rita?

ASTA
(urolig).

Nej, for det kan jeg ikke. Jeg må så nødvendig ind til byen nu.

ALLMERS.

Men bare ind til byen, Asta. Hører du det!

ASTA.

Ja.

ALLMERS.

Og så lover du mig, at du kommer snart herud igen.

ASTA
(hurtig).

Nej, nej, det tør jeg ikke love dig for det første.

ALLMERS.

Godt. Som du vil. Så træffes vi altså der inde da.

ASTA
(bedende).

Men, Alfred, du må da bli' hjemme hos Rita nu!

ALLMERS
(uden at svare, vender sig til BORGHEJM).

Det turde være bedst for Dem, det, at De ikke har noget rejsefølge endnu.

BORGHEJM
(uvillig).

Å, hvor kan De da sige sligt noget!

ALLMERS.

Jo, for De kan aldrig vide, hvem De kanske kunde komme til at møde bagefter. Undervejs.

ASTA
(uvilkårligt).

Alfred!

ALLMERS.

Den rigtige rejsekammerat. Når det er for sent. For sent.

ASTA
(sagte, bævende).

Alfred! Alfred!

BORGHEJM
(ser vekselvis på dem).

Hvad betyder det? Jeg forstår ikke —

(RITA kommer op fra venstre i baggrunden.)

RITA
(klagende).

Å, gå da ikke fra mig allesammen!

ASTA
(møder hende).

Du vilde jo helst være alene, sa' du —

RITA.

Ja, men jeg tør ikke. Det ta'r til at mørkne så stygt. Jeg synes, der er store, åbne øjne, som ser på mig!

ASTA
(blødt, deltagende).

Om nu så var, Rita? De øjnene skulde du ikke være ræd for.

RITA.

Tænk, at du kan sige det! Ikke ræd!

ALLMERS
(indtrængende).

Asta, jeg be'r dig, — for alt i verden, — bliv her — hos Rita!

RITA.

Ja! Og hos Alfred også! Gør det! Gør det, Asta!

ASTA

(kæmpende).

Å, jeg vilde så usigelig gerne —

RITA.

Nå, så gør det da! For Alfred og jeg kan ikke gå alene gennem sorgen og savnet.

ALLMERS

(mørkt).

Sig heller — gennem naget og kvalen.

RITA.

Ja, hvad du end vil kalde det, — så bærer vi det ikke alene, vi to. Å, Asta, jeg be'r dig så bønligt! Bliv her og hjælp os! Vær os i Eyolfs sted —

ASTA

(viger).

Eyolfs —!

RITA.

Ja, må hun ikke gerne det, Alfred?

ALLMERS.

Hvis hun vil og kan.

RITA.

Du kaldte hende jo din lille Eyolf før. (griber hendes hånd.) Herefter skal du være vor Eyolf, Asta! Eyolf, ligesom du før var.

ALLMERS

(i dulgt bevægelse).

Bliv — og del livet med os, Asta. Med Rita. Med mig. Med mig, — din bror!

ASTA

(besluttet, rykker hånden til sig).

Nej. Jeg kan ikke. (vender sig.) Borghejm, — hvad tid går dampbåden?

BORGHEJM.

Nu snart.

ASTA.

Sa må jeg ombord. Vil De være med mig?

BORGHEJM

(i dæmpet glædesudbrud).

Om jeg vil! Ja, ja, ja!

ASTA.

Så kom da.

RITA

(langsomt).

Ah, således. Ja, d a kan du jo ikke bli' hos os.

ASTA

(kaster sig om hendes hals).

Tak for alt, Rita! (går hen og griber ALLMERS's hand.) Alfred, — farvel! Tusend, tusend gange farvel!

ALLMERS

(sagte, i spænding).

Hvad er dette her. Asta? Det ser jo ud som en flugt.

ASTA

(i stille angst).

Ja, Alfred, — det e r også en flugt.

ALLMERS.

En flugt — fra m i g!

ASTA
(hviskende).

En flugt fra dig — og fra mig selv.

ALLMERS
(viger tilbage).

Ah —!

(ASTA iler nedover i baggrunden. BORGHEJM svinger hatten og følger hende.)

(RITA læner sig mod indgangen til lysthuset. ALLMERS går i stærkt indre oprør hen til rækværket og står der og stirrer nedover. Ophold.)

ALLMERS
(vender sig og siger med tilkæmpet fatning).

Nu kommer dampskibet. Se der, Rita.

RITA.

Jeg tør ikke se på det.

ALLMERS.

Tør du ikke?

RITA.

Nej. For det har et rødt øje. Og et grønt et også. Store gloende øjne.

ALLMERS.

Å, det er jo bare lygterne, véd du.

RITA

Herefter er det øjne. For mig. De stirrer og stirrer ud fra mørket. — Og ind i mørket også.

ALLMERS.

Nu lægger det til land.

RITA.

Hvorhenne lægger det til iaften da?

ALLMERS
(nærmere).

Ved bryggen, som det plejer, kære —

RITA
(retter sig op).

Hvor kan det da lægge til der!

ALLMERS.

Det må det jo.

RITA.

Men det var jo der, at Eyolf —! Hvor kan så de folk lægge til der?

ALLMERS.

Ja, livet er ubarmhjertigt, Rita.

RITA.

Menneskene er hjerteløse. De ta'r ingen hensyn. Hverken til de levende eller til de døde.

ALLMERS.

Det har du ret i. Livet, det går sin gang, det. Akkurat som om ingen verdens ting var hændt.

RITA
(ser hen for sig).

Der er jo heller ingen ting hændt. Ikke for de andre. Bare for os to.

ALLMERS
(i vågnende smærte).

Ja, Rita, — så unyttigt var det, at du fødte ham i ve og vånde. For nu er han borte igen — uden spor efter sig.

RITA.

Bare krykken blev berget.

ALLMERS

(heftig).

Ti da! Lad mig ikke høre det ord!

RITA

(klagende).

Å, jeg kan ikke bære den tanke, at vi ikke har ham mere.

ALLMERS

(koldt og bittert).

Du kunde så godt undvære ham, mens du havde ham. Hele halve dage så du ham ikke for dine øjne.

RITA.

Nej, for da vidste jeg jo, at jeg kunde få se ham, hvad tid jeg bare vilde.

ALLMERS.

Ja, slig har vi gåt her og sloset væk det korte samvær med lille Eyolf.

RITA

(lytter, i angst).

Hører du, Alfred! Nu ringer det igen!

ALLMERS

(ser udover).

Det er dampskibet, som ringer. Det skal til at gå.

RITA.

Å, det er ikke den klokken, jeg mener. Hele dagen har jeg hørt det ringe for ørerne. — Nu ringer det igen!

ALLMERS
(hen til hende).

Du ta'r fejl, Rita.

RITA.

Nej, jeg hører det så tydeligt. Det lyder som ligklokker. Langsomt. Langsomt. Og altid de samme ord.

ALLMERS.

Ord? Hvilke ord?

RITA
(nikker takten).

„Kryk—ken fly—der“. „Kryk—ken fly—der“. Å, jeg synes da, du også må kunne høre det.

ALLMERS
(ryster på hodet).

Jeg hører ingenting. Og det *er* ingenting heller.

RITA.

Ja, ja, sig hvad du vil, du. Jeg hører det så tydeligt.

ALLMERS
(ser ud over rækværket).

Nu er de ombord, Rita. For nu går skibet indover til byen.

RITA.

Nej, at du ikke hører det! „Kryk ken fly der“. „Kryk—ken — —“

ALLMERS
(går fremover).

Du skal ikke stå og lytte efter noget, som ingenting er. Jeg siger, at nu er Asta og Borghejm ombord. Undervejs allerede. — Asta er borte.

RITA
(ser sky på ham).

Så er vel du også snart borte da, Alfred?

ALLMERS
(hurtig).

Hvad mener du med *det*?

RITA.

At du følger efter din søster.

ALLMERS.

Har Asta sagt noget?

RITA.

Nej. Men du sa' selv, at det var for Astas skyld, at — at vi to kom sammen.

ALLMERS.

Ja, men du, du selv bandt mig. Ved samlivet.

RITA.

Å, for dit sind er jeg ikke — ikke sådan — fortærende dejlig længer.

ALLMERS.

Forvandlingens lov kunde kanske holde os sammen alligevel

RITA
(nikker langsomt),

Der *er* forvandling i mig nu. Det føler jeg så pinefuldt.

ALLMERS.

Pinefuldt?

RITA.

Ja, for der er som en slags fødsel i *det* også.

ALLMERS.

Det er det. Eller en opstandelse. Overgang til højere liv.

RITA
(ser forsagt hen for sig).

Ja, — med forlis af hele, hele livets lykke.

ALLMERS.

Det forlis, det er just vindingen, det.

RITA
(heftig).

Å, talemåder! Herregud, vi er da jordmennesker alligevel.

ALLMERS.

Vi er lidt i slægt med hav og himmel også, Rita.

RITA.

Du kanske. Ikke jeg.

ALLMERS.

Å jo. Du mere, end du selv véd af.

RITA
(et skridt nærmere).

Hør, Alfred, — kunde du ikke tænke på at ta' dit arbejde op igen.

ALLMERS.

Det arbejde, som du har hadet?

RITA.

Jeg er ble't nøjsom nu. Jeg er villig til at dele dig med bogen.

ALLMERS.

Hvorfor?

RITA.

Bare for at få beholde dig her hos mig. Sådan i nærheden.

ALLMERS.

Å, jeg kan så lidet hjælpe dig, Rita.

RITA.

Men kanske jeg kunde hjælpe dig.

ALLMERS.

Med arbejdet, mener du?

RITA.

Nej. Med at leve livet.

ALLMERS

(ryster på hodet).

Jeg synes ikke, jeg har noget liv at leve.

RITA.

Nå, så med at bære livet da.

ALLMERS

(mørkt, hen for sig).

Jeg tror det var bedst for os begge, om vi skiltes.

RITA

(ser forskende på ham).

Hvor vilde du så ty hen? Kanske til Asta alligevel?

ALLMERS.

Nej. Aldrig til Asta herefter.

RITA.

Hvor hen da?

ALLMERS.

Op i ensomheden.

RITA.

Op mellem fjeldene? Er det det, du mener.

ALLMERS.

Ja.

RITA.

Men dette her er jo bare drømmerier, Alfred! Der oppe kunde du jo ikke leve.

ALLMERS.

Did op drages jeg alligevel nu.

RITA.

Hvorfor? Sig mig det!

ALLMERS.

Sæt dig. Så skal jeg fortælle dig noget.

RITA.

Noget, som er hændt dig deroppe?

ALLMERS.

Ja.

RITA.

Og som du fortied for Asta og mig?

ALLMERS.

Ja.

RITA.

Å, du går så stille med alting. Det skulde du ikke.

ALLMERS.

Sæt dig der. Så skal jeg fortælle dig det.

RITA.

Ja, ja, — lad mig høre!

(hun sætter sig på bænken ved lysthuset.)

ALLMERS.

Jeg var alene deroppe. Midt inde i højfjeldene. Så kom jeg til et stort, øde fjeldvand. Og det vandet måtte jeg over. Men det kunde jeg ikke. For der var hverken båd eller mennesker.

RITA.

Na? Og så?

ALLMERS.

Så gik jeg på egen hånd ind i en sidedal. For der mente jeg, at jeg skulde komme frem over højderne og mellem tinderne. Og ned igen til den anden side af vandet.

RITA.

Å, så gik du dig visst vild, Alfred!

ALLMERS.

Ja; jeg tog fejl af retningen. For vej eller sti var der ikke. Og jeg gik hele dagen. Og hele den næste nat også. Og til slut trode jeg aldrig, jeg skulde komme frem til mennesker mere.

RITA.

Ikke hjem til os? Å, da véd jeg visst, at dine tanker gik hid.

ALLMERS.

Nej, — de gjorde ikke det.

RITA.

Ikke?

ALLMERS.

Nej. Det var så besynderligt. Både du og Eyolf var kommet så langt, langt bort fra mig, syntes jeg. Og det var Asta også.

RITA.

Men hvad tænkte du da på?

ALLMERS.

Jeg tænkte ikke. Jeg gik der og slæbte mig frem langs styrtningerne, — og nød dødsfornemmelsens fred og velbehag.

RITA
(springer op).

Å, brug da ikke slige ord om det grufulde!

ALLMERS.

Jeg kendte det så. Slet ingen angst. Jeg syntes, at der gik jeg og døden som to gode rejsekammerater. Det var så rimeligt, — så ligetil, altsammen, syntes jeg dengang. I min slægt plejer jo ikke folk at bli' gamle —

RITA.

Å, ti da bare stille med sligt, Alfred! For du kom jo altså godt fra det alligevel.

ALLMERS.

Ja; så med én gang var jeg fremme. På den anden side af vandet.

RITA.

Det har været en nat i rædsel for dig, Alfred. Men nu bagefter vil du ikke vedstå det for dig selv.

ALLMERS.

Den nat løfted mig til beslutning. Og så var

det, at jeg vendte om og gik lige hjemover. Til Eyolf.

RITA
(sagte).

For sent.

ALLMERS.

Ja. Og da så — kammeraten kom og tog ham —. Så stod der gru af ham. Af det hele. Af alt det, — som vi ikke tør gå ifra alligevel. Så jordbundne er vi begge to, Rita.

RITA
(med et skær af glæde).

Ja, ikke sandt! Du også! (nærmere.) Å, lad os bare leve livet sammen så længe som muligt!

ALLMERS
(trækker på skuldren).

Leve livet, ja! Og ikke ha' noget at fylde livet med. Øde og tomhed altsammen. Hvor hen jeg så ser.

RITA
(angst).

Å, sent eller tidlig går du fra mig, Alfred! Jeg føler det! Og jeg kan se det på dig også! Du går fra mig!

ALLMERS.

Med rejsekammeraten, mener du?

RITA.

Nej, jeg mener det, som værre er. Frivillig går du fra mig. For du synes, det er bare her, hos mig, at du ikke har noget at leve for. Svar mig! Er det ikke så du tænker?

ALLMERS
(ser fast på hende).

Og om jeg nu tænkte så —?

(Larm og skrål som af vrede, hidsige stemmer høres fjernt nedenunder ALLMERS går til rækværket.)

RITA.

Hvad er det for noget. (udbrydende.) A, du skal se, de har fundet ham!

ALLMERS.

Han findes aldrig.

RITA.

Men hvad er det da?

ALLMERS
(går fremover).

Bare slagsmål, — som vanligt.

RITA.

Nede på stranden?

ALLMERS.

Ja. Hele strandstedet burde ryddes. Nu er mændene kommet hjem. Drukne, som de plejer. Prygler børnene. Hør, hvor gutterne skriger! Kvinderne hyler om hjælp for dem —

RITA.

Ja, skulde vi ikke få nogen ned og hjælpe dem?

ALLMERS
(hård og vred).

Hjælpe dem, som ikke hjalp Eyolf! Nej, lad dem bare forgå, — ligesom de lod Eyolf forgå!

RITA.

A, du må ikke tale så, Alfred! Ikke tænke så!

ALLMERS.

Jeg kan ikke tænke anderledes. Alle de gamle rønnerne bør rives ned.

RITA.

Og hvad skal der så bli' af de mange fattige mennesker?

ALLMERS.

De får ty andetsteds hen.

RITA.

Og børnene da?

ALLMERS.

Kan det ikke være så omtrent det samme, hvor de går til grunde?

RITA
(stille, bebrejdende).

Du tvinger dig selv til slig en hårdhed, Alfred.

ALLMERS
(heftig).

Det er min ret at være hård herefter! Min pligt også!

RITA.

Din pligt?

ALLMERS.

Min pligt imod Eyolf. Han må ikke ligge uhævnet. Kort og godt, Rita! Som jeg siger dig! Tænk over den sag. Få hele stedet dernede jævnet med jorden, — når jeg er borte.

RITA

(ser dybt på ham).

Når du er borte?

ALLMERS.

Ja, for så har du da i alt fald noget at fylde livet ud med. Og det må du ha'.

RITA

(fast og bestemt).

Det har du ret i. Det må jeg. Men kan du gætte, hvad jeg vil ta' mig til, — når du er borte?

ALLMERS.

Nå, hvad er det da?

RITA

(langsomt, besluttet).

Så snart du er rejst fra mig, går jeg ned til stranden og får alle de fattige, forkomne børn med mig her op til vort. Alle de uskikkelige gutterne —

ALLMERS.

Hvad vil du gøre med dem her?

RITA.

Jeg vil ta' dem til mig.

ALLMERS.

Vil du?

RITA.

Ja, det vil jeg. Fra den dag, da du er rejst, skal de være her, allesammen, — som om de var mine egne.

ALLMERS

(oprørt).

I vor lille Eyolfs sted!

RITA.

Ja, i vor lille Eyolfs sted. De skal få bo i Eyolfs stuer. De skal få læse i hans bøger. Få lege med hans småsager. De skal skiftes til at sidde på hans stol ved bordet.

ALLMERS.

Dette her er jo det rene vanvid at høre på! Jeg véd ikke det menneske i verden, som er mindre skikket til sligt noget, end du.

RITA.

Så får jeg opdrage mig til det. Oplære mig. Opøve mig.

ALLMERS.

Hvis det er dit ramme alvor, — alt det, du der siger, så må der være foregåt en forvandling med dig.

RITA.

Det er der også, Alfred. Det har du sørget for. Du har skabt en tom plads indeni mig. Og den må jeg prøve på at fylde ud med noget. Noget, som kunde ligne en slags kærlighed.

ALLMERS

(står en stund tankefuld; ser på hende).

I grunden har vi ikke gjort meget for de fattige folk dernede.

RITA.

Vi har ingenting gjort for dem.

ALLMERS.

Knapt nok tænkt på dem engang.

RITA.

Aldrig tænkt på dem i medfølelse.

ALLMERS.

Vi, som havde „guldet og de grønne skoge“ –

RITA.

Vi havde lukkede hænder for dem. Og lukkede hjerter også.

ALLMERS
(nikker).

Så det er jo kanske nokså rimeligt alligevel, at de ikke satte livet på spil for at redde lille Eyolf.

RITA
(sagte).

Tænk dig om, Alfred. Er du så sikker på, at — at vi selv havde vovet det?

ALLMERS
(uroligt afvisende).

Men tvil da aldrig på det, Rita!

RITA.

Å, vi er jordmennesker, du.

ALLMERS.

Hvad tænker du egentlig, at du vil gøre for alle de forkomne børnene?

RITA.

Jeg får vel nærmest prøve på, om jeg kunde mildne — og forædle deres livsskæbne.

ALLMERS.

Kan du det gøre, så har ikke Eyolf været født forgæves.

RITA.

Og er ikke taget fra os forgæves heller.

ALLMERS
(ser fast på hende).

Vær klar over én ting, Rita. Det er ikke kærlighed, som driver dig til dette her.

RITA.

Nej, det er det ikke. I alle fald ikke endnu.

ALLMERS.

Nå, hvad er det så egentlig?

RITA
(halvt undvigende).

Du har jo så ofte talt med Asta om det menneskelige ansvar —

ALLMERS.

Om bogen, som du haded.

RITA.

Jeg hader den bogen endnu. Men jeg sad og hørte på, når du fortalte. Og nu vil jeg prøve mig videre frem selv. På min måde.

ALLMERS
(ryster på hodet).

Det er ikke for den ufærdige bogens skyld —

RITA.

Nej, jeg har en grund til.

ALLMERS.

Hvilken da?

RITA
(sagte, tungsindigt smilende).

Jeg vil smigre mig ind hos de store, åbne øjnene, ser du.

ALLMERS
(slået, fæster blikket på hende).

Kanske jeg kunde få være med? Og hjælpe dig, Rita?

RITA.

Vilde du det?

ALLMERS.

Ja, — hvis jeg bare vidste, at jeg kunde.

RITA
(nølende).

Men så måtte du jo bli' her da.

ALLMERS
(sagte).

Lad os forsøge, om ikke det kunde gå.

RITA
(neppe hørligt).

Lad os det, Alfred.

(Begge tier. Derpå går ALLMERS hen til stangen og hejser flaget helt op. RITA står ved lysthuset og ser stille på ham.)

ALLMERS
(kommer fremover igen).

Det vil bli' en tung arbejdsdag foran os, Rita.

RITA.

Du skal se, — der vil falde søndagsstilhed over os en gang imellem.

ALLMERS
(stille, bevæget).

Da fornemmer vi åndernes besøg, kanske.

RITA
(hviskende).

Åndernes?

ALLMERS
(som før).

Ja. Da er de kanske om os, — de, som vi har mistet.

RITA
(nikker langsomt).

Vor lille Eyolf. Og din store Eyolf også.

ALLMERS
(stirrer frem for sig).

Kan hænde, vi endnu engang imellem, — på livsvejen — får se ligesom et glimt af dem.

RITA.

Hvor hen skal vi se, Alfred —?

ALLMERS
(fæster øjnene på hende).

Opad.

RITA
(nikker bifaldende).

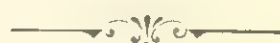
Ja, ja, — opad.

ALLMERS.

Opad, — imod tinderne. Mod stjernerne. Og imod den store stilhed.

RITA
(rækker ham hånden).

Tak!

JOHN GABRIEL BORKMAN

PERSONERNE:

JOHN GABRIEL BORKMAN, forhenværende bankchef.
FRU GUNHILD BORKMAN, hans hustru.
STUDENT ERHART BORKMAN, deres søn.
FRØKEN ELLA RENTHEIM, fru Borkmans tvillingsøster.
FRU FANNY WILTON.
VILHELM FOLDAL, extraskriver i et regeringskontor.
FRIDA FOLDAL, hans datter.
FRU BORKMANS STUEPIGE.

(Handlingen foregår en vinteraften på den Rentheimske familiegård udenfor hovedstaden.)

FØRSTE AKT.

(FRU BORKMANS dagligstue, udstyret med gammeldags, falmet pragt. En åben skydedør fører ind i en havestue med vinduer og glasdør i baggrunden. Derigennem udsigt til haven, hvor snevejret fyger i tusmørket. På højre sidevæg indgangsdør fra forstuen. Længere fremme en stor, gammel jernovn med ild i. Til venstre, noget tilbage, en enkelt, mindre dør. Foran på samme side et vindu, dækket af tykke forhæng. Mellem vinduet og døren en kanapé med hestehårs betræk og med et tæppebelagt bord foran. På bordet en tændt lampe med skærm. Ved ovnen en højrygget lænestol.)

(FRU GUNHILD BORKMAN sidder på kanapéen med sit hækletøj. Hun er en ældre dame af koldt, fornemt udseende, med stiv holdning og ubevægelige ansigtstræk. Hendes rige hår er stærkt grånet. Hænderne fine, gennemsigtige. Klædt i en tyk mørk silkedragt, som oprindelig har været elegant, men nu noget slidt og medtagen. Uldsjal over skuldrene.)

(Hun sidder en stund opret og urørlig ved hækletøjet. Så høres udenfor bjældeklang fra en forbikørende slæde.)

FRU BORKMAN

(lytter op; det tindrer af glæde i hendes øjne og hun hvisker uvilkårligt):

Erhart! Endelig!

(hun rejser sig og ser ud gennem forhænget. Synes skuffet og sætter sig igen på kanapéen til sit arbejde.)

(STUEPIGEN kommer lidt efter ind fra entréen med et visitkort på en liden brikke.)

FRU BORKMAN
(hurtig).

Kom studenten alligevel?

STUEPIGEN.

Nej, frue. Men her er en dame ude —

FRU BORKMAN
(lægger hækletøjet tilside).

Nå, fru Wilton altså —

STUEPIGEN
(går nærmere).

Nej, det er en fremmed dame —

FRU BORKMAN
(rækker efter kortet).

Lad mig se — (læser; rejser sig hurtig og ser stivt på pigen.) Er De viss på, at det er til mig?

STUEPIGEN.

Ja, jeg forstod det, som det var til fruen.

FRU BORKMAN.

Bad hun om at få tale med fru Borkman?

STUEPIGEN.

Jaha, det gjorde hun.

FRU BORKMAN
(kort; besluttet).

Godt. Så sig, at jeg er hjemme.

(STUEPIGEN åbner døren for den fremmede dame og går selv ud.)

(FRØKEN ELLA RENTHEIM kommer ind i stuen. Hun ligner søsteren af udseende; men hendes ansigt har et mere lidende end hårdt udtryk. Det bærer endnu præg af stor, karakterfuld skønhed i tidligere år. Det svære hår er strøget op i naturlige bukler fra panden og er ganske

sølvhvidt. Hun er klædt i sort fløjl med hat og peltsfodret kåbe af samme stof.)

(Begge søstrene står en stund i taushed og ser prøvende på hinanden. Hver af dem venter øjensynlig, at den anden skal tale først.)

ELLA RENTHEIM,
(som har holdt sig i nærheden af døren).

Ja, du ser nok forundret på mig, du, Gunhild.

FRU BORKMAN
(står ubevægelig oprejst mellem kanapéen og bordet og støtter fingerspidsene mod tæppet).

Går du ikke fejl? Forvalteren bor jo i sidebygningen, véd du.

ELLA RENTHEIM.

Det er ikke forvalteren, jeg skal tale med i dag.

FRU BORKMAN.

Er det da mig, du vil noget?

ELLA RENTHEIM.

Ja. Jeg må tale nogen ord med dig.

FRU BORKMAN
(kommer frem på gulvet).

Nå, — så sæt dig ned da.

ELLA RENTHEIM.

Tak; jeg kan godt stå så længe.

FRU BORKMAN.

Ganske som du selv vil. Men løs ialfald lidt på overtøjet.

ELLA RENTHEIM
(knapper kåben op).

Ja, her er svært varmt —

FRU BORKMAN.

Jeg fryser altid.

ELLA RENTHEIM

(står en stund og ser på hende med armen hvilende på ryggen af lænestolen).

Ja. — Gunhild. det er nu snart otte år siden vi sidst sås.

FRU BORKMAN

(koldt).

Siden vi taltes ved ialfald.

ELLA RENTHEIM.

Rettere sagt, taltes ved, ja. — For du har vel set mig en gang imellem, — når jeg måtte gøre min årsrejse hid til forvalteren.

FRU BORKMAN.

En gang eller to, tror jeg.

ELLA RENTHEIM.

Jeg har også et par gange set et skimt af dig. I vinduet *der*.

FRU BORKMAN.

Bag forhængene må det ha' været. Du har gode øjne, du. (hårdt og skærende.) Men sidste gang vi *taltes* ved, — det var her inde i stuen hos mig —

ELLA RENTHEIM

(afværgende).

Ja, ja, jeg véd det, Gunhild!

FRU BORKMAN.

— ugen før han, — før han slap ud.

ELLA RENTHEIM
(går opover gulvet).

Å, rør da ikke ved det!

FRU BORKMAN
(fast men dæmpet).

Det var ugen før han, — bankchefen kom på fri fod igen.

ELLA RENTHEIM
(fremover gulvet).

Å ja, ja, ja! Jeg glemmer nok ikke den stund! Men det er så altfor knugende at tænke på. Bare det, at dvæle ved det et eneste øjeblik — åh!

FRU BORKMAN
(dumpt).

Og så får tankerne aldrig lov til at kredse om noget andet alligevel! (i udbrud; slår hænderne sammen.) Nej, jeg skønner det ikke! Aldrig i verden! Jeg fatter ikke, at noget sådant noget, — noget så forfærdeligt kan overgå en enkelt familie! Og så, tænk, — vor familie! En så fornem familie, som vor! Tænke sig til, at det just skulde ramme den!

ELLA RENTHEIM.

Å, Gunhild, — det var nok mange, mange flere end vor familie, som det slag rammed.

FRU BORKMAN.

Nå ja; men alle disse her andre bryr jeg mig ikke så stort om. For det var da jo bare nogen penge — eller nogen papirer, — som det gik ud over for dem. Men for os —! For mig! Og så for Erhart! Det barn, som han dengang var! (i stigende oprør.) Skammen over os to uskyldige! Vanæren! Den stygge, forfærdelige vanære! Og så rent ruineret til og med!

ELLA RENTHEIM
(varsomt).

Sig mig, Gunhild, — hvorledes bærer han det?

FRU BORKMAN.

Erhart, mener du?

ELLA RENTHEIM.

Nej, — han selv. Hvorledes bærer han det?

FRU BORKMAN
(blæser hånligt).

Tror du, jeg spør' efter det?

ELLA RENTHEIM.

Spør'? Du behøver da vel ikke at spørge —

FRU BORKMAN
(ser forbauset på hende).

Du tror da vel aldrig, at jeg omgås ham? Kommer sammen med ham? Ser noget til ham?

ELLA RENTHEIM.

Ikke det engang!

FRU BORKMAN
(som før).

Han, som har måttet sidde under lås og lukke i fem år! (slår hænderne for ansigtet.) Å, slig en knusende skam! (farer op.) Og så tænke på, hvad navnet John Gabriel Borkman havde at betyde før i tiden! — Nej, nej, nej, — aldrig se ham mere! — Aldrig!

ELLA RENTHEIM
(ser en stund på hende).

Du har et hårdt sind, Gunhild.

FRU BORKMAN.

Imod ham, ja.

ELLA RENTHEIM.

Han er jo dog din mand.

FRU BORKMAN.

Har han ikke sagt for retten, at det var mig, som begyndte med at ruinere ham? At jeg brugte så altfor mange penge —?

ELLA RENTHEIM
(forsigtig).

Men var der ikke noget sandt i det?

FRU BORKMAN.

Men var det ikke netop ham selv, som vilde ha' det således! Alting skulde jo være så rent meningsløst overdådigt —

ELLA RENTHEIM.

Det véd jeg nok. Men just derfor skulde du ha' holdt igen. Og det gjorde du nok ikke.

FRU BORKMAN.

Vidste da jeg, at det ikke var hans egne penge, — de, som han gav mig at rutte med? Og som han rutted med selv også. Tifold værre end jeg!

ELLA RENTHEIM
(stilfærdig).

Nå, det førte vel hans stilling med sig, kan jeg tro. For en stor del da.

FRU BORKMAN
(hånligt).

Ja, det hed sig altid, at vi måtte „repræsentere". Og så repræsenterte han da også rigtig tilgavns! Kørte med firspand, — som om han var en konge. Lod folk bukke og skrabe for sig, som for en konge.

(ler.) Og så kaldte de ham ved fornavn, — hele landet udover — akkurat som om han var kongen selv. „John Gabriel“, „John Gabriel“. Alle så vidste de, hvad „John Gabriel“ var for en størrelse!

ELLA RENTHEIM
(fast og varmt).

Han var en størrelse dengang, du.

FRU BORKMAN.

Ja, det så jo slig ud. Men aldrig med et eneste ord satte han mig ind i, hvorledes hans stilling egentlig var. Aldrig lod han sig forlyde med, hvor han tog midlerne fra.

ELLA RENTHEIM.

Nej, nej, — det aned nok ikke de andre heller.

FRU BORKMAN.

Det fik nu være det samme med de andre. Men mig havde han pligtet at sige sandheden. Og det gjorde han aldrig! Han bare løj, — løj så bundløst for mig —

ELLA RENTHEIM
(afbrydende).

Det gjorde han visst ikke, Gunhild! Han fortied kanske. Men han løj visst ikke.

FRU BORKMAN.

Ja, ja, kald det, som du vil. Det kommer jo ganske ud på ét. — Men så ramled det da også sammen. Alting. Hele herligheden tilslut.

ELLA RENTHEIM
(hen for sig).

Ja, alting ramled sammen — for ham — og for andre.

FRU BORKMAN
(retter sig truende ivejret).

Men det siger jeg dig, Ella, — jeg gi'r mig ikke endda! Jeg skal nok vide at skaffe mig oprejsning. Det kan du forlade dig på!

ELLA RENTHEIM
(spændt).

Oprejsning? Hvad mener du med det?

FRU BORKMAN.

Oprejsning for navn og ære og velfærd! Oprejsning for hele min forkludrede livsskæbne, det mener jeg! Jeg har en i baghånden, jeg, skal du vide. — En, som skal tvætte rent alt det, som — som bankchefen har tilsmudset.

ELLA RENTHEIM.

Gunhild! Gunhild!

FRU BORKMAN
(stigende).

Der lever en hævner, du! En, som skal gøre godt igen alt det, som hans far har forbrudt imod mig!

ELLA RENTHEIM.

Erhart altså.

FRU BORKMAN.

Ja, Erhart, — min herlige gut! Han skal nok vide at oprejse slægten, huset, navnet. Alt det, som kan oprejses. — Og kanske mere til.

ELLA RENTHEIM.

Og på hvad måde mener du det skulde ske?

FRU BORKMAN.

Det får komme, som det kan. Jeg véd ikke hvorledes det vil komme. Men jeg véd, at det vil og det skal komme engang. (ser spørgende på hende.) Ja — Ella, — er det ikke i grunden det samme, du også har gåt og tænkt på lige siden han var liden?

ELLA RENTHEIM.

Nej, det kan jeg ikke egentlig sige.

FRU BORKMAN.

Ikke det? Hvorfor tog du dig da af ham? Dengang, da stormen var brudt løs over — over huset her.

ELLA RENTHEIM.

Du selv kunde jo ikke dengang, Gunhild.

FRU BORKMAN.

Å nej, — jeg kunde jo ikke det. Og hans far, — han var lovlig undskyldt, — der han sad, — så godt forvaret —

ELLA RENTHEIM
(oprørt).

Å, at du kan få frem slige ord —! Du!

FRU BORKMAN
(med et giftigt udtryk).

Og at du kunde bekvemme dig til at ta' dig af en, — en John Gabriels barn! Aldeles, som om det barn var dit eget —. Ta' det fra mig, — og rejse hjem med det. Og beholde det hos dig, år efter år. Til gutten blev næsten voksen. (ser mistænksom på hende.) Hvorfor gjorde du egentlig det, Ella? Hvorfor beholdt du ham?

ELLA RENTHEIM.

Jeg kom til at holde så inderlig af ham —

FRU BORKMAN.

Mere end jeg, — hans mor!

ELLA RENTHEIM
(undvigende).

Det véd jeg ikke. Og så var jo Erhart lidt svagelig i opvæksten —

FRU BORKMAN.

Erhart — svagelig!

ELLA RENTHEIM.

Ja, jeg syntes det, — dengang ialfald. Og så er jo luften der borte på vestkysten så meget mildere end her, véd du vel.

FRU BORKMAN
(smiler bittert).

Hm. Er den det? (afbrydende.) Ja, du har sandelig gjort svært meget for Erhart, du. (forandrer tonen.) Nå, det forstår sig, du har jo også råd til det. (smiler.) Du var jo så heldig, du, Ella. Du fik jo reddet alt det, som dit var.

ELLA RENTHEIM
(krænket).

Det gjorde ikke jeg noget skridt for, — kan jeg forsikkre dig. Jeg havde ikke — før længe, længe bagefter — nogen anelse om, at de papirer, som lå i banken for min regning, — at de var sparet —

FRU BORKMAN.

Ja, ja; sligt noget skønner jeg mig ikke på! Jeg siger bare, at du var heldig. (ser spørgende på hende.)

Men når du sådan på egen hånd tog dig til at opdrage Erhart for mig —? Hvad var så din hensigt med det?

ELLA RENTHEIM
(ser på hende).

Min hensigt —?

FRU BORKMAN.

Ja, en hensigt måtte du da vel ha'... Hvad vilde du gøre ham til? Gøre ud af ham, mener jeg?

ELLA RENTHEIM
(langsomt).

Jeg vilde lette vejen for Erhart til at bli' et lykkeligt menneske her i verden.

FRU BORKMAN
(blæser).

Pyh, — folk i vore kår har nok andet at gøre, end at tænke på lykke.

ELLA RENTHEIM.

Hvad da, — mener du?

FRU BORKMAN
(ser stort, alvorligt på hende).

Erhart får først og fremst se til, at han kan komme til at lyse så højt og så vidt udover, at ikke noget menneske i landet længer skimter den skyggen, som hans far har kastet over mig — og over min søn.

ELLA RENTHEIM
(forskende).

Sig mig, Gunhild, — er det det krav, som Erhart selv stiller til sit liv —?

FRU BORKMAN
(studsende).

Ja, det får vi da vel håbe!

ELLA RENTHEIM.

— eller er det ikke snarere et krav, som du stiller til ham?

FRU BORKMAN
(kort).

Jeg og Erhart stiller altid de samme krav til os selv.

ELLA RENTHEIM
(tungt og langsomt).

Så sikker er du altså på din gut, du, Gunhild.

FRU BORKMAN
(dulgt hoverende).

Ja, Gud ske lov og tak, — det er jeg. Det kan du forlade dig på!

ELLA RENTHEIM.

Så synes jeg, du i grunden må føle dig lykkelig alligevel. Trods alt det andet.

FRU BORKMAN.

Det gør jeg også. For så vidt. Men så, — hvert øjeblik, ser du, — så kommer jo dette her andet drivende som et uvejr ind over mig.

ELLA RENTHEIM
(med omslag i tonen).

Sig mig —. Lige så godt straks. For det var egentlig det, jeg kom ud til dig for —

FRU BORKMAN.

Hvilket?

ELLA RENTHEIM.

Noget, jeg synes jeg må tale med dig om. — Sig mig, — Erhart bor jo ikke her ude hos — hos eder andre.

FRU BORKMAN
(hårdt).

Erhart kan jo ikke bo her ude hos mig. Han må bo inde i byen —

ELLA RENTHEIM.

Det har han skrevet mig til.

FRU BORKMAN.

Han må det for studiernes skyld. Men han kommer ud til mig en stund hver eneste aften.

ELLA RENTHEIM.

Ja, kunde jeg så kanske få se ham? Og tale med ham straks?

FRU BORKMAN.

Han er ikke kommen endnu. Men jeg venter ham hvert øjeblik.

ELLA RENTHEIM.

Jo, Gunhild, — han må være kommen. For jeg hører ham gå ovenpå.

FRU BORKMAN
(med flygtigt øjekast).

Oppe i storsalen?

ELLA RENTHEIM.

Ja. Jeg har hørt ham gå deroppe, lige siden jeg kom.

FRU BORKMAN
(vender øjnene fra hende).

Det er ikke ham, det, Ella.

ELLA RENTHEIM
(studser).

Er det ikke Erhart? (anende.) Hvem er det da?

FRU BORKMAN.

Bankchefen.

ELLA RENTHEIM
(sagte, i undertrykt smærte).

Borkman. John Gabriel Borkman!

FRU BORKMAN.

Slig går han op og ned. Frem og tilbage. Fra morgen til kvæld. Dag ud og dag ind.

ELLA RENTHEIM.

Jeg har jo rigtignok hørt ymte om et og andet —

FRU BORKMAN.

Kan tro det. Der ymtes visst adskilligt om os herude.

ELLA RENTHEIM.

Erhart har ymtet om det. I brevene. At hans far holdt sig mest for sig selv, — deroppe. Og du for dig her nedenunder.

FRU BORKMAN.

Ja, — vi har havt det så, vi, Ella. Helt fra de slap ham ud. Og sendte ham hjem til mig. — I alle de lange otte årene.

ELLA RENTHEIM.

Men jeg har aldrig tænkt, at det kunde være rigtig sandt. At det kunde være muligt —!

FRU BORKMAN
(nikker).

Sandt er det. Og kan aldrig bli' anderledes.

ELLA RENTHEIM
(ser på hende).

Dette må da være et forfærdeligt liv, Gunhild.

FRU BORKMAN.

Mere end forfærdeligt, du. Snart ikke til at holde ud længer.

ELLA RENTHEIM.

Det kan jeg så godt forstå.

FRU BORKMAN.

Stadig at høre hans skridt deroppe. Lige fra den tidlige morgen til langt på nat. — Og så lydt, som her er hernede!

ELLA RENTHEIM.

Ja, det er svært, så lydt her er.

FRU BORKMAN.

Mangen gang kommer det mig for, at jeg har en syg ulv gående i bur deroppe på salen. Lige ret over hodet på mig. (lytter og hvisker.) Hør bare, du! Hør! Frem og tilbage, — frem og tilbage går ulven.

ELLA RENTHEIM
(varsomt).

Kunde det ikke bli' anderledes, Gunhild?

FRU BORKMAN
(afvisende).

Han har aldrig gjort noget skridt til det.

ELLA RENTHEIM.

Men kunde så ikke du gøre det første skridt da?

FRU BORKMAN
(farer op).

Jeg! Efter alt det, han har forbrudt imod mig! — Nej tak! Lad så heller ulven bli' ved at tasse omkring deroppe.

ELLA RENTHEIM.

Her blir mig for varmt. Jeg må nok få lov at ta' tøjet af alligevel.

FRU BORKMAN.

Ja,. jeg spurgte dig jo før —

(ELLA RENTHEIM lægger kåbe og hat fra sig på en stol ved indgangsdøren.)

ELLA RENTHEIM.

Træffer du aldrig til at møde ham udenfor huset?

FRU BORKMAN
(ler bittert).

I selskabslivet, mener du?

ELLA RENTHEIM.

Jeg mener, når han går ud i den friske luft. Inde på stierne i skoven, eller —

FRU BORKMAN.

Bankchefen går aldrig ud.

ELLA RENTHEIM.

Ikke i mørkningen engang?

FRU BORKMAN.

Aldrig.

ELLA RENTHEIM
(bevæget).

Det kan han ikke overvinde sig til?

FRU BORKMAN.

Kan vel ikke det. Han har sin store slængkappe og filthatten hængende i væggeskabet. I forstuen, véd du —

ELLA RENTHEIM
(hen for sig).

— det skabet, vi legte i, da vi var små —

FRU BORKMAN
(nikker).

Og en gang imellem, — om aftenen sent, — så kan jeg høre, at han kommer ned — for at ta' på sig og gå ud. Men så standser han gerne midtvejs i trappen, — og vender om. Og så går han op igen på salen.

ELLA RENTHEIM
(stille).

Kommer aldrig nogen af hans gamle venner derop og ser til ham?

FRU BORKMAN.

Han har ingen gamle venner.

ELLA RENTHEIM.

Han havde dog så mange — engang.

FRU BORKMAN.

Hm! Dem sørged han jo så pent for at skaffe sig af med. Han blev sine venner en dyr ven, — han, John Gabriel.

ELLA RENTHEIM.

Å ja, det kan du jo nok ha' ret i, Gunhild.

FRU BORKMAN
(heftig).

For resten må jeg sige, at det er lumpent, lavt, usselt, småligt at lægge så svær vægt på den smule tab, de kan ha' lidt ved ham. Pengetab var det da jo bare. Ikke andet.

ELLA RENTHEIM
(uden at svare).

Og så lever han altså deroppe så ganske alene. Så rent for sig selv.

FRU BORKMAN.

Ja, han gør vel det. Jeg hører rigtignok sige, at der kommer en gammel kopist eller extraskriver op til ham engang imellem.

ELLA RENTHEIM.

Å så; det er visst en, som heder Foldal. For jeg véd, at de to var ungdomsvenner.

FRU BORKMAN.

Ja, de var nok det, tror jeg. Jeg kender forresten ikke noget til ham. For han kom aldrig med i vor selskabskreds. Dengang vi havde nogen —

ELLA RENTHEIM.

Men nu kommer han altså til Borkman?

FRU BORKMAN.

Ja, han er ikke kræsnere end som så. Men, det forstår sig, han kommer nu bare i mørkningen da.

ELLA RENTHEIM.

Denne Foldal, — han var også en af dem, som led tab, da banken gik overstyr.

FRU BORKMAN
(henkastende).

Ja, jeg synes, jeg kan huske, at han misted nogen penge, han også. Men det var visst så rent ubetydeligt —

ELLA RENTHEIM
(med let eftertryk).

Det var alt det, han ejed.

FRU BORKMAN
(smiler).

Nå, men Herregud, — det, han ejed, det var da visst virkelig så forsvindende lidet, du. Ikke nogenting at snakke om.

ELLA RENTHEIM.

Der blev heller ikke snakket om det, — af Foldal, — under processen.

FRU BORKMAN.

Og, for øvrigt, så kan jeg fortælle dig det, at Erhart har gi't så rundelig erstatning for den ubetydelighed.

ELLA RENTHEIM
(forundret).

Har Erhart? Hvorledes har Erhart kunnet det?

FRU BORKMAN.

Han har taget sig af Foldals yngste datter. Og læst med hende, — så hun kanske kan bli' til noget og sørge for sig selv engang. Se, — det er visst meget mere, du, end fa'ren kunde ha' gjort for hende.

ELLA RENTHEIM.

Ja, fa'ren, han sidder vel i små kår, han, kan jeg tro.

FRU BORKMAN.

Og så har Erhart maget det så, at hun får lære musik. Hun er nu alt ble't så flink, at hun kan komme op til — til ham deroppe på salen, og spille for ham.

ELLA RENTHEIM.

Så han holder da af musik fremdeles?

FRU BORKMAN.

Å ja, han gør vel det. Han har jo det pianoet, som du skikked herud — da han var i vente —

ELLA RENTHEIM.

Og på det spiller hun for ham?

FRU BORKMAN.

Ja, sådan en gang imellem. Om aftenerne. Det har også Erhart fåt istand.

ELLA RENTHEIM.

Men må da den stakkers pige gå den lange vejen her ud? Og så hjem til byen igen?

FRU BORKMAN.

Nej, det behøver hun ikke. Erhart har ordnet det så, at hun får være hos en dame, som bor her i nærheden. Det er en fru Wilton —

ELLA RENTHEIM
(levende).

Fru Wilton!

FRU BORKMAN.

En meget rig dame. En, som du ikke kender.

ELLA RENTHEIM.

Jeg har hørt navnet. Fru Fanny Wilton, tror jeg —

FRU BORKMAN.

Ja, ganske rigtig.

ELLA RENTHEIM.

Erhart har flere gange skrevet om hende. — Bor hun her ude nu?

FRU BORKMAN.

Ja, hun har lejet en villa her. Og så er hun flyttet ud fra byen for en tid siden.

ELLA RENTHEIM

(lidt nølende).

De siger, folk, at hun skal være skilt fra sin mand.

FRU BORKMAN.

Manden er nok død for flere år siden.

ELLA RENTHEIM.

Ja, men de blev skilt —. Han lod sig skille —

FRU BORKMAN.

Han rejste fra hende, gjorde han. Skylden var visst ikke hendes.

ELLA RENTHEIM.

Kender du noget nærmere til hende, Gunhild?

FRU BORKMAN.

Å ja såmæn. Hun bor jo lige i nærheden. Og så ser hun ind til mig en gang imellem da.

ELLA RENTHEIM.

Og du synes kanske godt om hende?

FRU BORKMAN.

Hun er så ualmindelig forstående. Så mærkværdig klar i sin dom.

ELLA RENTHEIM.

I sin dom om mennesker, mener du?

FRU BORKMAN.

Ja, mest om mennesker. Erhart har hun nu formelig studeret. Sådan rigtig tilbunds, — ind i sjælen. Og derfor så forguder hun ham da også, — som rimeligt er.

ELLA RENTHEIM
(lidt lurende).

Så kender hun kanske Erhart endnu nojere, end hun kender dig?

FRU BORKMAN.

Ja, Erhart traf hende som oftest inde i byen. Før hun flytted her ud.

ELLA RENTHEIM
(uoverlagt).

Og så flytted hun fra byen alligevel?

FRU BORKMAN
(studser og ser hvasst pa hende).

Alligevel! Hvad mener du med det?

ELLA RENTHEIM
(undvigende).

Nå, Herregud, — mener — ?

FRU BORKMAN.

Du sa' det på en så underlig måde. Der var noget, du mente med det, Ella!

ELLA RENTHEIM
(ser hende fast i øjnene).

Ja, det var det også, Gunhild. Der var virkelig noget, jeg mente med det.

FRU BORKMAN.

Nå, så sig det da rent ud!

ELLA RENTHEIM.

Først vil jeg sige dig det, at jeg synes, jeg også har ligesom en slags ret til Erhart. Eller finder du kanske ikke det?

FRU BORKMAN
(ser henad værelset).

Bevar's vel. Efter de summer, du har kostet på ham, så —

ELLA RENTHEIM.

Å, sletikke derfor, Gunhild. Men fordi jeg holder af ham —

FRU BORKMAN
(smiler hånligt).

Af min søn? Kan du det? Du? Trods alt?

ELLA RENTHEIM.

Ja, jeg kan det. Trods alt. Og jeg gør det. Jeg holder af Erhart. Så meget, som jeg overhodet kan holde af et menneske — nu for tiden. I min alder.

FRU BORKMAN.

Nå ja, ja, lad så være; men —

ELLA RENTHEIM.

Og derfor, ser du, så blir jeg bekymret, så snart jeg mærker noget, som truer ham.

FRU BORKMAN.

Truer Erhart! Ja, men hvad truer ham? Eller hvem truer ham da?

ELLA RENTHEIM.

Det gør nok for det første du, — på din vis —

FRU BORKMAN
(udbryder).

Jeg!

ELLA RENTHEIM.

— og så denne fru Wilton også, — er jeg bange for.

FRU BORKMAN
(ser en stund målløs på hende).

Og sligt noget kan du tro om Erhart! Om min egen gut! Han, som har sin store mission at fuldbyrde!

ELLA RENTHEIM
(henkastende).

Å hvad, mission —!

FRU BORKMAN
(oprørt).

Og det tør du sige så hånligt!

ELLA RENTHEIM.

Tror du, at et ungt menneske, i Erharts alder, — sund og glad, — tror du, at han går hen og ofrer sig for — for sligt noget som en „mission"!

FRU BORKMAN
(stærk og fast).

Erhart gør det! Det véd jeg så visst!

ELLA RENTHEIM
(ryster på hodet).

Du hverken véd det eller du tror det, Gunhild.

FRU BORKMAN.

Tror jeg det ikke!

ELLA RENTHEIM.

Det er bare noget, som du går og drømmer om. For havde du ikke det at klynge dig fast til, så synes du vel, at du måtte rent fortvile.

FRU BORKMAN.

Ja, da måtte jeg rigtignok fortvile. (heftig.) Og det er kanske det, du helst så, du, Ella!

ELLA RENTHEIM (med løftet hode).

Ja, jeg så det helst — ifald du ikke kan fri dig på anden måde, end at det skal gå ud over Erhart.

FRU BORKMAN (truende).

Du vil træde imellem os! Mellem mor og søn! Du!

ELLA RENTHEIM.

Jeg vil fri ham ud af din magt, — din vold, dit herredømme.

FRU BORKMAN (triumferende).

Det kan du ikke mere! Du havde ham i dine garn — lige til hans femtende år. Men nu har jeg vundet ham igen, ser du!

ELLA RENTHEIM.

Så vil jeg vinde ham igen fra dig! (hæst; halvt hviskende.) Vi to, vi har kæmpet på liv og død om et menneske før, vi, Gunhild!

FRU BORKMAN (ser hoverende på hende).

Ja, og jeg vandt sejr.

ELLA RENTHEIM
(hånsmiler).

Synes du endnu, at den sejr blev til vinding for dig?

FRU BORKMAN
(mørk).

Nej; — det har du så blodig ret i.

ELLA RENTHEIM.

Det blir ingen vinding for dig dennegang heller.

FRU BORKMAN.

Ingen vinding, det, at beholde en mors magt over Erhart!

ELLA RENTHEIM.

Nej; for det er bare m a g t e n over ham, du vil ha'.

FRU BORKMAN.

Og d u da!

ELLA RENTHEIM
(varmt).

Jeg vil ha' hans kærlige sind, — hans sjæl, — hans hele hjerte —!

FRU BORKMAN
(udbryder).

Det får du aldrig mere i denne verden!

ELLA RENTHEIM
(ser på hende).

Har du kanske sørget for d e t?

FRU BORKMAN
(smiler).

Ja, det har jeg rigtignok tilladt mig. Har du ikke kunnet læse det ud af hans breve?

ELLA RENTHEIM
(nikker langsomt).

Jo. Hele du var i hans breve tilslut.

FRU BORKMAN
(tirrende).

Jeg har nyttet disse otte år — da jeg har havt ham under øjne, ser du.

ELLA RENTHEIM
(behersket).

Hvad har du sagt Erhart om mig? Går det an, at du fortæller mig det?

FRU BORKMAN.

Ja, det går så godt an.

ELLA RENTHEIM.

Så gør det da!

FRU BORKMAN.

Jeg har bare sagt ham det, som sandt er.

ELLA RENTHEIM.

Nå?

FRU BORKMAN.

Jeg har idelig og altid indprentet ham, at han, vær'sgo', får huske på, at det er dig, vi må takke for, at vi kan leve såpass, som vi gør. At vi overhodet k a n leve.

ELLA RENTHEIM.

Ikke andet end det!

FRU BORKMAN.

Å, sligt noget bider, du. Det føler jeg på mig selv.

ELLA RENTHEIM.

Men det er jo omtrent bare det, som Erhart vidste i forvejen.

FRU BORKMAN.

Da han kom hjem igen til mig, bildte han sig ind, at du gjorde altsammen af et godt hjerte. (ser skadefro på hende.) Nu tror han ikke det længer, Ella.

ELLA RENTHEIM.

Hvad tror han da nu?

FRU BORKMAN.

Han tror det, som sandt er. Jeg spurgte ham, hvorledes han forklarte sig det, at tante Ella aldrig rejste hid for at besøge os —

ELLA RENTHEIM
(afbrydende).

Det vidste han før!

FRU BORKMAN.

Han véd det bedre nu. Du havde bildt ham ind, at det var for at skåne mig og — og ham, som går deroppe på salen —

ELLA RENTHEIM.

Det var det også.

FRU BORKMAN.

Det tror ikke Erhart en smule på nu længer.

ELLA RENTHEIM.

Hvad har du da nu fåt ham til at tro om mig?

FRU BORKMAN.

Han tror, som sandt er, at du skammer dig over os, — foragter os. Eller gør du kanske ikke

det? Har du ikke engang pønset på at få rive ham helt løs fra mig? Tænk dig om, Ella. Du husker det visst.

ELLA RENTHEIM
(afvisende).

Det var i skandalens værste tid. Da sagen stod for retten. — Jeg nærer ikke de tanker længer nu.

FRU BORKMAN.

Det vilde ikke nytte dig noget heller. For hvad blev der så ellers af hans mission! Å nej tak, du! Det er mig, Erhart behøver, — ikke dig. Og derfor er han som død for dig! Og du for ham!

ELLA RENTHEIM
(koldt, besluttet).

Vi skal se. For nu blir jeg her ude.

FRU BORKMAN
(stirrer på hende).

Her på gården?

ELLA RENTHEIM.

Ja, her.

FRU BORKMAN.

Her — hos os? Hele natten over?

ELLA RENTHEIM.

Her ude blir jeg hele resten af mine dage, om så skal være.

FRU BORKMAN
(fatter sig).

Ja ja, Ella, — gården er jo din.

ELLA RENTHEIM.

Å hvad —!

FRU BORKMAN.

Alt sammen er jo dit. Den stol, jeg sidder pa, er din. Den seng, jeg ligger og vælter mig søvnløs i, den tilhører dig. Den mad, vi spiser, den får vi gennem dig.

ELLA RENTHEIM.

Kan ikke ordnes på anden vis, det. Borkman kan ikke ha' egen ejendom. For der vilde straks komme nogen og ta' det fra ham.

FRU BORKMAN.

Jeg véd det nok. Vi får finde os i at leve på din nåde og barmhjertighed.

ELLA RENTHEIM
(koldt).

Jeg kan ikke hindre dig i at se det fra den side, Gunhild.

FRU BORKMAN.

Nej, det kan du ikke. — Når vil du, vi skal flytte ud?

ELLA RENTHEIM
(ser på hende).

Flytte ud?

FRU BORKMAN
(i ophidselse).

Ja, du bilder dig da vel aldrig ind, at jeg vil bli' boende her under tag med dig! — Nej, så heller i fattighuset eller ud på landevejen!

ELLA RENTHEIM.

Godt. Så giv mig Erhart med —

FRU BORKMAN.

Erhart! Min egen søn! Mit barn!

ELLA RENTHEIM.

Ja, — før så rejser jeg straks hjem igen.

FRU BORKMAN
(efter kort betænkning; fast).

Erhart skal selv vælge mellem os.

ELLA RENTHEIM
(ser tvilende og usikker på hende).

Han vælge? Ja, — tør du det, Gunhild?

FRU BORKMAN
(med hård latter).

Om jeg tør! La' min gut vælge mellem sin mor og dig! Ja, det tør jeg rigtignok.

ELLA RENTHEIM
(lyttende).

Kommer der nogen? Jeg synes, jeg hører —

FRU BORKMAN.

Så er det vel Erhart —

(Det banker raskt på forstuedøren, som derpå uden videre blir åbnet. FRU WILTON, selskabsklædt og i overtøj, kommer ind. Bag efter hende STUEPIGEN, som ikke har fåt tid til at melde og ser rådvild ud. Døren blir stående halvt åben. FRU WILTON er en påfaldende smuk, yppig dame i tretiårene. Brede, røde, smilende læber. Spillende øjne. Rigt, mørkt hår.)

FRU WILTON.

Godaften, kæreste fru Borkman!

FRU BORKMAN
(noget tørt).

Godaften, frue. (til pigen; peger mod havestuen.) Tag lampen ud derinde og tænd den.

(STUEPIGEN henter og går ud med lampen.)

FRU WILTON

(ser ELLA RENTHEIM).

A, om forladelse, — her er fremmede —

FRU BORKMAN.

Bare min søster, som er kommen tilrejsende —

(ERHART BORKMAN slår den halvåbne forstuedør helt op og stormer ind. Han er et ungt menneske med lyse, frejdige øjne. Elegant klædt. Begyndende knebelsbart.)

ERHART BORKMAN

(glædestrålende; på dørtærskelen).

Hvad for noget! Er tante Ella kommen? (imod hende; griber hendes hænder.) Tante, tante! Nej, er det muligt! Er du her?

ELLA RENTHEIM

(slår armene om hans hals).

Erhart! Min kære, snille gut! Nej, hvor stor du er ble't! Å, hvor det gør godt at få se dig igen!

FRU BORKMAN

(skarpt).

Hvad skal det sige, Erhart, — står du og gemmer dig i forstuen?

FRU WILTON

(hurtig).

Erhart — Borkman kom sammen med mig.

FRU BORKMAN

(måler ham med øjnene).

Ja så, Erhart. Du kommer ikke først til din mor?

ERHART.

Jeg måtte bare indom til fru Wilton et øjeblik. — for at hente lille Frida.

FRU BORKMAN.

Er denne frøken Foldal også med?

FRU WILTON.

Ja, vi har hende stående udenfor i entréen.

ERHART

(taler ud gennem døren).

Gå De bare ovenpå, Frida.

(Ophold. ELLA RENTHEIM iagttager ERHART. Han synes forlegen og noget utalmodig; hans ansigt antager et spændt og koldere udtryk.)

(STUEPIGEN bringer den tændte lampe ind i havestuen, går ud igen og lukker døren efter sig.)

FRU BORKMAN

(med tvungen høflighed).

Ja, fru Wilton, — hvis De altså vil slå Dem ned her iaften, så —

FRU WILTON.

Nej tusend tak, kære frue. Det tænker jeg slet-ikke på. Vi har en anden indbydelse. Vi skal ned til advokat Hinkels.

FRU BORKMAN

(ser på hende).

Vi? Hvilke vi, mener De?

FRU WILTON

(leende).

Nå, egentlig mener jeg da bare mig selv. Men jeg fik i opdrag af husets damer at ta' student Borkman med, — hvis jeg tilfældigvis skulde få øje på ham.

FRU BORKMAN.

Og det fik De da, som jeg ser.

FRU WILTON.

Ja, heldigvis. Siden han var så elskværdig at se indom til mig, — for lille Fridas skyld.

FRU BORKMAN
(tørt).

Du, Erhart, — jeg vidste ellers ikke, at du kendte den familie, — disse Hinkels.

ERHART
(irriteret).

Nej, egentlig kender jeg dem jo ikke heller. (tilføjer lidt utålmodig.) Du véd visst selv bedst, du mor, hvad folk jeg kender og ikke kender.

FRU WILTON.

Å pyt! I det hus blir man snart kendt! Glade, lystige, gæstfri folk. Fuldt op af unge damer.

FRU BORKMAN
(med eftertryk).

Kender jeg min søn ret, så er ikke det egentlig noget selskab for ham, fru Wilton.

FRU WILTON.

Men Herregud, kære frue, han er da ung, han også!

FRU BORKMAN.

Ja, lykkeligvis er han ung. Det vilde ikke være godt andet.

ERHART
(dølger sin utålmodighed).

Ja, ja, ja, mor, — det er jo en selvfølge, at jeg ikke går der hen til disse Hinkels iaften. Jeg blir naturligvis her hos dig og tante Ella.

FRU BORKMAN.

Det vidste jeg nok, min kære Erhart.

ELLA RENTHEIM.

Nej, Erhart, for min skyld må du endelig ikke la' dig afholde

ERHART.

Jo visst da, kære tante: der kan ikke være tale om andet. (ser usikkert på FRU WILTON.) Men hvorledes klarer vi det? Går det egentlig an? De har jo svaret ja — på mine vegne.

FRU WILTON
(muntert).

Hvad snak! Skulde det ikke gå an? Når jeg nu kommer derned i de lyse, festlige saloner, ensom og forladt — tænk bare! så svarer jeg nej — på Deres vegne.

ERHART
(langtrukket).

Ja, når De altså mener, at det går an, så —

FRU WILTON
(let og fejende).

Jeg har så mangen god gang svaret både ja og nej — på egne vegne. Og skulde De gå fra Deres tante nu, da hun lige netop er kommen? Fy da, mosjø Erhart, — vilde det være sønligt handlet af Dem?

FRU BORKMAN
(ilde berørt).

Sønligt?

FRU WILTON.

Nå, plejesønligt da, fru Borkman.

FRU BORKMAN.

Ja, det får De nok føje til.

FRU WILTON.

Å, jeg synes, man har mere at takke en god plejemor for, end ens egen rigtige mor, jeg.

FRU BORKMAN.

Har De selv erfaret det?

FRU WILTON.

Å, Gud bedre, — min mor har jeg kendt så lidet til. Men havde jeg havt en så god plejemor, jeg også, — så var jeg kanske ikke ble't så — så uskikkelig, som folk siger, at jeg er. (vender sig til ERHART.) Ja, så blir man altså pent hjemme hos mamma og tante — og drikker te, herr student! (til damerne.) Farvel, farvel, kære frue! Farvel, frøken!

(Damerne hilser stumt. Hun går mod døren.)

ERHART
(går efter hende).

Skal jeg ikke følge Dem et lidet stykke — ?

FRU WILTON
(i døren, afværgende).

Ikke et skridt skal De følge mig. Jeg er så vel vant til at gå min vej alene. (standser i doråbningen, ser på ham og nikker.) Men tag Dem nu i vare, student Borkman; — det siger jeg Dem!

ERHART.

Hvorfor skal jeg ta' mig i vare?

FRU WILTON
(lystig).

Jo, for når jeg går nedover vejen, — ensom og

forladt, som sagt, — så vil jeg prøve, om jeg kan kaste runer efter Dem.

ERHART

(ler).

Å, sådan! Vil De nu prøve det igen.

FRU WILTON

(halvt alvorlig).

Ja, pass Dem nu. Når jeg nu går nedover, så vil jeg sige indvendig, — rigtig ud af min inderste vilje vil jeg sige: Student Erhart Borkman, — tag straks Deres hat!

FRU BORKMAN.

Og så ta'r han den, tror De?

FRU WILTON

(leende).

Ja bevar's vel; så griber han straks hatten. Og så vil jeg sige: Træk pent yderfrakken på Dem, Erhart Borkman! Og galoscherne! Glem endelig ikke galoscherne! Og følg mig så efter! Lydig, lydig, lydig!

ERHART

(med tvungen munterhed).

Ja, det kan De stole på.

FRU WILTON

(med løftet pegefinger).

Lydig! Lydig! — God nat!

(hun ler og nikker til damerne og lukker døren efter sig.)

FRU BORKMAN.

Driver hun virkelig den slags kunster?

ERHART.

Å, langt ifra. Hvor kan du da tro det? Det

er bare sådan for spas. (afbrydende.) Men lad os ikke snakke om fru Wilton nu.

(han nøder ELLA RENTHEIM til at sætte sig i lænestolen ved ovnen.)

ERHART

(står og ser lidt på hende).

Nej, men at du har gjort den lange rejse, tante Ella! Og det nu ved vintertid?

ELLA RENTHEIM.

Det blev nødvendigt for mig nu til slut, Erhart.

ERHART.

Så? Hvorfor det da?

ELLA RENTHEIM.

Jeg måtte her ind og tale med lægerne en gang.

ERHART.

Nå, det var da godt!

ELLA RENTHEIM

(smiler).

Synes du, det er så godt?

ERHART.

At du endelig besluttede dig, mener jeg.

FRU BORKMAN

(i kanapeen, koldt).

Er du syg, Ella?

ELLA RENTHEIM

(ser hårdt på hende).

Det véd du da vel, at jeg er syg.

FRU BORKMAN.

Nå ja sådan sygelig, som du har været i mange år —

ERHART.

Den tid, jeg var hos dig, sa' jeg dig så tidt, at du skulde tale med doktoren.

ELLA RENTHEIM.

Å, der borte på mine kanter er der ingen, som jeg har rigtig tro til. Og desuden føltes det jo ikke så slemt dengang.

ERHART.

Er det da værre med dig nu, tante?

ELLA RENTHEIM.

Å ja, min gut; nu er det ble't noget værre med mig.

ERHART.

Ja men ikke farligt vel?

ELLA RENTHEIM.

Å, det er nu, som en ta'r det.

ERHART
(ivrig).

Ja men véd du hvad, tante Ella, — så må du ikke rejse hjem igen så snart.

ELLA RENTHEIM.

Nej, det gør jeg nok heller ikke.

ERHART.

Du må bli' her i byen. For her har du jo alle de bedste læger at vælge imellem.

ELLA RENTHEIM.

Ja, det var så min tanke, da jeg rejste hjemmefra.

ERHART.

Og så må du se at finde dig et rigtig godt logis, — et sådant et lunt, stille pensionat.

ELLA RENTHEIM.

Jeg tog ind imorges i det gamle, hvor jeg før har boet.

ERHART.

Nå ja, der får du det jo hyggeligt.

ELLA RENTHEIM.

Ja, men jeg kommer ikke til at bli' der alligevel.

ERHART.

Så? Hvorfor ikke det da?

ELLA RENTHEIM.

Nej, jeg bestemte mig om, da jeg kom her ud.

ERHART
(forundret).

Så —? Bestemte du dig om —?

FRU BORKMAN
(hækler; uden at se op).

Din tante vil bo her på sin gård, Erhart.

ERHART
(ser afvekslende på dem begge).

Her! Hos os! Hos os andre! — Er det sandt, tante?

ELLA RENTHEIM.

Ja, jeg har bestemt mig til det nu.

FRU BORKMAN
(som før).

Det hører jo altsammen din tante til, véd du.

ELLA RENTHEIM.

Og så blir jeg her ude, Erhart. For det første da. Indtil videre. Jeg indretter mig for mig selv. Der over i forvalterfløjen —

ERHART.

Ja, det har du ret i. Der har du jo altid værelser stående. (pludselig livfuldt.) Men det er sandt, tante, — er du ikke svært træt efter rejsen?

ELLA RENTHEIM.

Å, noget træt er jeg jo.

ERHART.

Nå, så synes jeg, du skulde gå rigtig tidlig tilsengs da.

ELLA RENTHEIM

(ser smilende på ham).

Det vil jeg også.

ERHART

(ivrig).

For så kunde vi jo snakke nærmere sammen imorgen — eller en anden dag, ser du. Om alt muligt. Løst og fast. Du og mor og jeg. Vilde ikke det være meget bedre, tante Ella?

FRU BORKMAN

(i udbrud; rejser sig fra kanapeen).

Erhart, — jeg kan se det på dig, at du vil gå fra mig!

ERHART

(farer sammen).

Hvad mener du med det!

FRU BORKMAN.

Du vil ned til — til advokat Hinkels!

ERHART
(uvilkårlig).

Å sådan! (falter sig.) Ja, synes du da, jeg skulde sidde her og holde tante Ella oppe til langt på nat? Hun, som er syg, mor. Tænk på det.

FRU BORKMAN.

Du vil ned til Hinkels, Erhart!

ERHART
(utålmodig).

Ja men Herregud, mor, — jeg synes da ikke, jeg godt kan la' det være. Eller hvad siger du, tante?

ELLA RENTHEIM.

Du skal helst handle i fuld frihed, Erhart.

FRU BORKMAN
(truende imod hende).

Du vil skille ham fra mig!

ELLA RENTHEIM
(rejser sig).

Ja, hvis jeg så sandt kunde det, Gunhild!

(Musik høres ovenfra.)

ERHART
(vrider sig som i pine).

Å, jeg holder ikke dette her ud! (ser sig om.) Hvor har jeg min hat? (til ELLA.) Kender du den musiken der oppe på salen?

ELLA RENTHEIM.

Nej. Hvad er det for noget?

ERHART.

Danse macabre er det. Dødningdansen. Kender du ikke dødningdansen, tante?

ELLA RENTHEIM
(smiler tungt).

Endnu ikke, Erhart.

ERHART
(til FRU BORKMAN).

Mor, — jeg be'r dig så vakkert, — lad mig få lov til at gå!

FRU BORKMAN
(ser hårdt på ham).

Fra din mor? Vil du altså det?

ERHART.

Jeg kommer jo herud igen — kanske imorgen!

FRU BORKMAN
(lidenskabelig oprørt).

Du vil fra mig! Vil være hos de fremmede mennesker! Hos — hos —; nej, jeg vil ikke tænke det engang!

ERHART.

Der nede er der mange tændte lys. Og unge, glade ansigter. Og der er der musik, mor!

FRU BORKMAN
(peger opad mod taget).

Der oppe er der også musik, Erhart.

ERHART.

Ja, just den musiken der, — den er det, som jager mig ud af huset.

ELLA RENTHEIM.

Under du ikke din far den smule selvforglemmelse?

ERHART.

Jo, jeg gør. Tusendfold under jeg ham det. Når jeg bare får slippe at høre på det selv.

FRU BORKMAN
(ser formanende på ham).

Vær stærk, Erhart! Stærk, min gut! Glem aldrig, at du har din store mission!

ERHART.

Å, mor, — kom ikke med de talemåder! Jeg er ikke skabt til at være missionær. — Godnat, kære tante! Godnat, mor!

(han går ilsomt ud gennem forstuen.)

FRU BORKMAN
(efter en kort taushed).

Du har nok snart taget ham igen alligevel, du, Ella.

ELLA RENTHEIM.

Gid jeg så sandt turde tro det.

FRU BORKMAN.

Men du får ikke længe beholde ham, skal du se.

ELLA RENTHEIM.

For dig, mener du?

FRU BORKMAN.

For mig eller -- for hende, den anden.

ELLA RENTHEIM.

Så heller hun end du.

FRU BORKMAN
(nikker langsomt).

Det forstår jeg. Jeg siger det samme. Heller hun end du.

ELLA RENTHEIM.

Hvor det så end skulde bære hen med ham til slut —

FRU BORKMAN.

Det fik næsten være det samme, synes jeg.

ELLA RENTHEIM

(tager sit overtøj på armen).

For første gang i livet er vi to tvillingsøstre enige. — God nat, Gunhild.

(hun går ud gennem forstuen.)

(Musiken lyder stærkere oppe fra salen.)

FRU BORKMAN

(står en stund stille, farer sammen, krymper sig og hvisker uvilkårligt).

Ulven tuder igen. — Den syge ulven. (hun står et øjeblik, så kaster hun sig ned på gulvteppet, vrider og vånder sig og hvisker i jammer:) Erhart! Erhart, — vær tro imod mig! Å, kom hjem og hjælp din mor! For jeg bærer ikke dette liv længer!

ANDEN AKT.

(Den store fordums pragtsal ovenpå i det Rentheimske hus. Væggene ere beklædte med gamle vævede tapeter, forestillende jagtscener, hyrder og hyrdinder, alt i falmede, afblegede farver. På væggen til venstre en fløjdør og nærmere i forgrunden et piano. I hjørnet på bagvæggen til venstre en tapetdør uden indfatning. Midt på væggen til højre et stort udskåret egetræs skrivebord med mange bøger og papirer. Længere foran på samme side en sofa med bord og stole. Møblerne er holdt i stiv empirestil. På pulten og bordet står tændte lamper.)

(JOHN GABRIEL BORKMAN står med hænderne på ryggen ved pianoet og hører på FRIDA FOLDAL, som sidder og spiller de sidste takter af *Danse macabre.*)

(BORKMAN er en middelhøj, fast og kraftig bygget mand oppe i sekstiårene. Fornemt udseende, fint skåret profil, hvasse øjne og gråhvidt, kruset hår og skæg. Han er klædt i en sort, ikke ganske moderne dragt og bærer hvidt halstørklæde. FRIDA FOLDAL er en smuk, bleg, femtenårig pige med et noget træt, anstrængt udtryk. Tarvelig pyntet i lys påklædning.)

(Musikstykket er spillet til ende. Stilhed.)

BORKMAN.

Kan De gætte Dem til, hvor jeg første gang hørte slige toner, som disse her?

FRIDA

(ser op på ham).

Nej, herr Borkman?

BORKMAN.

Det var nede i gruberne.

FRIDA
(forstår ikke).

Ja så? Nede i gruberne?

BORKMAN.

Jeg er en bergmands søn, véd De vel. Eller véd De kanske ikke det?

FRIDA.

Nej, herr Borkman.

BORKMAN.

En bergmands søn. Og min far tog mig med sig ned i gruberne iblandt. — Dernede synger malmen.

FRIDA.

Ja så, — synger den?

BORKMAN
(nikker).

Når den blir løsnet. Hammerslagene, som løsner den, — det er midnatsklokken, som slår, og gør den fri. Derfor synger malmen — af glæde — på sin vis.

FRIDA.

Hvorfor gør den det, herr Borkman?

BORKMAN.

Den vil op i dagens lys og tjene menneskene.

(han går frem og tilbage på salsgulvet, bestandig med hænderne på ryggen.)

FRIDA
(sidder lidt og venter; ser på sit ur og rejser sig).

Om forladelse, herr Borkman, — men jeg må nok desværre gå, jeg.

BORKMAN
(standser foran hende).

Vil De alt gå nu?

FRIDA
(lægger noterne i mappen).

Ja, jeg må nok det. (synlig forlegen.) For jeg er bestilt hen et steds iaften.

BORKMAN.

Et steds, hvor der er selskab?

FRIDA.

Ja.

BORKMAN.

Og der skal De la' Dem høre for selskabet?

FRIDA
(bider sig i læben).

Nej — jeg skal spille til dans for dem.

BORKMAN.

Bare til dans?

FRIDA.

Ja; de vil danse efter aftensbordet.

BORKMAN
(står og ser på hende).

Spiller De gerne til dans? Sådan omkring i husene?

FRIDA
(tager overtøjet på sig).

Ja, når jeg kan få en bestilling, så —. Der er jo altid lidt at fortjene ved det.

ALLMERS.

Kunde du ønske det?

RITA.

Ja. Ifald det var gørligt. (i udbrud.) For dette her, — det bærer jeg ikke i længden! Å, kan vi da ikke finde på noget, som der er glemsel i!

ALLMERS
(ryster på hodet).

Hvad skulde vel det være?

RITA.

Kunde vi ikke prøve med at rejse langt bort?

ALLMERS.

Fra hjemmet? Du, som ikke trives noget andet sted end just netop her.

RITA.

Nå, så se mange mennesker hos os da? Føre stort hus. Kaste os ind i noget, som kunde døve og dulme.

ALLMERS.

Sligt liv ligger ikke for mig. — Nej, — så fik jeg heller prøve på at ta' mit arbejde op igen.

RITA
(hvast).

Dit arbejde? Det, som så tidt har stått som væg og mur imellem os?

ALLMERS
(langsomt, ser stivt på hende).

Der må altid være væg og mur imellem os to herefter.

RITA.

Hvorfor må det —?

ALLMERS.

Hvem véd, om ikke store, åbne barneøjne ser på os nat og dag.

RITA
(sagte, gysende).

Alfred, — dette er forfærdeligt at tænke sig!

ALLMERS.

Vor kærlighed har været som en fortærende brand. Nu må den være sluknet —

RITA
(imod ham).

Sluknet!

ALLMERS
(hårdt).

Den er sluknet, — i én af os.

RITA
(som forstenet).

Og det tør du sige mig!

ALLMERS
(mildere).

Den er død, Rita. Men i det, som jeg nu, i medskyldighed og bodstrang, føler for dig, — i det skimter jeg ligesom en opstandelse —

RITA
(voldsom).

A, jeg bry'r mig ikke om nogen opstandelse!

ALLMERS.

Rita!

FRIDA.

Han sa' det selv. For en times tid siden.

BORKMAN.

Er han da her ude idag?

FRIDA.

Ja, han har været hos fru Wilton hele eftermiddagen.

BORKMAN
(forskende).

Véd De, om han var indom her også? Om han var inde og talte med nogen nedenunder, mener jeg?

FRIDA.

Ja, han så lidt indom til fruen.

BORKMAN
(bittert).

Aha, — kunde forstå det.

FRIDA.

Men der var nok en fremmed dame hos hende, tror jeg.

BORKMAN.

Så? Var der det? Å ja, til fruen kommer der vel sagtens nogen en gang imellem.

FRIDA.

Skal jeg sige til student Borkman, hvis jeg træffer ham siden, at han skal komme her op til Dem også?

BORKMAN
(barsk).

De skal ingenting sige! Det skal jeg meget

ha' mig frabedt. De folk, som ønsker at se op til mig, de kan komme af sig selv. Jeg be'r ingen.

FRIDA.

Nej, nej, så skal jeg ingenting si' da. — Godnat, herr Borkman.

BORKMAN

(driver om og brummer).

Godnat.

FRIDA.

Ja, får jeg kanske lov til at løbe ned vindeltrappen? Det er fortere.

BORKMAN.

Å bevar's, — løb De for mig hvad trappe De selv vil. Godnat med Dem!

FRIDA.

Godnat, herr Borkman.

(hun går ud gennem den lille tapetdør i baggrunden til venstre.)

(BORKMAN går i tanker hen til pianoet og vil lukke det, men lader det være. Ser sig om i al tomheden og gir sig til at drive op og ned af gulvet fra hjørnet ved pianoet til hjørnet i baggrunden til højre, — bestandig rastløs og urolig frem og tilbage. Tilsidst går han hen til skrivebordet, lytter over mod fløjdøren, tager hurtig et handspejl, ser sig i det og retter på sit halstørklæde.)

(Det banker på fløjdøren, BORKMAN hører det, ser hurtig derhen, men tier.)

(Om lidt banker det igen; dennegang stærkere.)

BORKMAN

(stående ved skrivebordet med den venstre hånd støttet mod bordpladen og den højre indstukket på brystet).

Kom ind!

(VILHELM FOLDAL kommer varsomt ind i salen. Han er en bøjet, udslidt mand med milde, blå øjne og tyndt, langt, gråt hår nedover frakkekraven. En mappe under armen. Blød filthat i hånden og store hornbriller, som han skyder op i panden.)

BORKMAN
(forandrer stilling og ser på den indtrædende med et halvt skuffet, halvt tilfreds udtryk).

Å, det er bare dig.

FOLDAL.

En god aften, John Gabriel. Jo, det er såmæn mig.

BORKMAN
(med et strengt blik).

Jeg synes forresten, du er lovlig sent ude.

FOLDAL.

Nå, vejen er ikke så ganske kort, du. Især for en, som skal gå den tilfods.

BORKMAN.

Men hvorfor går du da altid, Vilhelm? Du har jo sporvognen lige ved.

FOLDAL.

Det er sundere, det at gå. Og så er jo de ti øre sparet. — Nå, har så Frida nylig været heroppe og spillet for dig?

BORKMAN.

Hun gik lige i dette øjeblik. Mødte du hende ikke udenfor?

FOLDAL.

Nej, jeg har ikke set noget til hende på lange tider. Lige siden hun kom i huset til denne fru Wilton.

BORKMAN
(sætter sig i sofaen og tyder med en håndbevægelse mod en stol).

Du kan gerne sætte dig, du også, Vilhelm.

FOLDAL

(sætter sig på stolkanten).

Mange tak. (ser tungsindig på ham.) Å, du kan ikke tro, hvor ensom jeg føler mig, siden Frida kom hjemmefra.

BORKMAN.

Å hvad, — du har da nok igen.

FOLDAL.

Ja, det véd Gud jeg har. Hele fem stykker. Men Frida var den eneste, som sådan forstod mig en smule. (ryster tungt på hodet.) Alle de andre forstår mig sletikke.

BORKMAN

(mørk, ser hen for sig og trommer på bordet).

Nej, det er sagen. Det er forbandelsen, som vi enkelte, vi udvalgte mennesker har at bære på. Massen og mængden, — alle de gennemsnitlige, — de forstår os ikke, Vilhelm.

FOLDAL

(resigneret).

Det fik endda være med forståelsen. Med lidt tålmodighed kan en jo altid gå og vente på den en stund endnu. (med tårekvalt stemme.) Men der er det, som er bittrere, du.

BORKMAN

(heftig).

Der er ingenting bittrere end det!

FOLDAL.

Jo, der er, John Gabriel. Jeg havde nu netop en huslig scene — før jeg gik herud.

BORKMAN.

Så? Hvorfor det?

FOLDAL
(brister ud).

De derhjemme — de foragter mig.

BORKMAN
(farer op).

Foragter —!

FOLDAL
(visker øjnene).

Jeg har længe mærket det. Men idag kom det rigtig frem.

BORKMAN
(tier lidt).

Du gjorde visst et darligt valg, da du gifted dig.

FOLDAL.

Der var jo omtrent intet valg for mig. Og desuden, — gifte sig vil en jo gerne, når en begynder at trække på årene. Og så reduceret, så dybt pa knæerne, som jeg dengang var —

BORKMAN
(springer op i vrede).

Skal dette her være en sigtelse til mig? En bebrejdelse —!

FOLDAL
(ængstelig).

Nej, for Guds skyld, John Gabriel —!

BORKMAN.

Jo, du sidder og tænker på al den ulykke, som brød ind over banken —!

FOLDAL
(beroligende).

Men jeg gi'r da ikke dig skylden for det! Gud bevare mig vel —!

BORKMAN
(brummende, sætter sig igen).

Nå, det var da endda godt.

FOLDAL.

For resten må du ikke tro, det er min hustru, jeg beklager mig over. Hun har jo liden dannelse, stakker, det er sandt. Men nokså bra' er hun alligevel. — Nej, det er børnene, du —

BORKMAN.

Kunde tænke det.

FOLDAL.

For børnene, — de har jo mere kultur, de. Og flere fordringer til livet altså.

BORKMAN
(ser deltagende på ham).

Og derfor så foragter de ungerne dig, Vilhelm?

FOLDAL
(trækker på skuldrene).

Jeg har jo ikke gjort videre karriere, ser du. Det må jo indrømmes —

BORKMAN
(rykker nærmere og lægger handen på hans arm).

Véd de da ikke, at du har skrevet et sorgespil i din ungdoms dage?

FOLDAL.

Jo, naturligvis véd de det. Men det lader ikke til at gøre synderlig indtryk på dem.

BORKMAN.

Så er de uforstående, du. For dit sørgespil er godt. Det tror jeg fuldt og fast.

FOLDAL

(opklarende).

Ja, synes ikke du, der er adskillig godt i det, John Gabriel? Herregud, når jeg nu endelig engang kunde få det anbragt — (begynder ivrigt at åbne og blade i mappen.) Se her! Nu skal jeg vise dig noget, som jeg har forandret —

BORKMAN.

Har du det med dig?

FOLDAL.

Ja, jeg tog det med. Det er så længe siden, jeg læste det for dig nu. Og så tænkte jeg, det kanske kunde adsprede dig at høre en akt eller to —

BORKMAN

(afværgende, rejser sig).

Nej, nej, lad heller være til en anden gang.

FOLDAL.

Ja, ja, som du vil da.

(BORKMAN går ud på gulvet, frem og tilbage. FOLDAL pakker manuskriptet ind igen.)

BORKMAN

(standser foran ham).

Du har ret i det, du nylig sa', — at du ingen karriere har gjort. Men det lover jeg dig, Vilhelm, at når engang oprejsningens time er slåt for mig —

FOLDAL

(vil rejse sig).

A, tak skal du ha' — !

BORKMAN
(med håndbevægelse).

Du må gerne bli' siddende. (stigende ophidset.) Når oprejsningens time slår for mig —. Når de indser, at de ikke kan undvære mig —. Når de kommer her op til mig på salen — og kryber til korset og trygler mig om at ta' bankens tøjler igen —! Den nye bank, som de har grundet — og ikke kan magte (stiller sig ved skrivebordet ligesom før og slår sig for brystet.) Her vil jeg stå og ta' imod dem! Og det skal høres og spørges videnom i landet, hvad betingelser John Gabriel Borkman stiller for at — (standser pludselig og stirrer på FOLDAL.) Du ser så tvilende på mig! Tror du kanske ikke, at de kommer? At de må, må, må komme til mig engang? Tror du ikke det!

FOLDAL.

Jo, det véd Gud jeg gør, John Gabriel.

BORKMAN
(sætter sig igen i sofaen).

Jeg tror det så fast. Véd det så uryggelig visst — at de kommer. — Havde jeg ikke havt den visshed, — så havde jeg for længe siden skudt mig en kugle gennem hodet.

FOLDAL
(angst).

Å nej, for alt i verden —!

BORKMAN
(hoverende).

Men de kommer! De kommer nok! Pas på! Hver dag, hver time kan jeg vente dem her. Og du ser, jeg holder mig parat til at ta' imod dem.

FOLDAL
(med et suk).

Bare de vilde komme rigtig snart.

BORKMAN
(urolig).

Ja du, tiden går; årene går; livet, — uh nej — det tør jeg ikke tænke på! (ser på ham.) Véd du, hvorledes jeg undertiden føler mig?

FOLDAL.

Nå?

BORKMAN.

Jeg føler mig som en Napoleon, der blev skudt til krøbling i sit første feltslag.

FOLDAL
(lægger handen på mappen).

Den fornemmelse kender jeg også.

BORKMAN.

Å ja, det er nu sådan i det mindre, det.

FOLDAL
(stilfærdig).

Min lille digterverden har stor værdi for mig, John Gabriel.

BORKMAN
(heftig).

Ja, men jeg, som kunde ha' skabt millioner! Alle bergværkerne, som jeg vilde lagt under mig! Nye gruber i det uendelige! Vandfaldene! Stenbruddene! Handelsveje og skibsforbindelser hele den vide verden udover. Alt, alt skulde jeg alene ha' fåt istand!

FOLDAL.

Ja, jeg véd det nok. Der var ikke den ting, du veg tilbage for.

BORKMAN
(knuger hænderne).

Og så må jeg sidde her som en skamskudt storfugl og se på, at de andre kommer mig i forkøbet, — og ta'r det fra mig, stykke for stykke!

FOLDAL

Så går det mig også, du.

BORKMAN
(uden at agte på ham).

Tænke sig til. Så lige var jeg ved målet. Havde jeg bare fåt otte dages frist til at område mig. Alle deposita skulde da været indløste. Alle de værdier, som jeg med modig hånd havde gjort brug af, de skulde da igen ha' ligget på sin plads, som før. De svimlende store aktieselskaber var dengang lige på et hængende hår kommet istand. Ingen eneste en skulde ha' tabt en øre —

FOLDAL.

Ja Herregud, — så yderlig nær, som du var —

BORKMAN
(i kvalt raseri).

Og så kom forræderiet over mig! Netop lige midt i afgørelsens dage! (ser på ham.) Véd du, hvad jeg holder for den infameste forbrydelse, et menneske kan begå?

FOLDAL.

Nej, sig mig det.

BORKMAN.

Det er ikke mord. Ikke røveri eller natligt indbrud. Ikke falsk ed engang. For alt sligt noget, det øves jo mest imod folk, som en hader eller som er en ligegyldige og ikke kommer en ved.

FOLDAL.

Men det infameste da, John Gabriel?

BORKMAN
(med eftertryk).

Det infameste er vens misbrug af vens tillid.

FOLDAL
(lidt betænkelig).

Ja, men hør nu her —

BORKMAN
(opfarende).

Hvad er det, du vil sige! Jeg ser det på dig. Men det slår ikke til. De folk, som havde sine værdipapirer i banken, de skulde fåt alt sit tilbage. Hver eneste smule! — Nej, du, — det infameste, et menneske kan begå, det er at misbruge en vens breve, — lægge frem for alverden det, som bare var betroet til en eneste, på tomandshånd, ligesom en hvisken i et tomt, mørkt, låset værelse. Den mand, som kan gribe til slige midler, han er helt igennem forgiftet og forpestet af overskurkens moral. Og en slig ven har jeg havt. — Og han var den, som knuste mig.

FOLDAL.

Jeg aner jo nok, hvem du sigter til.

BORKMAN.

Der var ikke en fold i hele min vandel, som jeg ikke turde lægge åben for ham. Og da så oje-

blikket var inde, da vendte han de våben imod mig, som jeg selv havde givet ham i hænde.

FOLDAL.

Jeg har aldrig kunnet begribe, hvorfor han —. Ja, der blev jo rigtignok ymtet om adskilligt dengang.

BORKMAN.

Hvad blev der ymtet om? Sig det. Jeg véd jo ingenting. For jeg kom jo straks i — i isolation. Hvad ymted folk om, Vilhelm?

FOLDAL.

Du skulde jo været minister, blev der sagt.

BORKMAN.

Det blev mig tilbudt. Men jeg afslog.

FOLDAL.

Stod ham altså ikke i vejen.

BORKMAN.

Å nej; det var ikke derfor, han forrådte mig.

FOLDAL.

Ja, da begriber jeg så sandelig ikke —

BORKMAN.

Jeg kan gerne sige det til dig, Vilhelm.

FOLDAL.

Nå?

BORKMAN.

Det var — sådan et slags kvindehistorie, du.

FOLDAL.

En kvindehistorie? Nej men, John Gabriel —?

BORKMAN
(afbrydende).

Ja, ja, ja, — de gamle, dumme historier snakker vi ikke mere om. — Nå, minister blev da hverken han eller jeg.

FOLDAL.

Men højt tilvejrs kom han.

BORKMAN.

Og jeg i afgrunden.

FOLDAL.

Å, det er et frygteligt sørgespil —

BORKMAN
(nikker til ham).

Næsten lige så frygteligt som dit, synes jeg, når jeg tænker på det.

FOLDAL
(troskyldig).

Ja, mindst lige så frygteligt.

BORKMAN
(ler stille).

Men fra en anden side betragtet, så er det virkelig en slags komedie også.

FOLDAL.

En komedie? Dette her?

BORKMAN.

Ja slig, som det lader til at arte sig nu. For nu skal du bare høre —

FOLDAL.

Nå da?

BORKMAN.

Ja, du traf jo ikke Frida, da du kom.

FOLDAL.

Nej.

BORKMAN.

Mens vi to sidder her, så sidder hun nede og spiller til dans hos ham, som forrådte og ruinerte mig.

FOLDAL.

Det havde jeg da ingen anelse om.

BORKMAN.

Jo, hun tog sine noter og gik fra mig til — til herskabshuset.

FOLDAL
(undskyldende).

Ja, ja, stakkers barn —

BORKMAN.

Og kan du gætte, hvem hun spiller for — blandt andre?

FOLDAL.

Nå?

BORKMAN.

For min søn, du.

FOLDAL.

Hvad!

BORKMAN.

Ja, hvad synes du, Vilhelm? Min søn er dernede i de dansendes række iaften. Er det så ikke en komedie, som jeg siger?

FOLDAL.

Ja, men så véd han visst ikke noget, du.

BORKMAN.

Hvad véd han ikke?

FOLDAL.

Han véd visst ikke, hvorledes han — denne — nå —

BORKMAN.

Du kan gerne nævne navnet. Jeg kan godt tåle at høre det nu.

FOLDAL.

Jeg er sikker på, at din søn ikke kender sammenhængen, John Gabriel.

BORKMAN

(mørk, sidder og banker i bordet).

Han kender den, du, — så visst, som jeg sidder her.

FOLDAL.

Men kan du da tænke, at han skulde søge omgang i det hus!

BORKMAN

(ryster på hodet).

Min søn ser vel ikke på tingene med samme slags øjne som jeg. Jeg tør sværge på, at han står på mine fienders side! Han synes sagtens, ligesom de, at advokat Hinkel bare gjorde sin forbandede skyldighed, da han gik hen og forrådte mig.

FOLDAL.

Men, kære, hvem skulde ha' stillet sagen i det lys for ham?

BORKMAN.

Hvem? Glemmer du, hvem der har opdraget ham? Først hans tante — fra han var en sex—syv år gammel. Og nu bagefter — hans mor!

FOLDAL.

Jeg tror, du gør dem uret i dette her.

BORKMAN
(opfarende).

Jeg gør aldrig noget menneske uret! Begge to så har de hidset ham imod mig, hører du jo!

FOLDAL
(spagfærdig).

Ja, ja, ja, så har de vel det da.

BORKMAN
(harmfuld).

Å, de kvinder! De fordærver og forvansker livet for os! Forkvakler hele vor skæbne, — hele vor sejersgang.

FOLDAL.

Ikke alle, du!

BORKMAN.

Så? Nævn mig nogen eneste en, som duer da!

FOLDAL.

Nej, det er sagen. De få. jeg kender, de duer ikke.

BORKMAN
(blæser hånligt).

Ja, hvad nytter det så! At der er slige kvinder til, — når en ikke kender dem!

FOLDAL

(varmt).

Jo, John Gabriel, det nytter alligevel. Det er så lykkeligt og så velsignet at tænke på, at ude, rundt om os, langt borte, — der findes dog den sande kvinde.

BORKMAN

(flytter sig utålmodig i sofaen).

Å, lad bare være med den digtersnak!

FOLDAL

(ser dybt krænket på ham).

Kalder du min helligste tro for digtersnak?

BORKMAN

(hårdt).

Ja, jeg gør! Det er dette her, som er skyld i, at du aldrig er kommen frem i verden. Hvis du vilde la' alt sligt noget fare, så kunde jeg endnu hjælpe dig på føde, — hjælpe dig i vejret.

FOLDAL

(mens det koger indeni ham).

Å, det kan du jo ikke.

BORKMAN.

Jeg kan, når jeg bare kommer til magten igen.

FOLDAL.

Men det har visst forfærdelig lange udsigter.

BORKMAN

(heftig).

Tror du kanske, at den tid aldrig kommer? Svar mig på det!

FOLDAL.

Jeg véd ikke, hvad jeg skal svare dig.

BORKMAN

(rejser sig, kold og fornem, med en håndbevægelse mod døren).

Så har jeg ikke længer nogen brug for dig.

FOLDAL

(op fra stolen).

Ikke brug —!

BORKMAN.

Når du ikke tror, at min skæbne vil vende sig —

FOLDAL.

Men jeg kan da ikke tro imod al fornuft! — Oprejsning måtte du jo ha' —

BORKMAN.

Videre! Videre!

FOLDAL.

Vel har jeg ikke taget min examen; men så meget har jeg da læst i mine dage —

BORKMAN

(hurtig).

Umuligt, mener du?

FOLDAL.

Der er ikke noget præjudikat for sligt.

BORKMAN.

Behøves ikke for undtagelsesmennesker.

FOLDAL.

Loven kender ikke den slags hensyn.

BORKMAN

(hårdt og afgørende).

Du er ingen digter, Vilhelm.

FOLDAL
(folder uvilkårlig hænderne).

Siger du det i fuldt alvor?

BORKMAN
(afvisende, uden at svare).

Vi spilder bare vor tid på hinanden. Bedst, at du ikke kommer igen.

FOLDAL.

Vil du altså, at jeg skal gå fra dig?

BORKMAN
(uden at se på ham).

Har ingen brug for dig længer.

FOLDAL
(sagtmodig, tager mappen).

Nej, nej, nej; kan så være, det.

BORKMAN.

Her har du altså hele tiden løjet for mig.

FOLDAL
(ryster på hodet).

Aldrig løjet, John Gabriel.

BORKMAN.

Har du ikke siddet her og løjet håb og tro og tillid ind i mig?

FOLDAL.

Det var ikke løgn, så længe du trode på mit kald. Så længe du trode på mig, så længe trode jeg på dig.

BORKMAN.

Vi har bedraget hinanden gensidig altså. Og kanske bedraget os selv — begge to.

FOLDAL.

Men er da ikke det i grunden venskab, John Gabriel?

BORKMAN
(smiler bittert).

Jo, det, at bedrage, — det er venskab. Det har du ret i. Den erfaring har jeg gjort en gang før.

FOLDAL
(ser hen på ham).

Ikke noget digterkald. Og det kunde du sige mig så hårdhændt.

BORKMAN
(blødere i stemmen).

Nå, jeg er jo ikke nogen sagkyndig på det område.

FOLDAL.

Kanske mere end du selv véd.

BORKMAN.

Jeg?

FOLDAL
(sagte).

Ja, du. For jeg har selv havt mine tvil — en gang imellem, skal du vide. Den grufulde tvil — at jeg har forkvaklet livet for en indbildnings skyld.

BORKMAN.

Har du selv tvil, da står du på faldende fødder.

FOLDAL.

Derfor var det så trøsterigt for mig at komme her og støtte mig op til dig, som trode. (tager sin hat.) — Men nu er du som en fremmed for mig.

BORKMAN.

Du også for mig.

FOLDAL.

Godnat, John Gabriel.

BORKMAN.

Godnat, Vilhelm.

(FOLDAL går ud til venstre.)

(BORKMAN står en stund og stirrer mod den lukkede dør; gør en bevægelse, som om han vilde kalde FOLDAL tilbage, men betænker sig og begynder at gå op og ned ad gulvet med hænderne på ryggen. Derpå standser han ved sofabordet og slukker lampen. Det bliver halvmørkt i salen.)

(Lidt efter banker det på tapetdøren til venstre i baggrunden.)

BORKMAN

(ved bordet, farer sammen, vender sig og spørger højlydt).

Hvem er det, som banker?

(Intet svar; det banker igen.)

BORKMAN

(bliver stående).

Hvem er det? Kom ind!

(ELLA RENTHEIM, med et tændt lys i hånden, kommer tilsyne i døren. Hun er klædt i sin sorte dragt, som før, med kåben kastet løst over skuldrene.)

BORKMAN

(stirrer på hende).

Hvem er De? Hvad vil De mig?

ELLA RENTHEIM

(lukker døren efter sig og kommer nærmere).

Det er mig, Borkman.

(hun sætter lyset fra sig på pianoet og bliver stående der.)

BORKMAN

(står som lynslagen, stirrer ufravendt på hende og hvisker halvhøjt).

Er det — er det Ella? Er det Ella Rentheim?

ELLA RENTHEIM.

Ja. — Det er „din“ Ella, — som du kaldte mig før i tiden. Engang. For de mange — mange år siden.

BORKMAN
(som før).

Ja, det er dig, Ella, — jeg ser det nu.

ELLA RENTHEIM.

Kan du kende mig igen?

BORKMAN.

Ja, nu begynder jeg at —

ELLA RENTHEIM.

Årene har taget hårdt og høstligt på mig, Borkman. Synes du ikke det?

BORKMAN
(tvungent).

Du er ble't noget forandret. Sådan i første øjeblik —

ELLA RENTHEIM.

Jeg har ikke de mørke krøllerne nedover nakken nu. De, som du engang holdt så af at sno om dine fingre.

BORKMAN
(hurtig).

Rigtig! Nu ser jeg det, Ella. Du har forandret frisuren.

ELLA RENTHEIM
(med et trist smil).

Akkurat. Det er frisuren, som gør det.

BORKMAN
(afledende).

Jeg vidste ellers ikke af, at du var her på disse kanter af landet.

ELLA RENTHEIM.

Jeg er også så nylig kommen.

BORKMAN.

Hvorfor er du rejst hidover, — nu, ved vintertid?

ELLA RENTHEIM.

Det skal du få høre.

BORKMAN.

Er det noget, du vil mig?

ELLA RENTHEIM.

Dig også. Men skal vi tale om det, så må jeg begynde langt tilbage.

BORKMAN.

Du er visst træt.

ELLA RENTHEIM.

Ja, jeg er træt.

BORKMAN.

Vil du ikke sætte dig? Der, — i sofaen.

ELLA RENTHEIM.

Jo tak. Jeg trænger til at sidde.

(hun går over til højre og sætter sig i det forreste sofahjørne. BORKMAN står ved bordet med hænderne på ryggen og ser på hende. Kort taushed.)

ELLA RENTHEIM.

Det er usigelig længe siden vi to mødtes, ansigt til ansigt, Borkman.

BORKMAN
(mørk).

Længe, længe siden. Alt det forfærdelige ligger imellem.

ELLA RENTHEIM.

Et helt menneskeliv ligger imellem. Et forspildt menneskeliv.

BORKMAN
(ser hvasst på hende).

Forspildt!

ELLA RENTHEIM.

Ja, just forspildt. For os begge.

BORKMAN
(i kold forretningstone).

Jeg eragter ikke mit liv som forspildt endnu.

ELLA RENTHEIM.

Nå, men mit liv da?

BORKMAN.

Der har du selv skylden, Ella.

ELLA RENTHEIM
(med et ryk).

Og det siger du!

BORKMAN.

Du kunde så godt ble't lykkelig uden mig.

ELLA RENTHEIM.

Tror du det?

BORKMAN.

Ifald du bare selv havde villet.

ELLA RENTHEIM
(bittert).

Ja, jeg véd jo nok, at der stod en anden parat til at ta' imod mig —

BORKMAN.

Men ham viste du væk —

ELLA RENTHEIM.

Ja, jeg gjorde det.

BORKMAN.

Gang på gang viste du ham væk. År efter år —

ELLA RENTHEIM
(hånligt).

— år efter år viste jeg lykken fra mig, mener du vel?

BORKMAN.

Du kunde sa godt ble't lykkelig med ham også. Og da havde jeg været frelst.

ELLA RENTHEIM.

Du —?

BORKMAN.

Ja, da havde du frelst mig, Ella.

ELLA RENTHEIM.

Hvorledes mener du det?

BORKMAN.

Han trode, det var mig, som stod bagved dine afvisninger, — dine evige afslag. Og så tog han hævn. For det kunde han så let, — han, som havde alle mine uforbeholdne, tillidsfulde breve i sit værge. Dem gjorde han brug af, — og så var det ude med

mig — indtil videre da. Se, alt det er du skyld i, Ella!

ELLA RENTHEIM.

Se, se, Borkman, — når det kommer til stykket, så er det kanske mig, som står i skyld og gæld til dig.

BORKMAN.

Som man ta'r det. Jeg véd godt alt det, jeg har at takke dig for. Du lod gården her, hele eiendommen, tilslå dig ved auktionen. Stilled huset fuldt til rådighed for mig og for — for din søster. Du tog Erhart til dig, — og sørged for ham i alle måder —

ELLA RENTHEIM.

— så længe jeg fik lov til det —

BORKMAN.

— fik lov af din søster, ja. Jeg har aldrig blandet mig ind i disse huslige spørsmål. — Som jeg vilde sagt, — jeg véd, hvad du har ofret for mig og for din søster. Men du kunde også gøre det, Ella. Og du skal vel huske på, at det var mig, som satte dig i stand til at kunne det.

ELLA RENTHEIM
(oprørt).

Der fejler du storlig, Borkman! Det var mit inderste, varmeste sind og hjerte for Erhart, — og for dig også, — det var det, som drev mig!

BORKMAN
(afbrydende).

Kære, lad os ikke komme ind på følelser og sligt noget. Jeg mener naturligvis, at når du hand-

led, som du gjorde, så var det mig, som gav dig evnen til det.

ELLA RENTHEIM
(smiler).

Hm, evnen, evnen —

BORKMAN
(ildfuldt).

Ja, netop evnen! Da det store, afgørende slag skulde stå, — da jeg ikke kunde spare hverken slægt eller venner, — da jeg måtte gribe — og altså også greb til millionerne, som var betrot mig, — da sparte jeg alt det, som dit var, alt, hvad du ejed og havde, — skønt jeg kunde ta't og lånt det — og brugt det — ligesom alt det øvrige!

ELLA RENTHEIM
(kold og rolig).

Det er sandt og rigtig, Borkman.

BORKMAN.

Det er det. Og derfor, — da de så kom og tog mig, — så fandt de også alt dit urørt i bankens kælder.

ELLA RENTHEIM
(ser hen på ham).

Jeg har så tidt tænkt på det, — hvorfor sparte du egentlig alt det, som mit var? Og bare det alene?

BORKMAN.

Hvorfor?

ELLA RENTHEIM.

Ja, hvorfor? Sig mig det.

BORKMAN
(hårdt og hånligt).

Du tænker kanske, at det var for at jeg kunde

ha' noget at falde tilbage på — om det skulde gå galt?

ELLA RENTHEIM.

Å nej, du, — det tænkte du visst ikke på i de dage.

BORKMAN.

Aldrig! Jeg var så uryggelig sikker på sejren.

ELLA RENTHEIM.

Ja, men hvorfor så alligevel —?

BORKMAN

(trækker på skuldrene).

Herregud, Ella, — det er ikke så godt at huske bevæggrunde, som er en snes år gamle. Jeg husker bare, at når jeg gik der ensom og tumled i stilhed med alle de store foretagender, som skulde sættes i værk, så syntes jeg, at jeg var tilmode ligesom jeg kunde tænke mig en luftskipper. Gik der i de søvnløse nætter og fyldte en kæmpeballon og skulde til at sejle udover et usikkert, farefuldt verdenshav.

ELLA RENTHEIM

(smiler).

Du, som aldrig tvilte på sejren.

BORKMAN

(utålmodig).

Menneskene er slig, Ella. De både tviler og de tror på den samme ting. (hen for sig.) Og derfor var det vel, at jeg ikke vilde ha' dig og dit med mig i ballonen.

ELLA RENTHEIM

(i spænding).

Hvorfor, spør' jeg! Sig, hvorfor!

BORKMAN
(uden at se på hende).

En ta'r ikke gerne det dyreste med ombord på slig færd.

ELLA RENTHEIM.

Du havde jo det dyreste med ombord. Selve din fremtids liv —

BORKMAN.

Livet er ikke altid det dyreste.

ELLA RENTHEIM
(åndeløs).

Stod det slig for dig dengang?

BORKMAN.

Det forekommer mig så.

ELLA RENTHEIM.

At jeg var det dyreste, du vidste?

BORKMAN.

Ja, der svæver mig for noget sligt.

ELLA RENTHEIM.

Og dengang var der dog gåt år og dag hen. efter at du havde sveget mig — og giftet dig med — med en anden!

BORKMAN.

Sveget dig, siger du? Du forstår visst meget godt, at det var højere hensyn, — nå ja, andre hensyn da, — som tvang mig. Uden hans bistand kunde jeg ingen vej komme.

ELLA RENTHEIM
(bekæmper sig).

Altsa sveget mig af — højere hensyn.

BORKMAN.

Jeg kunde ikke undvære hans hjælp. Og han satte dig som pris for hjælpen.

ELLA RENTHEIM.

Og du betalte prisen. Fuldt ud. Uden prutning.

BORKMAN.

Havde ikke noget valg. Måtte sejre eller falde.

ELLA RENTHEIM
(med bævende stemme, ser på ham).

Kan det være sandt, som du siger, at jeg dengang var dig det dyreste i verden?

BORKMAN.

Både dengang og siden, — længe, længe bagefter.

ELLA RENTHEIM.

Og så tusked du mig bort alligevel. Købslog om din kærligheds ret med en anden mand. Solgte min kærlighed for en — for en bankchefspost!

BORKMAN
(mørk og bøjet).

Den tvingende nødvendighed var over mig, Ella.

ELLA RENTHEIM
(rejser sig vildt og dirrende fra sofaen).

Forbryder!

BORKMAN
(farer sammen, men behersker sig).

Det ord har jeg hørt før.

ELLA RENTHEIM.

Å, tro aldrig, at jeg sigter til, hvad du kan ha' forbrudt imod lands lov og ret! Hvad brug du har

gjort af alle disse aktiebreve og obligationer — eller hvad det var for noget, — hvad tror du, jeg bryr mig om det! Havde jeg fåt lov at stå dig nær, da alt styrted sammen over dig —

BORKMAN
(spændt).

Hvad da, Ella?

ELLA RENTHEIM.

Tro mig, jeg skulde båret det så gladelig med dig. Skammen, ødelæggelsen, — alt, alt skulde jeg ha' hjulpet dig at bære —

BORKMAN.

Havde du villet det? Kunnet det?

ELLA RENTHEIM.

Både villet og kunnet det. For dengang kendte jeg jo ikke din store, forfærdelige forbrydelse —

BORKMAN.

Hvilken! Hvad sigter du til?

ELLA RENTHEIM.

Jeg sigter til den forbrydelse, som der ingen tilgivelse er for —

BORKMAN
(stirrer på hende).

Du må være fra dig selv.

ELLA REHTHEIM
(træder nærmere).

Du er en morder! Du har begået den store dødssynd!

BORKMAN
(viger henover mod pianoet).

Raser du, Ella?

ELLA RENTHEIM.

Du har dræbt kærlighedslivet i mig. (nærmere mod ham.) Forstår du, hvad det vil sige? Der tales i bibelen om en gådefuld synd, som der ingen tilgivelse er for. Jeg har aldrig før kunnet begribe, hvad det var for noget. Nu begriber jeg det. Den store nådeløse synd, — det er den synd at myrde kærlighedslivet i et menneske.

BORKMAN.

Og det siger du, jeg har gjort?

ELLA RENTHEIM.

Du har gjort det. Jeg har aldrig rigtig vidst, hvad der egentlig var vederfaret mig, før nu ikveld. Det, at du svigted mig og vendte dig til Gunhild istedet, — det tog jeg bare sådan som en almindelig ustadighed fra din side. Og som en følge af hjerteløse kunstgreb fra hendes. Og jeg tror næsten, jeg foragted dig en smule — trods alt. — Men nu ser jeg det! Du sveg den kvinde, du elsked! Mig, mig, mig! Det dyreste, du vidste i verden, det var du rede til at afhænde for vindings skyld. Det er dobbeltmordet, som du har gjort dig skyldig i! Mordet på din egen sjæl og på min!

BORKMAN
(kold og behersket).

Hvor godt jeg kender dit lidenskabelige, utøjlede sind igen, Ella. Det er sagtens så rimeligt for dig at se sagen slig, som du gør. Du er jo kvinde. Og for dig lader det jo altså til, at du ikke véd, ikke la'r gælde nogen anden sag i hele verden.

ELLA RENTHEIM.

Nej, det gør jeg rigtignok ikke.

BORKMAN.

Bare din egen hjertesag —

ELLA RENTHEIM.

Bare den! Bare den! Det har du ret i.

BORKMAN.

Men du får huske på, at jeg er en mand. Som kvinde var du mig det dyreste i verden. Men når endelig så må være, så kan dog en kvinde erstattes af en anden —

ELLA RENTHEIM
(ser på ham med et smil).

Gjorde du den erfaring, da du havde taget Gunhild til hustru?

BORKMAN.

Nej. Men mine opgaver i livet hjalp mig til at bære det også. Alle magtens kilder i dette land vilde jeg gøre mig underdanige. Alt, hvad jord og fjeld og skog og hav rummed af rigdomme — det vilde jeg underlægge mig og skabe herredømme for mig selv og derigennem velvære for de mange, mange tusend andre.

ELLA RENTHEIM
(fortabt i erindringen).

Jeg kender det. Så mangen aften, som vi talte om dine formål —

BORKMAN.

Ja, med dig kunde jeg tale, Ella.

ELLA RENTHEIM.

Jeg spøgte med dine planer og spurgte, om du vilde vække alle guldets slumrende ånder.

BORKMAN
(nikker).

Jeg kan huske det udtryk. (langsomt.) Alle gul-dets slumrende ånder.

ELLA RENTHEIM.

Men du tog det ikke for spøg. Du sa': ja, ja, Ella, det er netop det, jeg vil.

BORKMAN.

Det var det også. Når jeg bare først kunde få foden i stigebøjlen —. Og det afhang dengang af den ene mand. Han kunde og han vilde skaffe mig den ledende stilling i banken, ifald jeg på min side —

ELLA RENTHEIM.

Rigtig, ja! Ifald du på din side gav afkald på den kvinde, du havde kær, — og som havde dig så usigelig kær igen.

BORKMAN.

Jeg kendte hans fortærende lidenskab for dig. Vidste, at han aldrig på noget andet vilkår —

ELLA RENTHEIM.

Og så slog du til.

BORKMAN
(heftig).

Ja, jeg gjorde det, Ella! For magtlysten var så ubetvingelig i mig, ser du! Og så slog jeg til. Måtte slå til. Og han hjalp mig op halvvejs imod de dragende højder, hvor jeg vilde hen. Og jeg steg og steg. År for år steg jeg —.

ELLA RENTHEIM.

Og jeg var som udslettet af dit liv.

BORKMAN.

Og endda så styrted han mig i afgrunden igen. For din skyld, Ella.

ELLA RENTHEIM

(efter en kort, tankefuld taushed).

Borkman, — synes du ikke, at der ligesom har hvilet forbandelse over hele vort forhold?

BORKMAN

(ser på hende).

Forbandelse?

ELLA RENTHEIM.

Ja. Synes du ikke det?

BORKMAN

(urolig).

Jo. Men hvorfor egentlig —? (udbrydende.) Å, Ella, — jeg véd snart ikke længer, hvem der har ret, — enten jeg eller du!

ELLA RENTHEIM.

Du er den, som har forsyndet dig. Du fik al menneskeglæde til at dø i mig.

BORKMAN

(angst).

Sig da ikke det, Ella!

ELLA RENTHEIM.

Al kvindelig menneskeglæde idetmindste. Fra den tid, da dit billede begyndte at slukne i mig, har jeg levet mit liv som under en solformørkelse. I alle disse år er det ble't mig mere og mere imod, — rent umuligt tilslut, at elske nogen levende skabning. Ikke mennesker, ikke dyr eller planter. Bare denne eneste ene —

BORKMAN.

Hvilken eneste ene —?

ELLA RENTHEIM.

Erhart, naturligvis.

BORKMAN.

Erhart —?

ELLA RENTHEIM.

Erhart, — din, din søn, Borkman.

BORKMAN.

Har han altså virkelig ligget dig så varmt på hjerte?

ELLA RENTHEIM.

Hvorfor tror du ellers, jeg tog ham til mig? Og beholdt ham, så længe jeg bare kunde? Hvorfor?

BORKMAN.

Jeg tænkte, det var af barmhjertighed. Ligesom alt det øvrige.

ELLA RENTHEIM
(i stærkt indre oprør).

Barmhjertighed, siger du! Haha! Jeg har aldrig kendt noget til barmhjertighed — siden du sveg mig. Jeg kunde det ligefrem ikke. Kom der et fattigt, forsultent barn ind i mit køkken og frøs og græd og bad om lidt mad, så lod jeg kokkepigen besørge det. Følte aldrig nogen trang til at ta' barnet ind til mig selv, varme det ved min egen ovn, glæde mig ved at sidde og se på, at det fik spise sig mæt. Og jeg havde da aldrig været slig i min ungdom; det mindes jeg så grant! Det er dig, som har gjort det ørkentomt og ørkengoldt indeni mig — og udenom også!

BORKMAN.

Bare ikke for Erhart.

ELLA RENTHEIM.

Nej. Ikke for din søn. Men ellers for alt, alt, hvad som levende rører sig. Du har bedraget mig for en mors glæde og lykke i livet. Og for en mors sorger og tårer også. Og det turde kanske være det dyreste tab for mig, du.

BORKMAN.

Siger du det, Ella?

ELLA RENTHEIM.

Hvem véd? Det var kanske en mors sorger og tårer, som havde tjent mig bedst. (i stærkere bevægelse.) Men jeg kunde ikke slå mig tiltåls med tabet dengang! Og derfor så tog jeg Erhart til mig. Vandt ham helt. Vandt hele hans varme, tillidsfulde barnehjerte for mig, — indtil —. Åh!

BORKMAN.

Indtil hvad?

ELLA RENTHEIM.

Indtil hans mor, — hans kødelige mor, mener jeg, tog ham fra mig igen.

BORKMAN.

Han måtte vel fra dig igen. Her ind til byen.

ELLA RENTHEIM
(vrider hænderne).

Ja, men jeg bærer ikke forladtheden, du! Ikke tomheden! Ikke tabet af din søns hjerte!

BORKMAN
(med et ondt udtryk i øjnene).

Hm, — det har du visst ikke mistet, Ella. Man mister ikke lettelig hjerter til fromme for nogen her nedenunder — i stueetagen.

ELLA RENTHEIM.

Jeg har mistet Erhart her. Og hun har vundet ham igen. Eller nogen anden også. Det lyser da noksom ud af de breve, han skriver til mig en gang imellem.

BORKMAN.

Er det altså for at hente ham hjem til dig, at du kommer her?

ELLA RENTHEIM.

Ja, ifald det så sandt var gørligt, da —!

BORKMAN.

Gørligt er det jo, hvis du endelig så vil ha' det. For du har jo det største og første krav på ham.

ELLA RENTHEIM.

Å, krav, krav! Hvad gælder da krav her? Har jeg ham ikke frivillig, — så har jeg ham slet ikke. Og det er det, jeg må! Helt og udelt må jeg ha' mit barns hjerte nu!

BORKMAN.

Du må huske på, at Erhart er inde i tyveårsalderen. Længe vilde du vel ikke gøre regning på at få beholde hans hjerte udelt, som du udtrykker dig.

ELLA RENTHEIM
(med et tungt smil).

Det behøvte ikke at vare så svært længe.

BORKMAN.

Ikke det? Jeg tænkte, at det du kræver, det kræver du til dine dages ende.

ELLA RENTHEIM.

Det gør jeg også. Men derfor behøver det ikke at vare så længe.

BORKMAN
(studser).

Hvad vil du sige med det?

ELLA RENTHEIM.

Du véd da vel, at jeg har været sygelig i alle de sidste år?

BORKMAN.

Har du?

ELLA RENTHEIM.

Véd du ikke det?

BORKMAN.

Nej, ikke egentlig —

ELLA RENTHEIM
(ser overrasket på ham).

Har ikke Erhart fortalt dig det?

BORKMAN.

Kan sandelig ikke huske det i øjeblikket.

ELLA RENTHEIM.

Overhodet ikke talt om mig kanske?

BORKMAN.

Jo, talt om dig tror jeg nok han har. Forresten så ser jeg så sjelden noget til ham. Næsten aldrig.

Der er nogen nedenunder, som holder ham væk fra mig. Væk, væk, skønner du.

ELLA RENTHEIM.

Véd du det så sikkert, Borkman?

BORKMAN.

Ja visst véd jeg det. (forandrer tonen.) Nå, men du har altså været sygelig, Ella?

ELLA RENTHEIM.

Ja, jeg har det. Og nu i høst tog det en sådan overhånd, så jeg måtte her ind og tale med læger, som er mere kyndige.

BORKMAN.

Og du har alt talt med dem kanske?

ELLA RENTHEIM.

Ja, i formiddag.

BORKMAN.

Hvad sa' de for noget da?

ELLA RENTHEIM.

De gav mig fuld visshed for det, som jeg længe har havt en anelse om —

BORKMAN.

Nå?

ELLA RENTHEIM
(jævn og rolig).

Det er en dødelig sygdom, jeg bærer på, Borkman.

BORKMAN.

A, tro da ikke sligt noget, Ella!

ELLA RENTHEIM.

Det er en sygdom, som der ingen hjælp og redning er for, du. Lægerne véd intet middel imod den. De må la' den gå sin gang. Kan ingenting gøre for at standse den. Bare lindre lidt kanske. Og det er da ialfald godt.

BORKMAN.

Å, men det kan vare længe endnu, — tro du mig.

ELLA RENTHEIM.

Det kan muligens vare vinteren over, blev der sagt mig.

BORKMAN
(uden at tænke ved det).

Nå ja, — vinteren er jo lang, den.

ELLA RENTHEIM
(stille).

Den er ialfald lang nok for mig.

BORKMAN
(ivrig, afledende).

Men hvad i al verden kan den sygdom være kommet af? Du, som da visst har levet så sundt og så regelret — ? Hvad kan det da være kommet af?

ELLA RENTHEIM
(ser på ham).

Lægerne tænkte sig, at jeg kanske engang havde havt store sindsbevægelser at gå igennem.

BORKMAN
(opbrusende).

Sindsbevægelser! Aha, jeg forstår! Det skulde være mig, som har skylden!

ELLA RENTHEIM
(i stigende indre oprør).

Det er det for sent at drøfte nu! Men jeg må ha' mit hjertes eget eneste barn igen, før jeg går bort! Det er så usigelig tungt for mig at tænke på, at jeg skal forlade alt, hvad liv er, — forlade sol og lys og luft, uden at lade efter mig her en eneste en, som vilde tænke på mig, mindes mig varmt og vemodigt, — slig, som en søn tænker på og mindes den mor, han har mistet.

BORKMAN
(efter et kort ophold).

Tag ham, Ella, — ifald du kan vinde ham.

ELLA RENTHEIM
(livfuldt).

Gir du dit samtykke? Kan du det?

BORKMAN
(mørk).

Ja. Og det er ikke noget så stort offer, du. For jeg ejer ham så ikke alligevel.

ELLA RENTHEIM.

Tak, tak for offeret endda! — Men så har jeg én ting til at be' dig om. En stor ting for mig, Borkman.

BORKMAN.

Nå, så bare sig det.

ELLA RENTHEIM.

Du vil kanske finde det barnagtigt af mig, — ikke kunne forstå det —

BORKMAN.

Sig det, — sig det da!

ELLA RENTHEIM.

Når jeg nu snart går bort, så efterlader jeg mig ikke så ganske lidet —

BORKMAN.

Nej, du gør vel ikke det.

ELLA RENTHEIM.

Og det er min agt at la' det altsammen gå over på Erhart.

BORKMAN.

Ja, du har jo egentlig ikke nogen nærmere.

ELLA RENTHEIM
(varmt).

Nej, jeg har visselig ingen nærmere end ham.

BORKMAN.

Ingen af din egen slægt. Du er den sidste.

ELLA RENTHEIM
(nikker langsomt).

Ja, så er det netop. Når jeg dør, — så dør navnet Rentheim også. Og det er mig en så kvælende tanke. Udslettes af tilværelsen — lige til navnet —

BORKMAN
(farer op).

Ah, — jeg ser, hvor du vil hen!

ELLA RENTHEIM
(lidenskabeligt).

Lad ikke det få ske! Lad Erhart få bære navnet efter mig!

BORKMAN
(ser hårdt på hende).

Jeg forstår dig nok. Du vil fri min søn fra at bære sin fars navn. Det er sagen.

ELLA RENTHEIM.

Aldrig det! Jeg skulde selv så trodsig og gladelig ha' båret det sammen med dig! Men en mor, som snart skal dø —. Et navn binder mere end du tror og véd, Borkman.

BORKMAN
(kold og stolt).

Godt og vel, Ella. Jeg skal være mand for at bære mit navn alene.

ELLA RENTHEIM
(griber og trykker hans hænder).

Tak, tak! Nu er der fuldt opgør mellem os! Jo, jo, lad så være, det! Du har gjort godt igen, hvad du kunde. For når jeg er ude af livet, så lever Erhart Rentheim efter mig!

(Tapetdøren slås op. FRU BORKMAN, med det store tørklæde over hodet, står i døråbningen.)

FRU BORKMAN
(i voldsomt oprør).

Aldrig i evighed skal Erhart hede så!

ELLA RENTHEIM
(viger tilbage).

Gunhild!

BORKMAN
(hårdt og truende).

Her op til mig har ingen lov til at komme!

FRU BORKMAN
(et skridt indenfor).

Jeg ta'r mig lov til det.

BORKMAN
(imod hende).

Hvad er det, du vil mig?

FRU BORKMAN.

Jeg vil kæmpe og stride for dig. Værge dig imod de onde magter.

ELLA RENTHEIM.

De værste magter er i dig selv, Gunhild!

FRU BORKMAN
(hårdt).

Lad så være med det. (truende, med oprakt arm.) Men det siger jeg, — sin fars navn skal han bære! Og bære det højt frem til ære igen! Og jeg alene vil være hans mor! Jeg alene! Mit skal min søns hjerte være. Mit og ingen andens.

(hun går ud gennem tapetdøren og lukker efter sig.)

ELLA RENTHEIM
(rystet og oprevet).

Borkman, — Erhart kommer til at gå til grunde i dette uvejr. Det må komme til en forståelse mellem dig og Gunhild. Vi må straks ned til hende.

BORKMAN
(ser på hende).

Vi? Jeg også, mener du?

ELLA RENTHEIM.

Både du og jeg.

BORKMAN
(ryster på hodet).

Hun er hård, du. Hård, som den malm, jeg engang drømte om at bryde ud af fjeldene.

ELLA RENTHEIM.

Så prøv det da nu!

BORKMAN
(svarer ikke; står og ser uviss på hende).

TREDJE AKT.

(FRU BORKMANS dagligstue. Lampen brænder fremdeles foran på kanapébordet Inde i havestuen er der slukket og mørkt.)

(FRU BORKMAN, med torklædet over hodet, kommer i heftigt indre oprør ind gennem forstuedøren, går hen til vinduet og trækker forhænget lidt tilside; derpå går hun hen og sætter sig ved kakkelovnen, men springer snart op igen og går hen og ringer på klokkestrengen. Står ved kanapéen og venter en stund. Ingen kommer. Derpå ringer hun igen; dennegang heftigere.)

(Lidt efter kommer STUEPIGEN ind fra forstuen. Hun ser grætten og søvnig ud og synes at have klædt sig på i en fart.)

FRU BORKMAN
(utålmodig).

Hvor bli'r De da af, Malene? Jeg har gåt her og ringet to gange!

STUEPIGEN.

Ja, frue, jeg hørte det nok.

FRU BORKMAN.

Og så kommer De ikke alligevel.

STUEPIGEN
(studs).

Jeg måtte da først få kaste lidt klæ'r på mig, véd jeg.

FRU BORKMAN.

Ja, De får klæ' Dem ordentlig på. Og så må De straks løbe hen og hente min søn.

STUEPIGEN
(ser forbauset på hende).

Skal jeg hente studenten?

FRU BORKMAN.

Ja, De skal bare sige, at han må komme hjem til mig straks, for jeg vil tale med ham.

STUEPIGEN
(surmulende).

Så er det vel bedst, jeg vækker kusken hos forvalteren da.

FRU BORKMAN.

Hvorfor det?

STUEPIGEN.

For at han kan spænde for slæden. Så'nt et fælt snøvejr, som det er ude ikveld.

FRU BORKMAN.

Å, det gør ingenting. Bare skynd Dem og gå! Det er jo lige her om hjørnet.

STUEPIGEN.

Nej men, frue, det er da ikke lige om hjørnet, det.

FRU BORKMAN.

Jo visst er det så. Véd De da ikke, hvor advokat Hinkels villa ligger?

STUEPIGEN
(spydig).

Å ja-så, er det der, at studenten er ikveld?

FRU BORKMAN
(studser).

Ja, hvor skulde han ellers være?

STUEPIGEN
(trækker på smilet).

Nej, jeg tænkte bare, han var der, han plejer, jeg.

FRU BORKMAN.

Hvor, mener De?

STUEPIGEN.

Hos denne her fru Wilton, som De kalder hende.

FRU BORKMAN.

Fru Wilton? Min søn plejer da ikke komme så ofte der.

STUEPIGEN
(halvt mumlende).

Jeg synes dem siger, han kommer der dagstødt, jeg.

FRU BORKMAN.

Det er bare noget snak, Malene. Gå altså hen til advokat Hinkels og se at få ham fat.

STUEPIGEN
(kaster på nakken).

Ja, Gud bevar's; jeg skal nok gå.

(hun vil gå ud gennem forstuen. I det samme åbnes døren til denne. ELLA RENTHEIM og BORKMAN viser sig på tærskelen.)

FRU BORKMAN
(vakler et skridt tilbage).

Hvad skal dette her betyde!

STUEPIGEN
(forskrækket, folder uvilkårtig hænderne).

I Jøssu' navn da!

FRU BORKMAN
(hvisker til pigen).

Sig, at han må komme straks på timen!

STUEPIGEN
(sagte).

Ja da, frue.

(ELLA RENTHEIM og, efter hende, BORKMAN kommer ind i værelset. STUEPIGEN smyger sig bag dem ud gennem døren og lukker efter sig.)

(Kort taushed.)

FRU BORKMAN
(atter behersket, vender sig til ELLA).

Hvad er det, han vil her nede hos mig?

ELLA RENTHEIM.

Han vil prøve på at komme til forståelse med dig, Gunhild.

FRU BORKMAN.

Det har han aldrig prøvet på før.

ELLA RENTHEIM.

Iaften vil han det.

FRU BORKMAN.

Sidste gang vi stod overfor hinanden, — det var i retten. Da jeg blev indkaldt for at gi' forklaring —

BORKMAN
(går nærmere).

Og iaften er det mig, som vil gi' forklaring.

FRU BORKMAN
(ser på ham).

Du!

BORKMAN.

Ikke om det, jeg har forgåt mig i. For det kender jo al verden.

FRU BORKMAN
(drager et bittert suk).

Ja, det er et sandt ord. Al verden kender det.

BORKMAN.

Men den kender ikke, hvorfor jeg har forgåt mig. Hvorfor jeg måtte forgå mig. Menneskene skønner ikke, at jeg måtte det, fordi jeg var mig selv, — fordi jeg var John Gabriel Borkman, — og ikke nogen anden. Og det er det, jeg vil prøve på at gi' dig en forklaring over.

FRU BORKMAN
(ryster på hodet).

Nytter ikke noget. Tilskyndelser frikender ingen. Indskydelser ikke heller.

BORKMAN.

I ens egne øjne kan de frikende.

FRU BORKMAN
(slår afvisende ud med handen).

Å, lad være med dette her! Jeg har tænkt så rundelig nok over disse dine mørke sager.

BORKMAN.

Jeg også. I de fem endeløse år i cellen — og andetsteds — havde jeg tid til det. Og i de otte år ovenpå i salen havde jeg endnu bedre tid. Jeg har taget hele retssagen op igen til fornyet behandling — for mig selv. Gang efter gang har jeg taget den op. Jeg har været min egen anklager, min egen forsvarer og min egen dommer. Mere upartisk, end

nogensomhelst anden, — det tør jeg nok sige. Jeg har gåt deroppe på salsgulvet og krænget og endevendt hver eneste en af mine handlinger. Betragtet dem både forfra og bagfra lige så skånselløst, lige så ubarmhjertigt, som nogen advokat. Og det domsresultat, jeg stadig kommer til, det er det, at den eneste, jeg har forbrudt mig imod, — det er mig selv.

FRU BORKMAN.

End imod mig da? Og imod din søn?

BORKMAN.

Du og han kommer ind under det, jeg mener, når jeg siger mig selv.

FRU BORKMAN.

Og så de mange hundrede andre da? De, som folk siger, at du skal ha' ruineret?

BORKMAN
(heftigere).

Jeg havde magten! Og så den ubetvingelige kaldelse indeni mig da! De bundne millioner lå der udover landet, dybt i fjeldene, og råbte på mig! Skreg til mig om befrielse! Men ingen af alle de andre hørte det. Bare jeg alene.

FRU BORKMAN.

Ja, til brændemærke for navnet Borkman.

BORKMAN.

Gad vide, jeg, hvis de andre havde havt magten, om de ikke havde handlet akkurat ligesom jeg?

FRU BORKMAN.

Ingen, ingen uden du havde gjort det.

BORKMAN.

Kanske ikke. Men så var det, fordi de ikke havde evner som jeg. Og havde de gjort det, så havde de ikke gjort det med mine formål for øje. Handlingen var da ble't en anden. — Kort og godt, jeg har frikendt mig selv.

ELLA RENTHEIM

(blødt og bønligt).

Å, men tør du sige det så trygt. Borkman?

BORKMAN

(nikker).

Frikendt mig for så vidt. Men så kommer den store, knugende selvanklage.

FRU BORKMAN.

Hvilken er det?

BORKMAN.

Jeg har gåt deroppe og sløset bort hele otte kostbare år af mit liv! Samme dag, jeg kom på fri fod, skulde jeg gåt ud i virkeligheden, — ud i den jernhårde, drømmeløse virkelighed! Jeg skulde begyndt nedenfra og svunget mig op til højderne påny, — højere, end nogensinde før, — trods alt det, som ligger imellem.

FRU BORKMAN.

Å, det blev bare at leve det samme liv om om igen, — tro du mig.

BORKMAN

(ryster på hodet og ser belærende på hende).

Der sker ingenting nyt. Men det, som er sket, — det gentager sig heller ikke. Det er øjet, som forvandler handlingen. Det genfødte øje for-

vandler den gamle handling. (afbryder.) Nå, det forstår du ikke.

FRU BORKMAN
(kort).

Nej, jeg forstår det ikke.

BORKMAN.

Nej, det er just forbandelsen, at jeg aldrig har fundet forståelse hos nogen eneste menneskesjæl.

ELLA RENTHEIM
(ser på ham).

Aldrig, Borkman.

BORKMAN.

Undtagen hos én — kanske. For længe, længe siden I de dage, da jeg ikke syntes, at jeg havde forståelse behov. Ellers, siden, aldrig hos nogen! Ingen har jeg havt, som var årvågen nok til at være påfærde og kalde på mig, — ringe for mig som en morgenklokke, — mane mig op til frejdigt arbejde påny —. Og så prænte mig ind, at jeg intet ubodeligt har bedrevet.

FRU BORKMAN
(ler hånligt).

Så det behøver du da alligevel at indpræntes udenfra?

BORKMAN
(i svulmende harme).

Ja, når hele verden hvæser i kor, at jeg er en uoprejselig mand, så kan der komme stunder over mig, da jeg selv er nær ved at tro det. (hæver hodet.) Men så stiger min inderste, sejrende bevidsthed op igen. Og den frikender mig!

FRU BORKMAN
(ser hårdt på ham).

Hvorfor kom du aldrig og spurgte mig efter det, som du kalder forståelse?

BORKMAN.

Havde det nyttet — om jeg var kommen til dig.

FRU BORKMAN
(afvisende, slår ud med hånden).

Du har aldrig elsket noget udenfor dig selv, — det er kærnen i det hele.

BORKMAN
(stolt).

Jeg har elsket magten —

FRU BORKMAN.

Magten, ja!

BORKMAN.

— magten til at skabe menneskelykke vidt, vidt omkring mig!

FRU BORKMAN.

Du havde engang magten til at gøre mig lykkelig. Har du brugt den til det?

BORKMAN
(uden at se på hende).

Nogen må som oftest bukke under — i et skibbrud.

FRU BORKMAN.

Og din egen søn! Har du brugt din magt — eller har du levet og åndet for at gøre ham lykkelig?

BORKMAN.

Ham kender jeg ikke.

FRU BORKMAN.

Nej, det er sandt. Du kender ham ikke engang.

BORKMAN
(hårdt).

Det har du, — du, hans mor, sørget for.

FRU BORKMAN
(ser på ham; med højhed i udtrykket).

Å, du véd ikke, hvad jeg har sørget for!

BORKMAN.

Du?

FRU BORKMAN.

Ja, just jeg. Jeg alene.

BORKMAN.

Så sig det da.

FRU BORKMAN.

Dit eftermæle har jeg sørget for.

BORKMAN
(med en kort, tør latter).

Mit eftermæle? Se, se! Det klinger jo næsten, som om jeg alt var død.

FRU BORKMAN
(med eftertryk).

Det er du også.

BORKMAN
(langsomt).

Ja, du har kanske ret i det. (opfarende.) Men nej, nej! Ikke endnu! Jeg har været så nær, så nær ved det. Men nu er jeg vågnet. Frisknet til igen. Der ligger endnu liv foran mig. Jeg kan se dette

nye, lysende liv, som gærer og venter —. Og du skal nok få se det, du også.

FRU BORKMAN
(hæver handen).

Drøm aldrig mere om liv! Forhold dig rolig, der du ligger!

ELLA RENTHEIM
(oprørt).

Gunhild! Gunhild, — hvor kan du da ville —!

FRU BORKMAN
(uden at høre på hende).

Jeg vil rejse mindesmærket over graven.

BORKMAN.

Skamstøtten, mener du sagtens?

FRU BORKMAN
(i stigende sindsbevægelse).

Å nej, det skal ikke være noget mærke af sten eller metal. Og ingen skal fa lov til at ætse nogen hånfuld indskrift ind i det mærke, jeg rejser. Der skal plantes ligesom en klynge af levende hegn, af træer og busker tæt, tæt omkring dit gravliv. Der skal dækkes over alt det dunkle, som engang var. Skjules i glemsel for menneskenes øjne John Gabriel Borkman!

BORKMAN
(hæst og skærende).

Og det kærlighedsværk vil du øve?

FRU BORKMAN.

Ikke ved egne kræfter. Det tør jeg ikke tænke pa. Men jeg har opdraget en hjælper til at sætte sit liv ind pa dette ene. Han skal leve livet i ren-

hed og højhed og lys, således at dit eget grubeliv bli'r som udslettet heroppe på jorden!

BORKMAN
(mørk og truende).

Er det Erhart, du mener, så sig det straks.

FRU BORKMAN
(ser ham fast i øjnene).

Ja, det er Erhart. Min søn. Han, som du vil gi' afkald på — til bod for dine egne gerninger.

BORKMAN
(med et blik mod ELLA).

Til bod for min tungeste brøde.

FRU BORKMAN
(afvisende).

Brøde imod en fremmed bare. Husk på brøden imod mig! (ser hoverende på dem begge.) Men han lyder jer ikke! Når jeg skriger efter ham i min nød, så kommer han! For det er hos mig, han vil være! Hos mig og aldrig hos nogen anden — (lytter pludselig og råber.) Der hører jeg ham! Der er han, — der er han! Erhart!

(ERHART BORKMAN river ilsomt entrédøren op og kommer ind i stuen. Han er i overfrakke og har hatten på hodet.)

ERHART
(bleg og ængstelig).

Mor da, — hvad i Guds navn — !

(han ser BORKMAN, som står ved døråbningen til havestuen, farer sammen og tager hatten af.)

ERHART
(tier et øjeblik; så spørger han):

Hvad er det, du vil mig, mor? Hvad er her hændt?

FRU BORKMAN

(breder armene ud imod ham).

Jeg vil se dig, Erhart! Jeg vil ha' dig hos mig — altid!

ERHART

(stammende).

Ha' mig —? Altid! Hvad mener du med det?

FRU BORKMAN.

Ha' dig, ha' dig, vil jeg! For der er nogen, som vil ta' dig fra mig!

ERHART

(viger et skridt)

Ah, — du véd det altså!

FRU BORKMAN.

Ja. Véd du det også?

ERHART

(studser og ser på hende).

Om jeg véd det? Ja, naturligvis —

FRU BORKMAN.

Aha, et aftalt spil! Bag min ryg! Erhart, Erhart!

ERHART

(hurtig).

Mor, sig mig, hvad det er for noget, som du véd!

FRU BORKMAN.

Jeg véd det altsammen. Jeg véd, at din tante er kommen her for at ta' dig fra mig.

ERHART.

Tante Ella!

ELLA RENTHEIM.

A, hør først lidt på mig, Erhart!

FRU BORKMAN
(vedblivende).

Hun vil, at jeg skal afstå dig til hende. Hun vil være dig i mors sted, Erhart! Hun vil, at du skal være hendes søn og ikke min herefterdags. Vil, at du skal arve alt efter hende. Lægge dit navn af og ta' hendes istedet!

ERHART.

Tante Ella, er dette her sandt?

ELLA RENTHEIM.

Ja, det er sandt.

ERHART.

Jeg har ikke vidst et ord om sligt noget før nu. Hvorfor vil du ha' mig til dig nu igen?

ELLA RENTHEIM.

Fordi jeg føler, at jeg mister dig her.

FRU BORKMAN
(hårdt).

For min skyld mister du ham, — ja! Og det er bare i sin orden, det.

ELLA RENTHEIM
(ser bedende på ham).

Erhart, jeg har ikke råd til at miste dig. For du skal vide, at jeg er et ensomt, — døende menneske.

ERHART.

Døende —?

ELLA RENTHEIM.

Ja, døende. Vil du være hos mig til det sidste? Knytte dig helt til mig? Være for mig, som om du var mit eget barn —

FRU BORKMAN
(afbrydende).

— og svigte din mor og kanske din opgave i livet også? Vil du det, Erhart?

ELLA RENTHEIM.

Jeg er dømt til at gå bort. Svar mig, Erhart.

ERHART
(varmt, bevæget).

Tante Ella, — du har været mig så usigelig god. Hos dig har jeg fåt lov til at vokse op i al den sorgløse lykkefølelse, som jeg tror, der kan være over noget barns liv —

FRU BORKMAN.

Erhart, Erhart!

ELLA RENTHEIM.

Å, hvor velsignet, at du kan se det så endnu!

ERHART.

— men jeg kan ikke offre mig for dig nu. Jeg kan umulig sådan helt og holdent gå op i at være som en søn for dig —

FRU BORKMAN
(triumferende).

Ah, jeg vidste det nok! Du får ham ikke! Du får ham ikke, Ella!

ELLA RENTHEIM
(tungt).

Jeg ser det. Du har vundet ham tilbage.

FRU BORKMAN.

Ja, ja, — min er han og min blir han! Erhart, — ikke sandt, du, — vi to har endnu et stykke vej at gå sammen, vi.

ERHART
(kæmpende med sig selv).

Mor, — jeg får lige så godt sige dig det rent ud —

FRU BORKMAN
(spændt).

Nå?

ERHART.

Det bli'r nok bare et kort stykke vej, jeg kommer til at gå sammen med dig, mor.

FRU BORKMAN
(står som slagen).

Hvad vil du sige med det?

ERHART
(mander sig op).

Herregud, mor, — jeg er da ung! Jeg synes, at stueluften her rent må kvæle mig tilslut.

FRU BORKMAN.

Her — hos mig!

ERHART.

Ja, her hos dig, mor!

ELLA RENTHEIM.

Så kom med mig da, Erhart!

ERHART.

Å, tante Ella, det er ikke et hår bedre hos dig. Det er på en anden vis der. Men ikke bedre

for det. Ikke bedre for mig. Der er roser og lavendler, — stueluft, der som her!

FRU BORKMAN

(rystet, men med tilkæmpet fatning).

Stueluft hos din mor, siger du!

ERHART

(i stigende utålmodighed).

Ja, jeg véd ikke, hvad jeg skal kalde det andet. Al denne sygelige omhu og — og forgudelse — eller hvad det er for noget. Jeg holder det ikke ud længer!

FRU BORKMAN

(ser dybt alvorligt på ham).

Glemmer du, hvad du har viet dit liv til, Erhart?

ERHART

(udbrydende).

Å, sig heller, hvad du har viet mit liv til! Du, du har været min vilje! Jeg selv har aldrig fåt lov til at ha' nogen! Men nu kan jeg ikke bære dette åg længer! Jeg er ung! Husk vel på det, mor! (med et høfligt, hensynsfuldt blik til BORKMAN.) Jeg kan ikke vie mit liv til soning for nogen anden. Hvem denne anden så end måtte være.

FRU BORKMAN

(greben af en stigende angst).

Hvem er det, som har forvandlet dig, Erhart!

ERHART

(truffen).

Hvem —? Kunde det da ikke være mig selv, som —?

FRU BORKMAN.

Nej, nej, nej! Du er kommen ind under frem-

mede magter. Du er ikke under din mors længer. Og ikke under din — din plejemors heller.

ERHART
(i tiltvungen trodsighed).

Jeg er under min egen magt, jeg, mor! Og under min egen vilje også!

BORKMAN
(frem imod ERHART).

Så er kanske timen endelig kommen for mig en gang.

ERHART
(fremmed og afmålt høflig).

Hvorledes —? Hvorledes mener far det?

FRU BORKMAN
(hånlig).

Ja, det spør' rigtignok jeg også om.

BORKMAN
(vedbliver uforstyrret).

Hør du, Erhart, — vil du så gå med din far da? Det er ikke gennem nogen andens livsførelse, et en mand kan finde oprejsning for sit fald. Sligt noget er bare tomme drømme, som er ble't fablet for dig om — hernede i stueluften. Om du så vilde indrette dit liv på at leve det som alle de hellige mænd tilsammen — det nytted ikke mig en smule.

ERHART
(afmålt, ærbødig).

Det er så sandt, som det er sagt.

BORKMAN.

Ja, det er det. Og det vilde heller ikke nytte, om jeg gav mig til at visne hen i bod og sønder-

knuselse. Jeg har prøvet på at hjælpe mig igennem med drømme og håb i alle disse årene. Men sligt noget duer ikke for mig. Og nu vil jeg ud af drømmene.

ERHART
(bukker lel).

Og hvad vil — hvad vil så far gøre?

BORKMAN.

Oprejse mig selv, vil jeg. Begynde nedenfra igen. Det er bare gennem sin nutid og sin fremtid, at et menneske kan sone fortiden. Gennem arbejde, gennem ustandseligt arbejde for alt det, som i ungdommen stod for mig som selve livet. Men nu så tusendfold højere end dengang. Erhart, — vil du være med mig og hjælpe mig med dette nye liv?

FRU BORKMAN
(hæver advarende handen).

Gør det ikke, Erhart!

ELLA RENTHEIM
(varmt).

Jo, jo, gør det! Å, hjælp ham, Erhart!

FRU BORKMAN.

Og det rader du til? Du, den ensomme, — den døende.

ELLA RENTHEIM.

Det får være det samme med mig.

FRU BORKMAN.

Ja, når bare ikke det er mig, som ta'r ham fra dig.

ELLA RENTHEIM.

Netop det, Gunhild.

BORKMAN.

Vil du, Erhart?

ERHART
(i pinlig vånde)

Far, — jeg kan det ikke nu. Det er så rent umuligt!

BORKMAN.

Men hvad vil du da så tilsidst?

ERHART
(opblussende).

Jeg er ung! Jeg vil leve livet en gang, jeg også! Mit eget liv vil jeg leve!

ELLA RENTHEIM.

Ikke ofre et par korte måneder for at lyse op i et fattigt, sluknende menneskeliv?

ERHART.

Tante, jeg kan det ikke, om jeg end aldrig så gerne vilde.

ELLA RENTHEIM.

Ikke for en, som holder så usigelig af dig?

ERHART.

Så sandt jeg lever, tante Ella, — jeg kan det ikke.

FRU BORKMAN
(ser skarpt på ham).

Og din mor binder dig heller ikke længer nu?

ERHART.

Jeg vil altid holde af dig, mor. Men jeg kan ikke bli' ved at leve for dig alene. For det er ikke liv for mig, dette her.

BORKMAN.

Så kom og bind dig til mig alligevel! For liv, det er arbejde, det, Erhart. Kom, så går vi to ud i livet og arbejder sammen!

ERHART

(lidenskabeligt).

Ja, men jeg vil ikke arbejde nu! For jeg er ung! Aldrig har jeg vidst af, at jeg var det før. Men nu føler jeg det så strømmende varmt igennem mig. Jeg vil ikke arbejde! Bare leve, leve, leve!

FRU BORKMAN

(med et anende udråb).

Erhart, — hvad vil du leve for!

ERHART

(med tindrende øjne).

For lykken, mor!

FRU BORKMAN.

Og hvor tænker du at finde den?

ERHART.

Jeg har alt fundet den!

FRU BORKMAN

(skriger).

Erhart —!

(ERHART går raskt hen og åbner forstuedøren.)

ERHART

(råber ud).

Fanny, — nu kan du komme ind!

(FRU WILTON, i overtøj, viser sig på dørtærskelen.)

FRU BORKMAN

(med løftede hænder).

Fru Wilton —!

FRU WILTON

(noget sky; med et spørgende blik til ERHART).

Kan jeg altså —?

ERHART.

Ja, nu kan du komme. Jeg har sagt det altsammen.

(FRU WILTON kommer ind i stuen. ERHART lukker døren efter hende. Hun bøjer sig afmålt for BORKMAN, der stumt hilser igen.)

(Kort taushed.)

FRU WILTON

(med dæmpet, men fast stemme).

Ordet er altså blevet sagt. Og så kan jeg jo nok vide, at jeg står her som en, der har anrettet stor ulykke i huset.

FRU BORKMAN

(langsomt; ser stivt på hende).

De har knust den sidste rest af det, jeg havde at leve for. (udbrydende.) Men dette her, — det er jo dog så rent umuligt alligevel!

FRU WILTON.

Jeg forstår så godt, at det må forekomme Dem umuligt, fru Borkman.

FRU BORKMAN.

Ja, det må De da vel kunne sige Dem selv, at det er umuligt. Eller hvad —?

FRU WILTON.

Jeg vil heller sige, at det er så rent urimeligt. Men det er nu engang så alligevel.

FRU BORKMAN

(vender sig).

Er dette her dit fulde alvor, Erhart?

ERHART.

Dette her er lykken for mig, mor. Hele den store, dejlige livets lykke. Jeg kan ikke sige dig noget andet.

FRU BORKMAN

(til FRU WILTON; knuger hænderne).

Å, hvor De har dåret og forlokket min ulykkelige søn!

FRU WILTON

(med et stolt nakkekast).

Det har jeg ikke gjort.

FRU BORKMAN.

Har De ikke gjort det, siger De!

FRU WILTON.

Nej. Jeg har hverken dåret eller forlokket ham. Frivillig er Erhart kommet imod mig. Og frivillig har jeg mødt ham på halvvejen.

FRU BORKMAN

(ser hånligt nedad hende).

Ja De, ja! Det tror jeg så gerne.

FRU WILTON

(behersket).

Fru Borkman, — der gives magter i menneskelivet, som De ikke synes at kende synderlig til.

FRU BORKMAN.

Hvilke magter, om jeg tør spørge?

FRU WILTON.

De magter, som byder to mennesker at knytte sin livsgang uløseligt — og hensynsløst sammen.

FRU BORKMAN

(smiler).

Jeg trode, at De allerede var uløselig bunden — til en anden.

FRU WILTON

(kort).

Denne anden har forladt mig.

FRU BORKMAN.

Men han lever dog, siges der.

FRU WILTON.

For mig er han død.

ERHART

(indtrængende).

Ja, mor, for Fanny er han død. Og denne anden kommer jo forresten slet ikke mig ved!

FRU BORKMAN

(ser strængt på ham).

Du véd det altså, — dette med den anden?

ERHART.

Ja, mor, jeg véd det så godt, så godt, altsammen!

FRU BORKMAN.

Og alligevel så kommer det dig ikke ved, siger du!

ERHART

(i afvisende overmod).

Jeg kan bare sige dig, at det er lykken, jeg vil ha'! Jeg er ung! Jeg vil leve, leve, leve!

FRU BORKMAN.

Ja, du er ung, Erhart. Altfor ung til dette her.

FRU WILTON
(fast og alvorligt).

De må ikke tro andet, fru Borkman, end at jeg har sagt ham det samme. Alle mine livsforhold har jeg lagt frem for ham. Idelig har jeg mindet ham om, at jeg er hele syv år ældre end han —

ERHART
(afbrydende).

Å hvad, Fanny, — det vidste jeg jo i forvejen.

FRU WILTON.

— men ingenting, — ingenting har frugtet.

FRU BORKMAN.

Så? Ikke det? Hvorfor har De da ikke uden videre afvist ham? Lukket Deres hus for ham? Se, det skulde De ha' gjort i tide!

FRU WILTON
(ser på hende og siger dæmpet).

Det kunde jeg simpelt hen ikke, fru Borkman.

FRU BORKMAN.

Hvorfor kunde De ikke?

FRU WILTON.

Fordi lykken var for mig også bare i dette eneste ene.

FRU BORKMAN
(hånligt).

Hm, — lykken, lykken —

FRU WILTON.

Jeg har aldrig før vidst, hvad lykke var i livet. Og jeg kan da umulig vise lykken fra mig, fordi om den kommer så sent.

FRU BORKMAN.

Og hvor længe tror De, den lykken vil vare?

ERHART
(afbrydende).

Kort eller længe, mor, — det får være det samme!

FRU BORKMAN
(i vrede).

Forblindede menneske, som du er! Ser du da ikke, hvor alt dette her bærer hen?

ERHART.

Jeg bry'r mig ikke om at se fremover i tiden. Vil ikke se mig om i nogen retning! Jeg vil bare få lov til at leve livet engang, jeg også!

FRU BORKMAN
(smærteligt).

Og dette kalder du livet, Erhart!

ERHART.

Ja, ser du da ikke, hvor dejlig hun er!

FRU BORKMAN
(vrider hænderne).

Og denne knusende skam skal jeg altså også måtte bære på!

BORKMAN
(i baggrunden, hårdt og hvast).

Hå, — du er jo vant til at bære på sligt noget, du, Gunhild!

ELLA RENTHEIM
(bønligt).

Borkman —!

ERHART
(ligeså).

Far — !

FRU BORKMAN.

Her skal jeg måtte gå og se daglig for mine øjne min egen søn sammen med en — en —

ERHART
(afbryder hårdt).

Ingenting skal du få se, mor! Vær tryg for det, du! Jeg bli'r ikke her længer.

FRU WILTON
(rask og bestemt).

Vi rejser, vi, fru Borkman.

FRU BORKMAN
(blegner).

Rejser De også! Sammen kanske?

FRU WILTON
(nikker).

Jeg rejser sydover, ja. Til udlandet. Sammen med en ung pige. Og Erhart følger med os.

FRU BORKMAN.

Med Dem — og en ung pige?

FRU WILTON.

Ja. Det er denne lille Frida Foldal, som jeg har ta't i huset til mig. Jeg vil, at hun skal ud og lære mere musik.

FRU BORKMAN.

Og så ta'r De hende med Dem?

FRU WILTON.

Ja, jeg kan jo ikke godt slippe det unge barn løs alene derude.

FRU BORKMAN
(undertrykker et smil).

Hvad siger du til det, Erhart?

ERHART
(lidt forlegen, trækker på skulderen).

Jo, mor, — når Fanny endelig så vil ha' det, så —

FRU BORKMAN
(koldt).

Når rejser herskabet, om man tør spørge?

FRU WILTON.

Vi rejser nu straks, inat. Min slædevogn står nede på vejen, — udenfor hos Hinkels.

FRU BORKMAN
(ser nedad hende).

Aha, — det var altså aftenselskabet!

FRU WILTON
(smiler).

Ja, der kom ikke andre end Erhart og jeg. Og så lille Frida, forstår sig.

FRU BORKMAN.

Og hvor er hun nu?

FRU WILTON.

Hun sidder i vognen og venter på os.

ERHART
(pinligt forlegen).

Mor, — du kan da vel forstå —? Jeg vilde ha' skånet dig — og alle for dette her.

FRU BORKMAN
(ser dybt krænket på ham).

Du vilde rejst fra mig uden at sige mig farvel?

ERHART.

Ja, jeg syntes, det var bedst så. Bedst for begge parter. Alting var jo klappet og klart. Tøjet pakket. Men da der så kom bud efter mig, så —. (vil række hende hænderne.) Farvel da, mor.

FRU BORKMAN
(afværgende, slår ud imod ham).

Rør mig ikke!

ERHART
(spag).

Er det dit sidste ord?

FRU BORKMAN
(hårdt).

Ja.

ERHART
(vender sig).

Farvel du da, tante Ella.

ELLA RENTHEIM
(trykker hans hænder).

Farvel, Erhart! Og lev dit liv, — og bliv så lykkelig, så lykkelig, — som du bare kan!

ERHART

Tak, tante. (bukker for BORKMAN.) Farvel, far. (hvisker til FRU WILTON.) Lad os se at komme afsted, jo før jo heller.

FRU WILTON
(sagte).

Ja, lad os det.

FRU BORKMAN
(med et ondt smil).

Fru Wilton, — tror De, at De gør rigtig klogt i at ta' denne unge pigen med?

FRU WILTON

(gengælder smilet, halvt ironisk, halvt alvorlig).

Mændene er så ubestandige, fru Borkman. Og kvinderne ligervis. Når Erhart er færdig med mig, — og jeg med ham, — så er det godt for os begge, at han, stakker, har nogen at falde tilbage på.

FRU BORKMAN.

Men De selv da?

FRU WILTON.

Å, jeg arrangerer mig nok, kan De vide. Farvel allesammen!

(hun hilser og går ud gennem forstuedøren. ERHART står et øjeblik ligesom vaklende; så vender han sig og følger hende.)

FRU BORKMAN

(med sænkede, foldede hænder).

Barnløs.

BORKMAN

(som vågnende til beslutning).

Så ud i uvejret alene da! Min hat! Min kappe!

(han går skyndsomt mod døren.)

ELLA RENTHEIM

(i angst; standser ham).

John Gabriel, hvor vil du hen?

BORKMAN.

Ud i livets uvejr, hører du. Slip mig, Ella!

ELLA RENTHEIM

(holder ham fast).

Nej, nej, jeg slipper dig ikke ud! Du er syg. Jeg kan se det på dig.

BORKMAN.

Lad mig gå, siger jeg!

(han river sig løs og går ud i forstuen.)

ELLA RENTHEIM

(i døren).

Hjælp mig at holde på ham, Gunhild!

FRU BORKMAN

(kold og hård; står midt i stuen).

Jeg holder ikke på noget menneske i hele verden. Lad dem gå fra mig allesammen. Både den ene og den anden! Så langt, — så langt de bare vil. (pludseligt, med et skærende skrig.) Erhart, rejs ikke!

(hun styrter med udbredte arme mod døren. ELLA RENTHEIM standser hende.)

FJERDE AKT.

(Åben gårdsplads udenfor hovedbygningen, som ligger til højre. Et hjørne af denne med indgangsdør og en flad stentrappe springer frem. Langs baggrunden, nær ind til gården, strækker sig bratte granbevoksede lier. Begyndende spredt småskog til venstre. Snevejret er ophørt; men jorden er højt dækket af den nylig faldne sne. Granerne, ludende og tunge, ligeså. Mørk natteluft. Drivende skyer. Månen skimtes undertiden svagt. Omgivelserne modtager kun et mat lys fra sneen.)

(BORKMAN, FRU BORKMAN og ELLA RENTHEIM står ude på trappen. BORKMAN læner sig mat og træt op imod husvæggen. Han har en gammeldags slængkappe kastet over skuldrene, holder en blød grå filthat i den ene hånd og en tyk knortekæp i den anden. ELLA RENTHEIM bærer sin kåbe på armen. FRU BORKMANS store tørklæde er gledet ned over nakken, så at hendes hår er blottet.)

ELLA RENTHEIM

(har stillet sig i vejen for FRU BORKMAN).

Gå ikke efter ham, Gunhild!

FRU BORKMAN

(i angst og oprør).

Slip mig forbi, du! Han må ikke rejse fra mig!

ELLA RENTHEIM.

Det er så rent unyttigt, siger jeg dig! Du når ham ikke.

FRU BORKMAN.

Lad mig gå alligevel, Ella! Jeg vil skrige højt efter ham nedover vejen. Og sin mors skrig må han da vel høre!

ELLA RENTHEIM.

Han kan ikke høre dig. Han sidder visst alt inde i vognen —

FRU BORKMAN.

Nej, nej, — han kan da ikke sidde i vognen endnu!

ELLA RENTHEIM.

Han sidder for længst i vognen, tro du mig.

FRU BORKMAN
(i fortvilelse).

Sidder han i vognen, — så sidder han der med hende, med hende, — hende!

BORKMAN
(ler skummelt).

Og så hører han nok ikke sin mors skrig da.

FRU BORKMAN.

Nej, — så hører han det ikke. (lytter.) Hys! Hvad er det?

ELLA RENTHEIM
(også lyttende).

Det høres ligesom bjældeklang —

FRU BORKMAN
(med et dæmpet udråb).

Det er hendes vogn!

ELLA RENTHEIM.

Eller kanske en andens —

FRU BORKMAN.

Nej, nej, det er fru Wiltons slædevogn! Jeg kender sølvklokkerne! Hør! Nu kører de lige forbi her — nedenunder bakken!

ELLA RENTHEIM
(hurtigt).

Gunhild, vil du skrige efter ham, så skrig nu! Kanske han alligevel —!

(Bjældeklangen lyder lige ved, inde i skogen.)

ELLA RENTHEIM.

Skynd dig, Gunhild! Nu er de lige nedenunder os!

FRU BORKMAN
(står et øjeblik ubesluttet; derpå stivner hun, hård og kold).

Nej. Jeg skriger ikke efter ham. Lad Erhart Borkman køre mig forbi. Langt, langt ud i det, han nu kalder livet og lykken.

(Lyden taber sig i det fjerne.)

ELLA RENTHEIM
(lidt efter).

Nu høres ikke klokkerne længer.

FRU BORKMAN.

Jeg syntes, de lød som gravklokker.

BORKMAN
(med tør, dæmpet latter).

Åhå, — der ringes ikke over mig endnu!

FRU BORKMAN.

Men over mig. Og over ham, som rejste fra mig.

ELLA RENTHEIM
(nikker tankefuldt).

Hvem véd, om de ikke ringer livet og lykken ind for ham alligevel, Gunhild.

FRU BORKMAN
(farer op; ser hårdt på hende).

Livet og lykken, siger du!

ELLA RENTHEIM.

For en stakket stund ialfald.

FRU BORKMAN.

Vilde du unde ham livet og lykken, — med hende?

ELLA RENTHEIM
(varmt og inderligt).

Ja, af min hele, fulde sjæl vilde jeg det!

FRU BORKMAN
(koldt).

Så må du være rigere på kærlighedskraft, du, end jeg.

ELLA RENTHEIM
(ser langt hen for sig).

Det er kanske kærligheds-savnet, som holder den kraft oppe.

FRU BORKMAN
(fæster øjnene på hende).

Hvis så er, — da bli'r nok jeg snart lige så rig som du, Ella.

(hun vender sig og går ind i huset.)

ELLA RENTHEIM

(står en stund og ser bekymret på BORKMAN; så lægger hun hånden varsomt på hans skulder).

John, kom så og gå ind, du også.

BORKMAN
(ligesom opvågnende).

Jeg?

ELLA RENTHEIM.

Ja. Du tåler ikke den hvasse vinterluft. Det kan jeg se på dig, John. Kom så og gå ind med mig. Ind under tag, hvor der er varmt.

BORKMAN
(vred).

Op igen på salen kanske!

ELLA RENTHEIM.

Helst ind i stuen til hende.

BORKMAN
(farer op i heftighed).

Aldrig i livet sætter jeg foden under det tag mere!

ELLA RENTHEIM.

Men hvor vil du da hen? Så sent, ved nattetid, John?

BORKMAN
(sætter hatten på).

Først og fremst så vil jeg nu gå ud og se til alle mine gemte skatte.

ELLA RENTHEIM
(ser ængstelig på ham).

John, — jeg forstår dig ikke!

BORKMAN
(i hostende latter).

Å, det er ikke bortgemt tyvegods, jeg mener. Vær ikke ræd for det, Ella. (standser og peger ud.) Se ham der, du! Hvem er det?

(VILHELM FOLDAL i en gammel, tilsneet kavaj, med hatten nedbrættet og med en stor paraply i hånden, kommer frem foran hjørnet af huset, møjsomt stavrende gennem sneen. Han hinker stærkt på den venstre fod.)

BORKMAN.

Vilhelm! Hvad vil du her hos mig — nu igen?

FOLDAL

(ser op).

I Herrens navn, — står du ude på trappen, John Gabriel? (hilser.) Og fruen også, ser jeg!

BORKMAN

(kort).

Det er ikke fruen.

FOLDAL.

Å, om forladelse. Jeg har nemlig mistet brillerne i sneen. — Men at du, som ellers aldrig går udenfor en dør —?

BORKMAN

(hensynsløst, lystig).

Det er på tiden, jeg begynder at bli' friluftsmenneske igen, skønner du. Næsten tre år i varetægt; fem år i cellen; otte år på salen deroppe —

ELLA RENTHEIM

(bekymret).

Borkman, — jeg be'r dig —!

FOLDAL.

Ak ja, ja, ja —

BORKMAN.

Men hvad er det så, du vil mig, spør' jeg?

FOLDAL

(står fremdeles nedenfor trappen).

Jeg vilde op til dig, John Gabriel. Jeg syntes.

jeg måtte op til dig på salen. Herregud, — den salen, du!

BORKMAN.

Vilde du der op til mig, som viste dig døren?

FOLDAL.

Ja, det får i Guds navn være det samme.

BORKMAN.

Hvad har du gjort ved foden? Du går jo og halter?

FOLDAL.

Ja, tænk dig, du, — jeg er ble't overkørt.

ELLA RENTHEIM.

Overkørt!

FOLDAL.

Ja, af en slædevogn —

BORKMAN.

Åhå!

FOLDAL.

— med to heste for. De kom i susende fart nedover bakken. Jeg kunde ikke vige af vejen fort nok; og så —

ELLA RENTHEIM.

— og så kørte de over Dem?

FOLDAL.

De kørte lige på mig, frue — eller frøken. Lige på mig kørte de, så jeg rulled rundt i sneen og misted brillerne og fik paraplyen knækket; (gnider sig.) og foden lidt skadet også.

BORKMAN
(ler indvendig).

Véd du, hvem der sad i den vognen, Vilhelm?

FOLDAL.

Nej, hvor kunde jeg se det? Det var jo en lukket vogn, og gardinerne var trukket ned. Og kusken standsed såmæn ikke et øjeblik, da jeg lå der og trilled —. Men det kan også være det samme, for — (udbrydende.) Å, jeg er så forunderlig glad, du!

BORKMAN.

Glad?

FOLDAL.

Ja, jeg véd ikke rigtig, hvad jeg skal kalde det. Men jeg synes, at jeg nærmest må kalde det glad. For der er indtruffet noget så rent mærkværdigt! Og derfor så kunde jeg ikke andet, — jeg måtte indom og dele glæden med dig, John Gabriel.

BORKMAN
(barsk).

Nå, så del den glæden da!

ELLA RENTHEIM.

Å, men få da først din ven ind med dig, Borkman.

BORKMAN
(hårdt).

Jeg vil ikke ind i huset, har jeg sagt.

ELLA RENTHEIM.

Men du hører jo, at han er ble't overkørt!

BORKMAN.

Å, overkørt bli'r vi allesammen — en gang i

livet. Men så får en rejse sig op igen. Og lade som ingenting.

FOLDAL.

Det var et dybsindigt ord, John Gabriel. Men jeg kan så inderlig godt fortælle her ude i en fart.

BORKMAN

(mildere).

Ja, tjen mig i det, Vilhelm.

FOLDAL.

Ja, nu skal du bare høre! Tænk dig, du — da jeg kommer hjem her iaftes fra dig, — så finder jeg et brev. — Kan du gætte, hvem det var fra?

BORKMAN.

Kanske det var fra din lille Frida?

FOLDAL.

Netop! Tænk, at du traf det straks! Ja, det var et langt — temmelig langt brev fra Frida, du. Der havde været en tjener og bragt det. Og kan du tænke dig, hvad hun skriver om?

BORKMAN.

Skulde det muligens være for at sige farvel til forældrene.

FOLDAL.

Akkurat! Det er mærkværdigt, som du kan gætte, John Gabriel! Jo, hun skriver, at fru Wilton har fattet så stor godhed for hende. Og nu vil fruen rejse med hende til udlandet. For at Frida kan få lære mere musik, skriver hun. Og så har fru Wilton sørget for en dygtig lærer, som skal være med på rejsen. Og læse med Frida. For, desværre, hun er nok lidt forsømt i enkelte stykker, skønner du.

BORKMAN

(ler indvendig, så det klukker i ham).

Ja vel, ja vel. Jeg skønner det altsammen så urimelig godt, Vilhelm.

FOLDAL

(fortsætter ivrig).

Og tænk, hun fik først vide det om rejsen nu ikveld. Det var i det selskabet, som du véd nok, hm! Og endda så fandt hun tid til at skrive. Og brevet er så varmt og så smukt og så hjerteligt skrevet, forsikrer jeg dig til. Ikke spor af foragt for sin far nu længer. Og så det fine træk, du, at hun vilde sige os farvel skriftlig — før hun rejste. (ler.) Men det bli'r der rigtignok ikke noget af!

BORKMAN

(ser spørgende på ham).

Hvorledes det?

FOLDAL.

Hun skriver, at imorgen tidlig rejser de. Ganske tidligt.

BORKMAN.

Se, se, — imorgen? Skriver hun det?

FOLDAL

(ler og gnider hænderne).

Ja, men nu er jeg listig, jeg, ser du! Nu går jeg lige op til fru Wiltons —

BORKMAN.

Nu ikveld?

FOLDAL.

Ja Herregud, det er da ikke så svært sent endnu. Og skulde der alt være stængt, så ringer

jeg på. Uden videre. For jeg vil og jeg må se Frida, før hun rejser. Godnat, godnat!

(han vil gå.)

BORKMAN.

Hør her, min stakkers Vilhelm, — du kan spare dig det tunge vejstykke.

FOLDAL.

Å, du tænker på den foden —

BORKMAN.

Ja, og så slipper du ikke ind hos fru Wiltons alligevel.

FOLDAL.

Jo sammæn gør jeg så. Jeg bli'r ved at ringe og kime på klokken, til der kommer nogen og lukker op. For Frida må jeg og skal jeg se.

ELLA RENTHEIM.

Deres datter er alt rejst, herr Foldal.

FOLDAL

(står som slagen).

Er Frida alt rejst! Véd De det visst? Hvem har De det fra?

BORKMAN.

Vi har det fra hendes vordende lærer.

FOLDAL.

Så? Og hvem er han da?

BORKMAN.

Det er en student Erhart Borkman.

BORKMAN

(ler indvendig, så det klukker i ham).

Ja vel, ja vel. Jeg skønner det altsammen så urimelig godt, Vilhelm.

FOLDAL

(fortsætter ivrig).

Og tænk, hun fik først vide det om rejsen nu ikveld. Det var i det selskabet, som du véd nok, hm! Og endda så fandt hun tid til at skrive. Og brevet er så varmt og så smukt og så hjerteligt skrevet, forsikrer jeg dig til. Ikke spor af foragt for sin far nu længer. Og så det fine træk, du, at hun vilde sige os farvel skriftlig — før hun rejste. (ler.) Men det bli'r der rigtignok ikke noget af!

BORKMAN

(ser spørgende på ham).

Hvorledes det?

FOLDAL.

Hun skriver, at imorgen tidlig rejser de. Ganske tidligt.

BORKMAN.

Se, se, — imorgen? Skriver hun det?

FOLDAL

(ler og gnider hænderne).

Ja, men nu er jeg listig, jeg, ser du! Nu går jeg lige op til fru Wiltons —

BORKMAN.

Nu ikveld?

FOLDAL.

Ja Herregud, det er da ikke så svært sent endnu. Og skulde der alt være stængt, så ringer

jeg på. Uden videre. For jeg vil og jeg må se Frida, før hun rejser. Godnat, godnat!

(han vil gå.)

BORKMAN.

Hør her, min stakkers Vilhelm, — du kan spare dig det tunge vejstykke.

FOLDAL.

Å, du tænker på den foden —

BORKMAN.

Ja, og så slipper du ikke ind hos fru Wiltons alligevel.

FOLDAL.

Jo såmæn gør jeg så. Jeg bli'r ved at ringe og kime på klokken, til der kommer nogen og lukker op. For Frida må jeg og skal jeg se.

ELLA RENTHEIM.

Deres datter er alt rejst, herr Foldal.

FOLDAL

(står som slagen).

Er Frida alt rejst! Véd De det visst? Hvem har De det fra?

BORKMAN.

Vi har det fra hendes vordende lærer.

FOLDAL.

Så? Og hvem er han da?

BORKMAN.

Det er en student Erhart Borkman.

FOLDAL
(strålende glad).

Din søn, John Gabriel! Skal han rejse med?

BORKMAN.

Jaha; det er ham, som skal hjælpe fru Wilton med at oplære din lille Frida.

FOLDAL.

Nå, Gud ske lov og tak! Så er jo barnet i de bedste hænder da. Men er det også ganske visst, at de alt er rejst med hende?

BORKMAN.

De rejste med hende i den vognen, som kørte dig over på vejen.

FOLDAL
(slår hænderne sammen).

Tænke sig til, at min lille Frida sad inde i den pragtfulde vognen!

BORKMAN
(nikker).

Jo-jo, Vilhelm, — din datter er kommen godt op at køre. Og student Borkman også. — Nå. — la' du så mærke til sølvklokkerne?

FOLDAL.

Jo da. — Sølvklokkerne, siger du? Var det sølvklokker, du? Virkelig ægte sølvklokker?

BORKMAN.

Det kan du forlade dig på. Altsammen var ægte. Både udenpå og — og indeni.

FOLDAL
(stille bevæget).

Er det ikke forunderligt, hvorledes lykken kan føje sig for et menneske! Det er min — min smule digtergave, som har omsat sig til musik hos Frida. Og så har jeg altså ikke forgæves været digter alligevel da. For nu får hun rejse ud i den store, vide verden, som jeg engang havde drømt så dejligt om at få se. I lukket slædevogn får lille Frida rejse. Og med sølvklokker på sæletøjet —

BORKMAN.

— og køre over sin far —

FOLDAL
(glad).

Å hvad! Det kan være det samme med mig. — når bare barnet —. Nå, jeg kom altså for sent alligevel. Og derfor så vil jeg gå hjem og trøste hendes mor, som sidder i køkkenet og græder.

BORKMAN.

Græder hun?

FOLDAL
(småleende).

Ja, tænk dig til, du, — hun sad og græd så rent svært, da jeg gik.

BORKMAN.

Og du ler, du, Vilhelm.

FOLDAL.

Ja jeg, ja! Men hun, stakker, hun forstår det ikke bedre, hun, ser du. Nå, farvel da! Godt er det, at jeg har sporvognen så nær ved. Farvel, farvel, John Gabriel! Farvel, frøken!

(han hilser og går møjsomt ud samme vej, som han kom.)

BORKMAN
(står en stund stille og ser hen for sig).

Farvel, Vilhelm! Det er ikke første gang i livet, at du er ble't overkørt, gamle ven.

ELLA RENTHEIM
(ser i undertrykt angst på ham).

Du er så bleg, så bleg, John —

BORKMAN.

Det kommer af fængselsluften deroppe.

ELLA RENTHEIM.

Jeg har aldrig før set dig slig.

BORKMAN.

Nej, for du har vel aldrig set en udbrudt straffange før heller.

ELLA RENTHEIM.

Å, kom nu bare og gå ind med mig, John!

BORKMAN.

Lad være med de lokketoner. Jeg har jo sagt dig —

ELLA RENTHEIM.

Men når jeg nu be'r dig så indstændig? For din egen skyld —

(STUEPIGEN kommer halvt ud på trappen.)

STUEPIGEN.

Om forladelse; fruen har sagt, at jeg skal stænge gadedøren nu.

BORKMAN
(sagte til ELLA).

Hør bare: nu vil de stænge mig inde igen!

ELLA RENTHEIM
(til pigen).

Bankchefen er ikke rigtig vel. Han vil trække lidt frisk luft først.

STUEPIGEN.

Ja men fruen selv har sagt, at —

ELLA RENTHEIM.

Jeg skal stænge døren. Lad bare nøglen sidde i, så —

STUEPIGEN.

Ja, Gud bevar's vel; jeg skal nok så gøre.

(hun går ind i huset igen.)

BORKMAN
(står et øjeblik stille og lytter; så går han ilsomt ned på gårdspladsen).

Nu er jeg udenfor muren, Ella! Nu får de mig aldrig fat mere!

ELLA RENTHEIM
(nede hos ham).

Men du er jo fri mand derinde også, John. Kan gå og komme ganske som du selv vil.

BORKMAN
(sagte, ligesom i skræk).

Aldrig under tag igen! Her ude i natten er det så godt at være. Gik jeg op på salen nu, — loft og vægge vilde skrumpe sig sammen. Knuge mig. Klemme mig flad som en flue —

ELLA RENTHEIM.

Men hvor vil du da hen?

BORKMAN.

Bare gå og gå og gå. Se, om jeg kan vinde frem til frihed og til liv og til mennesker igen. Vil du gå med mig, Ella?

ELLA RENTHEIM.

Jeg? Nu?

BORKMAN.

Ja, ja, — nu straks!

ELLA RENTHEIM.

Men hvor langt da?

BORKMAN.

Så langt jeg bare kan.

ELLA RENTHEIM.

Å, men tænk dig da om. Ude i denne våde, kolde vinternatten —

BORKMAN

(med rå strubelyd).

Åhå, — frøkenen er bekymret for sin helbred? Ja-ja, — den er jo skrøbelig, den.

ELLA RENTHEIM.

Det er din helbred, jeg er bekymret for.

BORKMAN.

Håhåhå! En død mands helbred! Jeg må le af dig, Ella!

(han går videre.)

ELLA RENTHEIM

(efter ham; holder ham fast).

Hvad var det, du sa', at du var?

BORKMAN.

En død mand, sa' jeg. Mindes du ikke, Gunhild sa', jeg skulde bare holde mig rolig, der jeg lå?

ELLA RENTHEIM

(besluttet, kaster kåben om sig).

Jeg går med dig, John.

BORKMAN.

Ja vi to, vi hører jo også sammen, vi, Ella. (går videre.) Kom så!

(De er efterhånden nået ind i småskogen til venstre. Denne skjuler dem lidt efter lidt, så de ikke mere ses. Huset og gårdspladsen tabes af sigte. Landskabet, med lier og højdedrag, forandrer sig stadig langsomt og bliver vildere og vildere.)

ELLA RENTHEIMS STEMME
(høres inde i skogen til højre).

Hvor er det, vi går, John? Jeg kender mig ikke igen her.

BORKMANS STEMME
(højere oppe).

Hold dig bare i snesporene efter mig!

ELLA RENTHEIMS STEMME.

Men hvorfor behøver vi at stige så højt da?

BORKMANS STEMME
(nærmere).

Vi må opad den krogede stien.

ELLA RENTHEIM
(fremdeles skjult).

Å, men jeg årker snart ikke mere.

BORKMAN
(i skogkanten til højre).

Kom, kom! Nu er vi ikke langt fra udsigten. Der stod en bænk før i tiden —

ELLA RENTHEIM
(kommer tilsyne mellem træerne).

Mindes du den?

BORKMAN.

Der kan du hvile dig.

(De er komne frem på en liden, højtliggende, åben slette i skogen. Lien stiger brat op bag dem. Til venstre, dybt nede, et vidtstrakt landskab med fjord og høje, fjerne åsrækker over hverandre. På sletten til venstre et uddød furutræ med en bænk under. Sneen ligger høj på sletten.)

(BORKMAN og efter ham ELLA RENTHEIM fra højre vader med møje gennem sneen.)

BORKMAN

(standser ved dybet til venstre).

Kom her, Ella, så skal du få se.

ELLA RENTHEIM

(hos ham).

Hvad er det, du vil vise mig, John?

BORKMAN

(peger udad).

Ser du, hvor landet ligger frit og åbent for os — vidt ud over?

ELLA RENTHEIM.

Der på bænken sad vi ofte før, — og så endnu langt, langt videre ud over.

BORKMAN.

Det var et drømmeland, vi så ud over dengang.

ELLA RENTHEIM

(nikker tungt).

Vort livs drømmeland var det, ja. Og nu er det land snedækt. — Og det gamle træ er dødt.

BORKMAN

(uden at høre på hende).

Kan du skimte røgen af de store dampskibene ude på fjorden?

ELLA RENTHEIM.

Nej.

BORKMAN.

Jeg kan. — De kommer og de går. De bringer forbundsliv hele jorden rundt. De skaber lys og varme over sjælene i mange tusend hjem. Det var det, jeg drømte om at skabe.

ELLA RENTHEIM
(stille).

Og så blev det ved drømmen.

BORKMAN.

Det blev ved drømmen, ja. (lytter.) Og hør der nede ved elven, du! Fabrikerne går! Mine fabriker! Alle de, som jeg vilde skabt! Hør bare, hvor de går. De har natarbejde. Nat og dag arbejder de altså. Hør, hør! Hjulene hvirvler og valserne lyner — rundt, rundt! Kan du ikke høre det, Ella?

ELLA RENTHEIM.

Nej.

BORKMAN.

Jeg kan høre det.

ELLA RENTHEIM
(ængstelig).

Jeg tror, du ta'r fejl, John.

BORKMAN
(mere og mere opildnet).

Å, men alt dette her — det er bare ligesom udenværkerne omkring riget, det, må du vide!

ELLA RENTHEIM.

Riget, siger du? Hvilket rige —?

BORKMAN

(synker bagover mod lænet).

Det var en ishånd, som greb mig i hjertet.

ELLA RENTHEIM.

John! Fornam du ishånden nu!

BORKMAN

(mumler).

Nej. — Ingen ishånd. En malmhånd var det.

(han glider helt ned på bænken.)

ELLA RENTHEIM

(river kaben af sig og dækker over ham).

Bliv rolig liggende, der du ligger! Jeg skal gå og hente hjælp til dig.

(hun gør et par skridt mod højre; så standser hun, går tilbage og føler længe på hans puls og hans ansigt.)

ELLA RENTHEIM

(sagte og fast).

Nej. Bedst så, John Borkman. Bedst så for dig.

(hun breder kaben tættere om ham og sætter sig ned i sneen foran bænken.)

(Kort stilhed.)

(FRU BORKMAN, hyllet i overtøj, kommer gennem skogen til højre. Foran hende STUEPIGEN med en tændt lygte.)

STUEPIGEN

(lyser i sneen).

Jo, jo, frue. Her har vi sporene efter dem —

FRU BORKMAN

(ser spejdende om sig).

Ja, her er de! Der borte sidder de på bænken (råber.) Ella!

ELLA RENTHEIM
(rejser sig).

Leder du efter os?

FRU BORKMAN
(hårdt).

Ja, det må jeg vel gøre.

ELLA RENTHEIM
(peger).

Se, her ligger han, Gunhild.

FRU BORKMAN.

Sover!

ELLA RENTHEIM
(nikker).

En dyb og lang søvn, tror jeg.

FRU BORKMAN
(udbrydende).

Ella! (behersker sig og spørger dæmpet.) Er det sket — frivilligt?

ELLA RENTHEIM.

Nej.

FRU BORKMAN
(lettet).

Altså ikke ved egen hånd?

ELLA RENTHEIM.

Nej. Det var en isnende malmhånd, som tog ham i hjertet.

FRU BORKMAN
(til pigen).

Hent hjælp. Få fat på folk fra gården.

STUEPIGEN.

Ja vel, frue. (sagte.) I Jøssu navn da —

(hun går ud gennem skogen til højre.)

FRU BORKMAN
(står bagved bænken).

Natteluften har altså dræbt ham —

ELLA RENTHEIM.

Så er det vel.

FRU BORKMAN.

— ham, den stærke mand.

ELLA RENTHEIM
(går hen foran bænken).

Vil du ikke se på ham, Gunhild?

FRU BORKMAN
(afværgende).

Nej, nej, nej. (dæmper stemmen.) Han var en bergmands søn, — han, bankchefen. Kunde ikke tåle det friske drag.

ELLA RENTHEIM.

Det var nok snarere kulden, som dræbte ham.

FRU BORKMAN
(ryster på hodet).

Kulden, siger du? Kulden, — den havde dræbt ham for længe siden.

ELLA RENTHEIM
(nikker til hende)

Og skabt os to om til skygger, ja.

FRU BORKMAN.

Du har ret i det.

ELLA RENTHEIM
(med et smærteligt smil).

En død og to skygger, — det har kulden virket.

FRU BORKMAN.

Ja, hjertekulden. — Og så kan vel vi to række hinanden hånden da, Ella.

ELLA RENTHEIM.

Jeg tænker, vi kan det nu.

FRU BORKMAN.

Vi to tvillingsøstre — over ham, vi begge har elsket.

ELLA RENTHEIM.

Vi to skygger — over den døde mand.

(FRU BORKMAN, bag bænken, og ELLA RENTHEIM foran, rækker hinanden hænderne.)

